

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
2019 –YL-242

ORHAN KEMAL'İN ROMANLARINDA GÖÇ OLGUSU

HAZIRLAYAN
Ömer ÇOKDAN

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Berna AKYÜZ SİZGEN

AYDIN-2019

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ömer ÇOKDAN tarafından hazırlanan “Orhan Kemal’in Romanlarında Göç Olgusu” başlıklı tez, 15.11.2019 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Unvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan	Prof. Dr. Hanife Yasemin MUMCU	İKÇÜ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Berna AKYÜZ SİZGEN	ADÜ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Ferda ZAMBAK	ADÜ	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun 15.11.2019 tarihlisayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet Can BAKKALCI

Enstitü Müdürü

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

15/11/2019

Ömer ÇOKDAN

ÖZET

ORHAN KEMAL'İN ROMANLARINDA GÖÇ OLGUSU

Ömer ÇOKDAN

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Berna AKYÜZ SİZGEN

2019, XV + 173 sayfa

Göç, geçmişi çok eskiye dayanan bir olgudur. İnsanlar çeşitli sebepler doğrultusunda bireysel veya kitlesel olarak göç olayını gerçekleştirmiştir. İnsanlık açısından önemli bir yere sahip olan göç, sadece tarihi bir olay olarak kalmamış ve edebi eserlerde de yer almıştır.

Göç olgusunu edebi açıdan değerlendiren romancılardan biri Orhan Kemal'dir. Eserlerinde gerek kendi yaşamış olduğu göçleri gerek başka insanların göçlerini konu edinmiştir. Biz de yapmış olduğumuz çalışmada öncelikle göç ile ilgili bilgiler verip ardından Orhan Kemal'in romanlarında yaşanan göçleri değerlendireceğiz.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Göç, Göç Olgusu, Orhan Kemal.

ABSTRACT

THE MIGRATION THEME IN ORHAN KEMAL'S NOVELS

Ömer ÇOKDAN

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Berna AKYÜZ SİZGEN

2019, XV + 173 pages

Migration is a phenomenon with a long history. People have carried out individual or mass migration for various reasons. Immigration, which has an important place in terms of humanity, was not only a historical event but also took place in literary works.

One of the novelists who analysed the phenomenon of migration in literary terms is Orhan Kemal. In his works, he examined both his own and other people's migration. In our paper, we will first give some informations about migration in general and then specifically analyse the migration theme in Orhan Kemal's novels.

KEYWORDS: Migration, Migration Theme, Orhan Kemal.

ÖNSÖZ

Türk Edebiyatına pek çok eser kazandıran Orhan Kemal, göç konusuna yer veren sanatçılardan biridir. Orhan Kemal, eserlerinde ekmek için bir yerden başka bir yere giden insanların mücadelesini işlemiştir. Göç konusuna çok yer vermesine rağmen, yazarın romanlarındaki göçlerle ilgili yeterli çalışma yapılmamıştır. Bu konuda yeterli bir çalışma yapılmamış olmasını eksiklik olarak değerlendirdik ve yazarın romanlarındaki göç olaylarının ele alınması gerektiğini düşündük.

Çalışmamız altı ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında göçün tarihsel gelişimine yer verilmiştir. İlk bölümde göçün tanımı yapılmıştır. Ardından insanları göçe iten sebeplerin neler olduğuna değinilmiş ve göç çeşitlerinden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde Orhan Kemal'in romanlarında gerçekleşen göç kısmına geçilmiştir. Bu kısımda yazarın romanlarındaki göçün sebeplerine değinilmiştir.

Üçüncü bölümde yazarın romanlarındaki dış göçlere değinilmiştir. Bu göçler iki alt başlık altında incelenmiştir: Türkiye'den yurt dışına gerçekleştirilen göçler ve yurt dışından Türkiye'ye gerçekleşen göçler şeklinde adlandırılmıştır.

Dördüncü bölümde göçü gerçekleştiren kişilerin göç ettikleri yerlerdeki yaşantılarına ve orada karşılaşmış oldukları zorluklara yer verilmiştir. Bu bölümde yer verdiğimiz göçler alt başlıklar hâlinde incelenmiştir.

Beşinci bölümde göç eden kişiler sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma iki alt başlık altında incelenmiştir.

Altıncı bölümde göçün sonuçlarına değinilmiştir. Bu kısımda göç eden kişilerin göç sonrasında hayatlarında meydana gelen değişim anlatılmıştır.

Sonuç bölümünde çalışma boyunca elde edilen veriler aktarılmış ve yazarın romanlarında gerçekleşen göçlerle ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Çalışmamda bana her daim destek olan, yol gösteren sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Berna AKYÜZ SİZGEN'e; her zaman yanımda olan eşim Ezgi Güler Çokdan'a ve desteklerini esirgemeyen aileme teşekkür ediyorum.

Ömer ÇOKDAN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ.....	xi
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	3
1. GÖÇ.....	3
1.1. İç Göç.....	4
1.2. Dış Göç	7
2. BÖLÜM	10
2. ORHAN KEMAL'İN ROMANLARINDA GÖÇ.....	10
2.1. Orhan Kemal'in Romanlarında Göçün Sebepleri.....	10
2.1.1. Siyasi Sebeplere Dayalı Göçler	10
2.1.2. Ekonomik Sebeplere Dayalı Göçler	18
2.1.2.1. Çukurova'ya gerçekleştirilen göçler	18
2.1.2.2. İstanbul'a gerçekleştirilen göç	29
2.1.3. Hayallere Ulaşmak İçin Gerçekleştirilen Göçler	34
2.1.3.1. Artist olma hayallerine dayalı göçler	34
2.1.3.2. Futbolcu olma hayallerine dayalı göçler	49
2.1.3.3. Eğitim hayalini gerçekleştirmeye dayalı göçler	53
2.1.4. Aile İçindeki Sorunlardan Kaynaklanan Göçler	54
2.1.5. Toprağa Dayalı Çatışmalardan Kaynaklanan Göçler	59
2.1.6. Diğer Göçler	60

3. BÖLÜM	63
3. DIŞ GÖÇ.....	63
3.1. Türkiye’den Yurt Dışına Gerçekleştirilen Göçler	63
3.2. Yurt Dışından Türkiye’ye Gerçekleştirilen Göçler	64
4. BÖLÜM	71
4. İÇ GÖÇ	71
4.1. Çukurova’ya Gerçekleştirilen Göçler.....	71
4.2. İstanbul’a Gerçekleştirilen Göç.....	89
4.3. Hayallere Ulaşmak İçin Gerçekleştirilen Göçler.....	98
4.3.1. Artist Olmak İçin Gerçekleştirilen Göçler	98
4.3.2. Futbolcu Olmak İçin Gerçekleştirilen Göçler	105
4.3.3. Eğitim Hayalini Gerçekleştirmek İçin Yapılan Göçler	107
5. BÖLÜM	113
5. GÖÇ EDEN KİŞİLER	113
5.1. Kadınlar	113
5.2. Erkekler	120
6. BÖLÜM	134
6. GÖÇLERİN SONUÇLARI.....	134
6.1. Siyasi Sebeplerle Gerçekleştirilen Göçlerin Sonuçları.....	134
6.2. Ekonomik Sebeplerle Gerçekleştirilen Göçlerin Sonuçları.....	141
6.3. Hayallere Ulaşmak İçin Gerçekleştirilen Göçlerin Sonuçları	149
6.3.1. Artist Olmak İçin Gerçekleştirilen Göçlerin Sonuçları	150
6.3.2. Futbolcu Olmak İçin Gerçekleştirilen Göçlerin Sonuçları.....	153
6.3.3. Eğitim İçin Gerçekleştirilen Göçlerin Sonuçları	155
6.4. Aile İçindeki Sorunlardan Kaynaklanan Göçlerin Sonuçları	156
6.5. Toprağa Dayalı Çatışmalardan Kaynaklanan Göçlerin Sonuçları.....	160
6.6. Diğer Göçlerin Sonuçları.....	161

7. TARTIŞMA VE SONUÇ	163
KAYNAKLAR	170
ÖZGEÇMİŞ	173

GİRİŞ

Geçmişini çok eskilere dayanan göç, insanların çeşitli sebeplerden dolayı yer değiştirmesi olarak tanımlanabilir. Söz konusu “yer değiştirme” kitlesel olarak da kişisel olarak da gerçekleştirilebilir. Ayrıca, bu “yer değiştirme” gönüllülük esasına dayalı olabileceği gibi, zorunluluklardan da kaynaklanabilir. Tarihi dönemlerde büyük ölçekli, kitlesel ya da ulusal göçlerin daha sık görüldüğü göze çarpmaktadır. Gerçekleştirilen bu göçler toplumları derinden etkilemiştir.

Başka toplumlarda olduğu gibi Türk toplumunda da göç olayı çok eskiye dayanmaktadır. Türk toplumundaki göç olayı MÖ başlamıştır. Ekonomik, siyasi ve coğrafi nedenlerden dolayı gerçekleştirilen bu göçler sonucunda Türk kültürü değişik coğrafyalara dağılır. Gerçekleşen büyük göçlerin son dalgası; insanlığı derinden etkileyen, çağ açıp çağ kapatan, MS 375 yılında gerçekleşen Kavimler Göçü'dür. Bu büyük göç hareketinin sonucunda Orta Avrupa'da Avrupa Hun Devleti kurulur. Bu olayın sonucunda Türk kültürü Avrupa'ya yayılır.

Türk toplumundaki bir büyük göç dalgası da 13. yüzyılda yaşanır. Çin'den başlayarak batıya doğru ilerleyen kalabalık Moğolların baskısından kaçan Türkler, Anadolu'ya göç ederler. 14. yüzyıla gelindiğinde Osmanlıları ilk defa Avrupa kıtasına geçerler. Rumeli ve Balkanlara fetihler yapılır. Bunun sonucunda Anadolu'dan Türkler ve Türkmenler Balkan topraklarına yerleştirilir. Fakat Osmanlı Devleti'nin zayıflamaya başladığı 18-19. yüzyılda Balkan topraklarından tersine göç başlar.

19. yüzyılın sonlarında yaşanan Osmanlı-Rus Savaşı(1877-1878) nedeniyle Anadolu'ya büyük bir göç dalgası gelmiştir. 20. yüzyılda bir büyük göç dalgası da Balkan Savaşları sonrasında yaşanmıştır. Balkanlardan gelen muhacirler Anadolu topraklarına yerleştirilir.

Kurtuluş Savaşı sonrasında da Yunanlılarla nüfus mübadelesi gündeme gelir. Lozan'da kararlaştırıldığı şekliyle Anadolu'daki Rumlar Yunanistan'a göç eder. Yunanistan'daki Türkler de Anadolu'ya göç gerçekleştirir.

Türk toplumunun, göç olgusuna geçmiş dönemlerden beri aşina olduğunu gösteren bu tarihsel süreç, elbette ki yakın zamanlarda da çeşitli değişimler geçirerek varlığını

sürdürür. Bununla birlikte, göç, toplumsal yapıda olduğu kadar kişisel yaşantıda da önemli etkileri olan bir olgudur.

Toplumsal yapıda önemli değişimlere, dönüşümlere yol açan büyük ölçekli göçler gibi, bir kişinin ya da ailenin yer değiştirmesine dayalı küçük ölçekli göçler de her dönemde yaşanmıştır.

1. BÖLÜM

1.GÖÇ

“Göç; insanların, sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi biçiminde tanımlanabilir. Bu yer değiştirme uluslararası bir sınırı geçmek biçiminde olabildiği gibi aynı ülke içinde de olabilir. Göçün biçimi (gönüllü/zorunlu, geçici/sürekli, iç/dış, bireysel/kitlesele vb.) ne olursa olsun her türlü nüfus hareketleri (mülteciler, sığınmacılar, ülke içinde yerinden edilmişler, sürülmüşler, ekonomik göçmenler vb.) göç tanımı içinde kendisine yer bulur.”(Adıgüzel, 2019: 3).

Geçmiş çok eski dönemlere dayanan göç, insanlık tarihinde önemli bir yere sahiptir. İnsanlar birbirinden farklı sebeplerle buldukları kasabayı, şehri hatta ülkeyi terk etmişler veya terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu durumun sebeplerinden savaşlar, sürgünler, doğal afetler zorunlu göç olarak değerlendirilirken; işsizlik, yoksulluk, ticaret gibi nedenlerle gerçekleştirilen göçler de ekonomik sıkıntılardan kaynaklanan göçler olarak bilinir. “Kişilerin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel, dinî vb. sebeplere dayanarak bireysel ya da aileleriyle birlikte aldıkları göç etme kararına ‘bireysel göç’; toplumların veya belli bir bölgede yaşayan insanların çeşitli sebeplerle yer değiştirmesine ‘toplu göç’ denmektedir.” (Akıncı, Nergiz, ve Gedik, 2015: 62).

Göç için sebepler birbirinden farklı olsa da daha iyi bir şartlarda yaşama arzusu göç eden tüm insanların ortak amacıdır. “Kaybedecekleri çok az şeyi, buna karşın kazanabilecekleri birçok şey bulunan göçmenlerin, risk alma düzeyi yerleşik insanlara göre genellikle daha yüksek olmuştur. Dayanışma ve risk alma düzeyindeki yükseklik, göçmenlerin güçlü bir yenileme potansiyeline (devrimsel değişimlere) sahip dinamik bir yapıda olmasına ve kendilerine yeni fırsat alanları açmasına önemli katkılar sağlamaktadır.” (Ekici ve Tuncel, 2015 Cilt 5. Sayı 9: 15).

Gerçekleştireceği göç ile daha fazla imkanlara ulaşacağı düşüncesine sahip olan göçmeni huzursuz eden durumlar da vardır. Bireysel veya aile ile birlikte çıkılan bu yolculuk aslında tam bir soru işaretidir. “Göçü yaşayan her birey için bilinmezlik hissi vardır. Çünkü her şeyden önce bilinmez bir yere gidiş vardır. Gidilecek yerde ne olacak merakı vardır. Meydana gelecek problemlerle nasıl başa çıkılacağına dair kurgular vardır.”(Kırgız, 2014: 231).

Bütün bu bilinmezliklere rağmen yola çıkan göçmenleri iki farklı göç seçeneği bekler. Bunlar iç göç ve dış göç seçeneğidir.

1.1. İç Göç

“Göçler iç ve dış göçler şeklinde ele alınmaktadır. İç göç bir ülkenin kendi sınırları içerisinde belirli bir bölgeden bir başka bölgeye gerçekleştirilen göç hareketidir.”(Sağlam, 2006: 34). Gerçekleştirilen bu göç hareketi bazen geçici olurken, bazen de kalıcı bir hâl almaktadır. Birleşmiş Milletlerce alınan karara göre bir göçün sürekli göç olarak değerlendirilebilmesi için göç edilen yerde bir yılı aşkın bir sürenin geçirilmesi gerekir. Bazı sosyal bilimciler de yer değiştirme olayının göç olarak değerlendirilebilmesi için bir yıl veya bir yıldan daha fazla bir süre olması gerektiğini düşünürken, bazıları da bu duruma karşı çıkar(Şen, 2014). Bu değerlendirmelere göre eğer bir yıl şartı aranırsa mevsimlik göçler göç değerlendirmesinin dışında kalacaktır. Ama bu durumla ilgili henüz ortak bir karara varılamamıştır.

Tarım, insanlığın çok uzun yıllar ekmek kapısı olmuştur. Türk toplumunun büyük bir bölümünün kırsal bölgede yaşadığı 1900’lü yıllar tarıma dayalı bir ekonominin görüldüğü dönemlerdir. Ailelerin nüfuslarının artmasıyla toprakların yetersiz hâle gelmesi veya işleyecek toprağının olmaması gibi durumlar insanları farklı yollara itmiştir.

Bu yollardan biri mevsimlik göç olarak adlandırılan göçler olmuştur. Türkiye’de 1927-1950 yılları arasında kalıcı göçten ziyade mevsimlik göç görülmektedir. Her yılın belli dönemlerinde tarım için gerçekleştirilen göç olayına mevsimlik göç adı verilmektedir. Bu göç olayında insanlar bir yıl içerisinde iki veya daha fazla mekan değiştirme durumunu yaşayabilirler.

Özellikle Çukurova topraklarına gerçekleştirilen göçler pek çok insan için ekmek kapısı olmuştur. Anadolu’nun çeşitli yerlerinden gelen insanlar Çukurova’nın bereketli topraklarında ekmek kavgasına tutuşurlar.

Türkiye’de özellikle pamuk işçiliği için tercih edilen Çukurova toprakları mevsimlik işçilerin önemli duraklarından biri olmuştur. Çukurova’nın bereketli topraklarına pamuk işi için gelen ırgatlar mevsimlik göç olayını her yıl düzenli olarak gerçekleştirmişlerdir. Ancak zaman içerisinde tarımda makineleşmenin de etkisi ile ırgat gereksinimi azalmış ve mevsimlik göç gittikçe önemini kaybetmiştir. “Önemli bir sanayileşmenin olmadığı 1923-

1950 arasındaki dönemde topraktan kopmanın yaşanmadığı gözlenmektedir. Ne var ki, 1950'lerden sonra, bir yandan izlenen tarımda makineleşme politikası, öte yandan nüfus artışı nedeniyle toprakların yetersiz kalması sonucu tarımdan tarım dışına göç başlamıştır.” (Dinler 2008 ‘den akt. Sevinç, Kantar Davran, ve Sevinç, 2018: 74).

1950’li yıllara kadar topraktan kopamama durumu vardır. Fakat 1950 sonrası dönemde bu durumun değiştiği görülmektedir. Tarımda sanayileşme ile birlikte Çukurova topraklarında işçi ihtiyacı önceki yıllara nazaran azalmıştır. İstanbul’da o yıllarda başlayan yıkım-yapım çalışmaları yeni bir iş sahasının oluşmasını sağlamıştır. Bu durum da göçün yönünü Çukurova topraklarından İstanbul’a doğru çevirmiştir.

Tarım bölgeleri dışına doğru gerçekleşen göç olaylarının görülmeye başladığı dönem 1950 sonrasıdır. Bu dönemde Türkiye’de ekonomik ve sosyal açıdan değişimler görülmeye başlar. Demokrat Parti’nin iktidara geçmesi ile hız kazanan yıkım-yapım çalışmaları İstanbul’a gerçekleştirilen göçleri hızlandıran etkenlerden biri olmuştur. Kentin imkanlarının fazla olması kenti “çekici” hâle getirirken, kırsal bölgeyi de “itici” hâle getirmiştir. Kırsal itici hâle getiren en önemli etken ekonomik nedenlerdir. “İtici nedenler açısından bakıldığında, iç göç nedenleri arasında en önemli ekonomik neden olarak işsizlik bulunmakta ve buna bağlı olarak gelişen yoksulluk durumu da söz konusu olmaktadır. Özellikle, işsizliğin gençler arasında yoğunlaşması nedeniyle göç hareketlerinde gençlerin daha fazla rol oynadıkları görülmektedir.”(Kutal 1992’den akt. Şen, 2014).

Ekonomik kazancın istenilen düzeyde olmaması, sağlık, eğitim gibi imkanların kısıtlı olması köy yaşamının “itici” nedenleridir. Buna karşılık kent göç etmek isteyen insanlara her daim çekici gelmiştir. “Nüfusu kente çeken etkenler ise kır-kent gelir farklılığı, daha iyi eğitim ve sağlık istemi, kentin çekiciliği, ulaşım ve iletişim olanakları, iş bulma ümidi, daha yüksek yaşam standardı ve kentlerdeki toplumsal ve kültürel olanaklardan yararlanma belirtilebilir.”(Gedik,1997; Gürbüz, 2005’ten akt. Çakmak, 2011: 37-38).

Tüm bu “itici” ve “çekici” sebeplere bakıldığında ortaya bir göç süreci çıkmaktadır. “Bu sürecin argümanlarından birisi de, köyden kente göç ve kentleşmedir. Türkiye yaşadığı bu değişimle birlikte batıdan doğuya köyden kente, küçük yerleşim yerlerinden büyük yerleşim yerlerine akmaya başlamıştır. Yani göç eden edene...

Özellikle İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa, göç alan illerin başında yer almıştır”(Güreşçi, 2014: 135).

Bu durum büyük şehirdeki nüfusun her geçen gün artmasına neden olur. İstanbul'a gerçekleştirilen göçler, şehirde nüfus artışının dışında başka bir sorunu da ortaya çıkarmıştır. Bu sorun da köylü-kentli çatışması olmuştur. "1950'ler öncesi İstanbul'unun kozmopolit yaşamına alışmış bulunan 'eski' kentlilerin en yadırgadıkları göç, bu tarihten itibaren başlayan 'köylü' göçü olmuştur. 'Köylüler', İstanbul'a gelişleri, yerleşmeleri, konut edinme biçimleri, yaşam tarzları ve yaptıkları işler bakımından en çok yadırganan ve 'sorun' olarak görülen kesimler olmuştur."(Erder, 2000'den akt. Adıgüzel, 2019: 55-56).

Ekmek parası kazanmak için İstanbul'un yolunu tutan insanlar maddi sıkıntılarını giderdikten sonra geri dönmek yerine İstanbul'da kalmayı tercih etmişlerdir. İlk olarak işçi göçleriyle başlayan bu süreç zaman içinde eğitim arzusu, futbolcu olma isteği ve Yeşilçam tutkusu gibi nedenlerle devam etmiştir.

Sırtlarında yorganları, ellerinde kırık dökük bavulları ve birkaç parça eşyaları ile köylerinden kalkıp ekmek kavgasına katılmak için gelen insanlar şehirli tarafından "ayı" olarak nitelendirilmiştir. "Kentli" tarafından sürekli hor görülen "köylü" her zaman benzer sözlere maruz kalmıştır. "...Şu İstanbul'un haline bir bak kardeşim, her taraf gece konu doldu, nedir bu be? Kardeşim, yükünü tutan köyünden kopup geliyor. Yaşanmaz artık bu şehirde... Neymiş efendim, İstanbul'un taşı toprağı altınmış. "Nerede bu altın ya? Biz kırk yıllık İstanbulluyuz ama bir türlü bulamadık bu altını..." cümleleriyle başlayan ve devam ettikçe eden, sitem dolu sözler, yazılar, romanlar filmler resimler..."(Güreşçi, 2014: 132).

Büyük şehirlere gerçekleştirilen göçlerin ortaya çıkardığı bir başka sorun da nüfus yoğunluğunun artması ile birlikte ortaya çıkan gecekondulaşma olmuştur. Gerçekleştirilen göç sonrasında iş bulan göçmenler daha sonra sığınma ihtiyaçlarını karşılamak isterler. İlk önce sığınmalarına yetecek hanlarda kalan göçmenler, ilerleyen dönemlerde ev yapma işine girişirler. "1950'ler ve 1960'lar boyunca sürekli göçe dönüşmüş, hızlanarak 1970'lerin ortalarında doruğa ulaşmış ve büyük şehirlerin etrafı imarsız ve plansız gecekondularla dolmuştur."(Akşit, 1998: 1).

Göçlerin her geçen gün artmasıyla birlikte şehrin pek çok bölgesi göç eden insanlar için sığınılacak yer olmuştur. Kentlerde artış gösteren gecekondulaşma birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. "Başta gecekondulaşma olmak üzere, kentsel altyapının taşıma kapasitesinin zorlaması sonucu kentlerde içme suyu, kanalizasyon ve toplu taşıma

araçlarının yetersizliği, hava ve gürültü kirliliği gibi birçok sorun ortaya çıkmıştır.” (Özdemir, 2012: 2).

Yaşanan pek çok olumsuz duruma rağmen göç akını hiç kesilmemiştir. Memleketlerinde iş olanağını bulamayan köylü nasıl bir durumla karşılaşacağını bilmeden göç etmek zorunda kalmıştır.

Yukarıdaki satırlarda da bahsedildiği gibi kentlilerin göç edenlere bakışı ilk zamanlar dışlayıcı biçimde olmuştur. Bu duruma göç akınının başladığı 1950’li yıllarda sıklıkla rastlansa da zaman içerisinde kentlilerle köylülerin kaynaşması ve yaşanan göç olayına herkesin alışmasıyla birlikte köylülerin göçleri ilk zamanlarda olduğu kadar göze batmamıştır. Hatta daha sonraki yıllarda bu göç olayı olağan bir durum olarak karşılanmaya başlanmış ve göç akını yıllarca devam etmiştir.

Bu göç akınının sürekliliğini kanıtlayan ve kentleşmenin arttığını gösteren durum şöyle özetlenebilir: 1950 yılında il sayısı 63, kentlerde yaşayan nüfus %18,1’dir. 2000’li yıllarda ise il sayısı 81 olurken, kentlerde yaşayan nüfus oranı %56,3 ‘e yükselmiştir (Başel, 2007). Bu durum da göstermektedir ki insanların daha iyiye daha güzele daha rahata ulaşma gayesi için çıktıkları göç yolculuğu hiç bitmeyecektir.

1.2.Dış Göç

Göçün bir diğer ana türü de dış göçtür. Dış göç, bir ülkeden başka bir ülkeye gerçekleştirilen göçtür. “Bu göçler, gönüllü olabileceği gibi zorunlu şekilde de olabilmektedir. Ulaşım ve haberleşme imkânlarının artması ile ülkeler arasındaki göçler de artmaktadır. Ayrıca savaş, kıtlık, doğal afet ve terör gibi sebepler dış göçlere özellikle zorunlu dış göçlere, iyi şartlarda yaşama isteği gibi nedenler de gönüllü dış göçlere sebep olmaktadır.”(Şahin, 2010’dan akt. Koçak ve Terzi, 2012: 172).

Dış göç başlığı altında değerlendirilebileceğimiz göçlerden biri Türk toplumunda derin izler bırakan mübadele göçleridir. “Mübadele kelime anlamı değiş-tokuştur. Bir antlaşmanın esaslarına dayanılarak yapılan, ülke nüfuslarının karşılıklı olarak yer değiştirmesiyle olan göçlere mübadele göçleri denilmektedir. Mübadele göçünü yapan insanlara da mübadil adı verilmektedir. Mübadele göçlerine Kurtuluş Savaşı sonrasında Lozan Barış antlaşması ile Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleştirilen nüfus mübadelesi göçü örnek verilebilir. Bu mübadele Anadolu’daki 1.200.000 Rum’un

Yunanistan'a, Yunanistan'daki 500.000 Türk'ün de Türkiye'ye gelmesi ile sonuçlanmıştır. Batı Trakya Türkleri ve İstanbul Rumları bunların dışında tutulmuştur.”(Çobanoğlu, 2011'den akt. Koçak ve Terzi, 2012: 175). "Mübadele göçleri, zorunlu göçlerdendir ve çok sık karşılaşılan göç çeşidinden değildir. Genellikle savaşlardan sonra alınan kararlar sonucunda meydana gelebilmektedir. Mübadele göçü ile göç eden insanlar (mübadiller) alıştıkları, doğup büyüdükları yerden devletlerin karşılıklı olarak aldıkları kararlar sonucunda zorunlu göçe mecbur bırakılmış ve birçok insan mağdur olmuştur.” (Koçak ve Terzi, 2012: 175).

Bu mağduriyeti iki ülke insanı da yaşamıştır. “Yunanistan'ın Batı Trakya Türk/Müslüman azınlığının arazi ve mallarına el koyması ve buralara Türkiye'den Yunanistan'a göç eden insanları yerleştirmeye başlaması, buna karşılık olarak da, Türkiye'nin İstanbul Rumlarının mallarına el koyması, her iki ülkede de azınlıkların zararlı çıkmasıyla sonuçlanan bir süreç oluşturmuştur. Bu bağlamda, iki ülke arasında 1926 yılında hazırlanan anlaşma da azınlıklar konusundaki soruna kesin bir çözüm getirmekten uzak kalmıştır.”(Oran, 1991'den akt. Budak, 2010: 141). Yine de yaşanan pek çok sorunun ardından mübadele olayı gerçekleştirilmiş ve bu sancılı süreç bir sonuca bağlanmıştır.

Yukarıdaki satırlarda da görüldüğü gibi insanların bir yerden başka bir yere gitme durumu farklı sebeplerle gerçekleşmektedir. Bu sebepler doğrultusunda göçler bazen aynı ülke içinde başka bir yere gerçekleşirken; bazen de bir ülkeden başka bir ülkeye gerçekleşir. İç göçler genellikle ekonomik alt yapılı gerçekleşirken, dış göçlerde mübadele gibi siyasi gelişmeler de göçü zorunlu kılan etkenler arasındadır. Çok eski dönemlere dayanan göç olayı bulunduğu yerde istediği mutluluğu, huzuru ve imkanları bulamayan insanların başvurduğu sosyal bir olgudur.

Kurmaca ile gerçek her daim iç içe olan ve birbirini besleyen bir bütündür. Bu nedenle sosyal hayattaki olguların edebiyata da yansması olağan bir durumdur. Sosyal hayatta var olan ve yüzyıllardır devam eden göç olgusu sadece sosyoloji kitaplarına konu olmakla kalmamıştır. Göç konusu aynı zamanda edebi açıdan da incelenmiş ve eserlere konu olmuştur.

Türk edebiyatında göç konusu önemli bir olgu olarak incelenmiştir. Bu olgu bazı eserlerde siyasi bir olay olan mübadele göçlerinin işlenmesiyle karşımıza çıkarken; bazı

eserlerde de iç göç olarak değerlendirilen ekonomik sebeplere dayalı işçi göçleri, eğitim göçü, hayalleri gerçekleştirmek amacıyla edilen göçler olarak karşımıza çıkar.

“Türkiye’de 1950’li yıllara kadar romanlarda daha çok köy ya da kırsal yaşam izlekleri öne çıkmıştır. 1950 sonrası endüstri yatırımlarının Batı’daki birkaç şehir ve bölgeye yoğunlaşmasının sonucu olarak, kırsal alanlardan kente göç dalgaları başlamış, bu yeni toplumsal durum da Orhan Kemal, Fakir Baykurt gibi toplumcu gerçekçi yazarlarımızın romanlarındaki göç izleği olarak sıklıkla işlenmiştir.” (Tilbe ve Sirkeci, 2015: 2).

Toplumcu gerçekçi edebiyat anlayışı toplumsal olay ve olgulara daha fazla ilgi göstermiştir. Toplumcu gerçekçi yazarlar, gözlemlerini veya yaşamış oldukları olayları eserlerine konu edinmiştir. Ekmeğinin peşinde koşan “küçük insanların” mücadelesini, insanların ezilmişliğini ve bu insanların hayatta kalma mücadelesi için yapmış oldukları göçleri eserlere yansımıştır. Bu göçler bazen mevsimlik göçler olurken bazen de kalıcı hâle gelen göçler olmuştur.

Göç olayına değinen toplumcu gerçekçi yazarlarımız arasında Fakir Baykurt, Reşat Enis, Yaşar Kemal, Orhan Hançerlioğlu, Dursun Akçam gibi yazarlar vardır. Bahsettiğimiz yazarların dışında ekmeğin peşinde koşan insanların hayat mücadelesini, iş için göç eden veya göç etmek zorunda kalan insanların savaşını anlatan Orhan Kemal’i de görmek mümkündür.

Çocukluğundan itibaren farklı sebeplerle pek çok göç gerçekleştiren Orhan Kemal, yazmış olduğu romanlarında gerek kendi yaşamındaki göçleri gerek ekmeğin arayışı içinde olan insanların gerçekleştirdiği göçleri konu edinmiştir. Gerçekleştirilen bu göçler arasında siyasi sebeplerle gerçekleştirilen zorunlu göçleri, ekmeğin peşinde koşan ırgatların mevsimlik göçlerini, taşı toprağı altın olan İstanbul’a gerçekleştirilen göçleri görmek mümkündür. Bu çalışmada yazarın romanlarında işlemiş olduğu göç konusu incelenecektir.

2. BÖLÜM

2. ORHAN KEMAL'İN ROMANLARINDA GÖÇ

2.1. Orhan Kemal'in Romanlarında Göçün Sebepleri

Orhan Kemal'in romanlarında gerçekleşen göçlerin pek çok sebebi vardır. Siyasi sebepler, ekonomik sebepler, eğitime dayalı sebepler ve hayallerini gerçekleştirmek arzusu bunların başlıcasıdır. Çünkü Orhan Kemal, eserlerinde ekmek peşinde koşan, hayatta kalma mücadelesi veren, ekmeği her şeyin önünde tutan ve “önce ekmek” diyen “küçük insanın” yaşam karşısındaki savaşını anlatır. Bu savaş bazen Çukurova'nın “bereketli “ ve “kanlı” toprakları üstünde yaşanırken bazen de “gurbet kuşları”nın mekânı olan İstanbul'da gerçekleşir.

Yazarın romanlarında pek çok göç yolculuğunun olduğu görülmektedir. Daha iyi şartlarda yaşama, daha iyi paralar kazanma isteği göç eden kişilerin temel amaçlarıdır.

Yazarın eserlerine konu edindiği kişiler, genellikle kendi çevresinde gözlemlediği insanlardır. Köylüler, işçiler ve ekmek peşinde olan göçmenler Orhan Kemal'in eserlerinde sıkça rastladığımız insanlardır. “Yakından tanıdığı Adana çevresindeki tarım köylüsü ve dokuma fabrikalarında çalışan işçilerin romancısı olan Orhan Kemal daha sonra da büyük şehre gelenlerin, gecekonduya yerleşerek büyük şehir yaşayışına uyma çabalarını anlatır.”(Enginün, 2003: 319). Göç eden insanlar, umudun peşinden giden insanlardır. Bu insanlar ekmeğin peşinden koşan “önce ekmek” diyen kişilerdir.

2.1.1. Siyasi Sebeplere Dayalı Göçler

Yazarın babası Abdülkadir Kemali Bey, uzun yıllar siyasetin içinde etkin bir rol oynamıştır. 1920-1923 yılları arasında Kastamonu milletvekili olarak siyasetin içinde yer alan Abdülkadir Kemali Bey, “1930 yılında «Serbest Fırka» hareketine paralel olarak, «Ahali Cumhuriyet Fırkasını» resmen kurmuş, program ve tüzüğünü yayınlamıştır.”(Uğurlu, 1973: 61).

O yıllarda muhalif bir politika izleyen “Abdülkadir Kemali Bey yazılarında Halk Fırkası'na karşı eleştirilerini dile getirir. Halk Fırkası'nın belirli bir programı olmadığını ve bu belirsizlik nedeniyle de memlekete yararlı olmayacaklarını söyler.”(Uğurlu, 1973: 62). “Abdülkadir Kemali Bey ve parti içerisindeki arkadaşları siyasi düşüncelerini partinin yayın

organı olan Ahali gazetesinde yayımlamaktadır. Ahali gazetesinde son dönemlerde Mustafa Kemal aleyhine yayımlanmış oldukları yazılardan sonra partiye ve gazeteye karşı soruşturma başlatılmıştır. Bu durumun ardından gazete sahibi olan Abdülkadir Kemali Bey ve arkadaşı Suriye'ye kaçmıştır.”(Pınar, 2016). Böylece önce yazarın babası daha sonra da bütün aile siyasi sebebe dayanan göçü yaşamışlar ve yurdu terk etmişlerdir.

Orhan Kemal'in *Baba Evi* ve *Avare Yıllar* romanlarında yaşanan bu olayları, yazarın çocukluk ve gençlik yıllarının yansımalarını, babasının siyasi çatışmalardan kaynaklanan gidişini, ailenin Beyrut, Lübnan ve Kudüs gibi yerlere gerçekleştirdiği göçlerin izlerini görmek mümkündür.

Raşit, babasının gidişini tüm ayrıntılarıyla anımsar:

“Günlerden bir gün -kül renkli bir gündü- babam beni çok erken uyandırdı. Aspirin almağa gönderdi. Aspirini almış geliyordum. Bir köşeyi dönünce birdenbire o... Ağır siyah paltosunun içindeydi, başında kahverengi fötrü, elinde sarı çantası, her zamandan daha heybetli ve korkunç, yanında da iki arkadaşı...

Adımlarımı açtım. Yanıma gelince aspirini elimden aldı, paranın üstünü cebime atmamı söyledi, etrafı kolladıktan sonra, yanağımdan öptü:

-Uslu ol! dedi. mektebine devam et ve derslerine çalış...

Bir şeyler seziyordum, seziyordum ki, babam bir yerlere, uzak bir yerlere gidiyor!

Koşa koşa eve geldim. Annem ağlıyordu. Sebebini sordum, sakladı. Galiba on beş gün sonra, ben de herkes gibi öğrendim ki, «Sâlimen öbür tarafa geçmiş!»”(Kemal, 1981: 26-27).

Babasının gitmesinden Raşit hiç de şikayetçi değildir. Kendi deyimiyle “krallığını ilan etmiştir”. Annesi, babasının gitmesinden sonra ev işleri ile uğraşmaktadır ve Raşit o sene sınıfta kalır ama hiç umurunda değildir. Bu hayattan çok mutludur. İsteddiği her şeyi yapmaktadır. Bu krallığı babasından gelen mektuba kadar sürer. Mektubun ardından “baba evi”nden bilinmeyene doğru bir yolculuk başlar.

“Dünyadan memnundum... Bu saltanat böyle sürüp gidecek sanıyordum... Fakat bir gün... uzun bir mektup geldi babamdan. Acele pasaport için müracat etmemiz ve ne var ne yoksa satıp derhal hareketimiz isteniyordu.

İnmeler indirecektim... Bir türlü doyamadığım «hürriyet»imin üstüne sünger çekmek lâzım geliyordu.

Elveda mavi gökler, elveda şeker kamışçıları, elveda çikolatacılar, futbol arkadaşlarım, tozlu arsalar elveda! Elveda Cin Memet! Kediler, tozlu köpekler, serçe kuşları, yarasalar, Ulu cami, saathane, siptil pazarı... Hepinize elveda!

Ve bir akşamüstü, ağlıyacak kadar hırslı trene bindim. Dokunsalar ağlayacaktım. En sevdiğini az evvel topraklara kendi elleriyle vermişlerin o tesellisiz, bunaltıcı sıkıntısı içinde, tren kalktı.”(Kemal, 1981: 27-28).

Bu ilk göçün ardı kesilmez ve peş peşe gelecek olan bir göç dalgası başlar.

“sonra bilindiği gibi uğruna canını dişine takarak döğüştüğü topraklardan sürülmesi.. Suriye’de, Lübnan’da siyasî sürgün hayatı..»” (Uğurlu, 1973: 62).

Siyasi sebeplerle gerçekleşen bir başka göç “*Murtaza*” romanında karşımıza çıkar. Mübadelenin gerçekleştiği yıllardır. Mübadele göçünün başlangıcı 1. Balkan Harbi ile gerçekleşir. Bu 1912-1913 yılları arasına denk gelir. Bu mübadelenin nedeni 1. Balkan Savaşı sonrasında Türkiye ve Bulgaristan sınırlarının değişmesidir. İki devlet arasında anlaşma sağlanır. Bu olay küçük çaplı bir mübadeledir. Gerçekleştirilmek istenen bu mübadele tam anlamıyla yapılamaz . Çünkü 1. Dünya Savaşı patlak verir.

Ama asıl mübadele Kurtuluş Savaşı sonrasında gerçekleşen Türk-Yunan mübadelesidir. Bu mübadele 1922-1923 yıllarında gündeme gelir. Lozan antlaşmasına göre:

Rumların dışındaki Anadolu’da bulunan azınlıklar Türk vatandaşı sayılacaktır. Anadolu’da bulunan Rumlar ile Yunanistan’daki Türkler arasında bir mübadeleye karar verilir. İstanbul’da yaşayan Rumlar ile Batı Trakya’da yaşayan Türkler bu kanunun dışında bırakılır. Diğer bölgeler için göç gerçekleştirilir. Mübadele yapılırken Yunanistan’dan gelen Türkler genellikle Silifke, Mersin, Adana civarlarına yerleşmişlerdir.

Mübadele esnasında insanların maddi durumu tespit edilir. Göç eden kişiler gittiği yerde kendi malının mülkünün ayarında talepte bulunurlar. Bazıları bunu evraklar ile kanıtlarken bazıları ise tapuları olmamasına rağmen olmayan mallarını varmış gibi gösterip konak, arsa gibi mal mülk sahibi olurlar (Erdal, 2006; Ağanoğlu, 2001).

Eserlerinde yaşamdan ve yaşanmışlıklardan beslenen Orhan Kemal, bu tarihi olayı da *Murtaza* eseri içerisinde muazzam bir şekilde eriterek vermiştir. Romanda mübadele ile gelen göçmenlerin mal mülk sahibi olmasına yer verilir. Murtaza da bu mübadele olayından etkilenen biridir. Yunanistan'ın Alasonya kasabasından Adana topraklarına göç eder. Ama asla hemşehrileri gibi mal mülk sahibi olmak için yalanlar söylemez. Bunu kendine yediremez. Çünkü o, Kolağası Hasan'ın kanını taşımaktadır.

“Yunanistan'ın Alasonya kasabasından olan Murtaza, 1925'lerden sonraki mübadelede annesi, erkek kardeşiyle Türkiye'ye göç etti. Yirmisindeydi. O sıralar «Muhacir kandaşlar nâm-ü hesabına fi sebilûllah», yâni göçmen kandaşlar çıkarına, hiç bir karşılık beklemeden, Allah için çalıştıklarını ileri süren yerli simsarların hile dolu öğütlerine uyan hemşerilerinden pek çoğu gibi, memleketlerindeki barakalarına karşılık koca koca konaklar, üç buçuk arşın bahçelerine karşılık da binlerce dönüm tarla almayı kendine, daha çok da damarlarında dolaşan şehit Kolağası Hasan beyin kanına yakıştırmayan Murtaza, ne annesinin, ne de hemşehrilerinin öğütlerine uydu. Hele gizliden gizliye para desteleri gösteren yerli simsarlara hiç! Tam tersi. İskân dâiresine gitti:

- Biz fakir insanlar idik memlekette, dedi. Yok idi başkaları gibi tarlalarımızla konaklarımız. Var idi küçük bir bahçeciğimiz. Söyleyemem yalan, yakışmaz bana”(Kemal, 1982: 15).

Murtaza, mal mük yerine, dayısı Hasan Ağa'nın şehit düşmüşlüğüyle övünen, mübadele sayesinde çan sesi yerine ezan sesi duymayı yeter nimet sayan bir roman kişisidir.

Kendisinin göstermiş olduğu bu tutum gerek hemşehrileri tarafından gerekse bu işlere bakan memurlar tarafından çok garip karşılanır.

”Yüreği şehit Kolağası Hasan beyle birlikte vatan, millet, memleket için çarpan, çan sesinden kurtarılıp Ezân-ı Muhammedi'ye kavuşturulmayı Dünya nimetlerinden üstün tutan bu sapına kadar doğrucu vatandaşa şehirden epeyce uzak köylerden birinde, on dönüm tarla verildi. Anasının göz yaşları, kardeşinin asık suratla yüklenmesine yardım ettikleri üç buçuk

kap kaçak, yatak yorgan adına da pılı pırtı ile tilki kadar kurnaz hemşerilerinin bıyıkaltından, gülüşlerine zerrece aldırış etmeyen Murtaza yüklü arabanın önüne geçti, beygiri öfkeyle çekti:

- Haaaaydi bire kodoş hayvan, deeeh!

Bu «Kodoş» sözü, bıyıkaltından gülen dubaracı hemşerilerineydi. Hemşerilerine kodoş demişti ama, annesi, kardeşi tencere, tava, hattâ hır hırtlâ tangır tungur uzaklaşmakta olan arabanın ardındaki hemşerileri de bir yandan gülüyor, bir yandan da konuşuyorlardı:

«- Tıpkı dayısı kakavan Hasan!»

«-Tıpkı.»

«-Herkes gider Mersine..»

«-Bu budala tersine!»

«-Ben en çok acırım anacığınâ...»

«- Bereket çekmemiş kardaşı kakavan Hasan dayılarına

«-İyi ama, saldırmış idi dayısı düşmana arslanlar gibi!»

«- Saldırmış idi de ne geçmiş idi eline?»

« - Şahadet şerbeti!»

«-Denmez ona şahadet şerbeti...»

«-Ya?»

«-Denir dangalaklık şerbeti!»

«-Ne için be yahu?»

«-Sorarsın bir de? Var mıdır askerlikte emirsiz, kumandasız saldırmak düşmana? Değildir hiç bir asker kendi başına buyruk!»”(Kemal, 1982: 16-17).

Murtaza'nın roman boyunca sergilenecek farklı kişiliğinin açığa çıktığı durumlardan biri mübadele ile gerçekleşen göç olur.

Mübadele göçünden bahseden bir başka eser de *Devlet Kuşu* romanıdır. Eserde İstanbul'un kenar mahallesinde yoksulluk ve sıkıntı içerisinde yaşamlarını sürdürmeye çalışan insanların durumu anlatılır. Bununla birlikte bu hayattan kurtulmak için karşılıklarına çıkan ilk fırsatı “devlet kuşu” olarak gören aileden ve Mustafa'nın arkadaşlarından bahsedilir.

Romanda Mustafa'nın, ailesi ve arkadaşlarının ısrarı üzerine kendi hayatından ödün vermesine yer verilir. Zengin bir iş adamı olan Zülfikar Bey'in “çirkin kızı” ile para yüzünden evlenmek zorunda kalan Mustafa'ya ve yoksul hayattan kurtulmak için evladının mutluluğunu hiçe sayan, sırf paranın hatırına Zülfikar Bey'in hakaretlerine boyun eğen, bir kağıt parçası uğruna aciz duruma düşen insanların yaşamına yer verilir.

Romanda yer yer mübadele göçüne de değinilmiştir. Mustafa'nın ailesi mübadele göçü ile İstanbul'a gelmişlerdir.

“Otuz yıl önceki mübadelede anayurda gelirlerken vapurda... Gene Bayram'la birlik olup boynundaki beşbirlikleri almamışlar mıydı?”(Kemal, 2001b: 20).

Mübadele konusunun ele alındığı diğer bir roman *El Kızı* eseridir. Romanda Mazhar'ın annesi Hacer Hanım'ın çocukluğunda gerçekleşen Osmanlı-Rus savaşı sonrası yapmış olduğu göçten bahsedilir.

Hacer Hanım, herkese çocukluğunda çok zengin olduklarını, hanları hamamları olduğunu anlatır. Tarihte 93 Harbi olarak bilinen bu olay vuku bulunca Rus katliamından kurtulmak için pek çok muhacir Bulgaristan'dan, Romanya'dan kaçarak Anadolu'nun çeşitli yerlerine yerleştirilmiştir. Hacer Hanım da çocuk yaşta kardeşi ile bu durumu yaşayan birisidir.

“..Muhacirliğin gözü çıksın. Kâfir Moskof yurdumuzu yuvamızı talan etti. Her birimiz bir yanlara dağıldık peren peren olduk...”(Kemal, 2015a: 16).

Yaşanan göç, küçük bir çocuğun anlamlandıramadığı bir olaydır.

“Ne anne, ne baba. Kim bilir ne olmuşlardı? Düşünecek hâlde değillerdi. Kaçıyor, yalnız kaçıyorlardı.

Bu kaçış bir ara, koca boynuzlu öküzlerin çektiği ıslak bir muhacir arabasında devam etti. Tir tir titiyorlardı, incecik entarileri sırlıslıkladı. Nereye götürülüyorlardı? Hacer'in yüzüne acıyarak bakan o ak sakallı ihtiyar adam kimdi?

Bilmiyor, bilemiyor, sormuyor, soramıyordu. Yangınları, ölümü arkalarında bırakmışlardır. Ya babaları? Ya anaları? Kim bilir?

Günlerden sonra bir gün, kurşun kubbeleri bol kocaman bir şehre vardılar. Hacer bu şehrin Edirne olduğunu hâlâ bilmez.

Edirne'de eti tırnaktan ayırdılar sanki. Dünyada birbirlerinden başka kimseleri kalmamış iki kardeşi ayırdılar. Ablayı İzmirli bir tüccara evlatlık verdiler. Ağladı, yalvardı. 'Kardeşimden ayırmayın beni!' dedi ama dinlemedi. Bileğinden çekip sürüklediler." (Kemal, 2015a: 18-19).

Göç, Hacer'in küçük yaşta kardeşinden ayrılmasına, ailesini tamamen yitirmesine neden olur.

Orhan Kemal *Bir Filiz Vardı* isimli eserinde genç kadınların çalışma hayatında yaşadıkları sıkıntılara yer vermiştir. Bu eserde hem kadınların iş hayatında birer cinsel obje olarak görülmesi anlatılır hem de ülkenin siyasi gündemine yer verilir.

Eserde Balkan Savaşı öncesinde İstanbul'a gelen bir aile anlatılır. Yine savaşın etkin olduğu yıllara değinilen romanda insanlar canlarını kurtarmak için Balkanlardan akın akın gelmektedirler.

"Balkan harbinden önceki bozgunlardan birinde, dört tekerlekli bir muhacir arabasıyla çingır mıngır kaçıp gelmişlerdi Vodina'dan mı ne? Bilmiyor. Kızanlık Urumeli'ydi onun için, Vodina, Serez Alasonya, Filibe... Urumeli! Annesinin dizine koymuştu başını, uzanmıştı. Sarsıla sarsıla uyumuştü bütün gece. Yağmur vardı şakır şakır, şimşek çakıyordu uykusunda. Ne zaman gözlerini açıtısa babasının yanıp sönen sigarasını görmüştü. Sonra bir sabah, yağmurla, çamur renkli, sırlıslıklam bir sabah varmışlardı İstanbul'a. Trenler gelip gidiyordu. Kara vagonlar. Kara vagonlarda yaralı askerler. Günlerce bekletilmişlerdi kara vagonların ıslak, yorgun tahtaları dibinde. Tekerlekler, tekerlekler. İp bağlamıştı vagon tekerleklerinden birine. Annesi eline eline vurmüştu.

Ve yıllar böylesine ıpslak gelip gelip geçmişti."(Kemal, 2006: 15).

Aradan yıllar geçse de, Rumeli'ye duyulan özlem, çok uzaklarda unutulmuşların acısı dinmeyen bir sızı gibidir.

“Kömür yüklü arabasına atlayıp, dizginleri de toparlayıp sigarasını yaktı mı, değme keyfine. Bir türkü tuttururdu çokluk. Bir Urumeli türküsü. Anaya babaya hasretliğe dair yanık bir türkü; uzaklarda, çok uzaklarda unutulmuşların acısını taşıyan!”(Kemal, 2006: 14).

Bununla birlikte eser yazıldığı dönemin siyasetini ve siyasi çekişmelerini de anlatmaktadır. Romanda Demokrat Parti'ye ve bununla birlikte “Vatan Cephesi”ne de değinilmektedir.

“Evet VC.'liydi ama, ona neydi VC.'den? ”(Kemal, 2006: 15).

Yukarıdaki satırda siyasi çatışmaların zirve yaptığı bir dönemde yeni oluşum içine giren Demokrat Parti'nin bir kolu olan Vatan Cephesi ile ilgili bir durumdan bahsedilir. Filiz'in ne siyaset umurundadır ne de yeni oluşumun öncülüğünü yapan Vatan Cephesi.

Yazarın eşi Nuriye Hanım'ın hayatından izler taşıyan *Cemile* romanında da yine siyasi sebeplere dayalı bir göç yer alır. Romanda Boşnaklar ile Sırp lar arasında gerçekleşen çatışmalardan yansımalar göze çarpar. Muy ile Cemile'nin babası Malik kendi çetelerini kurup Sırp çetelerini büyük kayba uğrattırır. Muy, görmüş olduğu rüya üzerine artık burada daha fazla duramayacaklarına kanaat getirir ve Bosna topraklarından ayrılırlar.

“Yağmurlu, fırtınalı gecelerde, uğuldayan rüzgârın içinden nal sesleri duyulurdu. Dehşetle büyüyen gözleriyle kasaba çocukları yorganlarının altına saklanır, geceyi ürpertiyle dinlerlerdi. Kasabanın Hıristiyan mahallelerinde çığlıklar kopar, kapılar çarpılır bir yerlerde tahtalar çatırdar, tüfekler patlar, sonra gecenin zifiri karanlığını kızıl dilleriyle yalayan alevler yükselirdi.

Ertesi gün kasaba korkuyla öğrenirdi ki, Malik ve Muy çetesi, kaptan falan ve filânın kanlı kesik başlarıyla dörtlüye çekilmişler..

Aradan çok geçmezdi.. Gene şimşekli, yıldırımlı, fırtınalı bir gece, kasabanın bozuk parkelerinde dört nala atlılar gelirdi. Bu sefer müslüman mahallelerinde kadınlarla çocukları çığlıktan yükselir, kapılar kırılır ve alınmış bir öcün ılık dumanı tüten kanlı kesik başlar, terkelere bağlanıp, rüzgar gibi gidilirdi.

Cami ve kilisenin hatırı için işlenen cinayetlerin haddi hesabı yoktu.”(Kemal, 1958: 90-91).

Orhan Kemal, Boşnaklar ile Sırp lar arasındaki çete savaşlarına yer verirken, bu durumda “cami ve kilise” ile ifade ettiği farklı dinlerden olma durumunun da etkisi olduğunu yansıtır.

“Milletvekili Boşkoviç’in öldürüldüğü günün ertesi gece Malik rüyasında, kendi kesik başını gördü. Ürktü. Müslüman halkın türkülerinde ismi geçen bu cesur adam korktu, âni bir kararla malını, mülkünü bırakıp, karısını, çocuklarını, toplayıp Türkiye’ye göç etti. Muy da karısı ve çocuklarıyla beraberindeydi.”(Kemal, 1958: 91).

Orhan Kemal romanlarında karşımıza çıkan siyasi sebeplere dayalı göçler genellikle iki farklı başlık altında değerlendirilebilir:

Bunlardan birincisi kendi yaşamından izler taşıyan *Baba Evi* eserinde gördüğümüz göçtür. Bu eserlerde yazarın babası Abdülkadir Kemali Bey’in siyasi faaliyetlerinden kaynaklanan göçler anlatılır. Bu göç dalgası önce Abdülkadir Kemali Bey ile başlayıp sonra bütün aileyi ilgilendirmiştir.

Diğeri ise tarihi bir olay olarak değerlendirebileceğimiz mübadele göçüdür. Türk tarihinde önemli bir yere sahip olan bu göç olayına *Devlet Kuşu*, *El Kızı*, *Murtaza*, *Bir Filiz Vardı* gibi eserlerde değinilmiştir.

Bu olay eserlerde kişiler aracılığı ile geriye dönüş şeklinde verilirken, *Murtaza* eserinde mübadele göçü anlatılmakla kalınmayıp aynı zamanda bu göçün etkisi *Murtaza*’da bütün bir roman boyunca görülmektedir.

2.1.2. Ekonomik Sebeplere Dayalı Göçler

2.1.2.1.Çukurova’ya gerçekleştirilen göçler

Orhan Kemal’in romanlarındaki göçün en önemli sebeplerinden birisi de ekonomik sebeple gerçekleştirilen göçlerdir. Yazar, romanlarda işçilerin, köylülerin ekmek için memleketlerini bırakıp başka diyarlara gerçekleşen iç göçlerine yer vermiştir.

Köylülerin ekonomik nedenlerle göç ettikleri yer genellikle Çukurova topraklarıdır. Her yılın belli dönemlerinde Çukurova’ya yurdun farklı yerlerinden mevsimlik işçi

gelmektedir. Çukurova “bereketli toprak”tır. Çukurova’nın toprakları bereketli olduğu kadar yakıcı ve kavurucu bir sığa da sahiptir. Bu topraklardaki dayanılmaz sıcak ırgatlara zor anlar yaşatır. Irgatlar bu topraklarda düşe kalka çalışırlar.

“Gerçekten çok mu sıcak oluyor Çukurova?

Sıcak da laf mı? Yakar, kavurur, soluk aldırılmaz, iflahını keser insanın. Kuşlar pat pat düşer... Köpeklerin dili bir karış dışarda, girer çıkar boyuna ağızlarına. Güneş sanki Çukurovalıyı cezalandırmak için mahsustan alçalır, adamın tebdilini şaşırır.”(Buyrukçu, 2015: 27).

Çalışma şartları ne kadar çetin olursa olsun buraya gelen pamuk işçilerinin aklındaki en önemli şey ekmek parasıdır. Hepsi Çukurova’nın sığasını “önce ekmek” dediği için çekmektedir.

Bu topraklara gelenlerin ilk hedef ekmektir ama onun dışında başka hayaller de vardır. Kimisi *Bereketli Topraklar Üzerinde* romanındaki İflahsızın Yusuf gibi “gaz ocağı” hayaliyle gelirken kimisi de *Eskici ve Oğulları*’nda olduğu gibi biraz para kazanıp dönmek ve sonra borçları ödeyip, kendi işine devam etmek hayali ile gelir.

Çukurova denince akla ilk gelen eserlerden biri *Bereketli Topraklar Üzerinde* romanıdır. Eser üç arkadaşın Ç. köyünden çıkarak Çukurova’ya gitmeleri ile başlar ve Çukurova gerçeklerini, sömürüyü, acıyı ve yoksulluğu her yönüyle gösterir.

Üç arkadaş tren ile yola çıkarlar. Çukurova’da fabrika sahibi hemşehrileri vardır. Onu bulup orada işe başlayacaklardır. Hemşehrilerinin onları işe alacaklarına emindirler.

Yolda iki kişiyle tanışır. Bunlar motor ustası olan ve Çukurova’ya motorların, patozların bakım işleri için giden Şarkışlalı Yunus ile Sivas’ın köylerinden olan Veli’dir.

Yazar, Anadolu’nun hemen her yöresinden benzer göçler gerçekleştiğini Yunus ve Veli ile yansıtmış olur.

“Orta Anadolu’nun seksen evlik köylerinden Ç. köyünün erkekleri o yıl da çalışmak için çeşitli iş bölgelerine dağıldılar: Sekizi onu Kayseri Dokuma Fabrikasına gitti, dördü beşi Sivas Çimento Fabrikası, cer atölyesine, içlerinden üçü de Çukurova’nın yolunu tuttu.” (Kemal, 2000: 5).

Köyde para kazanmak için hiçbir yol bulamayan erkekler, farklı şehirlere, iş kollarına yönelirler. Yaşanan göçlerin ana gerekçesi kişilerin yaşamış oldukları yerlerdeki yetersiz iş sahasıdır. Bu durum insanları farklı bölgelerdeki iş sahalarına itmektedir.

“Aslında köylerden kente yaşanan ilk göçlerin sebebi köylerde yaşanan ekonomik yoksunluktur. Göçler ilk başlarda köyden kente doğru olurken, daha sonraları da küçük ile orta ölçekli kentlerden büyük kentlere doğru olarak devam etmiştir.”(Bostan, 2017: 5). Sebepler sadece bu durumla sınırlı kalmaz. Bunun dışında kentin çekici bir tarafının oluşu ve daha da önemlisi miras yoluyla giderek küçülen toprakların artık ailenin geçimini karşılamaya yetmemesinden kaynaklanan iç göçler de vardır.

“Köyden kente olan iç göçlerin nedenlerinden biri de köyün itici ve kentin çekici özellikleri olmuştur. İtici faktörler köyde artan hızlı nüfus baskısı, yetersiz ve kötü dağılmış toprak, düşük verimlilik, doğal afetler, kan davaları, toprağın miras yoluyla paylaşılması ve bazı kişilerde yoğunlaşması, tarımda makineleşmeyle ortaya çıkan işsizlik, terör ve güvenlik sorunları olmuşken, çekici faktörler ise köy-kent gelir farklılığı, daha iyi eğitim ve sağlık istemi, kentin çekiciliği, ulaşım ve iletişim olanakları, iş bulma ümidi, daha yüksek hayat standardı isteği ve kentlerdeki toplumsal ve kültürel olanaklardan yararlanma imkânları olmuştur.”(İçduygu, Sirkeci ve Aydıngün, 1998’den akt. Bostan, 2017: 5).

“Türkiye’de iç göçlerin toplumsal yapıda neden olduğu değişimlerdeki farklılıkların daha iyi anlaşılması açısından iç göçler; 1923-1950, 1950-1960, 1960-1980, 1980-2000 yılları arasındaki dönem ile 2000 yılı sonrası olarak tarihsel olarak sınıflandırılmıştır.” (Pınar, 2016: 6).

1923-1950 yıllarında yaşanan göçlerin sebepleri arasında köylünün yaşamış olduğu yerde karnının doymaması ve ekmeğini başka memleketlerde arama isteği en büyük nedendir. Orhan Kemal’in Çukurova’ dan bahseden romanlarına baktığımızda bu durum açık bir şekilde görülecektir. Örneğin *Bereketli Topraklar Üzerinde* romanında göçün ana etkeni ekmek peşinde koşmak ve ekmek için verilen mücadeledir.

“Türkiye’de 1950 tarihinden öncesi iç göçler, mevsimlik göçlerin giderek yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde toprağı kıt olan ve toprak insan dengesinin sınırına ulaşılmış ve toprakların genişletilme imkânı olmayan köylerde toprak parçalanması ve topraktan kopma yani göçler başlamıştır(Akşit, 1999’dan akt. Bostan, 2017: 6). 1929 ve 1950 yılları arasında iç ve dış göçlere kolaylık sağlanmıştır. Buna, Türkiye’nin ilk nüfus

politikası olan ekonomik nedene dayanan hızlı nüfus artışının hedef alınması neden olmuştur (Doğan, 2013'ten akt. Bostan, 2017: 6). Bu dönemde daha çok köylerin modernizasyonu süreci rol oynamıştır. 1923 yılında Türkiye nüfusunun %24,22'ü kentlerde, %76'sı ise belde ve köylerde yaşamaktadır. 1950'de kentlerde nüfusun oranı sadece 0.82 artış ile %24,94'e çıkmıştır. Henüz köyden kente gerçekleşecek göç süreci başlamamıştır."(Bostan, 2017: 6).

Burada görülmektedir ki yaşanan göçler sadece mevsimlik olarak kalmıştır. Nüfusun büyük bir çoğunluğunu köylerde yaşayan kesim oluşturmaktadır. Kütlü toplama mevsimi gelince köylerinden çıkıp gelen bu insanlar iş bitince tekrar köyelerine geri döner. Bu durumu *Bereketli Topraklar Üzerinde, Eskici ve Oğulları* romanlarında görmekteyiz.

Bu göç dalgasının ikinci ayağını ise 1950-1960 dönemi oluşturmaktadır. Bu dönem Türkiye'de ilk sanayileşmenin başladığı dönemdir. Toprağın tek bir kişi elinde toplanması ve bunu neden olduğu olumsuz koşullar insanları göçe itmektir.

"Bu dönemde geleneksel toprak sahipliği sisteminin değiştiği, topraksızlaşma veya toprağın belli kişilerde birikmesi ve ulaşım koşullarındaki gelişmeler sonucu kırsal kesimden kente doğru bir hareket başlamıştır. Bu süreç 1950-1960 yıllarında devam etmiştir. Buna hız kazandıran koşullar ise nüfus artışı, tarımda düşük üretkenlik, köylerde oluşan işsizlik ve eğitim nedeni ile kentlere olan yönelmedir."(İçduygu ve Ünal, 1998'den akt. Bostan, 2017: 6).

Bu dönemde göçe sebep olan başka bir neden daha vardır. Sanayileşme ile birlikte traktörler artık insana dayalı işi tam olarak bitirmese de en azından insan gücüne olan ihtiyacı azaltmaktadır. Böylece işsiz kalan insanlar çıkışı başka yerlerde aramaktadır. Bu duruma şöyle değinilmiştir:

"1950 ve 1960 yıllarını kapsayan bu dönemde özellikle traktörün tarıma girmesi sonucu fazla insan gücüne olan gereksinim azalmıştır. Bundan en çok olumsuz etkilenenler ilk zamanlarda küçük çiftçiler ve 'ortakçıları' olmuştur (Yalçın, 2004'ten akt. Bostan, 2017: 6). Bu değişim ile köyde toplumsal yapı değişmeye başlamış özellikle küçük çiftçiler artık işçi statüsüne geçmişlerdir."(Bostan, 2017: 6).

Orhan Kemal, *Eskici ve Oğulları* romanının ilk sayfasında bu sanayileşmeden bahseder. Eski usul tarım faaliyetlerinin yerini modern makinelere bıraktığını anlatır.

“Betonunda bile otlar biten bereketli Çukurova topraklarının dört bucağından, inceli kalınlı kollar gibi uzanan tozlu yollarda, bir zamanlar develer, Bursa çift atlıları, çokluk da sabahlardan akşamlara, akşamlardan sabahlara dek gıcır gıcır gıcırdayan kocaman tekerlekli öküz, camız arabaları olurdu. Şimdilerde güçlü kamyonların benzin, mazot kokulu homurtularıyla çektiği; çuval ya da hararlar dolusu tohumlu, tohumsuz pamuk, arpa, buğday, çavdar, küncü* şifan*ın milyonlarla değerlendirildiği bu büyük, bu ünlü, bu eski, çok eski kentin, ana caddelerinden birine paralel, bozuk parke taşlı bir sokağında, alt alta, üst üste dükkânların, daha çok kunduracı bakkal manifatura, berber dükkânlarının arasındaydı eskici dükkâni.” (Kemal, 2005: 7).

1960 -1980 yıllarını kapsayan dönem belki kentlere yığılmanın en çok yaşandığı dönemlerden biri olarak değerlendirilebilir. 1923-1950 yılları arasında gerçekleştirilen göçler kalıcı göçler değildir. O göçler daha çok mevsimlik göç şeklinde gerçekleşmiştir. Ama bu dönemde gerçekleşen göçler kalıcı olmakla birlikte şehirlerde çarpık kentleşme gibi bir sorunu da ortaya çıkarmıştır.

“1960’larla 1980’ler arasında kente olan akımın, kentlerin nüfusunu ve sayısını artırması “kentleşme” sonucunu doğurmuştur. Sanayileşmeye başlayan Türkiye gelen göçmenleri barındırabilecek konut ve onlar için yeterli istihdam sağlayamamış “gecekondulaşma” ile “kayıt-dışı ikincil ekonomik sektörün” büyümesine neden olmuştur (İçduygu, Erder, Gençkaya, 2004 ‘ten akt. Bostan, 2017: 6). Bu göçlerle birlikte, kentlerde çarpık yerleşmeler ortaya çıkmış ve istihdam sorunu yaşanmaya başlanmıştır (Doğan, 2011’den akt. Bostan, 2017: 6). Kentlerin alt gelir gruplarının yaşadığı gecekondu bölgelerinde, işsizliğin de etkisiyle hırsızlık, cebir, şiddet vb. suçlar daha çok görülmeye başlanmıştır.”(Temurçin ve Sargın, 2011’den akt. Bostan, 2017: 6).

Bu dönemde göçler daha çok İzmir, Ankara özellikle İstanbul gibi büyük kentlere doğru olmuştur. Çukurova’ya olduğu gibi mevsimlik gerçekleşen göçler, yerini kalıcı hâle gelen, daha büyük kentlere gerçekleşen göçlere bırakmıştır.

1960-1980 yıllarında gerçekleşen göçlerin en büyük nedenlerinden biri de medyadır. Medyanın çekici ve cazip yerler olarak gösterdiği şehirler pek çok insan için ilgi odağı olmuş ve göçler o bölgelere doğru gerçekleşmiştir.

“Bu dönemde ayrıca köylerde yaşanan olumsuz hayat şartları ve kentlerdeki özellikle ‘Medya’ sayesinde öğrenilen fırsatlar ile çocuklara daha iyi bir gelecek hazırlama

isteği göçü hızlandıran diğer sebeplerdir. Bunda en önemli etki psikolojik tesiri olan ‘Medya’ ve göçmen ağlarıdır.”(Yalçın, 2004’ten akt. Bostan, 2017: 7). Orhan Kemal de bazı eserlerinde medyanın göç üzerindeki etkisini işlemiştir. Yazarın *Yalancı Dünya*, *Kenarın Dilberi*, *Yüz Karası* gibi eserlerine baktığımızda medyanın etkisini görmek mümkündür. Bu eserlerde magazin dergilerinin etkisinde kalan ve ünlü olmak için İstanbul’a gitmek isteyen genç kızlardan, onların hayallerinden bahsedilir.

1980-2000 yıllarında gerçekleşen göçler ise daha çok kentten kente doğru olmuştur. Bu yıllarda talep gören kentler yine İzmir, İzmit, Ankara, İstanbul gibi iş olanaklarının bol olduğu şehirlerdir.

“1980’lerden itibaren yoğunlaşan kentten kente göç olgusu, ulusal kalkınmacı politikaların yerine, liberal düşüncenin egemen olmaya başlaması, özelleştirmenin başlaması ile ekonomide liberalizme geçiş ve ekonominin uluslararası boyut kazanması sonucu gerçekleşmiştir (Peker, 1999’dan akt. Bostan, 2017: 7). Bu kapsamda özellikle 1985-1990 döneminde kentten kente göç toplam göçlerin %62,18’ini oluşturmuştur. Bu süreçte özellikle İstanbul, İzmir, İzmit, Ankara vb. büyük sanayi ve metropol iller çekici güç olmuşlardır.”(Bostan, 2017: 7).

1945 yıllarından itibaren geçen zaman içerisinde köylerde yaşayan nüfusun gittikçe azaldığı görülmektedir. İlk önce geçici olarak başlayan mevsimlik göçler daha sonra yerini kalıcı hâle gelen göçlere bırakmıştır. Özellikle bu göçlerde iş imkanlarının bol olduğu büyük şehirler tercih edilmiştir. Böylece köylerde yaşayan nüfus gittikçe azalmıştır.

1980-1985 yıllarında Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’dan gerçekleşen göçler vardır.

“1980-1985 yıllarında ki iç göçler Doğu ve Güneydoğu Anadolu köylerinin modern teknoloji ile tanışmaları veya işlenebilecek toprakların sınırlarına gelinmesi sonucu oluşmuştur.” (Akşit, 1998’den akt. Bostan, 2017: 7).

2000’li yıllarda yaşanan göçlerde temel etken eğitim ve nitelikli iş gücüdür. Bu dönemde göçü gerçekleştiren kişilerin maddi durumu daha önceki yıllarda göç eden kişilere göre daha iyidir. Yoksulluk veya buna benzer maddi durumlardan gerçekleşen göçler değildir (Bostan, 2017).

Orhan Kemal'in romanlarına baktığımızda da kendisi ilk eserlerinde Çukurova ve mevsimlik işçi konularına eğilmiştir. Daha sonra ise Çukurova konusu önemini yitirmiş onun yerini İstanbul gibi taşlı toprağı altın olan bir yer almıştır. Çukurova'yı ve Çukurova'da çalışan tarım işçilerinin dramını anlattığı eserlerden biri *Bereketli Topraklar Üzerinde* eseridir.

Yazar, *Bereketli Topraklar Üzerinde* isimli eserinde mevsimlik işçilere ve onların ekmek peşinde koşarken vermiş oldukları mücadeleye yer vermiştir. Yine *Eskici ve Oğulları* romanı da bize Çukurova gerçeklerini anlatmaktadır. Yazar, bu eserde "bereketli topraklar"dan nasibini(!) alan bir ailenin dramına yer verir.

Orhan Kemal, yazmış olduğu eserlerde gözlemlerinden çok iyi yararlanmışır. Yazar'ın bir dönem *Sıkıntılı Günler* ismiyle tefrika edilen *Eskici ve Oğulları* romanında ailenin "sıkıntılı günlerini" görmek mümkündür.

"...tanır mısın Topal Eskici'yi?.. Hani Adana'da, Kemeraltı camiinden Orozdibak'a giden arka yolda sıra sıra kunduracılar vardır.. Kuyumcular çarşısının tam arkasında.. İşte Topal Eskici o çarşının.. Meşhur başefendisi yahu!.."(Uğurlu, 1973: 138).

Topal Eskici ayakkabı dükkânında iki oğlu ile çalışmaktadır. Büyük oğlu evlidir ve iki çocuğı vardır. Büyük oğlu aslında fabrikada çalışmaktadır ama makineleşme ile birlikte insan gücüne ihtiyaç azalınca işten çıkarılır ve babasının yanında işe başlar. Ancak babasının, evliliğı nedeniyle ona duyduğu öfkenin hâlâ geçmemiş olması ve eskici dükkânında işlerin iyi gitmemesi sebebiyle Çukurova'ya kütlü toplamaya gitmeye karar verir. Başka çare kalmamıştır. Tek çare oraya gidip o sığağı, sineklere, her türlü olumsuz duruma katlanarak bu işin üstesinden gelmektir. Bu durumu kardeşi ile paylaşır.

"Küçük oğul bir türlü inanamıyordu.

'Yahu deli olmayın be ağa,' dedi. 'O yazı yabanda, o Allah'ın sarı sığağına nasıl dayanırsınız? Anlatıyorlar sivrisinekler arı gibi arı gibiymiş!'

'Dayanacağız, Eski çamlar bardak oldu, Büyük çiftçi Resul torunu olmak karın doyurmuyor. Hooş, biz o devirlere yetişemedik ya. Dayanacağız yazı yabanın sarı sığağına, arı gibi arı gibi sineklerine. Dayananlar da bizim gibi insan. Arı gibi sivrisineklere dayanmak, babamın iğneli sözlerine dayanmaktan daha kolay!'"(Kemal, 2005: 40-41).

Bu satırlarda da görüldüğü gibi kütlü işi insanlar için artık son çare durumundadır. İnsanlar orada ne ile karşılaşacaklarını bilmemektedir. Çukurova'nın sıcağını, sıtma hastalığını, sineklerini bilirler ama başka çare yoktur. Baba evinden ekmek yemek onun için çok zordur. Babasının iğneleyici sözlerine dayanmaktansa Çukurova'nın sıcağına dayanmayı seçer.

Çukurova'ya gitmesinin bir sebebi de orada biraz para biriktirip döndüğünde bir ayakkabıcı dükkânı açma arzusudur. Böylece hiç kimseye muhtaç olmayacak ve babasının o acı sözlerini işitmek zorunda kalmayacaktır.

Abisinin planı kardeşi Ali'nin aklına yatmıştır. Ali de gitme planları içerisine girer. Babası ne kadar onu abisine göre daha fazla sevse de söyleyeceğinden yine de kalmaz . Abisi gibi Ali de bu durumdan sıkılmıştır. Yapılacak şey abisi ile birlikte kütlü toplama işine gitmektir.

“Ben de sizinle gidecem,” dedi. Ağası anlamadı .

‘Nereye?’

‘Kütlü toplamaya!’

‘Ciddi mi söylüyorsun?’

‘Ciddi söylüyorum tabii. Önümde sen varsın diye bana pek bir şey demiyor amma, sen gidince...’

Büyük oğul içten içe sevindi; iş önlüğünü kuşandıktan sonra, ‘Hani sıcak, sinek diyordun?’ dedi .

Diyorum, gene diyorum amma, sizin canınız yok mu? O kadar fukaranın canı yok mu? ”(Kemal, 2005: 55-56).

Burada da görülüyor ki iki kardeş çıkışı kütlü toplamaya gitmekte buluyorlar. Babaları ile olan sorunları, eskici dükkânının artık onlara yetmemesi gibi durumlar göçün sebebi oluyor. Çukurova'nın tüm çetin şartlarına rağmen gitmeye karar veriyorlar.

Abi ve kardeşin bu fikrine sıcak bakmayan Eskici ve karısı da daha sonra Çukurova'ya gitmek ister. Eskici'nin karısının göç için sebebi eski günlerde olduğu gibi “güm güm gümleyen konağa” tekrar sahip olmaktır.

“Ana, güm güm gümüleyen konağın saltanatına dalmıştı. Yıllarca önceki pırıl pırıl bir konak canlanmıştı kafasında. Bu konak Adana'nın ünlü zenginlerinden birinin konağıydı. Ağızları sıra sıra altın dişli ağaların pırıl pırıl konsalarla gelip gittiği kurban bayramlarında yan yana devrilen besili koçların kesilip etlerinin fakir fukaraya dağıtıldığı; zaman zaman pencerelerinde masal yüzlü, güneş görmemiş tazelerin hayal gibi görünüp kaybolduğu bir konaktı. Ana, değil böyle bir konağa gelin gelmek böyle bir konağın kapısından olsun girememişti, ama kim ne bilecekti?

Böyle bir konak düşünüyordu işte. Bin iki yüz lira bulunur da babayla oğullar sırt sırta verdiler mi, oluk gibi akmaya başlayacak parayla böyle bir konak kiralayacaklardı işte.” (Kemal, 2005: 129).

Eskici'nin karısı sahip olacağı konağın hayalini kurarken, Eskici de Çukurova topraklarından kazanacakları para ile bozulan ekonomik durumlarını düzeltmenin hesabı içerisindeydi.

“Topal Eskici mutfağın karşı duvarında çivide asılı gaz lambasının sarıya boyadığı kırmızı sakalını ağır ağır karıştırarak kızını düşünüyordu. Karısı gibi o da bu ‘kütlü toplamaya gitme’ işinin ayıbını idrak etmiyor değildi, ama başka çareleri var mıydı? Gidecekler, bin, bin iki yüz lirayla dönecekler, dükkânı adam edecekler, ismarıçılığa başlayacaklardı. Onlar için bu dirlikten kurtuluş ancak böyle olabilirdi.”(Kemal, 2005: 157-158).

Her gün kötüye giden ekonomik şartlar aileyi bir dar boğaza sürüklemektedir. Bu durumdan tek çıkış noktası Adana'nın bereketli toprakları olan Çukurova'ya gitmek ve kütlü toplama işini yapmaktır. Kütlü toplama işi ne kadar “ayıp” olsa da başka çare kalmamıştır.

Çukurova pek çok kişinin ekmek kapısı olarak gördüğü yerdir. Buraya gelen her ırgat boğazından geçecek lokmayı kazanma peşindedir. Ancak, aynı Çukurova pek çok kişi içinde “kanlı toprak” haline dönüşür.

Yazarın Çukurova gerçeklerini anlatmış olduğu bir başka eseri *Kanlı Topraklar* romanıdır. Yazarın *Kanlı Topraklar* romanında da tanık olduğu olayların romanın oluşmasında ve gelişmesinde etkili olduğunu söylemek gerekir.

“Ben tanıdığım insanları yazdım.. Son romanım Kanlı Topraklar da bile kimler yok.... Nuri Has’tan Abidin Dino ya... Hacı Ömer’den Osman Zeninler’e kadar.. Evet, ben tanıdığım insanları yazdım.. Tanıdığım, konuştuğum, birlikte sigara içtiğim sırtımı sıvazlıyan insanları yazdım.. Ben bu insanları inceledim, araştırdım.. Ağa oğlu olarak, namuslu bir vatandaş olarak inceledim... Hikâyelerimde, romanlarımda şunları belirttim.. Halkım sömürülüyor, eziliyor, koşulların ortadan kaldırılması gerekir..”(Altınkaynak, 2000: 30).

Orhan Kemal, “*Kanlı Topraklar* (1963)’da 1934 yıllarının Çukurova’sından bereketli topraklar ve fabrikalar çevresinde, altta ezilen işçi ve ırgatlar kalabalığının üstünde, birbirleriyle dalaşarak palazlanan tilki-soy iş adamlarının amansız, çetin, kanun ve töre dışı savaşlarını anlatıyordu. Fabrika kâtipliğinden patron damatlığına, oradan ağalığa ulaşan yolda yürüyen Topal Nuri, onun en canlı tiplerinden biridir.”(Bezirci, 1984: 118).

Topal Nuri, çocuk yaşlarda Anadolu’nun en verimli topraklarından biri olan Çukurova’ya gelmiştir. Onun niyeti diğer ırgatlar gibi gelip ekmeğin kurtlusuyla, pilavın yağsızıyla yetinmek değildir. O bir yolunu bulup zengin olmak ve kimseye acımamak niyetindedir.

“Fabrikasında aylıkla çalıştığı ağası gibi, fabrikatör olmaktan çok, Çukurova’nın, cep ağızları sırma işlemeli lâcivert şalvarları içinde salına salına çarşı pazardan geçerlerken fakir fukaranın ayağa kalktığı, hükümette, borsada, belediyede saygı gören, attıkları attık, tuttıkları tutuk, gülüverince ağız dolusu altın dişleri sarı sarı parlayan Temür, Savatlı Halil, Göğceli Emin, Çakşırılı Hasan ve daha buna benzer ağalar gibi bir ağa olmak istiyordu. Olacaktı da.”(Kemal, 1974: 13).

Nuri’nin bu arzusu, kayınpederinin yönlendirmesiyle de desteklenir. O, yukarıdaki satırlarda yer verilen ve insanları kaderciliğe mahkum eden “kanaat etme” anlayışından uzaktır.

“«Kul istemesini bilmeli!» derdi büyücü remmal, cinci kaynatası: «... kul istemesini bilmeli ki, Cenabıallah versin. Kul istemesini bilmez, kaderine razı olur, bir lokma bir hırkaya kanaat ederse, Cenabıallah’ın elinden ne gelir?»”(Kemal, 1974: 13).

Nuri, çocukluğundan beri yaşamış olduğu bütün olumsuzlukların hesabını bir gün sormanın planlarını yapar. Ona acıyan olmamıştır. O da kimseye acımayacaktır.

“«Eller bana acıdı mı? Elleri bırak, Allah bile nefsi Allahken acıdı mı? Acısa, anamı, ardından babamı alıp beni el tokadı, el yumruğu, el tekmesi altında çürütür müydü? Madem bana acımadılar, ben de fırsatını buldum mu hiç kimseye acımayacağım. Çamurda mı gördüm? Bir tekme de ben atacağım. Madem gemisini yürüten kaptan, ben de kaptan olacağım. Hem de kaptanların en büyüğü!»”(Kemal, 1974: 14).

Topal Nuri, Çukurova’ya ekonomik nedenlerle göç ederken, Orhan Kemal’in aynı eylemi gerçekleştiren diğer roman kişilerinden daha farklı bir arzu içinde de görülür. Onun tek derdi ekmek parası kazanmak değil, “gemisini yürüten kaptanların en büyüğü olmak”tır. Ekonomik zorlukların yanı sıra, “sahipsiz, kimsesiz” kalmış olmak ve buna bağlı olarak ömrü boyunca yaşadığı “sümsüklenme”, onu insanlara ve hayata karşı çok daha öfkeli bir insan haline dönüştürmüştür.

Yazar, ilk eserlerinin göç merkezi olan Çukurova’yı ele aldığı romanlarında memleketin dört bir yanından gelen pamuk işçilerinin ekmek peşindeki mücadelelerini, dramlarını, bölgenin kavurucu sıcağını, toprak ağalarının ırgatları zalimce kullanmalarını ve ırgatlara nefes aldirmayan ırgat başlarının kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesini tüm gerçekliği ile anlatmıştır.

Tarımda makineleşmenin hızlanması ile Çukurova toprakları önemini kaybetmeye başlar. Makineleşme ile birlikte binlerce ırgatın yapacağı işi birkaç yüz ırgat yapacak hâle gelir. Hâliyle bu durum ırgatlar, elciler için kötü bir durumdur. Yazar’ın *Vukuat Var* romanında bu durumdan şöyle bahsedilir.

“Cemşir de inanmıyordu ama, Çiftçi Birliği’nin altındaki kahvede duymuştu. Bider, yâni tohum, mibzerlerle ekiliyor, zamanı gelince çapa da, çapa makineleriyle yapışyormuş. Amerika’ya gidip, bu işleri gözleriyle görenler yeminle anlatmışlarmış...

-Desene ırgada mırgada hâcet kalmıyacak ?

-Büsbütün kalmıyacak değil, kalacak,kalacak a, binlerce ırgat yerine birkaç yüz ırgat...”(Kemal, 5.Basım: 177).

“Romanın satır aralarında yapılan bu açıklamalar, değişen dünya koşullarının Türkiye’deki toplumsal yaşamı dinamiklerine nasıl nüfuz ettiğini ortaya koyar. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki yıllarda tarımda makinalaşma, Çukurova’daki tarımın sanayiye yansımaları geleneksel insan ve toprak ilişkilerindeki değişim göç olgusunun alt yapısını oluşturan faktörler arasında yer almıştır.”(Kale, 2012: 123)

Yaşanan bu durumlardan sonra göç olayı Çukurova topraklarından İstanbul’a doğru yönelmiştir.

2.1.2.2. İstanbul’a gerçekleştirilen göç

Orhan Kemal’in romanlarında İstanbul göç için tercih edilen bir başka yerdir. Yazarın ilk romanlarında daha sık gördüğümüz Çukurova bölgesi zamanla yerini İstanbul’a bırakmıştır. Bu durumun görülmesinde yıllar içinde değişen ekonomik ve sosyal olaylar da etkili olmuştur.

Yazarın *Gurbet Kuşları* eserinde de ekmek peşinde koşan insanların göçü İstanbul’a olmuştur. Artık Çukurova önceki önemini kaybetmiş onun yerini İstanbul almıştır. Yazar, romanlarında İstanbul’u işleme meselesini kendi arkadaşları ile değerlendirmiş, İstanbul’un gerçek anlamda ve tüm yönleriyle işlenip işlenmediği tartışma konusu olmuştur.

“Bütün iddialara rağmen İstanbul, bütün yönleriyle, gelmişi geçmişi bütün derinliğiyle edebiyatımıza geçmiş miydi?.

Arkadaşlar akli başında kişilerdi.. İstanbul adına çizilmiş peyzajları ciddiye almıyor, çalışan İstanbul’u arıyorlardı.. Gerçekten de İstanbul bu yönüyle edebiyatımıza ya hiç girmemiş ya da pek az girmişti...”(Uğurlu, 1973: 376).

Yine bu konu üzerine arkadaşlarından biri İstanbul’da da Çukurova’dakine benzer, hatta daha ağır şartlarda çalışan işçiler olduğundan bahseder.

“«İstanbul deryadır be!..» dedi..«... Senin Çukurova’daki ağır çalışma şartları içinde ömür törpüliyen sıkıntılı, yoksul, tahammülün üstündeki iş hayatını süren yığınla Pehlivan

Ali, Köse Hasan, İflahsızın Yusuf yaşar İstanbul'da.. Hem de güzel « İstanbul'un dörtte üç buçuğunu bunlar meydana getirir..»(Uğurlu, 1973: 376).

Sohbetin devamında, romanlarında İstanbul'a geniş ölçüde yer veren Hüseyin Rahmi'nin de adı geçer. Onun da "küçük insanların İstanbul'unu" yansıtmadığına değinilir.

"Hüseyin Rahmi de dahil, İstanbul'un, çalışan İstanbul'un, çalışan küçük insanların İstanbul'unu kim verdi?..»(Uğurlu, 1973: 376).

Türk edebiyatında önemli bir yer tutan İstanbul'un pek çok yazar tarafından aynı bakış açısıyla ele alındığı ve bu bakış açısının da realiteden uzak olduğu ifade edilir.

"İstanbul, bir takım sulu boya resimlerden ibaret değildir... İstanbul, İstanbul'un sadece adaları, denizi, göğü Beyoğlu'su, içkisi, motoru ve sandalı olamaz.. İstanbul'u derinlemesine, yoksul semtler, çalışan irili ufaklı insanlarıyla, onların geçen koşulları, açılarıyla bilmek, tanımak demektir.. Yoksa bir takım peyzajlardan öteye geçmemiş, realiteyi değil de, kendi tasvirlerini edebiyat sanmış kişilerin iddialarına boş ver.."(Uğurlu, 1973: 377).

Orhan Kemal, bazı kısımlarına yer verdiğimiz bu edebi sohbetten oldukça etkilenmiş gibidir. Onun romanlarında, İstanbul, sözü edilen genel bakış açısından farklı bir yaklaşımla ele alınır.

Yazar, İstanbul'a göç eden bu insanları herkesin gördüğünden farklı bir şekilde görmeyi ve anlatmayı başarmıştır. Arkadaşı Fikret Otyam'a yazdığı bir mektupta bu konuyla ilgili çalışmasından bahseder.

"Cumhuriyet için Nadir Nadi istemişti. Şayet istekleri değişmezse, çok enteresan bir konum var: İstanbul'a gelen yorganlıların romanı. Hani şu insana kulağıyla filan bakan, İstanbul'un şerefli meydanlarında hergele sürüleri gibi kovalananlar. Ben milletimi, köylümü bütün fakir fıkırayı seven bir yazarım. Belirli şartlar yüzünden geri, cahil, görgüsüz, pis kalmış insanların, imkâna kavuştukları zaman değişip geliyeceklerine, ileriliği benimseyeceklerine, medenileşeceklerine inanıyorum. Bu sebepten, insanları-puşt pezevenk, deli frengili, eşkiya, hırsız, katil, şu, bu- suçlayamıyorum."(Otyam, 1999: 160).

Gurbet Kuşları romanında İstanbul'un sadece dekoratif bir manzara olarak kullanılmadığı görülür. Oradaki yaşamı, işçilerin ekonomik ve sosyal durumunu, şehirdeki

insanların köylüye bakışını, onları küçük görüp dışlamasını ve bununla birlikte daha pek çok toplumsal meseleyi eserde gerçekçi bir şekilde görmek mümkündür.

Pek çok köylü ve işçinin “taşı toprağı altın” düşüncesi bu insanları İstanbul’a göçe yöneltmiştir. Hatta bu düşünce yazar tarafından *İstanbul’un Taşı Toprağı* ismiyle roman başlığı olarak düşünülmüşse de daha sonra eserin adı *Gurbet Kuşları* olarak değiştirilmiştir.

“Bu yakınlarda Varlık, ‘İstanbul’un Taşı Toprağı’ romanını ‘Gurbet Kuşları’ adıyla basıp piyasaya vermiş olacak.”(Otyam, 1999: 197).

Birçok “gurbet kuşunun” uğrak mekanıdır İstanbul. Özellikle fabrikalaşmanın, yol yapım ve yıkım faaliyetlerinin arttığı dönemlerde işçi ihtiyacının en çok olduğu yerdir.

Ekmeklerinin peşine düşen pek çok insan bu şehre akın etmektedir. Bu dönemde işçiler özellikle triko, çorap fabrikalarında kendine iş aramaktadır. Ayrıca, inşaat, yol yıkım ve yapımı gibi işler için de bolca işçiye ihtiyaç duyulmaktadır. İşçiler pastadan kendilerine düşen küçük dilimi almak için İstanbul’a akın ederler.

İstanbul’da da hayat kolay değildir. Çukurova’nın sıcağı, sıtması yoktur belki ama İstanbul’un da kendine göre zor koşulları vardır. Toprak sahibi ağaların yerini; fabrika sahibi, mal mülk sahibi, makam mevki sahibi kısacası paranın sahibi olan patronlar alır. Onların da düşündüğü tek şey kendi cepleridir. İşçinin ne şartlarda çalıştığı kimsenin umurunda değildir.

İstanbul’a çalışmak için gelen insanlar, üstü başı perişan, sırtlarında yorganları ve birkaç parça eşyaları ile gurbetin yolunu tutan “gurbet kuşlarıdır.” Biraz para kazanmak, karnını doyurmak hatta memlekette bekleyenlere para göndermek amacı ile gelirler.

“Gurbet kuşları’ katarın en arka vagonlarından iniyorlardı, kara kara, kuru kuru. Ne karşılamaya gelenler vardı, ne de çoğunun bavullarıyla sepeti, hattâ yorganı. Yorganı olanlar, yorganlarını birer er kaputu gibi dürmüş kinnapla çeke çeke bağlamışlardı. Bir, beş on değil, yirmi, otuz, kırk, elli, belki de daha çoktular. Anadolu içlerinden kopup gelen her tren, her ‘Kuşluk treni’, her gelişinde gurbet kuşlarını toparlayıp getiriyordu İstanbul’a. Yol, yıkım, yapım üzerine çok iş vardı İstanbul’da. Karınlar doyuyor, sılıya para bile salınıyordu. Köy yerinde şunun bunun tarlasında üç gün iş, beş gün duvar diplerinde barbut atacaklarına, bir tren parası denkleştirip İstanbul’un yolu tutulmalıydı. Ne yapıp yapıp gidenler, birkaç ay sonra değişmiş dönüyorlardı. Taralı saçları, kopçalı sarı kalemleri, karton kaplı cep

deFTERleri arkaları çıPLak kadın resimli cep aynaları, Tahtakale'den uydurulmuş üst başlarıyla köy yerinde dolanıyor köy kahvelerinde, delikanlı meclislerinde İstanbul'u dillerinden düşürmüyorlardı. İstanbul da bir İstanbul'du. Dil ile tarifi mümkünsüz. O taksiler, o dolmuşlar, o tramvaylar, otobüsler, vapurlar..."(Kemal, 2007a: 1-2).

İstanbul, sadece karın doyurmaya yetecek ekmek parası sunmaz. Gurbet kuşları, İstanbul'dan değişmiş dönerler.

İstanbul her yönden daha cazip bir göç alanı hâline gelmiştir. Kentlerdeki iş imkanlarının olması ve bununla birlikte tarımda makineleşme gibi faktörler göç haritasını Çukurova topraklarından İstanbul'a doğru çevirmiştir. Özellikle köyde yaşayan insanların topraklarının geçim için yeterli olmaması veya topraksız oluşları da göçü tetikleyen bir başka nedendir.

Yazarın *Gurbet Kuşları* eserinde, *Bereketli Topraklar Üzerinde* romanında tanıdığımız İflahsızın Yusuf'u bir kez daha karşımıza çıkar. İflahsızın Yusuf'un eşinin ölmesi ve geride küçük çocukların kalması dolayısıyla gurbete çıkma işi, oğlu Memed'e kalmıştır.

Memed de pek çok "gurbet kuşu" gibi İstanbul'un yolunu tutmuştur. Onun bu kararı vermesinde bundan üç yıl önce İstanbul'dan kısa süreliğine memlekete gelen Gafur Ağa'sının etkisi vardır.

Gafur Ağa kahveye geldiğinde İstanbul'dan övgü ile bahseder ve İstanbul'un Çukurova'dan daha büyük bir kent olduğunu söyler. Bununla birlikte İstanbul'da işin bol olduğunu mektup ile Memed'e bildirmiştir. Aradan iki yıl geçmesine rağmen Memed bir elinde mektup diğer elinde bavul, taşı toprağı altın olan İstanbul'un yolunu tutmuştur.

"Babası her yıl Çukurova'ya iniyordu. İstanbul'a hiç sifhahı yoktu. Gafur Ağası, 'İstanbul' demişti, 'İstanbul' gibi var mı? İnsan gurbete düşünce İstanbul'a düşmeli. Çukurova heye, zengin melmeket, epmeği bol melmeket ya, kulağasma. Yazın Çukurova'nın zenginleri bile İstanbul'a gelirler. Niye? 'Isıccak!'

Babası, 'Doğru,' diye başını sallamıştı. 'Emmim derdi ki, İstanbul dediğin dilinen tarifi gayri mümkünsüz derdi, İstanbul bir belde, beldelerin de şahı!'"(Kemal, 2007a: 4).

Burada da görülüyor ki artık revaçta olan göç merkezi İstanbul olmuştur. Çukurova “bereketlidir” ama Çukurova’nın dayanılmayacak kadar yakıcı sıcaklığı onun yanında bol sineği ve onunla birlikte gelen sıtma hastalığı vardır.

Bunların yerine İstanbul tercih edilmekte artık ekmek bu büyük şehirde aranmaktadır. Demokrat Parti’nin iktidara geçmesi ile birlikte İstanbul’da özellikle yol yıkım ve yapım işleri ile birlikte köyden kente doğru büyük bir göç başlamıştır.

İstanbul’da yol yapım yıkım işlerinin yanı sıra inşaat işleri de vardır. Memed bir genç ile tanışır. Kastamonu’dan babası ile göç etmiş bir gençtir.

Çukurova’da göz açtırmayan ırgat başlarının yerini, şantiyede çalışan katipler ya da benzer sorumlulukta olan kişiler alır. Onlar da tıpkı ırgat başları gibi işçilere oldukça kötü davranmaktadır. Memed’in katip ile olan konuşmasında bu net bir şekilde görülmektedir:

“Memed kazmayı bir kenara bırakırken, şantiyenin montgomerili, sarı suratlı, sinir kâtibi gördü, ispiro gibi parladı:

‘Bırak lan o küreği, ibne!’

Kıçına bir tekme.

‘Tatlı su kurnazları. Hepiniz küreğe sarılıyorsunuz. Al kazmayı bakalım, yallah!’

Mavi pantolonlu gülüyordu. İflahsızın Memed kızdıysa da aldırmadı. On iki buçuğun hatırı vardı. Bir tekme, beş tekme isterse anasına avradına sövsün. Anası toprak altındaydı, avradıysa... Yoktu ki!”(Kemal, 2007a: 92).

“Gurbet kuşları” ne olursa olsun ses çıkaramazlar, her türlü sözlü ve fiziksel şiddete karşı sessiz kalırlar çünkü onlara para lazımdır, ekmek lazımdır.

Memed, babasına gönderdiği mektupla okuma yazma öğrenmiş olduğunu kanıtlar. Hem bu durum, hem de yakında duvar ustası olacağını yazmış olması babası Yusuf’u oldukça gururlandırır, umutlandırır.

“Ben eyiyim. İstanbul’ un kurdu oldum teknil. İstanbul da bir İstanbul. Dilinen tarifi gayri mümkünsüz. Gafur Ağam köy yerine geldiğinde ağnadırdı ya o biçim işte, ondan da tevatur. Papurlar, deniz, trambalar, tomafüler, otoboslar ki, Çukurova kaç para? Bilenler

söylüyor, Çukurova İstanbul'un yanında köy kalırmış. Bu mektübü kendim yazıyorum. Duvarcılık da belledim. Bizim Gafur'u sorma dırnaksız Gafur diyorlar. Köyden onu deyi vardıydım İstanbul'a ya kulağasma. Ortada kaldım. Allah razı olsun Hambal Veli'den. Yadırgı bir uşak amma, bana arka oldu. Sonra sonra Allah yörü kulum didi. Burada iş tevatür diyombilyon mu? Bacımı, kardaşlarımı topla, tirene bin, gelin buriya. Korkmayın, gelin. Benim kazancım hepimize yeter. Sen de çalıştın mı, parayı koyacak Yer bulamak dinime imanıma..."(Kemal, 2007a: 222).

Memed, babası ve kardeşlerini de İstanbul'a çağırırken, bu büyük şehri tam bir fırsatlar diyarı olarak sunar. Yukarıdaki satırlarda da görüldüğü gibi İstanbul'a gelen "yorganlılar" biraz para kazanıp geriye dönmektense ailelerini de "taşı toprağı altın" olan İstanbul'a getirme derdine düşerler. Çünkü burada pasta büyüktür. Daha kalabalık çalışarak bu pastadan daha büyük bir dilim alma hevesi içine girerler.

Gelen mektup üzerine Yusuf evlatlarını da alıp bir gece vakti trene biner ve oğlu Memed'in yanına gitmek için yola çıkarlar.

"Memmed'imın aklı fikri dimek emmime çekmiş. Eferim. At da sana, avrat da ulan oğlum. Hele kansız, dırnaksız Gafur'un ayağını alışın dünya malı değer lan. Eferim sana! Lakin benim gözüm, görecekti onu... İpne. Gurbete seni deyi düşmüş yalabık oğlanı yüksün, ortada sipsivri ko... Cenab-ı Allah adamı işte böyle yanıtır!"(Kemal, 2007a: 250).

İflahsızın Yusuf aklında pek çok düşünce ile İstanbul'a gitmektedir. Oğlu ile gurur duyarken bir yandan da onun Gafur'un yerine geçmiş olmasına sevinmektedir. Gafur, kendi çıkarları doğrultusunda hemşehrisine sahip çıkmamış ve bu davranışıyla büyük şehirdeki düzenin hemşehrilik, eş dost, hatta kardeşlik bağlarının önüne geçebildiğini göstermiştir.

2.1.3.Hayallere Ulaşmak İçin Gerçekleştirilen Göçler

2.1.3.1. Artist olma hayallerine dayalı göçler

İstanbul'a gerçekleştirilen göçlerin başka bir gerekçesi de "Yeşilçam" hayranlığıdır. Anadolu'nun pek çok yerindeki kızlar ve erkekler artist olmak için İstanbul'a gelmiş ya da gelme girişiminde bulunmuştur.

Gelenlerin hayali ünlü olmak, çok para kazanmak ve rahat bir hayat sürmektir. “Yeşilçam Sokağı’na” gelecekler, burada keşfedileceklerdir. Daha sonra art arda gelen filmler çekecekler ve ünlü olacaklardır.

Ama İstanbul onlar gibi nice kızları ve erkekleri yutmuştur. Kızlar birbirinden güzel hayallerle gelip burada istemedikleri, akıllarına bile getirmediği şekilde yaşamlar sürmeye razı olurlar. Hayallerinin gerçekleşmeyeceğini acı bir şekilde öğrenirler. Genelde “kötü yol” a düşerek hayatlarına devam ederler.

Erkekler için de durum benzerdir. Onlar da İstanbul’a jön olmak için gelmişlerdir. Ama İstanbul’ da niceleri vardır. Onların hayatı da istemedikleri şekilde yön alır. Jön olmak için geldikleri İstanbul’da farklı işlere yönelmek zorunda kalırlar.

Orhan Kemal’in bu konuya eğildiği romanlardan biri *Kötü Yol* romanıdır. Yazar bu romanda Anadolu’da bulunan bir kızın ünlü olma hayali ile İstanbul’a gidip orada hayatının nasıl mahvolduğunu gösterir.

Aslında Orhan Kemal bu ve buna benzer romanlarında bize beyaz perdenin arka yüzündeki gerçekleri gösterir. Bu sektörde her şey görüldüğü gibi toz pembe değildir.

Kötü Yol romanında “Yeşilçam” hayalini gerçekleştirmek isteyen Nuran adında bir genç kız vardır. Onun hedefi ünlü olmaktır.

“Her zamanki gibi düşünmüştü gene. Ne sanıyordu kendini? Ağabey olduysa Allah olmadıydı ya inadına sokağa çıkacak, daracık, kısacık giyinecek, hoplıya hoplıya yürüyüp, oğlanlara gülecekti işte. Evet gülecekti, gülecekti hadi bakalım. Hem ne çıkardı gülmeyle? Bu ufacık şehirdeki oğlanlar da kim oluyordu? Hiçbiri ne Erol Flâyn’dı, ne Klârk, ne de Alen Delon. Ayhan Işık bile değillerdi be. Olsalar bile ne çıkardı yâni? O İstanbul’a gidecekti İstanbul’a! Elbette gidecekti, tabi, kimse, hiç kimse karışamazdı ona. On sekizini bitirmeğe şurda kaç ay kalmıştı? Ondan sonra ver elini İstanbul!”(Kemal, 1985: 12).

İstanbul Nuran’ın hayallerini süsleyen şehirdir. İstanbul’a giderek ağabeyinin baskısından da kurtulmuş olacaktır. Yukarıdaki satırda da görüldüğü üzere genç kızı göçe iten sebeplerden biri de aile içinde yaşamış olduğu baskıdır. Nuran, İstanbul’a giderek hem bu baskıdan kurtulacak hem de masallar dünyasına adım atacaktır.

“Gidemeyecekti Şu ağabeysi başından eksilmedikçe. Ağabeysi olmamalıydı Şimdi... Annesi, yaşlı kadını nerden baksan. Atlardı trene, ver elini İstanbul.”(Kemal, 1985: 16).

Nuran, ağabeyini İstanbul’a gitme arzusunun önünde bir engel olarak algıladıkça ona olan öfkesi de artar.

“Ne çıkardı sanki? Kötü yola mı düşerdi annesinin deyimiyle? Neden düşün? İstanbul dağ başı mı? Tam tersi, İstanbul büyük, kibar şehirdi. Asıl orda değerlenirdi güzelliği. Sonunda koca bulmak değil miydi her kızın ulaşacağı en son aşama? E, o da orda kibar zengin yaşamasını bilen bir koca seçerdi gönlünce.”(Kemal, 1985: 16-17).

Nuran’ın toz pembe hayallerinde gençliğinin ve hayat tecrübesi olmayıŐının payı büyüktür. İstanbul’da başına kötü bir Şey gelebileceği Şeklindeki uyarıları kulak ardı ederken, “her kızın ulaşacağı son aşama” için en ideal adayı da orada bulacağından emindir.

Ağabeyiyle aynı Şirkette çalışan Reşat, güzelliğinden bahsederken Nuran’ı en zayıf noktasından yakalar.

“Ağabeysiyle aynı Şirkette çalışan Şoför Reşat bir gün: «-Sende bu güzellik olduktan sonra filim artisti bile olursun!-» demişti. Haksız mıydı? Görüyordu ağabeysinden gizli, zaman zaman kaçamak gittiği sinemalarda film artistlerini. Nereleri güzeldi sanki ondan? Hiç de bile. Reşat ağabey: «Sen onlardan daha güzelsin Şerefsizim...» demişti bir gün de. Demişti, evet. Yalan söylememiŐti. Elbette onlardan daha güzeldi. Biliyordu. Ama asıl önemlisi, Reşat ağabey de hani hiç fena değildi?”(Kemal, 1985: 17).

Nuran’ın ağabeyi İhsan’ın yol yapım işi için Anadolu’ya gitmesi, Nuran’ın hayalleri açısından önemli bir fırsat yaratır. Abisinin baskısını sürekli ensesinde hisseden Nuran, abisinin gidiŐi ile birlikte İstanbul hedefine yaklaŐmaktadır.

Bununla birlikte yaklaŐmakta olan başka bir durum da Reşat tehlikesidir. İhsan’ın kız kardeŐinde gözü olan Reşat, İhsan’ın gidiŐi ile birlikte kötü planlar içindedir.

“Bir biçimine getirip genç kızın tiril tiril göçüne elinin tersiyle vurdu. Bu o kadar tesadüfcesine oluvermiŐti ki, Nuran anlamadı ama, Reşat’ın içinden dehŐeti voltajlar geçti. Őehvetin, arzusunun önüne geçilmez hırsı. Ne iyi oluyordu da Şu İhsan gidiyordu. Bu kız, koca bir memleketin -Evet memleketlerin diye düşünmüştü- gençleri, hattâ yaŐlılarının ardına düŐtüđü bu ateŐ gibi kız ona kalıyordu. Kalacaktı elbette Arkadaş markadaŐ...ona neydi

İhsan'dan? Kız kardeşine kötü gözle baktığını bilse kavga mı ederdi? Duyarsa, haberi olursa etsin, kavga etsin, çeksin bıçağını tabancasını, yürüsün üstüne. Vız gelirdi. Bu kız için değil kavga, ölüncüydü gerekirse be!”(Kemal, 1985: 42).

Satırlarda görüldüğü gibi Reşat'ın amacı, diğer kadınlar gibi Nuran'dan da faydalanmaktır. İhsan'ın arkadaşı olması hiç umurunda değildir. İhsan'ın iş için ayrılması da onun işine gelmektedir.

Nuran'ın “Yeşilçam” hayalinin farkında olan Reşat, genç kızı en zayıf olduğu noktadan yakalamıştır. Reşat kurmuş olduğu süslü cümleler ile genç kızı etkilemeyi başarmaktadır. Yeşilçam ve sinema ile ilgili bilgisi sadece magazin dergileri ile sınırlı olan Nuran, Reşat tarafından yaratılan bu süslü dünyanın büyüüne kendini kaptırmıştır.

“ -Basit bir ev kadını olmaktansa öldürürüm kendimi.

-Hayır, olmayacaksın. Sen film yıldızı olup, binler, onbinler yüzbinler kazanacaksın. Seni o mevkie ben getireceğim. Benim, İstanbul'da tanıdığım çok film şirketi var. Anladın mı Nuran? Seni ben yükselteceğim. Öyle yükseleceksin ki, başta ağabeyin, sonra annen, daha sonra da arkadaşların şaşacaklar. Hele arkadaşların, hasetten kendi kendilerini yiyecekler!

Nuran'ın aklından bakkalın kıskanç kızı geçti.

-...yesinler Nuran, senin yerin İstanbul, apartmanlar. Sen İstanbul ve apartmanlar için doğmuş bir kızsın, böyle taşra kasabaları için değil!

Nuran sanki göklerde uçuyordu. İşte yaşantısı boyunca onu ilk anlayan adam! Gerçekten de, İstanbul ve apartmanların konforlu rahatlığı için doğmuştu. Şimdiye kadar annesi, âbisi, arkadaşları bunu anlayamadılarsa suç onun muydu? ”(Kemal, 1985: 61-62).

Nuran'ın hayallerini kullanarak ondan yararlanmak isteyen Reşat'ın emellerine ulaşması uzun sürmez. Her geçen gün Nuran'ı daha fazla etkilemeyi başaran Reşat, genç kızın bu cahilliğinden faydalanmayı başarmıştır.

“-İstanbul'a gideceğiz. Atlayıp seni film şirketleriyle tanıştıracam. Rol alacaksın, çok para kazanacaksın. Büyük, güzel, zarif bir apartmana taşınacağız, ondan sonra...

-Ondan sonra Reşat âbi?

-Ondan sonra dünyalar bizim olacak şekerim!

Çevik bir davranış. Genç kızı kendine kuvvetle çekti, dudak dudağa geliverdiler. Tuhaf, kaçınmadı bu kez Nuran. Bunu düşünemedi bile. Sonra başka, daha başka şeyler. Yarım saat içinde olanlar olmuş, Nuran içini çeke çeke ağlamağa başlamıştı.

Onu gözyaşları içinde bırakıp ayağa kalkan Reşat :

-Sus, dedi. Nasıl olsa benim olmayacak mıydın?

Karşılık alamadı. Aldırdığı yoktu: Zaten bunu düşünemiyordu bile. Gerçekten alacak mıydı? Almasa ne lâzım gelirdi? Bilmiyor, bilmiyor, bilmiyordu. Gene de :

-Seni kendime yüzde yüz bağlamak için buna mecburdum, dedi. Yakında İstanbul'a gideceğiz. Yıldız olacaksın. Yıldız olunca şöhret, para, yeni yeni ahbap, arkadaşlar... Beni unutabilirdin. Bunun için, lâzımdı bu.”(Kemal, 1985: 63-64).

Nuran, ünlü olmak hayalleriyle İstanbul'a giden pek çok kızın başına gelen ”yatak odasından geçme” faslını daha oraya gitmeden yaşamıştır. Üstelik bu durum abisinin arkadaşı(!) olan Reşat tarafından gerçekleşmiştir. Reşat'ın bu olayla ilgili gerekçesi ise Nuran'ı bu şeklide kendine bağlamaktır.

Reşat, geçmişte de kirlî işlere girişmekten çekinmemiştir. Eski ahbaplarından Osman, onu tekrar aynı yola çekmek isterken İstanbul'a göç etme hayallerini katmerlendirir.

“Osman rakısını bir dikişte içmeden önce, cebinden çek defterini çıkarıp, büyük bir para yazdı, imzaladı, yırttı uzattı:

-Ben gidiyorum Hiç vakit geçirme, İstanbul'a gel. Gel ama, buradan çok normal şekilde ayrıl. İstanbul'da paraları çek. Bir Şevrole kamyon satın al, beni yahut adamlarımı senin eski mahalle, Fatih'te bekle!”(Kemal, 1985: 106).

Reşat, patronunun karısı Bedia ile ilişki içindedir. Patronunu öldürtmek için Bedia'dan yüklüce para da almıştır. Osman'ın teklifinin cazibesine kapılınca durumu daha da lehine çevirmek ister. Bedia'yı kocasına ihbar ederek hem Bedia'dan hem de bu ihbarı ödüllendirmek isteyen patronundan para koparmış olur. Bunun üstüne İstanbul'a da gidecek, bu sıkıntılı hikâyeden sıyrılacak ve Osman'ın işlerinde çalışarak zenginleşecektir.

Her şeyden habersiz patronunun onu uğurlamak için ettiği söz ironik bir boyut kazanır.

“-Allah yolunu açık etsin evlâdım!”(Kemal, 1985: 110).

Evlenme, birlikte İstanbul’a gitme vaatleriyle kandırıp iğfal ettiği Nuran’dan habersiz biçimde İstanbul’a gitmeye karar veren Reşat, tren istasyonundayken Nuran’a yakalanır. Söylediği yalanlarla Nuran’ın kendisine tekrar inanmasını sağlar.

“-İtiraf et de kurtul! Bak biletime. Ben de geliyorum seninle. Benden kaçamazsın. Günahıma girdin, beni mahvettin, sonra da kaçmak ha? Bundan sonra başının belâsı, alnının kara yazısı senin kaderinim. Sen nerde ben orda!”(Kemal, 1985: 112).

Nuran ve Reşat, birlikte İstanbul’a doğru yola çıkarlar. Yolculuğa başladığında Reşat’ın aklında yine çeşit çeşit fikirler vardır. Tabii bundan Nuran’ın haberi yoktur. O “kocası” ile birlikte hayallerinin şehrine doğru gittiğini düşünmektedir.

“Tren ıslak fişiltularla başını almış dolu dizgin gidiyordu. Reşat bir sigara yaktı. Karanlıkların içinde daha karanlık tepeler, birtakım ev karaltılarının aralarından geçiyorlardı. Bakıyor ama dışarısını görmüyordu. Düşünüyordu sâdece: Ne çıkacaktı gelmesinden? Kaçmak istedikten sonra gene de kaçırdı... Erenköy, ya da Pendik’ te trenden usulcacık inse, İstanbul’a otobüsle gitse de, kızı trende kendi haline, kendi kaderiyle başbaşa bıraksa ne lâzım gelirdi? Pendik, Erenköy de şart değildi. Genç kızın uyuyakaldığı herhangi bir istasyonda iner. İstanbul’a bambaşka yollardan geçer giderdi. Polise mi başvurur? Ne hakla? İğfal edildiğini söylese bile, sarı çizmeli Memed ağa. Yaşı on dokuz. Dâva ettiği adamın adresini bile bilmiyor.”(Kemal, 1985: 114).

Reşat, bir zamanlar çok istediği Nuran’dan kurtulma planları kurarken Nuran’ın ise aklında İstanbul’da ünlü olma hayali vardır. İstanbul’a gittiğinden dolayı oldukça mutludur.

“-Bilemedin bir hafta sonra, Yeşilçam sokağındaki filmcilerle temasa geçip sana güzel bir rol kopardığımızı düşünüyorum!

En zayıf yanına dokunmuştu genç kızın. Reşat’ı birdenbire affederek, gözleri sevinç ve neşeden parlamağa başladı.”(Kemal, 1985: 114-115).

Orhan Kemal'in *Kötü Yol* isimli romanında, hayat tecrübesi olmayan genç bir kızın toz pembe hayaller ile ailesini hiçe sayarak bilinmezliğe doğru yola çıkışını görmekteyiz. Yazar, bu eserle bize o dönemdeki genç kızların İstanbul'a karşı olan hayranlığını anlatır. Bununla birlikte artist olma arzusunun her şeyin üstünde olduğunu göstermektedir.

Orhan Kemal'in "Yeşilçam" hayallerinden bahsettiği başka eserleri de vardır. Genç kızların rüyalarını süsleyen "Yeşilçam" bir "yalancı dünya"dır. "Yalancı dünya" memleketlerinden artist olma arzusu ile gelen ve binbir çeşit hayalleri olan gençlerin dünyasıdır. *Kötü Yol* isimli eserde yer alan "Nuran" adlı genç kızın yerini *Yalancı Dünya* isimli eserde "Neriman" almıştır.

Yazar, eserin adını önce *Yeşilçam Sokağı* olarak düşünür; ama sonra eser *Yalancı Dünya* adını almıştır.

Romanda "adı verilmeyen bir Anadolu kasabasında yaşayan yoksul bir ailenin din ve görece bir namus baskısı altında gizli gizli sinema dergilerini okuyan, gizli gizli şarkı söyleyen, gizli gizli kız arkadaşlarının toplantılarına giden ve sonra evini bırakarak film artisti olmak için İstanbul'a kaçan kızının yaşantısı anlatılıyor." (Öğütçü, 2012: 287).

Eserlerde isimler değişmektedir ama hayaller aynıdır. O dönemin toplumunda büyük bir etki yaratan "Yeşilçam" hastalığı pek çok gencin rüyalarını süslemiştir.

Neriman da tıpkı Nuran gibi İstanbul'a gitme hayali kurmaktadır. Dergilerde görmüş olduğu ünlü sanatçılar, Yeşilçam'ın göz kamaştıran dünyası, şaşaalı yaşamı ve büyüleyici İstanbul resimleri Neriman'ı cezbetmektedir. O da ünlü olmayı, herkes tarafından tanınmayı ve zengin olmayı hayal etmektedir.

"Neriman, birleştirilmiş dört şeker sandığından ibaret karyolasında, yatağına sırtüstü uzanmış, elindeki magazine uykulu uykulu bakarak, Ayhan Işık'ın başrolünü oynadığı bir film üzerine yapılmış Yeşilçam Sokağı röportajını okuyordu.

Türk Hollywood'u da İtalyanların ünlü Cinecitta'sı demek olan, yüksek apartmanların arasına sıkışmış bu daracık, loş sokaklar üzerine şimdiye kadar yığınla yazı okumuştur. Hava Sokağı'ndan başka, Yeşilçam Sokağı Küçükbayram Sokağı, Büyükbayram Sokağı, Bursa Sokağı Alyon Sokak ve başkaları." (Kemal, 2007d: 1).

Yazar, olayların akışını kesme pahasına bu hayaller karşısına acı gerçekleri çıkarmaktan kaçınmaz.

“İrili ufaklı film şirketlerinin daha çok bu sokaktaki apartmanlarda toplandığını biliyor ama, İstanbul kenar mahalleleri ya da taşradan pırıl pırıl hayallerle koşulup gelinerek, sabahlardan akşamlara kadar bir simit, birkaç bardak çay, bir tabak muhallebi ile bütün gün rejisör, rejisör yardımcısı, figüran simsarlarının beklendiğini, beşinci planda önemsiz bir rol için yığın insanın eteklenmesi gerektiğini bilmiyordu.

Bilse bile ne olacaktı yani? Başkaları gibi o da bir simit, birkaç bardak çay, bir tabak muhallebi ile gününü gün etmek, rejisör, rejisör yardımcısı, figüran simsarı gibi bir alay insanı etkilemekten çekinmeyecekti ki!”(Kemal, 2007d: 1-2).

Yazarın yansıttığı gibi, genç kızların körü körüne çıkmak istedikleri “yalancı dünya” yolculuğu için hiçbir bilgileri yoktur. Onlar bu dünyayı sadece dergilerdeki renkli sayfalardan, verilen röportajlardan ve seyredilen filmlerden tanımaktadırlar.

Ünlü olmak için o sokağa gitmenin, orada bulunmanın ve güzel olmanın yeterli olacağını düşünürler. Bu uğurda her şeyi yapmayı, hatta kullanılmayı göze alırlar. Yeter ki onlar da dergilerde görmüş oldukları yaşama kavuşabilsinler.

İstanbul’un ve Yeşilçam’ın büyüü, oraya gidemeyen insanlar üstünde de etkilidir.

“Bir Gül vardı, kız arkadaşı. İlkokulu birlikte okumuşlardı. Sonraları Orta’ya gidip gelmişti bir süre. Kara kuru, üfürsen uçacak, çirkin. O bile gelmişti İstanbul’a da, Ayhan Işık’ları, Orhan Günşiray’ları, hattâ Göksel Arsoy’u bile görmüş, konuşmuş, imzalı resim almıştı!

Bütün bunlar belki de önemsizdi, önemsizdi ama, küçücük kasabada süksesi birdenbire artmıştı. O, çalımlı, kendini beğenmiş konserve fabrikatörünün kızı Fatma bile yemeğe davet etmişti! Bir fotoğraf, arkaları imzalı birer fotoğraf.”(Kemal, 2007d: 2).

Neriman’ın güzelliği mahalledeki herkesin dilindedir. İstanbul’a gitse kendisini kesin kapacaklarını düşünmektedir.

“Yalnız o, konserve fabrikatörünün çirkin Fatma’sı... Noterin kızına, ‘Alt tarafı, beş kuruşluk bir pazarcının kızı. Kendini ne sanıyor, deyişini noterin kızı yemin, and verdirerek

anlatmıştı, pis, kara kuru, solucan, babasının konserve fabrikasına güveniyordu.”(Kemal, 2007d: 2).

Neriman’ın İstanbul ve Yeşilçam hayallerinde bu tür küçümsemelerin de payı olduğu düşünülmelidir. Kendisi için böyle düşünenleri haksız çıkarmanın tek yolu belki de Yeşilçam’dan geçmektedir.

Kötü Yol’da Nuran’ın hayallerinin önündeki engel olarak ağabeyi belirmişken, *Yalancı Dünya*’da bu işlevi Neriman’ın babası yüklenir. Neriman babasına karşı adeta bir düşmanlık beslemektedir. Bu küçük kasabada sıkışıp kalmasının en büyük sebebi olarak babasını görmektedir. Ama onun burada paslanmaya pek niyeti yoktur bir şekilde bu şehirden gidecek ve her gün hayalini kurduğu ünlülerle tanışacak, hatta kendisi de ünlü olacaktır.

“Tabii güzeldi. Hem de yakıcı bir güzellik. Sokakta liseliler, hatta ne liselileri, yarım pabuçlular bile “Sofya Sofya,” diye takılmıyorlar mıydı? Demek benziyordu Sophia Loren’e. Madem benziyordu, o hâlde ne yapıp yapıp Türk Hollywood’una kapağı atmalı, günün birinde de...

Elindeki magazini yatağın kıyısına bıraktı. Günün birinde de bütün bu yılanların ağzını kapamalıydı! Hem ne belliydi günün birinde onun da karşısına bir Carlo Ponti’nin çıkmayacağı? Bir zamanların Sophia Loren’inden daha fakir değillerdi ya!”(Kemal, 2007d: 3).

Neriman’ın babasına duyduğu öfkede, ondan gördüğü baskının, yediği tokatların da payı vardır.

“Birden kısılan bir lamba gibi söndü içindeki pırıl pırlılık. Babası, beş vakit namazında pazarcı babası sağken ona değil İstanbul, Yeşilçam Sokağı artistlik falan, izinsiz sokağa çıkmak bile yasaktı.. Ellilik ama sıırım gibi babasının geçen yıla kadar çaat çat attığı tokatları hatırlayarak güzel yüzü asıldı. Sanki babası karşısındaydı da, her şeyi göze almış, isyan bayrağını çekmişti. Kısık ama hınçlı bir sesle, “Geber!” dedi.”(Kemal, 2007d: 3).

Yukarıdaki satırlarda da görüldüğü gibi gerek Neriman’ın gerek Nuran’ın İstanbul’a gitmek istemelerinde ana etken ünlü olmak arzusu olsa da aile içinde görmüş oldukları baskı da genç kızların bir an önce evden ayrılma ve İstanbul’a gitme isteklerini kamçulamaktadır.

Neriman, katıldığı bir doğum günü partisinde İstanbul'dan gelmiş olan notercinin oğlunun arkadaşı Bülent Nejat ile tanışır. Nejat reji asistanıdır. İstanbul'dan buraya film çekmek için gelmiştir. Bu durum Neriman'ın ilgisini çeker.

“Bak sana kimi tanıtacağım: Bülent Nejat, Reji asistanı. İstanbul'dan birlikte geldik. Burada film çevirecekler..”

Film lafı Neriman'ın dikkatini genç adama çekti. Elini heyecanla uzattı. Noterin oğlu gibi kara kuru değil, film artistlerini hatırlatan çok şeyler vardı. Saçları, kılık kıyafeti... Noterin oğlunu yıllar yılı hiç mi hiç sevememişti. Kendini bildi bileli İstanbul Hukuk'un ikisinde mi, üçünde mi ne diye duyardı. Halbuki bu, Bülent Nejat...”(Kemal, 2007d: 40-41).

Neriman için bu çok büyük bir fırsattır. İstanbul'dan buraya gelen bir reji asistanı ile tanışmıştır, bu fırsatı değerlendirmesi gerekmektedir.

Neriman'ın sinemaya, artistlere olan ilgisini öğrenen Nejat film sektörü ile ilgili konuşmaya başlar hatta Neriman'ın ünlü bir film yıldızı olacağından bahseder. Yani onu yavaş yavaş “yalancı dünya” içine çekmeye başlar.

“Bununla beraber, memleket sanatı, memleket kültürü. Bana göre hava hoş. Çeker giderim, bir yön çizerim kendime... Ama öyle değil. Sen git, ben gideyim, sonra? Biraz bir şeyler bilenlerin kalıp, bu fakir, bu görgüsüz, bu bilgisiz memleket çocukları üzerinde... Çünkü sizi temin ederim, benim memleketimde de ne bileyim, bir Brigitte, bir Sophia neden çıkmasın? Bilhassa Sophia!”

Gözlerini Neriman'a dikmiş ve susmuştu:

“Siz, siz elbette bir Sophia olabilirsiniz. Tabii erbabının eline düşerseniz!”(Kemal, 2007d: 52-53).

Bülent'in burada söylemiş olduğu “eline düşmek” tabiri “Yeşilçam” sektörü için pek çok genç kızın canını yakan bir durumdur. Tabii bu durumdan toz pembe düşlere sahip olan Neriman'ın haberi yoktur. Bülent Nejat, sinema sektörü hakkında derin bilgi sahibi olduğu, isterse Neriman'ı kolaylıkla Türk Sophia Loren'i yapabileceği izlenimini vermeye çalışır.

“Bakalım, bir şeyler yapacağız. Yapmak lazım. Bu, zevksizlik örneği yerlerde sürüklenen yerli filmlerimiz için, efendim? Seri konferanslar düzenlememi istiyor

İstanbul'daki dostlar ama bakalım. Kesin söz vermedim. Çünkü vaktim yok. Yok ama şu da var ki, filmciliğimizi yerden kaldırmak lazım!"(Kemal, 2007d: 53).

Nejat'ın sinema sektörü ile ilgili sözleri, onun bu konudaki bilgisinin yüzeyselliğini yansıtsa da Neriman'ı oldukça etkiler. Neriman, Nejat'ı hayallerine ulaşmak için bir fırsat olarak görür.

Neriman, babasını hayallerinin önünde bir engel olarak gördüğünü ifade ederken onun "ham sofuluğunun" gerçekliği hakkında da kuşku uyandırıcı bir tavırdadır. Öfkesi, babasının ölümünü istemeye dek varmıştır.

Bülent Nejat, Neriman'ı beraberinde İstanbul'a götürmekten söz eder. Neriman'ın sevinçle karşıladığı bu haber, onun henüz on sekiz yaşına girmemiş olması nedeniyle ertelenir.

Bülent Nejat'ın başka planları da vardır.

"Mümkün olmayacak bir şey yoktu Nejat için ama, yaşı henüz birkaç ay küçüktü. Birkaç ay sonra on sekizini bitirip on dokuzuna girecekti. O zaman tamamdı işte. Sonra bir başka şey daha... Evet seviyordu Neriman'ı ya, asıl mesele fabrikatörden iki yüz bini koparıp, Cıva Film'e ortak olmak, sırtını dört, beş film sahibi kuvvetli bir firmaya dayamak her şeyden önce geliyordu. Bunun için de, Neriman'ı birkaç ay oyalamalıydı. Bu süre için de, Cıva Film'in çevireceği filmde, fabrikatörle kızının gözleri önünde çalışıp güvenlerini kazanmalıydı. Tabii, Fatma'nın da aşkını yüzde yüz.

Heriften paralan sızdırdıktan sonra Neriman'ı alıp İstanbul'a getirecekti. Böylelikle bir taşla iki kuş vurmuş olacaktı."(Kemal, 2007d: 118).

Kendince planlar kuran Nejat, bir taşla iki kuş vurmanın derdindedir. Fatma'nın babasından aldığı para ile geleceğini güvence altına almayı düşünürken, Neriman'dan da kopmak istemez. Paraya ulaşınca kadar Neriman'ı geri planda tutmak hedefindedir. Tabii bu durumlardan Neriman'ın haberi yoktur.

Nejat, İstanbul'a gidecektir. İstanbul'a gitmeden önce Neriman ile birlikte olur.

"Bir de o işten sonra, yan yana otururlarken, Bülent'in yıldız ışığında bile seçilen sapsarı yüzüne bakarak biraz da öfkeyle çıkışması:

‘Ne o? Neden sarardın? Seni dava eder, başına bela olurum diye mi korkuyorsun? Ah şekeriiiiim... Çok da tabansızmışsın... Ayol bunu isteyen benim. Zorlayan ben. Senin ne suçun var?’

Erkek gibi kızdı doğrusu.

‘Film yıldızlarının yolu, rejisörlerle film prodüktörlerinin yatak odasından geçmez mi? prodüktörlerinkinden daha sonra geçeriz. İlk senden geçmekle sana nasıl değer verdiğimi anlamıyor musun?’(Kemal, 2007d: 122).

Neriman bu sektörde olmaya çalışan genç kızların başına neler geldiğini bilmektedir. İstanbul’a gittiğinde ünlü olmak hayalini gerçekleştirmek için neler olacağını gayet iyi bilmesine rağmen buna razıdır. Bu “yalancı dünya” ya ne olursa olsun o da dahil olacaktır.

Nejat’ın kasabaya bir sonraki gelişinde, aralarındaki ilişki de açığa çıkar.

“Dalmışlardı. Dünya vız geliyor, samanlık değil, ahır seyran oluyordu. Bütün ihtiyatı elden bırakmışlardı. Sanki normal bir evliliğin yatak odasındaydılar. Hem de insanlardan uzak sevişirlerkenki iniltilerin, arada attıkları kahkahaların duyulamayacağı kadar uzaklardaydılar.”(Kemal, 2007d: 263).

Ancak, Neriman’ın babası durumu fark eder. Beklenmedik bir biçimde Bülent Nejat, kendisini açığa çıkarır ve Neriman’ı korumaya çalışır. Bütün bu olanlardan sonra Neriman’ın babası, Bülent Nejat’ı kovar.

“Defol,’ diye bağırdı, ‘defol.’ Kızımı vermiyorum sana!”(Kemal, 2007d: 265).

Neriman, bir seçim yapmak durumunda kalır. Neriman, ailesi ile burada kalmak yerine “müstakbel kocası” ile hayallerine kavuşmak için buralardan gitmeyi seçer.

Bülent Nejat’ın ardından gitmeye kalkışan Neriman, annesine buna mecbur olduğunu söyleyerek aralarında yaşanan cinsel birlikteliği ima eder.

“Anla beni anneciğim mecburum diyorum.’

Kadın bir şeyler sezerek, ‘Yaa,’ dedi. ‘Demek mecbursun?’

‘Mecburum anne, Hiç merak etme, sonumu göreceksin, çok iyi olacak!’

Kadın yeniden çöktü, dertli başını avuçları içine aldı.”(Kemal, 2007d: 266).

Neriman’ın ima ettiği şey, annesini de zorunlu bir kabullenişe iten bir durum olur. Neriman ise çok istediği İstanbul’a kavuşacağı düşüncesindedir. İstanbul’a gittiğinde her şeyin daha iyi olacağını düşünmektedir. Bundan emindir. Nejat’la yaşadıklarının kendisini bu gidişe mecbur bıraktığını da düşünmektedir. Ancak, tüm bunlar yaşanmamış olsa bile bu göç hayalini gerçekleştirmek için her şeyi yapmaya hazırdır.

İstanbul’a ünlü olmak için gelmek isteyen başka bir genç kız daha vardır. O da *Kenarın Dilberi* eserinde yer alan Sevim’dir.

Kenarın Dilberi romanı *Kötü Yol* eseri ile olayların ilerleyişi bakımından benzerlik gösterir. *Kötü Yol* ‘da Nuran’ın annesi Ayşe, çamaşır yıkayarak para kazanmaktadır. *Kenarın Dilberi* eserinde de çamaşır yıkayarak geçimini sağlayan Cennet vardır. Yine *Kötü Yol* eserindeki Reşat’ın yerini *Kenarın Dilberi* eserinde Ahmet, almıştır.

Sevim’in de tek gayesi İstanbul’daki ışıltılı dünyaya girmek ve orada ünlü olmaktır. Ünlü olunca güzel günlerin geleceğini ve rahat bir yaşama kavuşacağını düşünür. Böylece annesini de rahat bir yaşama kavuşturacaktır.

“Ama iyi günler gelecekti. Hele İstanbul, Yeşilçam Sokağı, artist olsun isim yapsın, annesini de şuradan kurtarıp Şişli, yahut Meral’ın uzun uzun bahsettiği öteki kibar semtlerden birinde kiralayıp döşeyeceği apartman katına götürsün... Ondan sonra biliyordu yapacağını.”(Kemal, 2015b: 71).

Ama sevgilisi Şevket, İstanbul hayaline çok sıcak bakmaz.

“Şevket’in şundan bundan elbise ayakkabı almasına kızmıyordu. Kendi de onun gibiydi. Kızdığı, İstanbul, Yeşilçam Sokağı, artistlik hayâllerini bir türlü paylaşmaması, bir de verdikleri karardan -Ahmet’in anlattığına göre - caymasıydı.”(Kemal, 2015b: 72).

Onun İstanbul’a gitmesine kimse engel olamayacaktır. Sürekli olarak hayallere dalar. Resimlerinin duvarları boy boy süslediğini hayal eder.

“Ne olursa olsun İstanbul Yeşilçam Sokağı, artistlik hayalleri silinmiyordu. Silinmek şöyle dursun, sağlığı düzeldikçe kendine geldikçe hayalleri kuvvetleniyordu.” (Kemal, 2015b: 109).

İstanbul'a duyduğu aşk Şevket'e duyduğu aşktan daha fazladır. Onda Yeşilçam aşkı her türlü aşkın ötesindedir.

“Birden Şevket silindi. Ahmet, yahut herhangi bir başkasıyla atlayıp gitmiş İstanbul'a! Yeşilçam Sokağı, film şirketleri, rejisörler, prodüktörler... Tecrübe filmleri, küçük roller sonra birdenbire dikkati çekiş, frapan afişler, afişler, dergilerde poz poz resimler, röportajlar, çeşit çeşit röportajlar... Ve sonra...”(Kemal, 2015b: 109-110).

Diğer eserlerde de gördüğümüz gibi Sevim'i de hayallere yönelten şey okumuş olduğu dergilerdir. Bu dergilerde okumuş olduğu ünlülerin yaşamı, görmüş olduğu İstanbul resimleri gençleri ışıltılı dünyanın içine çeker.

Yazar, bu eserlerinde o dönemde yaşanan ve popüler hâle gelen “Yeşilçam” hastalığını gerçekçi bir biçimde ortaya koymuştur. Genç kızlar “yalancı dünya”ya dahil olmak için pek çok çaba sarf ederken belki de fark etmeden “kötü yol”a doğru ilerlemektedirler.

Orhan Kemal'in *Müfettişler Müfettişi* romanında da hayallere ulaşmak için gerçekleştirilen bir başka göçü görmek mümkündür.

Eser, kendisine “müfettiş” süsü vererek, esnafından valisine kadar herkesi türlü oyunlar ile aldatan ve bu insanların açıklarından yararlanmasını bilen, Kudret Yanardağ'ın hikâyesine yer verir.

Kudret, gittiği şehirlerin birinde otelcinin metresi olan Sema ile tanışır. Kudret, Sema'ya hayat macerasını sorar. Sema da diğerleri gibi farklı hayaller ile memleketinden ayrılmıştır. Ama olaylar istediği şekilde gelişme göstermez.

“Canım efendim, bırakın şimdi bunları. Demek Kumkapılısınız?”

Omuz silkti:

‘Nereliysen nereli. Siz söylüyor musunuz nereli olduğunuzu?’

‘Yani bu adama nerede rastladın?’

‘Hiç, o bana rastladı.’

‘Nerde?’

‘İstanbul’da. Senin anlayacağın, babama anama isyan etmiş, ses sanatkarı olmak istemiştim. Oldumdu da ya... Neyse, yolum filmcilere uğradı. Figüranlık falan, sonra gene ses sanatkarlığı. Derken bir turne. Yolumuz buraya uğrayacaktı, yolda, trende Otelci’yle tanıştık. Mesele bu.’(Kemal, 2007b: 84-85).

Sema da diğerleri gibi bazı hayaller doğrultusunda yuvasını terk etmiştir. Diğer romanlarda göç olayı Anadolu’dan İstanbul’a yapılmak istenirken, *Müfettişler Müfettişi* romanında bu durum tam tersine dönmüştür.

Göçü tetikleyen sebeplerden biri de aile içinde yaşanan sorunlar olmuştur. Sema, ailesine baş kaldırmış ve kendi istekleri doğrultusunda bir hayat kurma amacı ile yola çıkmıştır. Aile içinde yaşanan bu tip sorunları ya da baskıları diğer iki romanda da görmek mümkündür. *Kötü Yol* romanında abi baskısı; *Yalancı Dünya* romanında da baba baskısı görülmektedir.

Buradan da anlaşılacağı gibi genç kızlar ve kadınlar kendi emelleri doğrultusunda ailelerini yok sayarak, hiç bilmedikleri maceraya atılma hevesinde bulunurlar. Ama bilinçsizce yapılan bu atılım pek çok kişi için hiç beklemedikleri sonuçlar doğurmaktadır.

“Yeşilçam” hayali kuran, ünlü olmak isteyen sadece genç kızlar ve kadınlar değildir. Onların haricinde erkeklerin de böyle hayalleri vardır. Onlar da yakışıklılığın güvenip “Yeşilçam Sokağı”nda ünlü olacağı, keşfedileceği günü beklerler. Anadolu’nun bağrından kopup gelen gerek genç kızların gerek erkeklerin göçlerinin sebebi şöhrete kavuşup bambaşka bir hayat sürmektedir.

Film yapımcısı olan Recep Civa’nın yanında çalışan “Coni” İstanbul’a jön olma hayali ile gelmiştir. Coni de “yalancı dünya” ya girebilmek arzusu için memleketini bırakıp taşı toprağı altın İstanbul’un yolunu tutmuştur.

“Hayri Girsavaş, Coni’nin elinden almıştı silahını. Ateşe devam etti:

‘Senin herhalde okuman yazman da vardır?’

‘Orta birden ayrıldım efendim.’

‘Niye daha fazla okumadın?’

‘Kısmet... Peder hırtın biriydi. Çekti gitti bir karının peşinden. Annem, kadın vardı kocaya. Herif burunladı durdu beni. Ben de biraz palazlanınca okula bir tekme, sağda solda derken yolum bir sinemaya düştü. Çekirdek, leblebi, kâğıtlı şeker sattım. Sonra da gençlik işte, film artisti olabilirim belki diye atladım geldim İstanbul’a.’(Kemal, 2007d: 165).

Burada satırlarda görüldüğü gibi ister kadın olsun ister erkek olsun bu dönemlerde özellikle televizyon, dergi gibi yayın ve yayın organları insanları hayallerinin peşinden koşmaya sürüklemiştir. Bu durum bazen bir aracı vasıtasıyla bazen de tek başına gerçekleşir. Her şeyi geride bırakarak bu konudaki bütün cahillikleri ile yuvalarını terk eden kadınlar ve erkekler "yalancı dünya"nın ışıllı dünyasına koşarlar.

2.1.3.2. Futbolcu olma hayallerine dayalı göçler

İstanbul’a gidip ünlü olma hayali sadece “Yeşilçam” ile sınırlı değildir. Günümüzde de çok popüler olan futbol konusu o dönemde de romanlara konu olmuştur. Orhan Kemal çocukluk ve gençlik yıllarında sürekli olarak futbolun içinde bulunmuştur ve futbolu çok sevmektedir.

“Bütün varlığımla Yorgi’nin kebabçı dükkânına ve futbola bağlı, beni zerre kadar ilgilendirmeyen derslerden uzak, bomboş kafamla okula gidip geliyordum. Okulda da futbol vardı ve ben okulun birinci futbol takımında sağaçık oynuyordum ama, okulda ne Yorgi, ne de onun kömürlerine işediğimiz kebabçı dükkânı!”(Kemal, 1981: 86).

Avare Yıllar eserinde yazar futbol oynadığı dönemleri anlatır. Orhan Kemal, futbolun dışında atletizm ile de ilgilenmiştir.

“Lik maçları geldi çattı, bu arada atletizm müsabakaları da. Fakat aldığımız gıdayla sarfettiğimiz kalori arasında müthiş nisbetsizlik olduğundan, Gazi de, ben de adamakıllı zayıflamıştık. İncelmiş bacaklarımız, tahtaya dönmüş göğüslerimizden utanıyorduk.” (Kemal, 1990: 19).

Futbola duyduğu bu aşk yazarın da romanlarındaki gençler gibi İstanbul’un yolunu tutmasını sağlamıştır. Aslında bu göç sadece futbol için değildir. Onun yanında eğitim de bu göçün sebepleri arasında değerlendirilebilir.

Arkadaşı Gazi ile İstanbul’dan, oradaki büyük takımlardan sürekli söz ederler ve İstanbul’a gitmeye karar verirler.

“Bir gün bir başkası ile arkadaş olduk. Bu yeni arkadaşımız kara kaşlı, kara gözlü, kuru beyaz yüzlü, insanı gülmekten katıltan ve tavlada hepimizi sayı vermemecesine yenen, İstanbullu bir emir eriydi; Necip. Yakında tezkere alacaktı. İstanbul’u bize öyle ballandırarak anlatırdı ki, çocukluğumun İstanbul’undan kafamda kalmış ne kadar resim varsa, bütün ihtişamıyla canlanır, memleketim sönükleşiverirdi.

-... buralarda, derdi, ağzınızla kuş kapsanız hava. Gelin de memleket görün! Bizim tütünde çalışır bir Ali vardı. Sinoplu. İlk zamanlar sizin kadar bile futbol oynayamazdı. Şimdi herifçioğlu Fenerbahçe’de soluç!

Bir gün Gazi:

-Ulan, dedi. basıp gidelim mi? Ha?”(Kemal, 1990: 7).

Bu hayalleri gerçekleştirmek için İstanbul’a gitmek gerekir. Onun için de yol parası gereklidir. Bu parayı fabrikada dokuma işi yaparak karşılayacaklardır. Fabrikaya çalışmaya girerler tabii böyle olunca “okula bir tekme” atılır. Yazar, futbolu eğitimini bırakacak kadar çok sevdiğini anılarında anlatır.

“Bana gelince, ben daha önceleri bu yüzden -belki sadece bu yüzden değil, fakat bu da kuvvetli bir sebepti-, okulu futbola geçişecek kadar bu işin tiryakisiydim.”(Kemal, 2015c: 45).

Babaanesi onun bu durumunu öğrenince çok kızar, okuması gerektiğini söyler ve hemen halasına bir mektup yazar. Halası onu acilen İstanbul’a çağırılmaktadır. Bu olayı Gazi’ye açar. Gazi de onunla gelmek istediğini söyler. Bunun ardından Gazi, babasından habersiz Raşit ile yola çıkar.

“Gazi bir aşağıki istasyonda bekleyecekti. Bomboş cepleri, bomboş elleri ve yarım paket sigarasıyla bir aşağıki istasyonda trene atladı. İlk defa seyahate çıkıyordu. Boyuna cigara içiyor, tükürüyor, âdeti olmadığı halde tırnaklarını yiyordu”.(Kemal, 1990: 24).

Eserlerinde gözlemlerinden faydalanan yazar, bununla birlikte kendi yaşamında gelişen bu olaya da yer vermiştir. Eserlerinde futbol oynayan çocuklar futbol oynamakla yetinmeyip ünlü olmak için çaba sarf ederler. Gençler, futbolu kendi hayatının dönüm noktası olarak görür. O sayede hayatlarını değiştirecekler ve bambaşka bir yaşama kavuşacaklardır.

Diğer pek çok durumda olduğu gibi futbol için de tercih edilecek yer İstanbul'dur. Burada büyük kulüpler vardır. Amaç bu büyük kulüplere kendini beğendirebilmek, bu sayede ünlü bir futbolcu olmaktır. Bu amaç doğrultusunda İstanbul'a göç eden gençleri görmek mümkün olmuştur.

Bu durum yazarın *Yüz Karası* eserinde görülmektedir. Eserde futbolcu olmak isteyen Memet adında bir genç vardır. Memet'in abisi İstanbul'da okumaktadır. Doktor olacaktır. Ailesi sürekli olarak abisi Ahmet'ten bahseder.

“Ağası doktor olursaymış fabrikayı bırakır, ağasının apartmanına yanlarmış.” (Kemal, 2011: 12).

Memet, abisi Ahmet'in sürekli gölgesinde kalmaktadır ve bunun ezilmişliğini yaşar. Onun bu durumdan kurtulmasının tek yolu futbolcu olmaktır.

“İstanbul'a basar gider be. Onlar onu madem burunlar “Yüz karası” bilirler, o da onları defterden siler. Zaten takım arkadaşı soliş asılıp duruyor İstanbul'a gidelim diye, dayanır gider. Şimdiye çoktan giderdi ama, anası. Anasının mahzun yüzü, yaşlı gözleri... Bu evde sadece anasının onu sevdiğini biliyor. Anası olmasa şimdiye çoktaan...”(Kemal, 2011: 12).

Futbolcu olmak için gerçekleştirilmek istenilen bu göçte de dolaylı olarak amaç yine ekmek parası kazanmaktır. Nasıl Yeşilçam'a gitmek isteyen genç kızlar kendini güzel; erkekler ise yakışıklı olarak değerlendiriyorlarsa Memet de futbolcu olacak kabiliyeti kendisinde görmektedir. Onda bu yetenek vardır. Yapması gereken şey İstanbul'a gidip kendini büyük kulüplere göstermektir.

“Heyecanlanmıştı. Kara gözlerinin içi hazdan pırıl pırıl, mırıldanıyordu: '... görecekler, göstereceğim onlara! Bütün gazetelerde, spor dergilerinde poz poz resimlerim çıkacak. Kulüpler beni paylaşamayacaklar. Büyük transfer ücretleri alacağım primler alacağım, apartmanlarda oturacağım... Görecekler. Onlar şimdi ağamın üstüne titresinler varsın. Zaman gelince hepsi etrafımda pervane kesilecek!”(Kemal, 2011: 25).

Memet, babası tarafından sürekli “sümsüklenen” biridir. Babası her fırsatta Memet'i abisi Ahmet ile kıyaslamaktadır. Hatta ailenin “yüz karası” olarak görülür.

“Dondurmacı Baba İlyas’ın küçük oğlu Memet bu sözleri yıllar yılı işite geldiğinden, aldırıyor, içlenmiyordu da. Alışmıştı. Ama bileğinin derinlerinden gelen acıyla eve anasının kolunda seke seke gelip de babasından, sonraları da kız kardeşinden acı söz işitince, artık tepesi attı. Evet, haylazdı, belki de ailesi için bir ‘Yüz karası’. Şu halde dışını sıkıp ayağının geçmesini beklemeli, ondan sonra da basıp gitmeliydi!”(Kemal, 2011: 45).

Memet’in Cemal adında arkadaşı vardır. Kamyon ile nakliyecilik işi yapacak İstanbul’a gidip gelecektir. Cemal, Memet’e şoförlük teklifinde bulunur. Bu, Memet’in beklediği bir tekliftir. Memet bu teklifi kendisi için bir fırsat olarak değerlendirir. Şoförlük işi için gidecektir, ama aklında hâlâ futbolcu olma hayali vardır. Belki de bu sayede orada bir fırsat bulup kendini büyük kulüplere tanıtabilirim düşüncesi hakimdir.

Bir gün alelacele ailesi ile vedalaşmadan gitmek durumunda kalır. Arkadaşı ile kamyonu atlayan, kendini dışlandığı için “yüz karası” olarak gören Memet diğer göç eden bütün insanlarda olduğu gibi hayallerle yola çıkmıştır.

“En iyisi bir kolayını bulup bir gün pırr...”

Öyle de oldu. Cebinde beş, altı lirayla yarım paket Birinci sigara atladı eski okul arkadaşının tüccar eşyası alıp gelmek üzere İstanbul yolunu tutan kamyonuna. Eve uğramak, çamaşır filan almak, anasıyla helalleşmek için vakit yoktu. Zaten hevesli de değildi. Şimdi kalkıp gitse, evde kimseyi bulamazdı bir, ikincisi, bulsa bile, anasının komşuların çenesinden kurtulamazdı. Anası başlardı ağlamaya. Komşularsa ahret sualleriyle vaktini geçirirdi. En iyisi yoldan bir mektup atıp durumu bildirmektir.

Bol yeyim, bol para, bol rahattan semirmiş arkadaşı:

‘Tabi yahu,’ dedi. ‘İşin mi yok? Benim kamyonun sandığında zarf var, kâğıt var, kalem de var. Yazar atarsın.’

Güneş devrilmiş, gölgeler uzamıştı. Şoför mahalline geçtiler. Kamyon birtakım sandıklar yüklüydü ama gene de yan yarıya boş sayılırdı. Elinde sazıyla bir âşıktan başka üç de yolcu, hareket ettiler.”(Kemal, 2011: 49).

Hayallere ulaşmak için gerçekleştirilen göçlere bakıldığında bunların temelinde “Yeşilçam” hayranlığı ya da futbolcu olma isteği yatmaktadır. Kendisi de bir dönem futbol

oynayan ve futbolu çok seven yazar, hayallerini eserlerindeki gençlerde yaşatmaya çalışmıştır.

Bunun dışında özellikle magazin dergilerinin etkisiyle “Yeşilçam” hayranlığı da yazarın değindiği konulardan olmuştur. Yazar, bu yönde vermiş olduğu eserleriyle de o dönemin başka bir sorununa da ayna tutmuştur.

Pek çok genç kızın ünlü olmak pahasına her şeyden vazgeçtiği yerdir İstanbul. Gençliğin ve cahilliğin vermiş olduğu cesaret ile her şeyin üstesinden gelebileceğini düşünen ve İstanbul’u rengarenk dergilerde olduğu gibi sanan gençleri konu edinmiştir. Bu hayaller çerçevesinde pek çok genç “yedi tepeli şehrin” yolunu tutmuştur.

2.1.3.3.Eğitim hayalini gerçekleştirmeye dayalı göçler

İstanbul’a gerçekleştirilen göçler sadece ekonomik nedenlerle veya “Yeşilçam” hayali ile sınırlı kalmaz. İstanbul’a eğitim için gelenler de vardır. Buraya Anadolu’nun çeşitli yerlerinden gelen gençler okuyup güzel bir gelecek kurma hayalleri içindedir. Onların okuyup iyi bir yere gelmekten başka çareleri yoktur.

Aslında bakıldığında bu türde göç olayı diğer göçlere göre biraz daha azdır. Çünkü Orhan Kemal’in romanlarına bakıldığında “önce ekmek” ilkesi ön plandadır. Gerek Çukurova’ya gerek ise İstanbul’a akın akın gelen kadınlar, erkekler, gençlerin ilk amacı ekmek parası kazanmaktır.

Eğitim için İstanbul’a gerçekleştirilen göçlerde de diğer göçlerde olduğu gibi ekmek parası kazanabilmek amacı vardır. Ama diğer kişilere nazaran ekmek kavgasına biraz daha geç atılırlar.

Yüz Karası isimli eserde Dondurmacı İlyas’ın oğlu Ahmet, Tıp eğitimi için Anadolu’dan İstanbul’a gelmiştir. İstanbul’da zor şartlar altında okumaktadır.

“Lapa lapa karların savrulduğu, fırtınaların aç kurtlar gibi uluyarak kendini İstanbul’a kaldırıp vurduğu müthiş geceler ile de on beşinden sonra ayın, büsbütün ümitsizleşen soğuk oda, sabahlara kadar titreyiş, gazete kâğıdıyla pek pek bir kilocuk gelmiş kömürün yarım gaz tenekesi içinde yanıp birkaç saat içinde eriyip küle kesiliverişi suda ıslatılıp yenilen kuru ekmekler, kıcı yer yer delinmiş laciverdi morarmış pantolon, omuzları

kirden yağ bağlamış, ıslıl ıslıl ceket, kirden muşambaya dönmüş trençkot...”(Kemal, 2011: 32).

Bütün bu olumsuz koşullara rağmen kendisi asla umutsuz değildir. Bir gün okulunu bitirip diploması ile buradan gideceğini hayal eder. Her zaman aydınlık bir düşünceye sahip olan Orhan Kemal’de asla karamsar bir hava hâkim değildir. Yazar her karanlığın elbet bir gün aydınlığa ulaşacağını savunur. Yazarın bu umut dolu düşünceleri eserlerine de sirayet etmiştir.

“Bütün bunlara insanüstü bir irade gücüyle katlanıyordu. Gecekti bu sıkıntılı günler. O da başkaları gibi, günün birinde bolluğa kavuşacaktı.

Nasıl olacaktı bu?

Bilmiyordu henüz, hiçbir şey bilmiyordu. Bildiği tek şey, her ne pahasına olursa olsun fakülteyi bitirmek, cebine diplomasını sokmak, ihtisasını yapıp memleketinin yolunu tutmaktı. Yaz tatillerinde memleketine dönmeyişi kılık kıyafetini dosta düşmana göstermemek içindi. Üzerinde kirden rengini atmış, laciverdi yıllar yılı mora çalmış kostümünü, yakaları iyice tiftiklenmiş gömleklerini yenleri patlak, topuğu erimiş pabuçlarını mı gösterecekti gidip?”(Kemal, 2011: 32).

Yukarıdaki satırlar göçün sadece eğitim için değil dolaylı olarak da olsa ekonomik sebeplerle gerçekleştiğini göstermektedir. Ayrıca bu bölümde fakirliğin onda yaratmış olduğu utangaçlığı ve ezilmişliği de görmekteyiz. Kendisi yaz aylarında dahi memleketine gitmez. Ama bu yoksulluğun içinde asla pes etmez ve inancını her daim diri tutar.

Yazarın romanlarında İstanbul’a gerçekleştirilen göçlerde pek geri dönme isteği görülmez. Gerçekleştirilen göçlerde geri dönme olaylarını Çukurova işçilerinin mevsimlik göçlerinde görmekteyiz. Ama burada İstanbul’a eğitim için gerçekleştirilen göçte kalıcı olma durumu görülmemektedir. Ahmet tıpkı Çukurova’ya gelen mevsimlik işçiler gibi geri dönmek istemektedir.

2.1.4. Aile İçindeki Sorunlardan Kaynaklanan Göçler

“Küçük insanlar”ın hayat mücadelesini ve bu insanların ekmek için bir yerden başka bir yere göçlerini anlatan yazar, romanlarında aile içinde yaşanan sorunlardan kaynaklanan

göçlere de yer vermiştir. Aile bireyleri yaşadıkları sorunlar karşısında çaresiz kaldıklarında çıkışı göç etmekte bulurlar.

Yazarın romanlarında aile içinde yaşanan sorunlar arasında gelin-kaynana çatışması, kadınların aldatılması, yaşanan mutsuz evlilikler görülmektedir. Yaşanan bu sorunlarla baş edemeyen insanlar, buldukları yerleri terk ederek yeni bir hayata başlarlar. Yer değiştirme olayı göç öncesinde yaşamış oldukları sorunlardan uzaklaştırırsa da göçü gerçekleştirdikleri yerlerde yeni sorunlarla karşılaşmalarına neden olmuştur.

Yazarın *El Kızı*, *Uçurum*, *Sokaklardan Bir Kız*, *Gâvurun Kızı* romanlarında aile içindeki sorunlardan kaynaklanan göçleri görmek mümkündür.

Orhan Kemal'in *El Kızı* romanına bakıldığında birkaç farklı göçten bahsetmek mümkündür. Ama bu göçlerin ana sebebini oluşturan durum ailenin yıkılmasından kaynaklanmaktadır.

Gelin-kaynana çatışmasına değinilen eserde Hacer Hanım'ın nahif bir yapıya sahip olan gelini Nazan'ı istememesi ve sürekli onu aşağılaması görülmektedir. Hacer Hanım'ın arzusu Nazan'ı oğlu Mazhar'dan ayırmaktır. Çeşitli oyunlar düzenleyerek oğlu Mazhar ile Nazan'ın arasını açar. Nazan'ı "bahar aylarında tekrar kocanın yanına gelirsin" diyerek İstanbul'a teyzesinin yanına gönderir. Bunun üzerine Nazan, toz pembe hayallerle İstanbul'a doğru yola çıkar ve tekrar geleceği günün hayaline dalar.

Romanda gördüğümüz göçlerden biri de Anadolu'daki gazinolara gerçekleştirilen göçlerdir. İstanbul'un gece hayatı Anadolu'daki şehirlere ve kasabalara da taşınmıştır. Böylece burada çalışmak veya çalıştırılmak için özellikle İstanbul'dan pek çok kadın gelmiş veya getirilmiştir. Kadınlardan bazıları kendi isteği ile bu işi yaparken bazıları ise istemeden de olsa yaşamış olduğu olayların ardından buralarda çalışmak zorunda kalmışlardır.

El Kızı eserinde Anadolu'da yavaş yavaş yeşeren gazinoların olduğundan bahsedilir. Burada çalışan kadınlar vardır. Bu kadınlardan biri Nesrin diğeri ise Jale'dir.

Jale'nin başından mutsuz bir evlilik geçer. O da yaşamış olduğu olaylara isyan ederek buralara kadar gelir.

"Hayatlarımız birbirine ne kadar benziyor Mazhar Bey" dedi. "Ben de tıpkı sizin gibi düşünmüştüm evlilik hayatını. Kocamın kanlı canlı, hayatiyetli bir erkek olmasını ne kadar

arzulamıştım. Maalesef benim de sizin gibi, attığım taş istediğim kuşu vurmadı. Kocam ufak tefek, karıncayı ezmekten çekinen, korkak bir adamdı. Bütün zevki beş vakit namazını İstanbul'un büyük camilerinde kılmaktan, bir de tavla oynamaktan ibaretti. Onun dışında ben, onun için sıradan bir hizmetçiden, hatta bir masa, iskemle, sandık, yahut ne bileyim, herhangi bir eşyadan farksızdım. Maldım. Canı istediği zaman canının istediği şekilde harekete mecbur, mahkûm biri. Sımsıkı çarşafklar içinde kafesleri inik pencerelerin gerisinde geçiyordu hayatım. Kayınvalidem de oğlunun aynıydı. Sağa bakma günah sola bakma günah, yüzünü açma, gülme, gezip dolaşma... Halbuki ben... Yaradılışım itibariyle açıklığa düşkün, serbest fikirli bir insandım. Sonunu tahmin edersiniz Mazhar Bey... Kocamın evim bırakıp çıktım. Çıkış o çıkış”(Kemal, 2015a: 66).

Kocasının evini terk eden Jale baba evine gider. Fakat beklediğini orada bulamaz. Babası onu kabul etmez. Çünkü o koca evini bırakıp dönmüştür. Geleneksel aile yapısına göre koca evi asla bırakılmamalıdır. Yaşanan bu olaylardan sonra Jale bile isteye bu hayatı tercih eder.

“Düşmek mi? Ben böyle kabul etmiyorum Mazhar Bey. Düşmekte, arzu, irade dışı bir şey vardır. Bense buraya kendi arzumuyla, isteyerek geldim!”(Kemal, 2015a: 67).

Jale asla kendisini pavyona düşmüş olarak görmez. Çünkü yaşamış olduğu bu hayat kendi tercihidir. Buraya düşmek ile tercih etmek arasında fark vardır. Kendisi yaşamışlıklarına bir tepki olarak bu hayatı seçer.

Aynı romanda gördüğümüz Nesrin de mutsuz bir evlilik geçirmiştir. Nesrin, kocası tarafından aldatılmıştır. Yaşanan bu olaydan sonra kendisine yeni bir hayat kuran Nesrin'in Sami adında sevgilisi vardır. Sevgilisi ile sorun yaşayan Nesrin de Anadolu'ya göç eder ve barda çalışmaya başlar.

Jale ve Nesrin'in pavyona düşmelerinde ortak bir sebep olduğu söylenebilir. İkisi de geçirmiş oldukları mutsuz evliliklerin sonucunda böyle bir hayatı tercih etmiştir. Aile hayatında yaşamış oldukları sıkıntıları bu ortamlarda bastırmaya çalışırlar.

Uçurum eserinde de yine Anadolu'da yeşermeye başlayan pavyonlara değinilmiştir.

Yazarın *Uçurum* eserinde Safiye'nin gerçekleştirmiş olduğu göç görülmektedir. Ancak Safiye'nin gerçekleştirdiği göç, aile içindeki sorunlardan kaynaklanan göçlerden farklıdır. Safiye, sevgilisi Cemal ile yaşamış olduğu tartışmanın ardından göç eder.

“Safiye üç aydır Anadolu’nun büyük şehirlerinden birindeki bir barda konsomatrislik yapıyordu. O gün Cemal’den dayak yeyip kovulduğu sıra hafifçe çarpan pırıl pırıl araba, taşrada büyük bir bar sahibinindi. İstanbul’a bar için kadın angaje etmeye gelmişti. Tesadüf karşısına Safiye’yi çıkarmış, şuh, fikir fikir kadının aradığı kadınlardan biri olduğunu anlamıştı.”(Kemal, 2014: 41).

Sevgilisinden dayak yiyip kovulan Safiye, kandırılmaya oldukça açıktır.

“Hiç de zor olmamıştı anlaşmak. Hele deliler, çılgınlar gibi sevdiği sevgilisinden hakaret görüp ondan her ne suretle olursa olsun intikam almak için kıvrandığını öğrenince, şimdilik en uygun hareketin İstanbul’dan ayrılıp onu bir zaman aramamak olduğunu ileri sürmüştü. Safiye’nin aklına yatmıştı. Üzerinde durmamış, yakışıklı hem de çok yakışıklı bar sahibinin peşine, elinde ufacık valizi, takılmıştı”(Kemal, 2014: 41).

Safiye de bir nevi Nesrin ve Jale’nin durumuna benzer bir sebepten ötürü Anadolu’ya gelmiştir. Nesrin, mutsuz evliliğin ardından sevgilisi ile kavgadan dolayı; Jale geçirmiş olduğu mutsuz evlilikten ve babasının tavrından ötürü; Safiye de sevgilisi Cemal ile yaşamış olduğu sürtüşmenin ardından çareyi Anadolu’nun bilinmeyen yerlerine göç etmekte bulurlar. Belki de buldukları yerden uzaklaşınca sorunlarını çözebileceklerini, yaşanan sıkıntılardan kurtulabileceklerini umarlar. Ama atılmış oldukları yeni yaşamın da onlara getireceği yeni sorunlar olacaktır.

Bu eserlerde, yaşamış oldukları sorunlardan dolayı İstanbul’dan Anadolu’ya gerek bilerek gerek bilmeyerek pavyonda çalışmak için giden kadınlara yer verilmiştir. “Tercih ettikleri” bu yeni hayat onları bambaşka bir yola sürüklemektedir.

Bunun dışında yine aile içinde yaşamış olduğu sıkıntılardan dolayı Anadolu’dan kalkıp gelen ve İstanbul’da gazinolarda konsomatrislik yapan kadınlar da vardır. *Sokaklardan Bir Kız* eserine baktığımızda Nuran’ın annesi Leyla’nın pavyondan bir arkadaşı vardır. İsmi Nimet’tir. Nimet’in eşi doktordur. Aile çocuk istemektedir. Fakat çocukları olmaz. Eşi evlerinde çalışan hizmetçi ile birlikte olur. Nimet bunu öğrenir ve kendini taşı toprağı altın olan İstanbul’a atar.

“-Evlendik. Yeni doktor çıkmıştı. Beni çılgınlar gibi seviyordu. Mesuttuk Ailesi çocuk istiyordu. Olmuyordu. Olmayınca aramızdaki bağlar gevşedi. Bir gün baktım

hizmetçi kız gebe. Öğürüp duruyor. Sordum. Sakladı. Sıkıştırdım. anlattı ezile büzüle... Bizimkindenmiş. Ben de anlıyacağın gibi, başımı alıp çıktım evden!»(Kemal, 1999: 140).

Nimet, İstanbul'a gelince birbirinden farklı işlerde tutunmaya çalışır. Ama nereye gitse patronlar peşini bırakmaz. Nimet de “üç otuz paraya” gitmektense pavyonda çalışmayı tercih eder.

“«- Peki pavyonda çatışmak zorunda mıydınız?»

«-Değildim tabii. İlk çeşitli yerlerde çalıştım. Nerede çalıştıysam, iş veren peşimi bırakmadı. Sonunda baktım olacak gibi değil, üç otuz paraya kendimi vermektense, pavyonda, daha pahalıya vermeyi uygun buldum!»(Kemal, 1999: 140-141).

Nimet'in tercihinin bakıldığında pavyonda çalışmak onun için bir tercihten ziyade zorunluluk olmuştur. Çünkü diğer seçeneğin kendisi için daha kötü olduğu düşüncesindedir. Yine yukarıdaki satırlara bakıldığında kadınların iş yaşamında bulunmasının güçlüğü de görülmektedir. Kadınlar “kötü yol” a düşmek istemeseler de çaresiz bir şekilde kendilerini pavyonda çalışırken bulurlar.

Yine *Sokaklardan Bir Kız* eserinde aile içinde yaşanan sıkıntılardan sonra gerçekleşen göçlerden biri de Nuran'da görülmektedir. Bu göçün sebebinde diğerlerine benzeyen bir durum olmakla birlikte ayrı bir tarafı da vardır. Benzer yönü diğer göçlerin ana sebeplerini oluşturan “aldatma” durumudur. Farklı yönü ise bu aldatma vakası Nuran tarafından yapılmaz veya onun başına gelmez.

Annesi Leyla'nın, kocası Cemal'i farklı erkeklerle aldatması bir aile trajedisine yol açar. Cemal, karısını birlikte yakaladığı Nejat'ı öldürür, hapse girer. Leyla ise ortadan kaybolur. Nuran, amcası ile birlikte İstanbul'a gitmek durumunda kalır.

Bu eserde göçe sebebiyet veren olay aile içerisinde yaşanan aldatma vakası olmuştur. Bu olayın ardından yaşananlar Nuran'ı hiç bilmediği bir şehre doğru yola çıkmak zorunda bırakır.

Aile içinde yaşanan problemlerin ardından yaşanan bir başka göç olayı da *Gâvurun Kızı* romanında gerçekleşir. Yazar, sosyal konuların ağır bastığı diğer romanlarından farklı olarak *Gâvurun Kızı* eserinde din, ırk çatışmaları içerisinde mutlu olma mücadelesi veren Kâmran ve Evdoksiya'nın hikâyesine yer vermiştir.

Eserde, Evdoksiya'nın çocuk yaşlarda Yunanistan'dan İstanbul'a göçünü görmekteyiz. Bu göçe sebep olan olay Evdoksiya'nın dedesi Komyanos'un kendi kızını öldürmesi sonrasında yaşanmıştır.

Komyanos, dinine son derece bağlı olan ve Türklere karşı büyük bir öfke duyan bir adamdır. Yunanistan'da bulunduğu yıllarda domuz kasabı olan Komyanos, kızını yasak aşk yaşamasından dolayı öldürmüş ve birden ortadan kaybolarak İstanbul'a gitmiştir. Evdoksiya iki yaşına geldiğinde Komyanos, karısını torununu İstanbul'a çağırır. Böylece Evdoksiya iki yaşındayken anneannesi ile Yunanistan'dan İstanbul'a göç eder.

Yazarın romanlarında aile içinde yaşanan sorunlardan dolayı bulunduğu yeri terk eden ve başka bir yerde yeni bir hayat kurma peşinde olan kişileri görmek mümkündür. Gerçekleştirilen bu göçler bir nevi zorunluluktan kaynaklanmış ve başka bir yerde yeni bir hayat kurma yoluna gidilmiştir. Bu durumun sonrasında göç edilen yeni yerler onlara yeni imkanlar sunabileceği gibi var olan sorunlarına yenilerini de ekleyebilir.

2.1.5. Toprağa Dayalı Çatışmalardan Kaynaklanan Göçler

Orhan Kemal'in romanlarında gerçekleşen bir başka göç sebebi de “berekatli topraklar” yüzünden çıkan çatışmalardan kaynaklanır. Bu topraklar birden “kanlı topraklar”a dönebilir.

Vukuat Var eserine baktığımızda köyün hazine malı tarlalarını kendi tapulu topraklarına katmış, bunun dışında köylünün tapulu topraklarına göz dikmiş Muzaffer Bey'le karşılaşırız. Bütün bu yaşananlar köylüyü işin içinden çıkılmaz hâle getirmiş, onlar için tek çıkış noktası “Yeni Parti” olmuştu. “Yeni Parti” seçimleri kazanınca Muzaffer Bey'e yapmış olduğu haksızlıkların hesabını soracaklarıdır.

En çok zulüm çekenler ise Habip'le kardeşleridir. Kendi tapulu topraklarını Muzaffer Bey'e kaptırmışlar, girişilen her hukuki süreçten elleri boş ayrılmışlardır. Çünkü davayı alan her avukat tehdit sonrası bu işi bırakır.

Seçimlerin yaklaşması ile birlikte halk gittikçe heveslenmeye başlamıştır. Çünkü kendi partileri seçimi kazanacak ve yapılan bu haksızlıkların hesabı sorulacaktır. Fakat beklenmeyen bir şey olur. Arkadaşlarının da yönlendirmesi ile Muzaffer Bey “Yeni Parti”nin saflarına geçmiş ve halkın bütün umudu kırılmıştır. Köylü, Muzaffer Bey'den hesap sormayı beklerken onunla birlikte aynı partide bulmuşlardır kendilerini.

Yaşanan bu olaylardan sonra *Hanımın Çiftliği* romanında görüleceği gibi Muzaffer Bey, Habip tarafından kurşunlanarak öldürülmüştür.

Olaylar bununla da sınırlı kalmaz. Habip'in önderliğinde köylü çiftliği basar ve ateşe verir. Bu olayın ardından Habip'in artık buralarda kalmaması gerekir ve ailesini bırakarak bilinmezliğe doğru yola çıkar.

Habip'in asıl macerasının anlatıldığı serinin 3. kitabı olan *Kaçak* eserinde Gavur Dağları'nın olduğu kıyısındaki ilçeye kaçışından bahsedilir. Oradan da başka memleketlere doğru bir yol izleyecektir.

“Sonra belki bir kolayımı bulur, Gâvur Dağları'ndan geçip, anayurt topraklarını aşip, Arabistan'a atardı kendini. Suriye Arabistan'dı onun için. Irak, Arabistan, Mısır, Arabistan, Ürdün, Lübnan velhasıl Gâvur Dağları'nın ötesi baştan başa Arabistan. Arabistan'a kendini attı mı vakayı kurtarır, beş yıl, on yıl, gerekirse yirmi yıl...”(Kemal, 2013: 20).

Habip bilinmezliğe Gavur Dağları'nın oradaki kasabaya sığınarak ilk adımı atar. Onun aklındaki şey bu bilinmezlik değil peşindekilere yakalanma korkusudur.

Asla yakalanmamalıdır. Çünkü yakalanırsa başına ne geleceğini çok iyi bilmektedir. Muzaffer Bey'i öldürmüş, bununla kalmamış çiftliğin yakılmasında öncülük etmiştir. Bu durumu asla onun yanına koymayacaklarını bilmektedir.

Çukurova toprakları “bereketli” olduğu kadar “kanlı” olduğunu bir kez daha göstermiştir. Bereketli topraklar kana asla doymamıştır. Muzaffer Bey'in halkla toprak yüzünden yaşamış olduğu olayların ardından öldürülmesi ve bununla birlikte çiftliğin yakılması gibi durumlar yaşanmıştır. Bu durumlara bakıldığında bunların hepsinin ardında bu bereketli topraklar(!) yatmaktadır.

2.1.6. Diğer Göçler

Yukarıdaki başlıkların dışında değerlendirebileceğimiz göçler de vardır. Bunlar arasında tacize uğrayan küçük bir kızın gerçekleştirdiği göç bulunmaktadır.

Yazarın *Suçlu* romanında Cevriye isimli küçük bir çingene kızının gerçekleştirdiği göçe yer verilir. Haminnesi tarafından kahvelerde ve başka yerlerde oynatılan, bununla da kalmayıp erkekler tarafından tacizlere uğrayan bir genç kızdan bahsedilir. Haminnesi

Cevriye'nin tacizlere uğramasına göz yumar. Çünkü onun üzerinden para kazanır. İhsan Efendi'nin oğlu Cevdet vardır. Cevdet bu olayları duyunca Cevriye'ye çok kızar.

Cevriye, Cevdet'in her dediğini yapmaktadır. Cevdet'in onu ikaz etmesinden bu hareketlerin doğru olmadığını söylemesinden sonra Cevriye bunları yapmayı bırakır.

Cevdet, üvey annesi olan Şehnaz ile onun sevgilisi olan Adem yüzünden hapse düşmüştür. Adem, İhsan Efendi'nin çantasından paraları çalmış ve bu olay Cevdet'in üzerine kalmıştır. Çünkü bu olaydan önce Cevdet, babası İhsan Efendi ile kavga etmiştir. Kendisi böyle bir şey yapmadığı hâlde Cevriye'nin “biz yaptık diyelim hapiste bizi ayıramazlar” sözü üzerine suçu üstlenir ve “paraları alıp yaktım” der.

Bu olaylar üzerine Cevdet hapse atılır. Cevriye ise haminnesine teslim edilmiştir. Haminnesi, Cevriye'yi Tekirdağ'a gönderecektir. Böylece Cevriye'ye her istediğini yaptıracağını düşünür.

“Henüz İstanbul'da, Sulukule'deki Çingene evlerinden birinde, çok sıkı bir nezaret altındaydı. Hep ağlıyor, ağladıkça dayak yiyordu. Değil dayak, öldürseler umurunda değildi. Helâya bile yalnız bırakılmıyordu. Birkaç gün sonra Tekirdağ taraflarına götürülecek, İhsan Efendinin oğlunu unutuncaya kadar salıverilmeyecekti.”(Kemal, 1957: 153).

Cevriye, haminnesini ikna ederek İstanbul'a geri döner. İstanbul'a gelince hapiste olan Cevdet'i görmek için cezaevine gitmek ister.

“Oooohh, nihayet haminnesini tavlayıp kapağı atmıştı İstanbul! İstanbul gibi var mıydı? Hiçbir yer İstanbul gibi olamazdı. Tekirdağ da neydi? İstanbul'un yanında köy. Şimdi köprüde incek, atlıyacak bir tramvaya Sultanahmet'te inip... (Şöyle bir düşündü) Görüşme günü müydü acaba bugün? Bilmiyordu, bilmiyordu ama, görüşmese bile Cevdet abisine yaklaşacaktı ya!”(Kemal, 1957: 202).

Haminnesi onun gelmesine bir şartla razı olmuştur. Cevdet ile görüşmeyecek ve kahvelerde ve başka yerlerde göbek atacaktır. Cevriye, bu şartları kabul etmiş gibi görünse de aslında bunları yapmayacaktır.

“Razı olmuştu. Değil bunlar, İstanbul'a gelebilmek için adamların kucağına oturmaya bile razı olduğunu söyleyebilirdi. Oturur muydu? Kaabil değil, öldürseler oturmazdı. Hattâ

yüksek topuklu giyip, dudaklarını boyıyacağı bile şüpheliydi. Şüpheliydi ama, şimdilik ses çıkarmıyordu.”(Kemal, 1957: 202).

Bu satırlarda küçük yaşlardaki kızların sırf para uğruna hangi amaçla kullanıldığı anlatılmaktadır. Ayrıca eserde bu duruma göz yuman hatta göz yummakla kalmayıp torununu adamların kucağına zorla iten bir haminne vardır.

Suçlu romanının devamı olan *Sokakların Çocuğu* eserinde ise Cevriye'nin haminnesinin Edirne'den İstanbul'a gerçekleştirdiği göçe değinilir. Fakat bu göç için bir sebep belirtilmemiştir.

“Yaşlı zurnacının yüzünden hafif bir gülümseme geçti. Otuz, belki de kırk yılın ardında kalmış bir kıl çadır gecesini hatırladı:

Edirne'den İstanbul'a geliyorlardı. O zaman, aaah o zamanlar! Sultan Hamid devri, bolluk devri. Eli açık, cüzdanı banknot, kemeri sarı lira dolu beyler, paşalar devri. Bu kocakarı o zaman vardı onbeş, onaltısında. Davulcu Halil'le evli. Davulcu Halil de, Davulcu Halil! Nerde şimdi öylesi? Bir davul çalardı duyulurdu yedi köy öteden. Lâkin kocakarı da değil şimdiki gibi, muşmula. Bir göbekler atardı, ohooo... Kamer mi? Pembe mi? Zülfiye mi? Hiçbiri benzeyemez ona! Yalnız Cevriye, çekmiş biraz biraz...”(Kemal, 1980: 34).

Orhan Kemal'in romanlarında bazı insanları birden çok romanda görmek mümkündür. Yazar, bazı kişilerin başka romanlarda başka kişilerle yollarını kesiştirmiştir. Bu durum bir göç vasıtası ile gerçekleşmiştir. *Vukuat Var*, *Hanımın Çiftliği* romanından tanıdığımız Kabak Hafız ve Gülizar'ı dönemin popüler konularından olan “Yeşilçam” ve ünlü olma tutkusunun işlendiği *Yalancı Dünya* isimli eserde de görmek mümkündür. Ayrıca Kabak Hafız'ı, Gülizar'dan bağımsız olarak *Kanlı Topraklar* eserinde de görmek mümkündür.

Kabak Hafız, kendisini halka dindar olarak gösteren ve halk tarafından öyle bilinen bir kişidir. Aslında din ile pek alakası olmayan, dünya zevklerine düşkün bir adamdır. Onun bu yönünü bilen kişi ise Zaloğlu'dur.

Bu yönünü ilk önce sıkı bir arkadaş olan ama daha sonra araları bozulan Zaloğlu ortaya çıkarır. Bir dönem Muzaffer Bey'in konağında yaşayan sonra oradan ayrılan Gülizar ile evinde basılır. Daha sonra kendisi Çukurova'dan ayrılıp başka bir yere göç eder.

3. BÖLÜM

3.DIŞ GÖÇ

3.1. Türkiye’den Yurt Dışına Gerçekleştirilen Göçler

Orhan Kemal’in romanlarını incelediğimizde Türkiye’den yurt dışına gerçekleştirilen göçler çok yaygın olmamakla birlikte yazarın çocukluk ve gençlik yıllarının yer aldığı *Baba Evi* ve *Avare Yıllar* romanlarında bu göç olayı görülür.

Yazarın çocukluk yaşamını kaleme aldığı *Baba Evi* eserinde yurt dışına gerçekleştirilen göç öncelikle babası Abdülkadir Kemali Bey’in girişmiş olduğu siyasi mücadelenin ardından Beyrut’a gitmesi ile başlar.

“Ağır siyah paltosunun içindeydi, başında kahverengi fötrü, elinde sarı çantası, her zamandan daha heybetli ve korkunç, yanında da iki arkadaşı...

Adımlarımı açtım. Yanıma gelince aspirini elimden aldı, paranın üstünü cebime atmamı söyledi, etrafı kolladıktan sonra, yanağımdan öptü:

-Uslu ol! dedi. mektebine devam et ve derslerine çalış...

Bir şeyler seziyordum, seziyordum ki, babam bir yerlere, uzak bir yerlere gidiyor!

Koşa koşa eve geldim. Annem ağlıyordu. Sebebini sordum, sakladı. Galiba on beş gün sonra, ben de herkes gibi öğrendim ki, «Sâlimen öbür tarafa geçmiş!»”(Kemal, 1981: 26-27).

Yaşanan bu durumun ardından aile de Beyrut’a Abdülkadir Kemali Bey’in yanına geçer. Fakat genç Raşit bu topraklara alışamaz ve Adana’ya geri döner. Raşit’in ardından aile Kudüs’e geçmiştir.

“Babamların benden sonra Kudüs’e geçtiklerini biliyordum. Annemin anlattıklarına göre Kudüs’te tam bir sefalet içindeymişler. Bedevilerle dolu bir hanın daracık, harap bir odasına tıklmışlar.. Niyazi’nin boyu birdenbire uzamış, fakat çok zayıfmış. Boynunda işporta, bütün gün Kudüs caddelerinde.. Bari rahatça dolaşabilse.. Filistin tebaası olmadığı için, bütün yabancılar gibi o da İngiliz polislerinin takibinden korunmağa mecbur oluyormuş”(Kemal, 1990: 47).

Ailenin yurt dışına gerçekleştirmiş olduğu göçlerde tam bir yoksulluk görülmektedir. Babası avukat olsa da gitmiş oldukları ülkenin vatandaşı olmadığı için mesleğini yerine getirememektedir. Bu da aileyi zor şartlar altında yaşamaya mecbur kılmaktadır.

3.2.Yurt Dışından Türkiye'ye Gerçekleştirilen Göçler

Yazarın romanlarında yurt dışından Türkiye'ye gerçekleşen göç olayı oldukça fazladır. Bu göçler arasında mübadele, savaş, evlilik gibi durumlardan sonra gerçekleşen göçler bulunmaktadır. Bununla beraber yurt dışından göç eden ama göçün nedeninin belli olmadığı genellikle fabrikalarda çalışan insanları da görmek mümkündür. Mübadele veya savaş yüzünden gerçekleştirilen göçleri *Murtaza*, *Cemile*, *Devlet Kuşu* ve *Bir Filiz Vardı* gibi eserlerde görmek mümkündür.

Bazı romanlarda yurt dışından gerçekleştirilen göç, kişilerde roman sonuna kadar kendini hissettirmektedir. Çünkü geldikleri memleketin ağız özellikleri romanda net bir şekilde görülmektedir. Yunanistan'ın Alasonya kasabasından Çukurova'ya göç eden Murtaza'da bu durumu net bir şekilde görmekteyiz.

Bu göçlerin dışında özellikle fabrikalarda çalışan kadın ve erkeklere rastlamak mümkündür. Genelde bu insanların hangi sebeple geldiklerinden bahsedilmezken sadece birkaç kelime ile hangi milletten olduklarına yer verilir. Eserlerde özellikle Boşnak göçmenler ağırlıktadır. Bu olayda yazarın eşinin Boşnak göçmeni olmasının da etkisi olabileceği düşünülebilir.

Pamuk işleri sadece Çukurova'da tarlada pamuk toplamakla bitmez. Toplama işi bittikten sonra fabrikada pamuğu işleme süreci başlar. Pamuk iplik hâline getirilir ve sonrasında ise piyasaya sunulmaya hazırdır.

Fabrikada çalışan kadınlara baktığımızda genelde çoğu göçmendir. Fabrika göçmenlerin ekmek kapısı hâline gelmiştir. Bunun yanında fabrikada göçmen olmayan bir kadının çalışmasına iyi gözle bakılmaz. Çünkü orada çalışan kadınlar erkeklerle birlikte çalıştığı için namuslu olamayacağı düşüncesi hâkimdir.

“Gözleri dolu dolu, pencereden uzaklara, çok uzaklardaki Dokuma fabrikasına baktı:

-Bizim mahalledeki Boşnak, Giritli kızları orada çalışırlardı..

-Yani fabrikada mı çalışmak istiyorsun?

-Ayıp mı?

Aklımdan bizimkiler, onunkiler, eş, dost, ahbap, bildik gördük, kalabalığı geçti. Bize göre hava hoş olabilirdi ama bütün bu kalabalık?

-Ayıp değil belki ama.

-Ama?

Kalabalık, ah o kalabalık! Hıssım, akraba, bildik gördük eş dostun insanı bakışıyla yiyen kalabalığı!..”(Kemal, 2001a: 26-27).

Yine aynı esere baktığımızda halkın fabrikada çalışan göçmenlere bakış açısını görmekteyiz. Bununla birlikte devam eden satırlarda da yerli biri fabrikada çalışmak istediğinde ona büyük bir tepki gösterilip bunun kötü bir şey olduğu söylenir.

“Çarşı boyunca yan yana yürüyorduk, durdu:

-Peki, nerde kalıyorsunuz?

-Biz mi? Valla her gün bir başka ahbabın evinde. Ne yapacağımızı şaşırdık. Karım diyor ki, fabrikaya girip çalışalım diyor!

O da arkadaşlarım gibi dehşete kapıldı:

-Neee? Fabrikada çalışmak mı?

Korktum bayağı:

-O öyle diyor

-Der o. Demek babası gibi soysuzun biri.

Bana döndü:

-Ulan insan fabrikada göçmenler gibi çalışır mı?

-.....?

-Fabrikada çalışmak, yani işçilik etmek göçmenlere mahsus. Kıırğı sıırğı olan, emlak akar sahibi bir insanın kızı böyle işleri aklından geçirir mi?"(Kemal, 2001a: 38-39).

Yukarıdaki satırlarda görüldüğü gibi fabrika yerli insanlar yerine göçmenlerin yeri olarak görülmektedir. Orhan Kemal, burada o dönemde insanların fabrikada çalışan kadınlara nasıl bir gözle baktığını bize net bir şekilde göstermektedir. Onlara göre fabrikada çalışan kadınlarda namus kavramı olamaz. Yerli bir kadın da fabrikada göçmen kadınların arasında kalırsa namusunu kaybeder diye düşünürler. Bu durum da bize o dönemdeki yerli insanların fabrikada çalışan kadınlara ve genç kızlara nasıl bir bakış açısı içinde olduklarını net bir şekilde göstermektedir.

Fabrikada çalışan göçmen kadınlara yer verilen diğer eserlerden biri de *Vukuat Var* isimli romandır. Burada Güllü'nün fabrikadan arkadaşı olan Pakize'den bahsedilir.

Fabrikalarda çalışanlar arasında çocuk yaştaki kızları da görmek mümkündür. Bu durumu özellikle *Vukuat Var* eserinde görebilmekteyiz. Küçük yaştardaki kızların para kazanmak için fabrikanın yollarını tutuş hikayeleridir. Daha çocukluklarının tadını çıkaramadan bu kızlar çırçır fabrikalarının yolunu tutarlar. Çünkü onlar ekmek için mücadeleye çocuk yaşıarda atılmışlardır.

"Güllü fabrika Çırçır'larında çalışıyordu. Bu işe sekiz yaşıarda başlamıştı. Mahalleli fakir fukara için gelenkti bu zâten. Çocuklar yalınayakları, şakıldaklı entarileriyle mahallenin çamuru, tozu toprağı içinde boy atıncaya dek oynar, boy atıp da palazlandılar mı, büyüklerinden çalışmayan ya da çoktan ölmüş birinin kimlik cüzdanıyla fabrikaya girerlerdi.

Güllü de öyle. O da mahallelerinin birbirini kesen daracık sokaklarında kışın çamurlu sulara, yazın da toza toprağı bulanarak palazlanmış, vakti gelince de ölü teyzesinin kimlik cüzdanıyla girmişti Çırçır fabrikasına." (Kemal, 5.Basım: 25-26).

Yazarın, göçmen genç kızların fabrikada çalışmasına yer verdiği bir diğer eser *Cemile* romanıdır. Orhan Kemal'in, eşi Nuriye Hanım'ın hayatından esinlenmiş olduğı romanda Bosna'da çıkan iç çatışmalardan sonra göç eden bir aileye yer verilmektedir. Aynı *Vukuat Var* romanında olduğı gibi burada da kızların fabrikada çalıştığını görmek mümkündür.

"Boşnak Cemile'nin yanında duran ağı:

-Koskoca Numan Bey... dedi, bir ayağı Avrupada, bir ayağı Emelikende.. Sen, ben kim oluyok ?

Boşnak kızının yanında ağanın gene durduğunu gören iplikâhanede İtalyan hemen unutuldu. Sağda, solda fısıltılar başladı.

Üç makine aşağıda çalışan Arabuşağı Karakız, aynı makinede çalıştıkları Arnavut Meryem'le Giritli Hatice'ye:

-Papaz, diye fısıldadı, kıza nasıl da bakıyor!”(Kemal, 1958: 18).

Yukarıdaki satırlara bakıldığında çocuk yaşta fabrikalarda çalışan genç kızlardan bahsedilmektedir. Üstelik bu kızların çalışabilmesi için ölen kişinin kimliği de kullanılmaktadır. Yazar burada bize o yıllarda fabrikalarda çalışanların çalışma hayatına nasıl atıldığı ile ilgili bilgiler vermiş bununla birlikte fabrikalarda çalışan göçmen kadınlara yerli kişilerin bakış açısı yansıtılmıştır. Fabrikada çalışan göçmen kadınlar ötekileştirilip, namus yoksunu diye damgalanmıştır.

Yurt dışından yaşanan göçlerin bir sebebi de evliliğdir. Kadınlardan bazısı için evlilik sonrası geldiğinden bahsedilirken bazısı hakkında bir bilgi verilmemiş sadece kökeninden bahsedilmiştir.

Vukuat Var romanında Cemşir'in eşlerinden bahsedilir. Bu kadınlar zamanında her şeyden Cemşir için vazgeçmişlerdir.

“ -Avratlar yedi beni Reşit, derdi, yedi bitirdiler tüm!

Böyle olduğu halde, hâlâ dört karısı, dört karıdan sayısını kendinin de bilmediği yirmi kadar irili ufaklı çocuğu vardı. Karılarından en büyüğü Kürt, ikinci Arnavut, üçüncü Arabuşağı en küçüğü de Boşnak'tı”(Kemal, 5.Basım: 12).

Yine aynı esere baktığımızda Cemşir'in en küçük karısı Meryem'den bahsedilir. Meryem, Boşnak kökenli bir kadındır. Küçük yaşlarda Cemşir ile evlenir.

“Cemşir'in en küçük karısı Boşnak Meryem, on dördünde Cemşir'e varmış, akça pakça, kora kaş kora gözlü bir kızdı. Uzun kapkara saçları iki örgü hâlinde belinden aşağıları döğerek yürürken, yalnız gençler değil yaşlılar da ah çeker, göğüslerini yumruklarlardı.”(Kemal, 5.Basım: 25).

Yazarın romanlarında Rum ve Bulgar kökenli kadınlar da bulunmaktadır. Yazarın *Evlerden Biri* eserinde Bulgaristan göçmeni ve Rum göçmeni kadınlardan bahsedilir.

Eserde, bir şirkette hademelik yapan Emineanın adında bir kadın vardır. Zamanında Bulgaristan'dan kalkıp komşuları ile İstanbul'a gelmiştir.

“Hava kışlamıştı, odun alamamışlardı daha. Bir köroğlu bir ayvazdılar ama olsun, gene de lâzımdı odun. Geceleri çok soğuk oluyordu. Sonra tatil günlerinin gecelerinde en çok. Bulgaristan'ın bilmem hangi köyünden birlikte geldikleri göçmen hemşehrileri. Uzun kış gecelerinde mısır patlatıp tatlı tatlı yârenlikler edebilmek için lâzımdı odun.”(Kemal, 1966: 135).

Eserlerde yurt dışından gelen kişiler sadece kadınlar değildir. Erkeklerde de bu durumu görmekteyiz. Tek kelime ile göçlerinden bahsedilen bu kişiler bazen bir fabrikada kapıcı, bazen meyhane sahibi bir adam, balıkçı, doktor ya da başka meslek gruplarında karşımıza çıkar.

Murtaza eserine baktığımızda Murtaza'nın bekçilik yaptığı fabrikanın kapıcısı Boşnak'tır.

“Fen müdürünün odasından çıktıktan sonra da kaz adımlarını bozmayan Murtaza'nın gözleri tâ karşılarındaki bir noktada, karnı içerde, göğsü dışardaydı. Fabrikanın büyük kapısından çıkarken Boşnak kapıcı, gözüyle «-N'oldu?» demek isteyen bir işaret yapınca, bu lâubaliliğe fena içerleyen Murtaza şıp durdu.”(Kemal, 1982: 133).

Kanlı Topraklar eserinde de fabrikanın Boşnak kapıcısından bahsedilir.

“Fabrikanın büyük kapısına geldi. Kapıcı Boşnak, kapı içindeki kulübesinde uyukluyordu. Kantarcıyı hissedince gözleri cin gibi açılıverdi. Kantarcı gene de:

-Boşnak oğlu, uyuyorsun ha! dedi.”(Kemal, 1974: 54).

Cemile eserinde de yine Boşnak bir kapıcı görülmektedir.

“Ağanın geldiğini gören Boşnak kapıcı, mahalle bekçilerinininkine benzeyen elbisesinin ceketini yanlara çekti, kendine çeki düzen verip, ellerindeki çanaklara yerlerden hayran pisliği toplamak için itişen yalınayak çocukları kovaladıktan sonra, esas vaziyete geçti ve fabrika kapısı içindeki kulubesinin önünde put kesildi.”(Kemal, 1958: 11).

Boşnak bir göçmen *Hanımın Çiftliği* eserinde de kahvecinin çırağı olarak karşımıza çıkar.

“Berber Reşit sözünü tamamlamadı. ‘Gösterirse, ben de bilirim onun Allahlığını!’ diyecekti. Kulak kabarttı. Karısı fırladı, pencereden baktı.

‘Senin kayfecinin ırağı!’

‘Sor bakalım, ne istiyormuş...’

Kadın pencerenin camını kaldırdı:

‘Ne var lan? N’apacan Reşit Emmi’yi?’

Sarı saçlı mavi gzly Boşnak oğlu, ‘Lazım,’ dedi. ‘Evde mi?’(Kemal, 2008: 134).

Yazarın *Devlet Kuşu* eserinde ise Arnavut bir kfteciden bahsedilmiştir.

“İşkembeci değil de küçük bir köfteci yahut... Köşe başı, işlek bir yerde, birkaç masalık. Çemberlitaş’daki Arnavut’un dükkânı gibi, bylen tek masalık da olabilirdi.” (Kemal, 2001b: 32).

Orhan Kemal’in Çukurova’yı ve burada çalışan ırgatları konu edindiği *Bereketli Topraklar üzerinde* isimli eserinde Beki Murtaza’da olduğu gibi Alasonya’dan gerçekleştirilen ge yer verilir. Alasonya’dan göç eden kişi ise bir ırgatbaşıdır.

“ arkadaş boy sırasıyla kapının yanına sıralanmışlardı.

Az sonra ırgatbaşı geldi. Daracık omuzları, uzun boylu, yüzünden ne anasının gözü olduğu belli, hinoğlu hin bir Alasonyalı.”(Kemal, 2000: 54).

Yukarıdaki satırlarda gördüğümüz gibi yazarın romanlarında farklı farklı yerlerden gerçekleştirilen göçlere yer verilmiştir. Genellikle tek kelime ile değinilen göçlerde Boşnak göçmenlere daha fazla yer verilmiştir. Boşnak göçmenler genellikle fabrikada çalışan işi kadınlar ya da fabrikada bekçilik yapan erkek görevlilerdir.

Yazar, temelini gn oluşturduğu eserlerde olayın sebeplerini her yönüyle anlatırken, yukarıda değindiğimiz göçlerde bu durumlara yer verilmez. Orhan Kemal,

eserlerde göçün gerçekleştiği yerden bahsetmiş ve bu konuyla ilgili bir sebepten bahsetmemiştir.

4. BÖLÜM

4. İÇ GÖÇ

4.1.Çukurova'ya Gerçekleştirilen Göçler

Yazar, Çukurova bölgesini kaleme aldığı eserlerinde tarım için gerçekleştirilen göçleri anlatmıştır. Ekmek peşinde koşan bu insanların göçleri mevsimlik olarak gerçekleştirilen göçlerdir.

Orhan Kemal, hayatının büyük bir bölümünü Adana topraklarında geçirmiştir. Bundan dolayı Çukurova'ya gelen mevsimlik işçileri çok iyi tanımaktadır. Eserlerinde onların yaşamış oldukları sıkıntılara, ırgatların açlığına ırgatbaşının yapmış olduğu eziyete ve köylünün sömürülmesine yer vermiştir.

“...ben Çukurova'lıyım. Uzun yıllar Çukurova'da yaşadım.. Fabrikalarda çalıştım.. Katiplik yaptım.. Bu ırgatların hayatını tanırım.. Onların büyük şehire atılışlarını izlemiş olduğumdan, patronlarla, ağalarla olan ilişkilerini iyi bilirim...”(Uğurlu, 1973: 95).

Köylüler, bir parça ekmek için memleketlerinden kalkıp hiç bilmedikleri Çukurova topraklarına gelirler. Ekmek için soğuk sıcak demeden hayatta kalma mücadelesi veren bu insanlara ne ırgatbaşı acır ne de toprak ağaları. Aksine ırgatın üstünden geçinirler. Irgattan olabildiği kadar yararlanmak isterler.

Ağalara bu imkanı sağlayan sebeplerin başında mevsimlik işçilerin yaşamış oldukları yerlerde iş imkanlarının olmaması ve yoksulluk gibi durumların onları göçe itmesi gelir.

Tarım göçünün işlendiği eserlerden olan *Bereketli Topraklar Üzerinde* isimli romanda Ç. köyünden mevsimlik işçi olarak yola çıkan üç arkadaştan bahsedilir. İflahsızın Yusuf, Pehlivan Ali ve Köse Hasan başta olmak üzere ırgatlar Çukurova'nın yolunu tutarlar. Yusuf'un amacı bir gazocağı almaktır. Köse Hasan da para kazanınca kızına saç tokasıyla üstü işli tarak almayı amaçlar.

Eserde ırgatların zor şartlar altında Çukurova'da hayatta kalma mücadelesine ve ekmek kavgasına yer verilmiştir.

Cevdet Kudret, *Bereketli Topraklar Üzerinde* romanında işçilerin sömürülmesinin ve onların dramının anlatıldığını söyler.

“Geri kalmış bir ülkenin sanayileşmeye kalkıştığı bir dönemde, gaz ocağını dahi bilmeyen bir köyden şehire inip fabrika ile karşılaşan ilkel, saf insanların şaşkınlığı çaresizliği; örgütsüz işçi ve köylünün nasıl sömürüldüğü, romanda bütün ayrıntıları ile gösterilmiştir.”(Kudret, 2004: 358-359).

Berna Moran ise *Bereketli Topraklar Üzerinde* eserinde bilinçsiz ırgatların yaşamış olduğu sıkıntılara yer verildiğini anlatır ve ırgatların sömürülmesi olayının romanda en çarpıcı sahneler olduğundan bahseder.

“Bereketli Topraklar Üzerinde’ki en çarpıcı sahneler ve olaylar, korkunç çalışma koşulları, bilinçsiz ırgatların, işçilerin emeğini acımasızca sömürten düzen bu kısımda verildiği için eleştirmenlerin de üzerinde durdukları konu, gözler önüne serilen bu toplumsal gerçeklik olmuştur.”(Moran, 2005: 52).

Eser üç arkadaşın yola çıkması ile başlar. Çukurova’da hemşehrilerinin fabrikası vardır. Fabrikayı bulup orada çalışacaklardır. Gurbete doğru ilerlerken akıllarından memleketi de çıkaramazlar.

“Ayağın gurbete düştü de alıştırın mı bırak. Her zaman gidersin. Gurbet çağırır, duramaz, mümkünü yok duramaz gidersin. Gitmesen köy yeri batar, bunalırsın. Kendir kement tutamaz seni, gidersin. Gidince de durabilir misin? Ne mümkün? Bu kez sıladır içinde yaf yaf eder, burcu burcu kokar, düşlerine girer. Ah bir gitsem diye can atarsın, iple çekersin sılayı. Gidersin de, gitmeye gidersin. Bir gün, beş gün... Kardaşıma deyim, bu kez gurbettir el eder, çağırır seni. Köydür batar, yüreğindir daralır daralır, ceviz kabuğu gibi daralır. Buraya neye geldim dersin, kahredersin. Bir kez yolun gurbete düştü mü, yu elini kendi kendinden!”(Kemal, 2000: 10-11).

Bu satırlarda köylünün köy ile gurbet arasındaki çıkmazını görebiliriz. Köyde kalamaz çünkü iş imkanı yoktur. Ekmek için yola düşmek zorundadır. Gurbete gitse içine sıla hasreti düşer. Memlekete dönme arzusu ile günleri sayar.

Bütün bu ikilemlere rağmen köylü gurbetin yolunu tutar. Çukurova’ya gidince “hemşehrilerinin” onlara iş vereceğinden emindir. Kendileri dururken “yazının şehirlisine” iş vermez düşüncesi hakimdir.

“-Doğru. Bize yaban gözüyle bakmaz ya!

-Bakar mı? Hemşerimiz be. Hemşerinin kötüsü mü olur? Bizi bir gördü de kim idğimizi belledi mi...

-Amanın hemşerilerim gelmiş diye... Bizi tutmayıp da şehirliyi ne diye tutsun?

-Tabii canım, akıl var yakın var...

-Hemşeri demek hısım demek. Ben kendi nefsim, hemşerim şurda dururken, yazının şehirlisini niye işime alayım? Sen olsan alır mısın Köse?

-Alınır mı Yusuf ? Hemşeri, de, dur orda. Demek fabrikası pek tevâtürmüş?”
(Kemal, 2000: 11).

Tüm cahillikleriyle köylerinden yola çıkan üç arkadaş şehri de kendi köyleri gibi sanırlar. Yani “hemşehri” olma durumlarının onlara öncelik sağlayacağı düşüncesi hâkimdir.

Köyden çıkarken üç arkadaşın vurguladığı söylemler vardır: Birlikte hareket etme, “cin” olan şehirlinin oyununa düşmeme gibi durumları konuşurlar.

“Lâkin biz biz olalım, şehir yerinde gözkulak olalım kendimize kardaşlar. Neden dersiniz, şehir yeri köy yerine benzemez. Şehir adamı köylüyü cin çarpar gibi çarpar. Birbirimize iyice sarılalım, el sözüne kulak asmayalım. Anca beraber, kanca beraber!”
(Kemal, 2000: 6).

Eserin ilk bölümlerinde birbirlerine bağlılık yeminleri eden bu üç arkadaş Çukurova'nın uçsuz bucaksız topraklarının onlara hazırladığı sürprizlerden habersizdir.

Üç arkadaş hemşehrilerinin fabrikasında işe başlarlar. Yusuf, kirli koza bölümünde, Hasan sulu koza bölümünde, Ali ise kırma makinesinde çalışmaktadır. Fabrikada çalışma şartları ağırdır. Özellikle Köse Hasan'ın yapmış olduğu işin sonu bellidir. Kötü çalışma şartları onları yavaş yavaş ölüme götürür.

Şehre gelen üç arkadaşın şehirliler tarafından karşılanmaları pek hoş olmaz. Bu kısımda köylü-şehirli çatışmasını da görmek mümkündür. Gurbete gelen köylüler şehirli tarafından küçümsenmiştir.

“Ne yapmaları gerektiğini Yusuf’un da bildiği yoktu. Birden fôtr şapkalı biri gözüne ilişerek:

-Şu lenger şapkalıya soralım, dedi. Kadere kırk beş!

Adamın ardından koştu:

-Efendi efendi!

Adam durdu döndü baktı.

-...hani biz Çukurova’ya ilk geliyoruz da...

Adam hiçbir şey anlamamıştı:

-Peki?

-Sen. bizim hemşerimizi tanır mısın? Hemşerim dediysem, hani bizim köyden değil bizim sancaktan!

Adam elinin tersiyle itti:

-Sokulma, geri dur?

-Huylanma efendi, bilemedim...

Adam ellilik, komisyoncu kâtibiydi. İki saate kadar boşaltılmazsa ardiye ücreti binecek bir kireç vagonu için istasyona gidiyordu. Kan tere batmıştı. Onunla uğraşarak geçirecek vakti yoktu.

Hemşerilerinin avradına söğüp çekti gitti.”(Kemal, 2000: 38).

Kentte yaşayan insanın köylüye bakışına Mehmet Nuri Gültekin şöyle değinmiştir:

“Kentte yaşayanların köylülere yaklaşımı, beklenildiği gibi uzak ve yabansındır. Başka bir gezegenden gelmişçesine davranış örüntüleri farklıdır. Kentli ve köylünün karşılaşması zorunlulukla birlikte sürekli bir gerilim ve güvensizlik taşır. Ortak yaşam alanları ve kültürel kodların farklılığı bunun nedenlerindedir.”(Gültekin, 2007: 210).

Köylünün hor görülmesi sadece bununla kalmaz fabrikada da bu dışlanma ve küçük görülme devam eder.

“Kâtip ‘Pamukçu’ oğlanlardan sonra ‘Kütlücü’lerin de kartlarını zımbalayıp, ‘Sulukozacılara geçti.

Sulukozacılar sırlısklam üstbaşlarıyla titreşiyorlardı.

Kâtip:

-Ne o? dedi. Ne oluyorsunuz?

Kalın kemikli, iriyarı ama kupkuru biri:

-Donuyok, diye tekrarladı.

Kâtipin yüzü bok koklamışçasma buruştu:

-Donuyoruz desene lan, hırt!

İşçinin çeneleri vuruyordu:

-Donuyok, diye tekrarladı.

-Donuyoruz de be!

-Donuyok

-Mahsus mu yapıyorsun? Do-nu-yo-ruz!

-Do-nu-yok.

-Ayı efendim ayı. Donuyoruz!

- Diyemem kâtip evendi, dilim alışmış bir sefer, dönmüyor...

Araya ırgatbaşı girdi:

-Nefesini tüketme. Bunlar nerde insanlık nerde. Bunlara var mı somun! Yerler! Var mı nallı Fatma? Tamam...”(Kemal, 2000: 67-68).

“Fabrika Kâtibi’nin üç köylüye yaklaşım tarzı tipiktir. Ayrıca köy ile kentin arasındaki somut zihinsel mesafenin de ne kadar uzak olduğunu söylerken kâtibin (yani “devlet” ve “kent”in kristalize biçimi) köylüye bakışını da yansıtır”(Gültekin, 2007: 216).

Katibin istediği gibi konuşamayan ırgat gerek katip gerekse ırgatbaşı tarafından hor görülmüş ve dışlanmış. Pek çok konuda ezilen ırgatın “insanlığı” sorgulanmaktadır. Bu “insanlığı” sorgulayan, ırgatın gözünün yaşına bakmayan, onu sürekli ezen, ırgatın üstünden geçinen ve sakala göre tarak vuran ırgatbaşısıdır. Irgatbaşısına ve katibe göre insanlık “donuyoruz” diyebilmekten, dili düzgün kullanmaktan ibaret sayılır.

Günler geçmektedir. Köse Hasan, sulukoza işinin çetin şartları altında çalıştığından dolayı beklendiği gibi zatürre olur ve çalışamaz. İlk zamanlar da Yusuf ile Ali onunla ekmeğini paylaşırken daha sonraki dönemlerde ise bu durumdan vazgeçerler.

“Günler geçiyor, Yusuf’la Ali işlerine gidip geliyorlardı. Sağdan soldan utandıkları, daha doğrusu sağın solun ayıplaması üzerine on iki saatten on iki saate hemşerilerini de yemeğe buyur ediyorlardı ya, bıkmış usanmışlardı doğrucası.

Bir gece yarısı işbaşı için çıktıklarında Yusuf:

-Beri bak Ali, dedi. Hepimizinki de bir ekmek derdi meselâ. Sen çalışacaksın ben çalışacağım, o yatacak, olmaz. Biliyorum, ölüm Allah’ın emri, emri ya...”(Kemal, 2000: 85-86).

Bu satırlarda görülüyor ki artık “hemşehricilik” bitmiştir. Köyden yola çıkarken hemşehriciliği savunan ve birliktelikten bahseden üç arkadaş artık bu durumdan vazgeçmiştir. Bireysel çıkarlar ön plana çıkmıştır. Yusuf’un “biliyorum, ölüm Allah’ın emri, emri ya” sözleri düşüncelerin değiştiğinin en büyük göstergesidir.

İki arkadaş kendilerine karşı yapılan sömürüye karşı çıkmak ister. Pehlivan Ali ve İflahsızın Yusuf ırgatbaşısının kendilerinden almış olduğu haracı ağaya söyleyeceklerdir. Fakat durumdan ağanın odacısı sayesinde ırgatbaşısının haberi olur. Ağa durumu öğrenmeden ırgatbaşı ve odacı el birliğiyle Ali ve Yusuf’u işten atar.

Bunun üzerine Ali ve Yusuf şehrin dışında inşaat işi bulurlar. Üçer lira alacaklardır. Ali kireç söndürme işinde Yusuf ise toprak kazma işinde çalışacaktır.

Yusuf ile Ali yorganlarını alıp yeni barakalarına gideceklerdir. Fakat bir sorun vardır. Köse Hasan hastadır. Köse Topal, Hasan'ın ne olacağını sorar.

“Pehlivan Ali'nin de, Yusuf'un da yüzleri karıştı. Aslında doğru söylüyordu Köse Topal: Ne olacaktı?

Yorganının altında kıılmıtsız yatmakta olan Köse Hasan'a baktılar. Onu da birlikte götüremezlerdi ya. Götürseler bile, taşeron, amele çavuşu razı olacaklar mıydı bakalım?

Köse Topal:

-Yazık, dedi. Sizensiz ne yapar böyle hasta hasta?

Yusuf uzun uzun düşündükten sonra:

-Vallaha emmi, dedi. Şaştık biz de. Alıp götürsek bir türlü götürmeseeeeek...

-Bir türlü, dedi Ali.”(Kemal, 2000: 108-109).

Köse Topal'ın, Hasan umrunda değildir aslında. Onun düşündüren şey arkadaşları gittikten sonra Hasan'ın başına kalmasıdır.

“Köse Topal da huzursuzdu. Hemşerileri gittikten, temelli çalışamayacak olduktan sonra ne diye kalacaktı?

-Ölür, dedi. Burada kesin ölür!

Pehlivan Ali:

-Sen, hayrına, bir iki el atamaz mısın arada?

Onun korktuğu da buydu ya!

-Ben sakat bir insanım aslanım. Benim kendime bile hayrım dokunmuyor...”(Kemal, 2000: 108-109).

Köse Hasan perişan hâldedir. Konuşulan her şeyi duymaktadır. Onlara gitmesini söyler ve helallik ister.

“Köse Hasan’ın yorganı yavaşça kalktı. Bayağı uzamış kapkara sakalıyla balmumu yüzü ortaya çıktı. Çukurlarına kara kara gömülmüş cansız gözleriyle arkadaşlarına çok üzgün baktı:

-Varın sağlıcakla gidin kardaşlar, dedi. Birlikte tuz, ekmek yedik. Ola ki bana hakkınız geçti artık eksik helâl edin. Benim gücüm yok, biliyorum. Buralarda kalır malırsam, siz de köye sağlıcakla varırsanız, Emine’min kara gözlerinden bi güzel öpün...” (Kemal, 2000: 110).

Yukarıdaki satırlarda görüldüğü gibi artık “hemşehri” kavramının önemi kalmamıştır. Çukurova topraklarında herkes kendi ekmeğinin peşine düşmüştür. Bu topraklara geldikten sonra hemşehri kavramı bitmektedir. Herkesin tek başına ekmek mücadelesi verdiği bir dünyanın içinde olduğunu öğrenmişlerdir.

Herkes kendi ekmeğinin peşine düşmüştür. Cevdet Kudret’in de bahsettiği gibi eserde ”bi ekmek derdi” anlatılır.

“Bu romanda, köyden Çukurova’ya ırgat göçü ve Çukurova’nın bereketli topraklar üzerinde “bi ekmek derdi” ile yarı aç yarı tok didinen insanlar anlatılmıştır.”(Kudret, 2004: 358).

Yusuf da artık eski düşüncelerinden vazgeçmiştir. Çukurova’ya gelmeden farklı düşünürken, geldikten sonra yaşadığı olaylar sebebiyle farklı düşünmektedir. Kendisi de şehir yerinde ”hemşehri” diye bir kavramın olmadığını artık kabul eder.

“Valla ne bileyim kardaş? Emmim derdi ki, şehir yerine vardınız mı siz siz olun, şehirlinin ayartmasına kanmayın derdi, şehir uşağı cin derdi bir cin. Doğru. Köyden güya o sözle çıktık. Anca beraber, kanca beraber. Biz esas üç arkadaşık. Üçümüz de bir köylüyüz. Çukurova’ya beraber indik. Hani üçümüz de kardaştan ileriydik. Şurda bir fabrika var, bizim hemşerilerin fabrikası. Bizim köyden değil ya, bizim sancaktan olur sahibi. Fabrikasının çırçırlarında çalışıyorduk, barındırmadılar bizi gözleri çıksın. Güya hemşerimiz. Hemşeri memşeri fosmuş meğer. Herif tomafiline kasılıp gidiyor. Bilmeyen vali beller. Hemşeri umurunda mı?”(Kemal, 2000: 149).

Buralarda “hemşehricilik” yoktur. Herkes kendi işine geldiği gibi davranır. İşine geldiği adamı çalıştırır. Özellikle ırgatbaşıları haracını yiyebileceği, onlara karşı diklenmeyen, sesini çıkartmayan ırgatı çalıştırır. Şehirde kimse kimseyi tanımaz herkes

kendi cebini doldurmaya bakar. Buradan da anlaşılacağı gibi “hemşehri” değil “sömürü” kazanır.

Çalışma koşullarının zorluğunun yanı sıra ırgatlara verilen yemeklerin ne kadar kötü olduğu görülmektedir.

“İkiye bölünmüş somununun içinde beyaz beyaz kıvrılan kurtlan gösteriyordu.

Bir başkası:

-İdare et, dedi. Kıyma niyetine idare et.

Daha bir başkası:

-Allah ağamızın yokluğunu vermesin...

Sağdan soldan başladı:

-Vermesin ki vermesin. Bizi etsiz koduğu yok!”(Kemal, 2000: 227-228).

Bu satırlarda görülmektedir ki ırgatlar zor şartlarda ezilmenin yanında yedikleri yemekler(!) de çok kötüdür. Ama buna ses çıkaramazlar. Çünkü en küçük bir itirazda ırgatbaşları onları işsiz bırakabilir.

“Elinde kurtlu ekmeği tutan da söylediğine pişman olmuştu. İki yanına bakındı. Böyle şeyleri mimleyen ırgatbaşı’nın ilk fırsatta öc almaya kalkacağını, hiçbir şey yapmasa, bir daha sefere iş vermeyeceğini biliyordu.”(Kemal, 2000: 228).

ırgatlar hayatta kalmak için mücadele ederken, ağalar da daha fazla kazanmak için plan kurarlar. ırgatbaşları, ırgatların arasında gezerek ırgatları kandırır. Ağaların sırf ırgatlar aç kalmasın diye gerekmediği halde işçi aldığı söylerler

“-İrgadın da hani pek bir gereği yoktu ya neyse...

-Ağamız acıdı halımıza acıdı!

-Ağamız gibi var mı? Herifte vicdan, tonla. Baktı halınıza, yüreği parçalandı: Yesinler, içsinler sevabıma, kazmalarıyla da tarlada şöyle bir dolansınlar dedi...”(Kemal, 2000: 175).

Burada görülüyor ki kimsenin kimseye acıması yoktur. Çukurova topraklarını iyi bilen, ırgatın cahilliğinin farkında olan, ırgatları sürekli olarak sömüren ve pastadan büyük payı alan ağalar ile ırgatların kazandığı üç kuruş paranın da peşine düşen ırgatbaşıları vardır.

Geçen her gün ırgatları ölüme biraz daha yaklaştırır. Çukurova toprakları her gün bir ırgata daha mezar olur. Herkes kendi canının derdine düşmüştür.

“Dudakları patlamış, ağızları köpük içinde, yorgun, yılgın insanlar bir haftalık emeklerinin karşılığını almaya gidiyorlardı. Gözler çökmüş, yüzler buruşup kararmış. Sıtmadan zangır zangır titreyen ırgatlardan biri arada kafileden ayrılıyor, ya bir hendek kıyısı, ya da koyu gölgeli bir ağacın altına kendini atıyor, toprağa kapanıyordu. Hiç kimse başkasına yardım edecek halde değildi. Kalan kalıyordu. Ölen ölecekti, gidebilense gidecek!”(Kemal, 2000: 289).

Çukurova bereketlidir. Yazar’ın eserde bahsettiği gibi “Çukurova topraklarına dört kilo çığıt at, seksen kilo kütlü yâni tohumlu pamuk versin” sözü bunu göstermektedir. Ama şartları da zordur. Pek çok ırgatın yaptığı gibi üç arkadaş da bu topraklardan kendilerine düşen payı(!) almak, hayallerine kavuşmak için bereketli toprağın yolunu tutmuşlardır.

Yazar, romanında her yıl memleketin farklı bölgelerinden Çukurova topraklarına inen ve burayı “ekmek kapısı” olarak gören ırgatların dramına, onların sömürülmesine ve açlık ile mücadelelerine yer vermiştir.

“... roman, benim ideolojik anlayışıma göre yazılmıştır.. Olaylar özgün bir anlayış içinde verilmiştir.. İşçi sınıfı, köylü benim kaynağım, dayanağım olmuştur. Burjuvallaşmış teknik karşısında ezilen, yok olan insanlar benim insanlarım olmuştur.. Onların acıları, onların ekmekleri, benim ekmeğim, benim acım olmuştur.. Köyün, köylünün sosyal, ekonomik ve tarihsel çelişkileri, köy işçilerinin ırgatların direnişleri, çalışma ve yaşama koşulları, benim haşama ve çalışma koşullarım olmuştur.. Köylümün, işçimin, bütün fakir fukaranın amansızca sömürülmesi, soyulması, ezilmesi; insan kişiliğini öldüren, yok eden, insan onurunu ayaklar altına alan, insanın kendini, bedenini ortadan kaldıran çalışması, yaşama koşulları benim kendi dramım olmuştur..”(Uğurlu, 1973: 115).

Bereketli Topraklar Üzerinde isimli romanını bitirince esere kaynaklık eden kişilere eseri okur.

“... Bereketli Topraklar’ı yazıp, bitirdikten sonra bir gece Nadir’in kahvesinde İsmail ustayı, Selahattin usta’yı, Ali Şahin’i Yunus usta’yı, Osman Zengiler’i, Bethoven’i topladım.. Çaylar, kahveler benden, sabaha kadar onlara romandan parçalar okudum.. Beni dikkatle dinlediler.. Sonunda şöyle dediler:

İyi yazmışsın Raşit.. Eline sağlık.. Söylediklerinin hepsi doğrudur.. Hattâ her bir şeyi söylememişsin bile.. Çukurova’da öyle şeyler olur ki, insanın nefesi kesilir.. Oturup sana hepsini anlatsak, bir değil, beş roman yazarsın..”(Uğurlu, 1973: 117).

Yazar Çukurova konusuna başka romanlarda da eğilmiştir. Ekmek kapısı olarak bereketli toprakları tercih eden bir aileyi ve bu ailenin başına gelen dramı anlattığı eseri *Eskici ve Oğulları* dır.

Eser, Çukurova gerçeğini ve burada sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan değişimi anlatmaktadır. “Eskici ve Oğulları’nın Orhan Kemal romanı içindeki yeri, Çukurova’nın, Türkiye’nin en hızlı sosyal değişim alanlarından biri olan Çukurova’nın anlatıldığı dizidir.” (Türkiye Defteri, 1974: 64).

Asım Bezirci, roman ile ilgili şöyle söyler:

“Kalabalık bir esnaf ailesini ele almış. Trablusgarp Savaşı’ndan bir bacağı yitirerek dönen Eskici, değişen koşulların baskısı altında, eskici dükkanlı tezgâhlı hayatını, kalabalık zanaatçı ailesini sürdüremez. Ezilir, pamuk tarlalarında yokluğun son basamaklarına kadar yuvarlanırlar. Yaşlı ve topal Eskici, oğul ve torun kalabalığı karşısında, eski özlemleri ve tutkuları ile töreden kalma eski baba tipinin gülünç bir kuklası haline düşer.”(Bezirci, 1984: 117-118).

Eserde sanayileşme ile birlikte küçük esnafın çöküşünü ve yaşanan bu çöküşün ardından ailenin yaşamış olduğu ekonomik buhran ile Çukurova topraklarına sürüklenmesini anlatmıştır. Berna Moran, romanı şöyle açıklamıştır:

“Eskici Dükkanı’nda işlenen konunun Adana bölgesinde değişen ekonomik koşullar altında küçük zanaat erbabının tutunamayarak çöküşü olduğu ve bu çöküşün Eskici’nin ailesinde somut olarak sergilendiği söylenelemiştir. Başka bir deyişle Eskici ve ailesi toplumsal bir değişikliği anlatmak için gereç olarak kullanılmıştır.”(Moran, 2005: 75-76).

Fethi Naci'ye göre de:

“Orhan Kemal, *Eskici ve Oğulları*'nda (1962) topal eskici ile iki oğlunun özelemlerini, düşlerini, bu özelemlerle düşleri gerçekleştirmek için verdikleri savaşı ve sonunda ellerinde avuçlarında kalanı da yitirerek çöküşlerini anlatır.”(Naci, 2015: 303).

Eskici, zengin bir çiftçi ailenin çocuğudur. Babasının topraktan pay almaması onu bu zenginlikten mahrum bırakır. Babası onun okumasını ve zanaat sahibi olmasını ister . Eskici ilk olarak kunduracı dükkanında çalışır. Daha sonra Ermeni arkadaşı Nişan ile demircilik yapar. O sıralarda Trablusgarp savaşı çıkar. Savaş sırasında yediği kurşun sonucunda bacağına birini yitirir. Geriye döndüğünde sanayileşme ile birlikte artık demircilikte iş kalmadığını görür. Eskiciliğe geri döner. Günler geçtikçe eskicilikte de iş azalmaktadır. Karşı dükkandaki göçmen ondan daha çok iş yapmaktadır.

İşlerin kötüye gittiği bu dönemde bir de büyük oğlu Mehmet fabrikadan çıkarılır. Dört kişiyi besleyen eskici dükkanı artık dokuz kişiye beslemek zorunda kalır. Bu durum Eskici'yi daha sinirli hâle getirir ve Eskici sürekli söylenir, kavga çıkarır. Bunun üzerine büyük oğlan Mehmet çareyi Çukurova'ya gitmekte bulur. Mehmet'in para kazanıp ısmaraçılık yapma düşüncesi Eskici'nin de aklına yatar. Böylece bütün aile Çukurova topraklarının yolunu tutar.

Çukurova'ya gelmeden buraların zor olduğunun farkındadırlar ama buna katlanmak zorundadırlar. Pek çok ırgat bir parça ekmek için Çukurova topraklarına gelirler.

“Bir yandan çuvallar dolusu zahire yüklü kamyonlar, harman makineleri homurtularla şehre gelirken, şehrin kıyı semtlerinde izbelerin kara donlu, erkek yüzlü kadınlarıyla erkekleri, bütün yazı mahallenin güneşte kavrulmuş toprağında bir parça ekmek, sarı bir hıyar, pek pek şuncacık peynirle geçirmiş çoluk çocuğunu, tencere kazanları, çulları çuvalları, kedileri köpekleriyle sırtlayan kamyonlar pamuk tarlalarının yolunu tutarlar.

Toplama ameleleridir bunlar!” (Kemal, 2005: 169).

Çukurova'da çalışma şartları her geçen gün zorlaşmaktadır. Sıcak yakıp kavurur. Eskici, bu durumdan şikayet etmeye başlar.

“Alev yanan gırtlğından buz gibi akan keskin soda, iini çekti, diliyle dudaklarını yaladı.

Ne diye, ne diye gelmişti şu yazının yüzüne?” (Kemal, 2005: 211).

ukurova’da hayatı zorlaştıran şey sadece kavurucu sıcak değildir. Burada bitmek tükenmek bilmeyen sinekler vardır. Bu sinekler ıręatlar için çok tehlikelidir. Sineklerin ısırması sonucu ıręatlar sıtma hastalığına yakalanırlar. Bu durum da onların tarlaya gitmesini, çalışmasını engeller. Hastalanmamak için kinin, atebirin gibi ilaçlar kullanırlar.

“Gece ne yaptınız sineklerle?”

Hepsi birden bunu hatırladılar: Ay ışığıyla yıkanan ova, kurşun gibi yarasalar, sivrisinek vınıltıları...

‘ok fena.’

‘Fena ki fena,’ dedi ana. ‘Zehirli sıtmaya yakalanmazsak iyi.’

‘ocukların cibinliğini dikmeyi unutma!’

nal, küçük oğulun hâlâ sinirli haline dikkat ederek, kayıtsızca konuştu:

‘Kinin, Atebirin almayı unutmayın, ille de çocuklara. Çocuklar yakalanırsa yandınız. Sonra, köyde bir ihtiyar göçe baktı, yakında yağmur var dedi!’” (Kemal, 2005: 233).

Ne kadar nlem almaya çalışsalar da sineklerden kurtulamazlar. Yakıcı sıcakla birlikte bir de sineklerin saldırısı Çukurova topraklarını dayanılmaz kılar. Nefes alamayacak hâle gelirler. Fakat burada kalmak zorundadırlar.

Ailenin korktuğu olay başına gelir. Sineklerin zarar vermesini önlemek için alınan tedbirler yeterli gelmez. Aile yavaş yavaş sıtmaya tutulur. Bu durum hastalığa yakalanan kişiye ateşler içinde bırakacak, iini yakacak ve yatağa düşürecektir.

Aile bu zor şartlar altında çalışmaya devam eder. Eskici’nin gittikçe sinirleri gerilmektedir. Sivrisineğe sinirlenip sayıp döken Eskici’yi oğlu uyarır. Bunun zerine sinirlenen Eskici ile Ali arasında tartışma çıkar. Eskici buralardan gideceğini söyler. Bu durumu karısına açar. Karısı bu fikre sıcak bakmaz.

“Kadın etine iğne dürtülmüş gibi. ‘Gitmeem, ’ dedi. ‘ Şurdan şuraya gitmem!’

Kızdı. ‘Nasıl gitmezsin? Sen benim avradım değil misin? Ben senin küçük tanrın değil miyim? Of gibi de gidersin!’

‘Gitmem heriiif, on beş yirmi gün içinde eli boş gidip de mahalleye rezil olamam. İlle de o doktorun anasına karşı...” (Kemal, 2005: 275)

Eskici’nin karısı mahalleye rezil olma korkusundan dolayı gitmek istemez. Buraya gelirken herkes dışarı çıkıp onları izlemişti. Bu yaşanan “rezilliğe” değmeli diye düşünür.

Bunun dışında başka bir sebep daha vardır. O da “güm güm gümleyen konaklara” sahip olma isteği. Buradan kazanılan para ile ısmarçılık yapılacak ve sonunda konağa kavuşulacaktır.

“Aklından güm güm gümleyen konak, kıskanç karının doktor oğlu, doktor oğulun faytonla konağa getirilişi, elli lira vizite ücreti verilip kızlarını burunlayışının karşılığı geçti.” (Kemal, 2005: 275).

Tüm bu hayaller Çukurova’nın gerçeklerine karşı mağlup olur. Çukurova’nın zor şartları ve sıtma hastalığı onu da buradan gitme konusuna sıcak bakmasını sağlar. Yine de bu durumu için kocasının üstelemesini bekler.

“Geçti ama, bütün bunlar, ille de sıtma nöbetlerinin gün aşırı yoklamaya başlamasıyla silinip gitmişti. Uzaklaşmıştı güm güm gümleyen konak. Zaman zaman buralara ne diye geldiklerini kendi kendine çok sormuştu. Şehre gitmeye can atardı ya, kocasının aşırı ısrarı olmalıydı ki, zamanı gelince baş kakıncı olabilsin!” (Kemal, 2005: 275).

Bu satırlarda görülmektedir ki Eskici’nin karısı mahallelinin ne diyeceğini önemseyen bir kadındır. Bununla birlikte onların gözünde kütlü toplamaya gittikleri için küçük düşmüşlerdir. Kadın her ne olursa olsun buradan para ile dönmek amacındadır. Daha sonra konak sahibi olarak tekrar “saygın” bir kimlik kazanma peşindedir.

Eskici, Ali’nin ardından Mehmet ile de tartışır. Mehmet’in burnuna yumruk atar. Artık bütün ipler kopmuştur. Aile yine eski tartışmalı günlerine geri dönmüştür.

Çukurova'ya gelirken çizilen mutlu aile tablosu, ismarıççılık dükkanı açma arzusu ve güm güm gümlen konak hayali birden yok olmuştur.

Aile ikiye bölünmüştür. Ali, abisi Mehmet ve ailesi ile Çukurova'da kalacaktır. Eskici, karısı Zeliha ve Ünal geri dönecektir. Ünal'ın ayarlamış olduğu kamyon ile geri dönerler.

“Ana da kendine gelir gibi olmuştu. İnledi:

‘Gidelim yavrum, şu cenabet yerlerden gidelim. Kurtar bizi!..’ Ünal için hava hoştu, Zeliha için de öyle. Topal'la karısını kollarından tutup kaldırdılar, ikisinin de hâli hâl değildi. Bütün gece uyumamışlardı. Sıcak, sinek, uykusuzluk...

‘Evlat bokuna, aah evlat bokuna. Neme lazımdı benim yazı yaban? Anam mı devşiriciydi, babam mı? Evlatlar şöyle, evlatlar böyle. Tırnağına köpek sıçsın evladının. Canıma can mı katacak postallar?’ (Kemal, 2005: 301).

Eskici, karısı, Zeliha ve Ünal, Çukurova'nın zor şartlarından kurtulup geri dönerler. Mehmet, ailesi ve Ali Çukurova'da kalmıştır. Şartlar her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Sıcak daha kavurucu hâle gelirken sinekler de rahat vermez. Onları burada hayatta tutan şey ise hayalleridir.

Elci'nin geldiğini görürler. Topladıkları pamuk karşılığında para alacaklardır. Bu durum onları mutlu eder.

“Elci geliyor, dedi, yaşasın, elci geliyor!’

Ayşe de katıldı kardeşine: ‘Yaşasın, elci!’

Çok sakın, hemen hemen heyecansız anneleri bile heyecanlanmıştı. Al al yanakları az daha kızarıp söndüler.” (Kemal, 2005: 322).

Her şey ters gitmeye devam eder topladıkları pamuk karşılığında para alacaklarını sanan Ali ve Mehmet elcinin sözleri üzerine yıkılırlar.

“Döndü, alaçığın kapısında en küçük oğlu. Koştı. Elciyle kâtip öfkeden zangır zangır titreyerek geldiler. Selam sabahsız bir geliş.

‘Yahu tarlada pamuklar öyle duruyor be!’

Az önce sevincin fırtınası geçen yüzlerde şimdi de umutsuzluğun gölgesi.

Küçük oğul, ‘Ne yapmalıydık?’ dedi.

Kâtip, ‘Ne mi yapmalıydınız?’

Elci, ‘Bitmeliydi şimdiye. Yağmur geliyor be,’ dedi. ‘Nerde babanız? Ananız nerde? Biz sizi buraya bahçe sefasına mı getirdik? Şuna bak yahu!’

İki kardeş bakiştılar.

Büyük, ‘Dünya kadar topladık kardaş daha ne yapalım?’ dedi.

Elcide, kâtip de toplanmış olan kütlünün küçük tepesine şöyle bir baktılar.

Elci, ‘Bu ne?’ dedi. ‘Aldığınız avansın yarısını bile ödemez bu. Siz buraya sefaya gelmişsiniz sefaya. Ayıp be. Yarın yağmur hızlı hızlı iner de herifin pamukları çamura batarsa ne yaparsınız?’ (Kemal, 2005: 322).

Aile yıkılmıştır. Para kazanacaklarını düşünürken daha aldıkları avansı dahi ödeyememişlerdir. Sıcak hava, sıtma ve açlık bellerini bükmiştir.

“Elci adam koşturdu, harar denilen büyük çuvallar geldi. Çabucak doldurulup, kamyonu taşındı, kamyondaki baskülde tartıldı; elciyle kâtip haklıydılar. Aldıkları avansın ancak yarısını ödeşecek kadar iş yapmışlardı.

Küçük oğul, ‘N’olacak şimdi?’ dedi.

Elci bakmadan, ‘Aldığınız avansı ödeşinceye kadar...’

‘Ee??’

‘Çalışacaksınız. Ondan sonraki sizin. Birkaç gün sonra gelince yaptığımız işi görürüz, para o zaman!’

Koca dünya, pamuk tarlası, dağları köyleri ırmaklarıyla tepelerinde dönüyordu. Demek şimdi para vermeyecekti?

Küçük oğul iyice süzölmüş yüzüyle, ‘Açız,’ dedi. ‘Yiyeceğimiz yok. Bize para ver!’

Kâtip ilkin elciye baktı, sonra, ‘Elli yüz yeter mi?’ dedi.

Elci lafı aldı: ‘Elli, yüz mü ? Az olur. Birkaç yüz verelim en iyisi...’

İki kardeşin sigarasızlıktan imanları gevriyordu. Alaya alınmak iyice koydu. Büyük kendini tutuyordu.”(Kemal, 2005: 324).

Yazarın Çukurova romanlarında gördüğümüz ırgatı ezen ırgatbaşı rolü burada katip ve elcide görülmektedir. Ali’nin “açız” sözünü hiç önemsemeyen üstelik onunla dalga geçen katip ile elci bulunmaktadır. Irgatı ezen ve onun yoksulluğunu görmezden gelen hep bir kesim vardır. Bazen ırgatbaşı, bazen katip, bazen de bir elci ırgatın üstünden geçmektedir.

“Elciyi kolundan kamyonla, şoför mahalline soktu. Küçük oğul artlarından koşmuş, kamyonu kapı demirinden sımsıkı tutmuştu.

‘Nereye tüyecekmışsiniz? Acımızdan ölecek miyiz?’

Kâtip, ‘Geberin!’ dedi.”(Kemal, 2005: 325).

Bütün bu zor şartlara ve sömürüye rağmen Çukurova toprakları akın akın göç almaya devam eder. Çukurova ırgatlar için daima bir “ekmek kapısı”dır. Çukurova’ya ırgatlık için ilk kez gelen aile beklentilerinin çok uzağında kalmıştır. Şehirde eskiciliğin her geçen gün daha da kötüleşmesi sonucu çıkışı Çukurova topraklarında bulan aile amaçlarını gerçekleştiremez. Eskici, oğlanları ile kavga etmiş ve onları yalnız bırakmıştır. Bunun üzerine yalnız kalan oğlanlar Çukurova’nın şartlarına daha fazla dayanamaz. Bu olumsuz koşullar onları yatağa düşürür. Küçük esnafın değişen koşullara ayak uyduramaması ve ekonomik zorluklar onları bilmedikleri bir iş kolunda çalışmaya itmiştir.

Çukurova’ ya gerçekleştirilen göçü yazarın otobiyografik romanlarından sonuncusu olan *Dünya Evi* romanında da görülmektedir.

Türkiye Defteri dergisinin Orhan Kemal özel sayısında Naci Çelik şöyle söylemiştir:

“Baba Evi’yle başlayan «AvareYıllar»la süren otobiyografik serinin son kitabı. Küçük Adam’la boşnak kızı Cemile’nin («Cemile» romanında daha ayrıntılı izlemiştik) evliliklerinin hemen ilk yılları.”(Çelik, 1974: 57).

Eser, küçük adamın evlilik yıllarını anlatmaktadır. Eserde, 24 lira 95 kuruşa çalışan küçük adamın yaşamış olduğu maddi sıkıntılara ve karısı için yazılan imzasız mektuplara da yer verilmektedir.

Çukurova bölgesini ele aldığı bir başka eseri *Vukuat Var*'dır.

“Yazar, dört kadınlı, çocuklarının sayısını bilmeyen bir insanla (Cemşir Ağa) onun küçük kızının (Güllü) yaşamını odak olarak almış, çalışan insanların çalışma koşullarını sergilemeye çalışmıştır.”(Bezirci, 1984: 156-157).

Eserde köy yaşamı direkt olarak verilmez. Köy ve köylü yaşamından ziyade dönemin siyasi çekişmeleri, ahlaki yönden zayıf olan yozlaşmış insanlar ve avrupalı yaşam biçimi eserde görülmektedir.

Alemdar Yalçın romanla ilgili şu ifadelere yer verir:

“Romanda, fizikî yönden güçlü ama ahlâkî yönden zayıf olan, yozlaşmış insanların başlarından geçen bir olay anlatılmaktadır. *Vukuat Var* ve onun devamı olarak düzenlenmiş olan *Hanım'ın Çiftliği*, yine Çukurova'da geçer, ancak büyük çiftlik sahiplerinin kendi iç çatışmalarını ele alarak değerlendirir. Romanlar köy ve köy hayatının anlatmadığı gibi bütünüyle kent ve kent hayatını da anlatmaz. Romanda ekonomik güçleri yüksek olan bu ailelerle birlikte, Adana, İstanbul hatta yurtdışı ilişkileri de bulunan yeni bir aile türü ortaya çıkmıştır.”(Yalçın, 2011: 211).

Eserde ne kadar köylü yaşamı ve Çukurova işçileri direkt olarak verilmese de yer yer bu parçaları görmek mümkündür.

Güllü'nün babası olan Cemşir ağalara ırgat bulan bir elcidir. Gençlik dönemlerinde geniş toprakları olan bir ağanın oğludur. Paraları İstanbul ve Adana'da tüketince toprak sahiplerine mevsimlik işçi bularak ve sayısını dahi bilmediği çocuklarının kazandığı parayı ellerinden alarak geçinir.

“Cemşir'in ağalara, beylere, yâni büyük toprak sahiplerine kıştan, ilkbahar için çapa ırgadı bulduğu, bulmaya çalıştığı doğrudur. Ağalarla beylerden aldığı yüklü paraları kışın yağmurlu, soğuk günlerin de ırgatlara beşer, onar, yirmişer dağıtıp, adamların kimlik cüzdanlarını alır. Çapa mevsimi gelince de, adamları yük kamyonlarına yüklercesine doldurup, pamuk tarlalarına yollar. Üst yanı Memo'ya kalmıştır artık. Kısa boylu, kalın bir

esrarkeş olan Memo, Cemşir'in sağ koludur. Cemşir ağa der başka bir şey demez. Çünkü Cemşir onu, Çukurova'nın alev alev yanan cehennem sıcaklarında harman makinesinin en ağır işi olan «Koltukçuluk»ta çalışırken kurtarmış, kendine yardımcı yapmıştır. Kuldur, köledir Cemşir'e!"(Kemal, 5.Basım: 15-16).

Orhan Kemal'in Çukurova eserlerinde tarım için gerçekleştirilen göçlerin temelinde buldukları yerlerde iş imkanı bulunmayan veya iş bulamayan insanların ekmek için memleketlerinden gurbete doğru yola çıktığını görürüz. Gerçekleştirilen göçlere bakıldığında bu göçler kalıcı göçler değil mevsimlik olarak gerçekleştirilen göçlerdir. Tarım için gerçekleştirilen göçlerde Adana ve Çukurova tercih edilmektedir. Memleketlerini bırakan insanlar buralarda ne pahasına olursa olsun para kazanma derdine düşerler.

Çukurova'nın çetin şartları onları hayli zor duruma düşürmektedir. Buranın sığağı, acımazsız ağaları ve ağalara uyan onlarla iş birliği yapan ırgatbaşları asla ırgata göz açtırmaz. Her zaman ırgatın üstünden geçinirler ve daima ırgatı sömürmektedirler. Bilinçsiz olan köylü her zaman sömürülmüş ve daima ezilmiştir. Açlık ve sefalet de ırgatı bir hayli zorlayan başka bir etkendir.

ırgatlara bunların yanında rahat vermeyen sivrisinekler ve onları yavaş yavaş ölüme götüren sıtma hastalığı da vardır. Bu olumsuz koşullara rağmen hayatta kalmaya çalışan, mücadeleyi bırakmayan ve içlerinde her zaman bir umut olan insanların mücadelesini anlatır yazar.

"...amacım çok iyi bildiğim insanları mümkün olduğu kadar işlemek.. Bunu yaparken şunu düşünüyorum, peki niçin yazıyorum?.. Ben işçileri seviyor muyum?. Acıyor muyum onlara?.. Yoksa bunların bilgisizliğine kızıyor muyum?.. Şöyle bir kendimi yokladığım zaman, diyorum ki ben onları seviyorum.."(Uğurlu, 1973: 409).

Orhan Kemal, bu insanlarla hep içi içe olmuştur. Bu insanların içinden gelmiştir ve bu insanları sevmektedir.

4.2.İstanbul'a Gerçekleştirilen Göç

Orhan Kemal'in ekmek kavgası için gerçekleştirilen göçü anlatırken yer verdiği bir başka mekan İstanbul'dur. Çukurova bölgesinin tarımda makineleşme ile birlikte işçiye olan ihtiyacı azalmış ve bu durum işçilerin başka bölgelere yönelmesine neden olmuştur.

Yazarın bu konuya eğildiği ve ekmeğe mücadelesini anlattığı, 1950-1960'lı yılları konu aldığı eseri *Gurbet Kuşları*'dır. Eser, *Bereketli Topraklar Üzerinde* romanında gördüğümüz İflahsızın Yusuf'un oğlu İflahsızın Memed'in İstanbul'a gidişini ve Memed ile birlikte oradaki pek çok "gurbet kuşu"nun var olma mücadelesini anlatmaktadır. Bunun dışında eserde; dönemin siyasi çekişmelerini, Demokrat Parti yönetiminde yıkım-yapım çalışmalarını, Vatan Cephesi oluşumunu ve siyaset üzerinden rant sağlayan insanları görmek mümkündür.

Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu bu yıllarda İstanbul'da pek çok yıkım-yapım işleri vardır. Bu durum da İstanbul'da işçi ihtiyacını doğurmuştur. Çukurova artık önemini yitirmiş yerini taşı toprağı altın İstanbul almıştır. Anadolu'nun değişik yerlerinden trene binip yollara düşen "yorganlılar" kendi paylarına düşecek ekmeğin peşindedir.

"Bu yeni romanında köyünden ve toprağından kopan, 1950-1960 yılları arasında İstanbul'un yıkım-imar çalışmalarının çektiği, saçılan, el değiştiren, kırıntıları nasırlı avuçlara kadar dökülen milyarlardan hissesini almaya koşuşan köylü akınını anlatmaya çalışıyor."(Bezirci, 1984: 174).

Mehmet Narlı, *Bereketli Topraklar Üzerinde* romanının Çukurova topraklarını ve bu bölgedeki sanayileşme hamlelerini anlattığına değinirken, *Gurbet Kuşları* eserinde ise mekan olarak İstanbul'un kullanıldığını ve Demokrat parti yıllarının konu edildiğini söyler.

"1957-1960 yılları arasını sosyopolitik yapısıyla ekonomik dönüşümleriyle Anadolu'dan gelen "yorganlılar"ı ile yansıtan *Gurbet Kuşları*, bir yanıyla *Bereketli Topraklar Üzerinde*'nin devamıdır. İflahsızın Mehmet, *Bereketli Topraklar Üzerinde*'ki İflahsızın Yusuf'un oğludur. Bu iki roman dönem gerçekliğine yaklaşma duyarlığı bakımından da birbirinin devamıdır. Birincisinde 1940'ların Çukurovası, tarımda endüstrileşmenin, ilk sanayi hamlelerinin oluşturduğu bir mekân olarak, tarla, fabrika çevresinde anlatılırken, ikincisinde Menderes döneminin İstanbul'u sosyal ekonomik ve politik yapısıyla ve bağrında kimi zaman ezdiği kimi zaman gönendirdiği 'Gurbet Kuşları'yla yansıtılır"(Narlı, 2002: 375).

Taşı toprağı altın olan İstanbul'a gelen bu insanlar vagonların en arka kısmından sırtında yorganları ile birer ikişer inerler. Bir bilinmezlik içerisinde iş bulmak için gözden kaybolurlar ve şehre doğru dağılırlar.

“Kuşluk trenlerinin en arka vagonlarından inerler. Elllerinde yorganlarıyla İstanbulluların garip bakışları da şehirden paylarını almaya gelmişlerdir. Taşını toprağını altın belledikleri bu şehirde sonlarının ne olacağını bilemeden yaşarlar. Ne kalacak yerleri ne de sahip çıkacak bir tanıdıkları vardır. Bekâr odalarında, köhne hanlarda yaşam mücadelesi verirler.”(Akdağ, 2014: 230).

Gerçekçi bir yazar olan ve bildiğini, gördüğünü yazan Orhan Kemal bu insanlarla pek çok defa karşılaşır.

“Daha çok da düşük iktidar zamanında. Hani şu yeni yeni yollar açma, buldozer denilen, eski çağların iri bedenli hayvanlarını hatırlatan yıkma makinelerinin İstanbul’u toza dumana kattığı ‘bedelsiz istimlak’ günlerinde İstanbul’a akın akın gelen Gurbet Kuşları!” (Kemal, 2007c: 181-182).

Memleketlerinden kalkıp gelen bu insanlara İstanbulluların bakışı ise hiç iyi değildir. Onları hor gören ve küçümseyen bir tavır takınırlar.

“Ayılara hele ayılara!”

‘Şerefsizim sürü’

“Her gün bu, her gün bu. Köylerinden ne diye ürkütürler bu hayvanları bilmem ki?” (Kemal, 2007a: 3).

“Gurbet Kuşları’, şantiye alanına dönen İstanbul’un inşaatlarında çalışmak üzere şehirlere akacak, romanın başlarında, daha Haydarpaşa garında tirenden iner inmez de aşağılanacaklardır.”(Bingül, 2014: 300).

İstanbul’a durmaksızın gerçekleşen bu işçi ve özellikle köylü göçü şehirlileri iyice bıktırma noktasına getirmiştir. Onlara göre “gurbet kuşları” pistir, şehri kirleten, nerede nasıl davranacağını bilmeyen kaba saba insanlardır. Bütün bu aşağılayıcı tavırlara maruz kalan “gurbet kuşları” çekingen davranan, şehirliden korkan ve daima tedirgin olan “zavallılardır.”

Yazar, hor görülen bu insanlar ile ilgili gözlemlerini ve halkın tepkisini şöyle anlatır.

“Bekleiyorlardı. Kir pas içinde, isli, perişan bir kalabalık. Ne halt edeceklerini şaşırılmışçasına düşünceli. Gözler yerde, bakışlarda keder, duruşlarda hüzn.

Yanlarında duruşumuzdan ürktüler. Yıllar Yılı ‘Efendi’, ‘Bey’, ‘Bay’ takımından işitmedikleri kalmamış. Ürküyor, korkuyorlar. Azarlanmaktan korkuyorlar. Nasıl korkmasınlar ki, ‘İstanbul’u kirleten, pisleten’ onlar, ‘Ne diye tarlalarını, evlerini barklarını bırakıp’ geliyorlar? Otobüslerde kalabalık yaratan, otobüsün temiz havasını kirleten, yabancılara karşı tek ayıbımız onlar!’ (Kemal, 2007c: 182).

İstenmeyen bu insanlar arasında Gafur tarafından yazılmış iki yıl önceye ait bir mektup ile köyden kalkıp İstanbul’a iş için gelmiş İflahsızın Memed de vardır. Ama Memed söylenenleri anlamaz.

Gafur, kendini kabzımal olarak tanıtmıştır. Aslında Kabzımal Hüseyin’in dükkanında çalışmaktadır. Memed büyük ümitlerle Gafur’un yanına gelmiştir. Gafur sayesinde iş sahibi olacak ve para kazanacaktır. Gafur’u bulur ama Gafur, Memed’i iş olmadığı bahanesi ile başından savar.

“Burda, bu hâlde sana göre iş yok,” dedi. ‘Olsa bile, az buçuk okuma yazma bilmek lazım. Okuma yazma bilsen, kâtibin yanına yardımcı verirdim seni. Lakin okuma yazman olmayınca...” (Kemal, 2007a: 24).

Bereketli Topraklar Üzerinde romanında görüldüğü gibi burada da “hemşehricilik” kavramı yoktur. Gafur kendi köylüsü olan Memed’e sahip çıkmaz, hatta köyden geldiği için ona kızar.

“Bırakıp yürümüştü işte. ‘Gafur Ağa seni deyi geldim!’ Niye geliyor? Gafur hacet kapısı mı? Aşocağı mı kaynatıyor? Beylik ahır mı işletiyor yoksa? İstanbul’du bunun burası. Köye vardığında ‘Gel’ dediyse, hemen bavulunu, yorganını omuzlayıp gelmesi mi lazımdı? Heye, mektup da yazdığı doğruydu, doğruydu ya, yıllık mesele. Ne diye atlayıp geliyor?” (Kemal, 2007a: 27-28).

Memed, Gafur’un kabzımal olmadığını öğrenir ve ona yardım eden kişi “hemşehrisi” olmayan, orada hamallık yapan Veli olur. Memed, Veli ile konuşur ve Veli, onu birçok işçinin yatıp kalktığı yıkık dökük bir bina olan kaldıkları yere getirir. Buranın geceliği elli kuruştur. Veli, burada kalan ustalar olduğundan ve bu sayede iş bulabileceğinden bahseder.

Memleketlerinden kalkıp gelen işçilerin ilk sömürülüşü bu kaldıkları ev ile başlar. *Bereketli Topraklar Üzerinde* romanında gördüğümüz Köse Topal’ın yerini burada Hacı

Emmi alır. Hacı Emmi burada barınan işçilerden para alan ve para karşılığında onların işini gören birisidir.

“Hacı Emmi, kumarın başında, gülüyordu. Memed, yeni yeni anlıyordu Hacı Emmi’yi. Ev sahibinin gecelik elli kuruşlarını amelelerle ustalardan peşin alıyor, kendi kontuna kumar oynatıyor, sökük dikiklerini dikeyor, çamaşırını yıkıyordu. Fayızcılık da yaptığını söylemişti Hammal Veli. Fayızcılık amma, tutu bırakacak değerli öteberisi olana.” (Kemal, 2007a: 73).

Mehmed, Hacı Emmi’nin aracılığı ile bir yıkım işi bulur. Hacı Emmi iş bulma karşılığında onun alacağı paradan pay ister. Bu duruma Memed ilk önce sıcak bakmasa da kabul eder. Buna benzer durum İflahsızın Yusuf’un da başına gelmiştir. İşe gireceği zaman amele çavuşu babasından da pay istemiştir.

“İflahsızın Memed’in içine kurt düştü. Babasını hatırladı Çukurova’da, bilmem ne fabrikasına girdiklerinde, amele çavuşu da tıpkı bu Hacı Emmi gibi avanta istemiş de babası, ‘Olur ağa, olur’ demiş. Sonraları, tırnağı yer tutunca; bildiğini okumuş!” (Kemal, 2007a: 88-89).

Göçün gerçekleştiği yer ister Çukurova olsun ister İstanbul olsun her zaman kendi sınıfına ait birini ezme gayesi vardır. Birlikte hareket etme, birbirlerini kollamaktan ziyade birbirleri üstünden para kazanma hırsı her şeyin önüne geçmiştir.

Memed, işe başlamıştır, burada Recep ile tanışır ve ondan okuma yazma öğrenir. Kadıköy civarlarında bir yapıda çalışmaya başlar. Çalıştıkları yer Kabzımal Hüseyin Efendi’nin köşkünün oradadır. Memed, burada Ayşe ile tanışır. Birbirlerini beğenirler. Memed, Recep’in babasından duvar örmeyi öğrenir.

Memed, okuma yazma öğrenince babasına mektup yazıp acilen gelmesini ister. İflahsızın Yusuf oğlunun okuma yazma öğrenmesine ve duvarcı ustası olmasına çok sevinir ve çocukları ile birlikte İstanbul’un yolunu tutar.

Göçlerin temel sebeplerinden biri toprak sahibi olmayan köylünün memleketinden çıkarak ekmek derdine düşmesidir. Bu göçler Çukurova topraklarına mevsimlik olarak gerçekleştirilir. İstanbul’a gerçekleştirilen göç Çukurova göçlerinden farklıdır. İstanbul’a gerçekleştirilen göçlerde memlekete dönme arzusu yoktur. Buraya gelen “gurbet kuşları” her geçen yıl köylü kalmaktan çıkıp şehirli olma yolunda ilerlerler.

“Bu çirkinlik, bu kir, bu pas ‘Millî ayıbımız’ olabilirdi; bu ayıbın köylerde kalması, taşınınca köylere geri itilmesi ‘Millî ödev’ olmalıydı!

Bütün bunlardan habersiz ‘Gurbet kuşları’, ‘Kuşluk trenleriyle’, Haydarpaşa’dan İstanbul’a vagon vagon, vapur vapur, kamyon kamyon akıyor, İstanbul’a ilk zamanlar gözleriyle değil, kulakları, burunları ya da ne bileyim belki de enseleriyle baksalar bile, İstanbul’un suyunu içe, havasını koklaya, ekmeğini yiye geliyor, gözleriyle bakmayı, saç taramayı, okuma yazmayı öğreniyor, İstanbullulara benzemeye çalışıyorlardı.

Benziyorlar mıydı?

İstanbul’a ilk gelen ‘Gurbet kuşları’ benzemeseler bile, bir göbek sonrakiler, hele okula da gidiyorlarsa, analarına babalarına değil İstanbullulara benziyorlardı.” (Kemal, 2007a: 247-248).

Hece dergisinin *Orhan Kemal Özel Sayı*’sında bu durumdan şöyle bahsedilir.

“1950’den itibaren İstanbul, sanayileşmenin merkezi olma rolünü üstlenmiş ve Türkiye’de en fazla göç alan kent unvanını kazanmıştır. Bu göç çoğunlukla Anadolu’nun kırsal kesimlerinden, topraksız ve işsiz halk kitlelerince gerçekleştirilmiştir. Orhan Kemal’in eserlerinde de İstanbul’a çalışmaya gelen ve ‘gurbetçi’ olarak nitelendirilen bu kitleler zamanla köylerine dönmekten vazgeçerek ‘göçmen’lere dönüşmüştür.”(Akdağ, 2014: 230).

Şehrin imkanlarının fazla olması buraya gelen göçmenlerin geri dönmemesini sağlar. Köylerine dönseler ne ekilecek toprakları vardır ne de yapabilecekleri başka bir iş. Oysa İstanbul bu insanlara para verir, ekmek verir. Bu durum İstanbul’a gelen gurbetçilerin göçmenlere dönüşmesini sağlamıştır.

Memed, Ayşe ile evlenir. Gafur, dükkanda katip ile çıkar çatışması yaşamış ve onu bıçaklamıştır, bu yüzden hapse atılır. Bunun üzerine Memed, Gafur’un yerine işe alınır.

İflahsızın Yusuf da İstanbul’a gelmiştir. Ama daha geldiği ilk andan itibaren oğlu ile sorun yaşar.

“Haydardarpaşa’dan beri terslik, alınganlık eden oydu. Ne demişti? ‘Burası İstanbul, seni söğüşlemişler baba!’ Vay ben de şehir gördüm ben Çukurova gördüm, ben yabancı

miyim? Ya o gece Hüseyin Bey'e kestiği? Anşa arka çıkıyor diye kıza demediğini koymayışı?" (Kemal, 2007: 299).

Yukarıdaki satırlarda Memed ile babası arasında başlayan çatışmanın ilk kıvılcımlarına yer verilmiştir. "Şehir gören" Yusuf, oğlunun kendisine karşı kullanmış olduğu sözleri aşağılayıcı bulmuş ve bunu Ayşe'den çıkarmıştır. İstanbul'u, Çukurova'ya göre her yönden daha üstün gören Memed, babasına karşı bu düşüncesini vurgulayınca baba ile oğlun arası açılır. Memed'in babasına karşı takınmış olduğu tavır - birebir aynı olmasa da- İflahsızın Yusuf'ta *Bereketli Topraklar Üzerinde* romanında Pehlivan Ali ile Köse Hasan'a karşı takınmıştır. İflahsızın Yusuf iki arkadaşına göre şehir gördüğü için kendisini onlardan üstün görmüş ve pek çok konuda bilgiçlik taslamıştır.

Hüseyin Korkmaz, karısı vasıtasıyla siyasete atılma yolundadır. Pek çok önemli siyasetçi, bürokrat ile gayri meşru yollarla yakınlık kuran bu kadın kocasını milletvekili yapma hevesindedir. Kendisi Demokrat Parti savunucusudur. O yıllarda Demokrat Parti'nin "Vatan Cephesi" oluşumu vardır. Hüseyin Korkmaz, Memed'in de bu oluşum içerisine girmesini ister.

"Akşam gene ağaynan birlikteydik, sabahleyin de birlikte geldik. Ağa da, hanım da senin kendi partilerine yazılmanı istiyorlar haberin olsun!"

Memed'in yüzünden isteksizliğin sıkıntısı geçti.

Bunu sezen Yusuf üsteledi:

"Duydun mu? Yoksa burda ekmek, yiyemen habarın olsun!"

Memed omuz silkti.

"Ne omuz silkiyon lan? İşinden atar seni başka yerde de ekmek bulamazsın!"

"Bulamazsam bulamayım."(Kemal, 2007a: 301).

Yukarıdaki satırlarda da görüldüğü gibi dönem içerisindeki siyasi çatışma ekmek peşinde olan küçük insanların kaderini etkileyecek hâle gelmiştir. Büyük insanların(!) rant kavgası küçük insanların ekmek kavgasının önüne geçmiştir.

Memed böyle bir oluşum içerisinde olmak istemez. Babası tarafından söylenen tehditgâr sözler de onu korkutamaz. Artık o İstanbul'a yeni gelen Memed değildir. Burada pek çok şey öğrenmiştir. Memed, yaşanan bu olaylardan sonra köşkten ayrılmayı düşünür.

“Konuşmuyorlardı ama hepsinin içinde de bu: Anşagilin köşkü bırakıp Zeytinburnu'na yerleşmeleri. El kapılarında hizmetçilik etmektense, biri zanaatını kullanarak duvarcılık yapar, öteki de yakın fabrikalardan birinde bir kadın işi bulur, sırt sırta verip geçinir giderlerdi.”(Kemal, 2007a: 319).

Ayşe'nin Zeytinburnu'nda Hatçe ablası ve onu kocası Rıza vardır. Bu durumu onlarla konuşurlar. Hatçe ablası ve kocası “oradaki işi bırakın ve buraya gelin, burada iş buluruz, çalışırsınız, sonra zamanla da bir ev sahibi olursunuz” diye anlatırlar.

Memed ile Ayşe köşkten ayrılmıştır. Hüseyin Korkmaz, Yusuf'u işe alır. Memed duvarcılık işine geri döner. Ayşe de fabrikada çalışmaktadır. Gafur hapisten çıkmıştır. İçinde Memed'e karşı büyük bir öfke vardır. Ondan öç almak ister. Kendisi de Vatan Cephesi'ne katılmıştır.

Memed ile Ayşe elindeki paraları ile arsa almışlardır. Kalan borcu da taksit taksit ödeyeceklerdir. Büyük bir istekle evlerini yapmak için çalışmaya başlarlar. Her geçen gün evlerinin duvarlar yükselmeye başlar.

Yazar, eserin son bölümlerinde gecekondulaşma meselesine değinir. Yaşanan bu göç dalgası insanları barınak bulma yoluna itmiş böylece İstanbul'un farklı yerlerinde gecekondulaşma görülmeye başlamıştır.

Yazar'ın bu bölümde eleştiri getirdiği başka bir durum da rüşvet ve gecekondulaşma esnasında siyasi görüş farklılığı sonrasında ortaya çıkan yıkımdır. Memed ile Ayşe inşaata başlayınca onlara rüşvet verip vermedikleri sorulur. Muhakkak rüşvet verilmeli ve karşı çıkılmamalıdır.

“Sağa sola baktı. Bir şey söylemek istiyor, çekiniyor gibiydi. Sonunda, ‘Ali Efendi gelip sizi gördü mü?’ dedi.

Ayşe şaşkın:

‘Yook. Kim o?’

Kadın gene çevresini kolladıktan sonra, ‘Gelir,’ dedi. ‘Gelir sizi mutlaka görür. Bizi de gelip görmüştü de, hissemize düşen parayı vermiştik. Ne yapacaksın kızım, rahat çalışabilmek için lazım, vermek lazım.

‘Ne vereceğiz teyze? Kime vereceğiz?’

‘Para kızım. Ali Efendi gelir alır. Almazsa duvarlara hiç başlamayın. Evinizi kursanız bile nafile!’

‘Para yeşillilere mi verilecek?’

‘E tabii yavrum. Biz verdik, herkes verir.’(Kemal, 2007a: 356).

Yukarıdaki satırlarda dönem içerisindeki başka bir sömürü daha anlatılır. Göç ile birlikte İstanbul’un nüfusu iyice artmaya başlamıştır. Biraz para kazanan insanlar kendi yuvalarını kurmak için biraz daha geri planda kalan yerlere evler yapmaya başlarlar. Bu durum da gecekondulaşmanın yayılmasına neden olur. Küçük insanlara burada da rahat yoktur. Derme çatma evlerini yapabilmek için rüşvet vermek zorundadırlar.

Gafur, Memed ile Ayşe’nin kaldığı yeri sürekli gözetler. Onlardan öcünü alacaktır. Kendisi hem Demokrat Parti’ye katılmış hem de Vatan Cephesi’ne üye olmuştur. Memed ne Vatan Cephesi’ne katılmaktadır ne de rüşvet vermektedir. Gafur onları ihbar eder.

“Öte yanda Gafur’sa, ağasının kesesinden gezip dolaşıyordu. En çok da Ayşe’yle Memed’in civarında dolaşüyor, öğretmenin baş çektiği bu kesim gecekondularla ilgileniyordu. Anladığına göre, hem VC Ocağı açmaktan hem de yeşillerle ötekilere ‘haraç’ vermekten kaçınıyor, hatta çoğu zaman öğretmenin ağzına bakarak, bayağı direniyorlardı:

“ Ne VC Ocağı ne de ite, köpeğe haraç’

Gafur sordu birinde:

‘Madem böyle diyorlar, niye evlerini başlarına yıkmıyorsunuz?’

Bıyık altından gülünerek başlar sallanıyordu:

‘Her şeyin bir vakti zamanı var.’

‘Nasıl yani?’

İşin ‘nasılı’ hiçbir zaman açık açık söylenemezdi. Fakir fukaranın canları arı sokmuşçasına yakılır, ama arı hiçbir zaman görünmezdi.”(Kemal, 2007a: 357).

Her daim sömürülen, ezilen halk asla rahat bırakılmaz. Mutlu olması, rahat yaşaması, yaşama sevinci ile yarınlara umutla bakması hep engellenmiştir. Bu engel “görülmeleyen bazı eller!” tarafından yapılır. Direnen, baş kaldıran ve yeni oluşumun içinde olmayan her insan onlara göre ezilmeye ve acı çekmeye mahkûmdur.

Yazar, *Gurbet Kuşları* adlı eserde, ekmek mücadelesinin yanında dönemin siyasetine, siyasi çatışmalarına ve rant mücadelelerine de yer vermiştir. Eserin ilk bölümlerinde özellikle Kabzımal-Müteahhid Hüseyin ve karısı üzerinden anlatılan siyasetin çirkin yüzü romanın sonlarına doğru gecekondulaşma üzerinden verilmektedir. Taşı toprağı altın olan bu şehre göçen insanlar biraz para kazanınca geri dönmek yerine İstanbul’da kalmayı ve burada yer yurt edinmeyi düşünürler. Gecekondulaşma için eserde anlatılan yer Zeytinköy’dür. Kazandıkları para ile senet karşılığı arsa ve yapı malzemesi alan insanlar “Yeşilliler”e rüşvet vermeden bu işe kalkışamazlar. Yeni Parti’ye katılmayan, rüşvet vermeyen, yeni oluşumun karşısında olan insanların acı çığlıklarına da yer verilir. Yazar böylece eserde İstanbul’a gerçekleştirilen göçleri, köylü-şehirli çatışmasını, Memed’in ve birçok “gurbet kuşu”nun hayatla mücadelesini anlatmanın yanında dönemin siyasetini ve siyasetin karanlık yüzünü de gerçekçi bir şekilde ortaya koymuştur.

4.3.Hayallere Ulaşmak İçin Gerçekleştirilen Göçler

4.3.1.Artist Olmak İçin Gerçekleştirilen Göçler

Yazar, İstanbul’u mekan olarak seçtiği romanlarında özellikle genç kızların ünlü olma hayali ile gerçekleştirmiş olduğu göçleri konu alır. Dönemin İstanbul arka sokaklarını, Beyoğlu hayatını, pavyon yaşamlarını ve binbir ümitle gelen genç kızların yıkılan hayallerini anlatır.

Orhan Kemal, bu yönde oluşturduğu eserleri biraz da maddi kaygıların etkisiyle yazmış ve sinemaya uyarlanması için uğraş vermiştir. Dönemin popüler konularından olan genç kızların memleketlerini terk edip taşı toprağı altın olan İstanbul’a göç konusu pek çok yapımcı ve gazete sahiplerinin de dikkatini çeker.

Mehmet Narlı bu durumla ilgili şunları söyler:

“1960-1969 arası yazmış ve yayımlamış olması “kötü yol” problemini ele almanın gerçeklik anlayışının dışında bazı etkilerle de ilgilidir. Bu yıllarda, yazarın Yeşilçam’la, geçim kaygısına bağlı yoğun ilişkileri vardır. Bir taraftan sayısı yüzleri bulan uydurma isimlerle yazdığı senaryoları satarken, diğer yandan özellikle bu bölümde ele aldığımız romanların sinemaya aktarılması için uğraşır. Bir çok gazete sahibi ve yapımcı yönetmen özellikle kader kurbanı veya hırslarının esiri olan kadınlar çevresinde gelişen popüler melodramlardan hoşlanan geniş halk kitlesini dikkate alır ve hep bu tür romanlar tefrika eder, bu tür senaryoları çeker.”(Narlı, 2002: 459).

Yazarın bu yönde yazmış olduğu eserlerinden biri olan *Kötü Yol* eserinde Nuran adındaki genç kız ünlü olma amacı doğrultusunda İstanbul’un yolunu tutanlardan biridir. Nuran sonunda hayallerini kurduğu şehre doğru gitmektedir. İstanbul’da Yeşilçam’a gidecek ve kısa sürede ün kazanacaktır. Artık hiçbir engel kalmamıştır. Giderken annesine mektup bırakır “kocası“ ile birlikte İstanbul’a gittiğini yazar.

“Gidiyorum. Söylemesi ayıp, kocamla beraber gidiyorum. Evet. Reşat artık benim kocam. Beni aramağa, ondan ayırmağa kalkışmayın. Çünkü iş işten geçti. Geçmese bile ayıramazsınız. Beni affedin. Şimdilik Allahısmarladık şeker anneciğim.”(Kemal, 1985: 119).

Nuran, Reşat ile birlikte İstanbul’a gelmiştir. Burada Reşat’ın arkadaşı Necdet’in evinde kalacaklarıdır. Nuran’ın artist olma hayalleri gittikçe artarken, Reşat da ondan kurtulmayı düşünür.

“Gelmişlerdi işte sonunda. Pek pek bir hafta içinde giyinip kuşanacak, Reşat’la birlikte Yeşilçam’da şansını deneyecekti.

Reşat’sa, aldırılmıyordu. Necdet’in evine geldikleri gece, Necdet’e şöyle demişti:

- Bu mu? Orosunun biri! Sinema delisi. Takıldı peşime. Sizin buradan bir oda verin, altı aylık peşin. Altı ay sonraya Allah kerim!”(Kemal, 1985: 125).

Nuran, henüz hiçbir şeyin farkında değildir. Değişik hülyalar içinde Yeşilçam’a gideceği günün hayalini kurar. Zaman geçmektedir. Nuran’ın sabrı tükenir. Reşat ise Nuran’ı hiç düşünmemektedir. Onu Yeşilçam’a götüreceğini unutmuştur.

Reşat, Nuran'ı sürekli oyalır. Bir gün Nuran, Necdet'in kızı Ayten ile gezmeye çıkar. Ayten onu Yeşilçam Sokağı'na götürecektir. Sokağa geldiklerinde yanlarına bir genç yaklaşır.

“Ayten alıcı gözle baktı, beğendi, gülüverdi :

-Hiç. Arkadaş Yeşilçam Sokağı'nı soruyor da...

Delikanlı «İş» olduğunu anlıyarak:

-Şu arka sokak, dedi. Birisini mi aradınız?

-Yoo. Arkadaş Anadolu'dan geldi. Merak etmiş de...”(Kemal, 1985: 130).

Genç adam pek çok kıza söyledikleri sözleri söyleyerek Nuran'ı da etkilemeye çalışır. Genç adam Nuran'ın çok güzel olduğundan ve neden film çekmediğinden bahseder.

“-Siz niçin film çevirmiyorsunuz? diye Nuran'a doğrudan doğruya sordu.

Nuran utanarak başını eğdi, kıpkırmızı kesildi.

Ayten:

-Beni beğenmezler diyor, dedi.

Cakı gibi delikanlı fırsatı kaçırmadı:

-Kendinize iftira etmeyin. Sahi film çevirmek ister miydiniz?

Nuran uçacaktı sevinçten. Annesini, sonra da âbisini hatırladı. İşte ilk adımda dikkati çekmiş, film çevirmeğe layık buluvermişlerdi.”(Kemal, 1985: 130-131).

Bu satırlarda Yeşilçam Sokağı'nı çok iyi bilen ve genç kızları aynı vaatlerle kandıran genç adamı görmekteyiz. Memleketlerinden kalkıp gelmiş ve “Yeşilçam” hayranlığı olan kızlar, bilinçsizliği ve cahilliğinden ötürü “kötü yol” a sürüklenmektedir. Ünlü olma hayali ile başlayan süreç çok güzeldir. Edilen iltifatlar, verilen sözler neticesinde genç kızlar kendilerini hayaller aleminde bulurlar. Bu hayaller “yalancı dünya”nın gerçeklerini öğrenene kadar sürer.

İhsan da annesinin kardeşini bulup kanadı altına alması şeklindeki vasiyeti üzerine İstanbul'a gelmiştir. Bir meyhane çıkışında tesadüfen eski patronunun karısı Bedia'yı görür. Konuşmak için bir pavyona giderler. Bedia, Reşat'ın yaptıklarını anlatmaktadır. O sırada Jale Korkmaz adında bir dansöz çıkar. Bu kişi Nuran'dır. İhsan, yüzünde peçe olduğundan ve Bedia ile sohbet ettiklerinden dolayı Nuran'ı göremez. Ama Nuran onları görür. Şovu bitince hemen içeri girer rahatsız olduğu gerekçesi ile tekrar çıkmaz

“Tekrar baktı, bereket konuşmaya dalmışlardı ve bereket yüzünde maske vardı. Maskesi olmasa da âbeysi tanısaydı... Titredi. Haftalardır bu korkunun titremeleri içindeydi zaten. Evden kaçtığını öğrenen abisinin bir gün, hiç beklemediği anda karşısına çıkıvereceğini tahmin ediyor, korkudan çıldırıyordu. Düşlerine girmişti, kaç kez, abisiyle karşılaşmaları.

Hiç belli etmemeğe çalışarak, oyun ve şarkısını kısa kesti, müşterilerin coşkun alkışları arasında sahneden çekildi ama alkış, ıslıklar dinmiyordu bir türlü.”(Kemal, 1985: 172).

İstanbul'a ilk geldiği zamanlarda Ayten ile Yeşilçam Sokağı'nda gezerken yanlarına gelen Balon adında delikanlı onu film çekeceği bahanesiyle “prodüktör”ün yanına götürür. Nuran, büyük bir sevinç içinde film çekeceğini düşünürken, bu adam ona sahip olur. Reşat'ın yaptığı gibi ilk zamanlar Nuran'ı oyalar.

Bir süre sonra “prodüktör” de Reşat gibi Nuran'dan kurtulur. Nuran, Aytenlerin evinden kovulur. Yeşilçam Sokağı'na tekrar gelir orada onu Balon görür. Film için onu beklediklerini söyler. Nuran'ın içinde artist olma arzusu tekrar yanar. Bu sıkıntılı geçen günlerin sonunda istediğine kavuşacaktır. Balon onu tekrar kandırır ve on adamın olduğu bir ormanlık alana getirir. Burada defalarca tecavüze uğrar.

“Ağlamak, yalvarmak, o biçim kadınlardan olmadığını söylemek, abisi, bilhassa hasta annesini ileri sürmek... hiç, hiç biri para etmemiş, önce biri, sonra ikincisi, daha sonraları da üç, dört beş ... sekizincisi, onuncusu.”(Kemal, 1985: 181).

Sadece biri Nuran'a tecavüz etmez. Onu “kötü yol”a düşmesin diye pavyonu olan Osman'ın oraya götürür. Dansöz olup bu çirkin hayattan kurtulacaktır.

“İçlerinden biri, galiba onuncusu, hiçbir şey yapmamış, acımişti kıza. Hattâ hepsi işlerini bitirip gittikten sonra geride kalmış, kızın ayağa kalkmasına yardım etmiş, onu bir muhallebiciye götürüp çorba, pilâv, yoğurtla karnını doyurmuş, sonra da:

«-Seni bizim Osman âbiye götüreceğim. Pavyonları var. Çabucak dansöz olur, bu hayattan kurtulursun!» demişti.

Gerçekten mert bir delikanlıya benziyordu. Elini bile sürmemişti ötekiler gibi. Derdini, başından geçenleri dinlemiş, kendini öldürmek isteğine engel olmuştu.

Sonraları da Arap Osman’ın pavyonu. Kadın yapılı bir gençten günlerce raks dersleri, sonunda da...”(Kemal, 1985: 181).

Nuran, ünlü olma hayali ile geldiği İstanbul’da yaşadığı pek çok kötü olaydan sonra ancak bir şeylerin farkına varabilmiştir. Bu hayal onu o kadar kör etmiştir ki “artist olacaksın, artist yaparım” sözünü söyleyen herkesin ardına düşmüştür. Bu kişiler önce Reşat, sonra prodüktör ve daha niceleridir.

Orhan Kemal’in *Yalancı Dünya* isimli eserinde de aynı konu işlenmiştir.

Asım Bezirci, roman ile ilgili şöyle söyler:

“Orhan Kemal’in *Yalancı Dünya* adlı romanında; adı verilmeyen bir Anadolu kasabasında yaşayan yoksul bir ailenin; din ve görece bir namus baskısı altında gizli gizli sinema dergilerini okuyan, gizli gizli şarkı söyleyen, gizli gizli kız arkadaşlarının toplantılarına giden ve sonra evini bırakarak film artisti olmak için İstanbul’a kaçan kızının yaşantısı anlatılıyor.”(Bezirci, 1984: 191).

Artist olmak isteyen Neriman, ailesini hiçe sayarak kendisini Bülent Nejat’a teslim eder. Neriman’ın aklında İstanbul’da ünlü olma hayali varken, Nejat’ın aklında Fatma’nın babasından alacağı para ile film yapımcısı olmak vardır.

Neriman, İstanbul’a gelir gelmez ilk şoku yaşar. “Kocası” askere alınmış ve burada kimsesiz kalmıştır. Neriman bu sektörde her şeyin nasıl yürüdüğünün farkındadır. Buna rağmen ünlü olmayı yine de istemektedir.

“Film yıldızlarının yolu, yolu Recep Ağabey, madem... Madem sizlerin yatak odalarından geçer... Geçsin be Recep Ağabey, boş ver. Seninle ne diye başlamayalım?” (Kemal, 2007d: 294).

Ardından, Neriman “sektör”den başka adamlarla da beraber olmak durumunda kalır. Prodüksiyon amiri Neriman’ı geneleve düşürmekle tehdit eder.

“Tabii ya! Bekçiyi çağırırsam da, böyle böyle desem, şıp, alır götürürler. Zührevi hastalıklardan sonra eline bir vesika, arkası genelev... ‘

Neriman dehşet içindeydi. Elinde olmayarak, ‘Yapmayın,’ dedi. ‘Yalvarırım yapmayın!’

‘O hâlde çeneni tut, gir yorganın altına!’

Neriman’da yelkenler adamakıllı inmiş, dehşetli bir korkuya kapılmıştı. Yorganın altına girdi.”(Kemal, 2007d: 302).

Neriman, aynı hayalle İstanbul’a gelen pek çok genç kız gibi gittikçe dibe batmaktadır. Coni, Piç Ali ve Ali’nin patronu derken pek çok kişi ile birlikte olmuştur ve bu dönemde klişe haline gelen “seni ünlü yapacağım” sözüne hâlâ kanmaktadır.

Aslında bu yolu kendisi çizmiştir. Daha memleketinden çıkmadan başına gelecekleri tahmin eden birisidir. Ünlü olmanın yolunun “yatak odasından geçmek “ile mümkün olduğunu bilir. Bu sözü ilk önce Nejat’a söyleyen ve ilk birlikteliğini onunla yaşayan Neriman, bu bilinci(!) İstanbul’da da sürdürmektedir.

Yazar bu ifadeyi romanın farklı yerlerinde birkaç kez tekrar etmiştir. Bu durum da bize dönem içerisinde ünlü olmak isteyen genç kızların bu amaca ulaşmak için nelerden vazgeçmesi gerektiği hakkında bilgi vermektedir. Bilgi ve birikim sahibi olmayan sadece “yalancı dünya”yı okudukları dergi ve gazetelerden tanıyan kızlar İstanbul’un ışıltılı dünyasında karanlığa doğru adım adım ilerlemektedirler.

Hayallerini gerçekleştirmek için pek çok kişi İstanbul’u tercih ederken, az da olsa bu doğrultuda Anadolu’ya göç edenler de olmuştur. *Müfettişler Müfettişi* romanındaki Sema, bu duruma örnek gösterilebilir.

Ses sanatçısı olmak arzusu ile turnelere çıkan Sema, trende otelci ile tanışır. Otelci, bekar olduğunu söyler ve Sema'yı kandırır. Sema'yı kaldığı şehre getirir. Sema, daha sonra gerçekleri öğrenir ama iş işten geçmiştir.

Sema, aynı evde otelcinin nikahlı karısı ile birlikte kalmaktadır. Sürekli olarak kadınla tartışmakta olan Sema, otelcinin Kudret'i eve getirişi ile bir çıkış yolu bulmuştur. Sema, Kudret'in heybetli duruşuna aşık olur. Kudret de Sema'dan etkilenmiştir.

Kudret, ilerleyen günlerde Sema'nın kendisine iyice tutulmasını sağlar. Otelciden kurtulmak isteyen Sema, Kudret'i bir çıkış olarak görür. Kudret'in planı doğrultusunda otelciye başka ev tutturacaktır. Otelciden de bu eve gitmek için altın ve paralar isteyecektir. Önce Kudret, İstanbul'a gidecektir ardında Sema gelecektir.

“Dinle beni: Herifi yumuşattım. Karıyla da konuştum. Senin için yapılacak tek şey bu evden ayrı bir eve çıkmak. Madem birlikte yaşayacağız...”

Genç kadın yüklü göğsüyle bakıyordu:

‘Nasıl?’

‘Canım işlet kafanı biraz. Herif sana fena tutkun. Bundan faydalanmamız lazım!’

‘Yani giderken beni birlikte götürmeyecek misin?’

‘İstesem de götüremem. Sonra dile düşeriz. Müfettiş, Otelci'nin metresini kaçırmış, derler. Onun için, en doğru yol, herife dayat, seni ayrı bir eve çıkarırsın...’

‘Sonra?’

‘Sonra atlar İstanbul'a gelirsin. O zamana kadar ben unutulurum. Hiç kimse, bana kaçtığımı bilmez. Oldu mu?’

‘İstanbul'da seni verdiğin karttan mı bulurum?’

‘Sana daha önce verdiğim karttaki adrese gelme, başka bir adres vereceğim, beni orada ararsın. Aklında tut, herif nerdeyse gelir. Hemen bir kenara yaz: İdris İnce, Çağaloğlu...’(Kemal, 2007b: 109-110).

Sema, tren ile İstanbul'un yolunu tutar. Kudret'in verdiği adrese gelir. Burada tüm gerçekleri öğrenir. Kudret de evlidir. Sema, Kudret'in karısına her şeyi anlatır.

“Aslına bakılırsa o da, İstanbul kıyı mahallelerinden birinin aşçı boyalı bir evinde dünyaya gelmiş, okullara gitmiş, sonra deli gençlik, kendini bir sarı saçlı, mavi gözlüye ziyan ettirmişti. Bütün bunlar da bir şey değildi belki. Baştan çıkanın önüne düşen, yol göstermekten dem vuranı çok olurdu. Önce akrabalar, sonra komşuların uçan hovarda oğlanlar... Sesi de güzeldi az buçuk, geneleve düşeceğine, okuyucu olmaya karar vermiş, Anadolu'ya turneye çıkan gruplardan birine katılmıştı. İşte o sıra tanımıştı Otelci'yi. O da, tıpkı tıpkısına 'Müfettiş Bey' gibi bekâr olduğunu söylemiş, alıp evine götürmüştü. Sonradan öğrenmişti adamın evli olduğunu ama, iş işten geçmiş, çaresiz adamın boyuyla beraber çocuklar yetiştirmiş karısının üstüne kuma olmuştu. Aylar geçmiş, her gün hır gür, derken bu 'Müfettiş' bir gece evlerine misafir gelmiş, durumu öğrenince işe karışmış, otelcinin nikâhlısına bir türlü, ona bir türlü, Otelci'ye de bir türlü... Hani alınmasın hanımefendi ama, kocası bir parça...”(Kemal, 2007b: 187-188).

Yaptıkları plan doğrultusunda Sema, otele istediklerini almıştır. Ama bunları İstanbul'a gelince almak üzere Kudret'e teslim etmiştir.

“O gece bileziklerimle küpelerimi teslim ettim ona. Otelci'nin karısından da, bana verilmek üzere kadının bilezikleriyle küpelerini, bilmem kaç lira parasını almış, sözde bana verecekti. Hiiiç. Ortalardan silindi gitti.”(Kemal, 2007b: 188).

Yukarıdaki göçte de görüldüğü üzere bilinçsiz bir şekilde gerçekleştirilen göç genç kadını oradan oraya sürekli sürüklemektedir. Önce otelci daha sonra ise Kudret tarafından aldatılan Sema, ses sanatçısı olmak için ailesini silmiş bununla da kalmayıp, memleketi olan İstanbul'dan ayrılmıştır.

Gerek erkeklerde gerek kadınlarda bilinçsiz şekilde ve bir hevesle gerçekleştirilen bu tarzda göçler pek çok insanın hayatında tahmin edemeyeceği olumsuzluklar yaşamasına neden olmuştur. Toplum ile sürekli iç içe olan Orhan Kemal, yaşanan bu durumları romanlarında başarıyla işlemeyi başarmıştır.

4.3.2. Futbolcu Olmak İçin Gerçekleştirilen Göçler

Yeşilçam hayallerinin dışında futbolcu olma arzusu da gençleri İstanbul'a çekmektedir. Orhan Kemal'in *Yüz Karası* isimli eserinde ünlü olma gayesi içinde olan

Memet vardır. Dondurmacı İlyas'ın oğlu olan Memet, sürekli abisinin altında ezilen biridir. Tıp okuyan abisi özellikle babası tarafından sürekli el üstünde tutulurken Memet “yüz karası” olarak görülür.

Memet hem durumdan kurtulmak hem de futbolcu olma hayalini gerçekleştirmek arzusu ile bir gün arkadaşı ile ailesine haber vermeden yola çıkar.

İstanbul'a gelince para kazanmak için pek çok iş yapar. Gazete müvezzileri solıç aramaktadırlar. Memet hem gazete dağıtarak para kazanır hem de çok sevdiği futboldan geri kalmaz.

Memet, bir süre sonra ağabeyi Ahmet ile aynı evde kalmaya başlar. Memet'in gazete dağıttığı mahallede dul ve zengin bir kadın olan Özcan Hanım vardır. Özcan Hanım, Memet'i beğenmektedir. Yine aynı mahallede karşı apartmanda oturan Celal Bey vardır. Celal Bey bir takımın umumi kaptanıdır. Özcan Hanım'ın zengin olduğunu bilmektedir ve ona karşı ilgi duyar. Memet ile Özcan Hanım'ın muhabbetini görmekte ve bundan rahatsızlık duymaktadır. Bir gün Celal Bey, Memet'e Özcan Hanım için “o kim sen kimsin” der. Memet bu duruma çok bozulur. Celal Bey, kulübe geldiğinde yeni üç üye olduğunu görür ve bunlardan biri Memet'tir.

“Ertesi gün öğleden sonra saat üçte kulübe geldiği zaman yeni üyelerin arasında müvezzi Memet'i de gördü. Sanki ona içerlemiyordu, sanki bir zamanlar Özcan Hanım'dan ötürü onu aşağılamamış ‘Sen kim, o kim’ dememişti. Öteki üyelerle birlikte onun elini de sıktı. Kayıt ve imza işi bittikten sonra da yeni formalar giyilip Sultanahmet'teki sahaya gidildi.

Memet de üzerinde durmamıştı. Ona neydi? Onun bir tek düşüncesi vardı, kendini büyük kulüplere gösterip, dikkati çekmek ve profesyonel olup maaşa geçmekti. Maaşa geçmese bile önemli değildi. Bütün mesele, ünü değil yalnız Türkiye'ye, dünyaya yayılmış Fener, Galatasaray, ya da Beşiktaş'a girmekti. Beşiktaş'ı ötekilere değiştirdi doğrucası. Karakartallar!”(Kemal, 2011: 85).

Memet'in hedefi çok para kazanmak ve zengin olmak değildir. Onun tek gayesi ünlü bir futbolcu olmaktır. Bu amaç doğrultusunda daha önce tartışma yaşadığı Celal Bey'e hiç bir şey olmamış gibi davranmaktadır.

Aynı durum Celal Bey için de geçerlidir. Celal Bey'in amacı da Demokrat Parti'ye insanları geçirebilmektir. O da kendi çıkarları doğrultusunda daha önce yaşanan tartışmayı yok sayar.

“Elinde düdüğü, oyuna hakemlik eden Umumi Kaptan, öteki arkadaşlarının yanında onu bir hayli övdükten sonra, asıl maksadını açıkladı:

‘Sen hangi partidensin?’

Memet tereddütsüz cevapladı:

‘Hiçbir partiden.’

Hoşuna gitmişti. Hiçbir partiden olmak, günün birinde ‘Vatan sathında görülmemiş kalkınma’ yaratacak bir partiye girmemesi için sebep değildi. Şayet DP'ye girerse Özcan'ı bile çok görmeyecekti ona. Neden görsün, DP'li olacaktı. DP'li olmak, ‘En büyük’, ‘En erişilmez olmak’ demektir.”(Kemal, 2011: 86).

Yazar, burada dönem içerisindeki siyasi çekişmelerin her sektöre yansıdığını göstermektedir. Herkes kendi çıkarları doğrultusunda parti saflarına insanları geçirmek hevesindedir. Bu da o dönem siyasi partilerinden biri olan Demokrat parti yönetiminin tutumu olarak da değerlendirilebilir.

Oysa Mehmet'in bütün olan bu durumlardan, siyasetin çirkin yüzünden, çıkar ilişkilerinden haberi yoktur. Onun tek bir gayesi vardır: İyi bir futbolcu olup “yüz karası” olmadığını göstermek.

4.3.3.Eğitim Hayalini Gerçekleştirmek İçin Yapılan Göçler

Eğitim için gerçekleştirilen göç yazarın romanlarında pek rastlamadığımız bir göç çeşididir. Küçük yaşlardan itibaren babasından eğitim alan yazar daha sonra ekmek derdine düşmüştür. Orhan Kemal için ekmek mücadelesi her şeyin önüne geçmiştir. Ailesinin yaşamış olduğu çalkantılı hayat süreci onu da etkilemiş ve sıkıntılı bir dönem geçirmiştir. Adana, Lübnan ve tekrar Adana'ya dönüş maceraları onu biraz da kendi isteği ile okul hayatından koparmıştır. Adana'ya döndükten sonra babaannesinin ve annesinin ısrarlarına hiç aldırmış etmemiş kendi deyimi ile “okula bir tekme “ atmıştır.

Okul yaşamını böylece sonlandıran Orhan Kemal, yazmış olduğu *Yüz Karası* adlı romanında eğitim maksadıyla göç eden Ahmet adında bir gence yer verir. Adana'dan İstanbul'a gelen Dondurmacı İlyas'ın oğlu Ahmet, Vefa semtinde kalmaktadır. Oturduğu ev oldukça eski ve çok kötü haldedir.

“Vefa’da birbirini kesen daracık, eğri büğrü sokaklardan birinin ta dibinde, yıkıldım yıkılacak iki göz odadan birinde oturuyordu. Sokağa bakan yan yana iki pencerenin yer yer kırık camları gazete kâğıtlarıyla yamalıydı. Döşeme tahtaları kırık, çatlak, tavandan boyuna toprak dökülüyordu fareler bir baştan bir başa koşuştukça.

Yerde kilim filan şöyle dursun, adi iplik çul, çuval bile yoktu. Oturulup kalkıldıkça kötü kötü gıcırdayan tahta sedirin üzerinde pide gibi incecik bir yatak, kirden muşambaya dönmüş yastık, yatak yüzü ve yorgan.”(Kemal, 2011: 31).

İstanbul’da zor şartlar altında yaşıyor ve okuyordur. Bulduğu her işe girer, birkaç kuruş kazanmanın yoluna bakar.

“Yaz günleri şurda burda bulduğu işlerde çalışmaktan kazandığı paraların üstüne düğümler atıyor, günlerini çay, simitle geçiriyordu. Çokluk da, Beyazıt Camii’nin arkasındaki ulu kestanenin altında, en kıyı masalardan birine kapağı atıyor, önünde kitabı. Dünya yıkılsa umrunda değil okuyor okuyordu.”(Kemal, 2011: 32).

Ahmet, doktor olup memlekete dönünce eşraftan zengin birinin kızını almayı, öylelikle zengin olmayı dahi düşünür.

“Günün birinde memleketine gittiği zaman, halli mallı koca göbeklilerin nasıl itibar edeceklerini; ‘Doktor bey, doktor bey’ diye çevresini alacaklarını hazla düşünüyordu. Güzellik karın doyurmayacağı için bu koca göbeklilerden en zengininin isterse yüzüne bakılmayacak kadar çirkin, isterse birkaç kocadan dul kalmış olsun kızlar mı yeğenleri mi, ne olursa olsun alacak hızla yükselmenin yoluna bakacaktı.”(Kemal, 2011: 33).

Ahmet, zengin olunca ailesine de faydası dokunacaktır, ama önce kendisi gelmektedir. Mevki makam sahibi olacak, kimseye acımayacaktır. Kendisi burada zor şartlar altında hayatını sürdürmeye çalışırken, kimsenin ona sahip çıktığı yoktur.

“Babası, annesi, kardeşleri... Evet, onları da düşünecekti elbette ama, ilkönce kendisi. Can her şeyden önce gelirdi. Zengin birinin kızıyla evlenip de tabelasını o da

başkaları gibi Abidinpaşa Caddesi'ne sarkıttı mı dünyalar onun olacaktı. Üne, paraya erebilmek için yapmayacağı yoktu. Hiç kimsenin gözünün yaşına bakmayacak hiç kimseye acımayacaktı. Ona acıyan var mıydı? Bu şimdi sabahlara kadar titrediği fakir odasının pencereleri önünden gelip geçen toklar, değil kapısını çalmak, dönüp bakmıyorlardı bile. O da böyle olacaktı yarın. Bütün sıkıntılara katlanarak çalışıyor, didiniyor, dayanılmaz günlere dayanıyordu. Sonunda elbette bolluğun pembe günlerine kavuşacak, kavuşunca da ona tırnaklarını sımsıkı geçirecekti.”(Kemal, 2011: 33).

Ahmet'in yukarıdaki düşünceleriyle paralel düşüncelere sahip birisi daha vardır. *Kanlı Topraklar* romanında gördüğümüz Topal Nuri de çocukluğunda yaşamış olduğu sefilliğin hesabını zengin olunca sorma düşüncesi içerisindedir. Topal Nuri, zengin olduğunda kimseye acımayacak ve sadece kendini düşünecektir.

Ahmet'in kaldığı odanın diğer bir yanına Masume ile babası taşınır. Ahmet, Masume'yi görünce ondan hoşlanır ve Masume ile babasının taşınmasına yardım eder. Masume'nin babası bulduğu her işte çalışan ve bugün bulduğunu bugün yiyen alkol düşkününü bir adamdır. Masume ile Ahmet sohbet etmeye başlar:

“Fakir tıp öğrencisi genç kızın ‘Aa.’sına aldırış etmemenin uygun düşeceğine inandığı için, ikinci seferden sonra kovayı kaptı, taşımaya başladı. Bu yardım, iki genci birbirine birden yaklaştırmıştı.”(Kemal, 2011: 37).

Ahmet'in, Masume'ye sevgisi her geçen gün artar. Ahmet'in kardeşi Memet de İstanbul'a futbolcu olma hayalini gerçekleştirmek için gelir. İstanbul'da gazete müvezzii yaparak bir yandan para kazanır bir yandan futbol oynar. Bir süre sonra iki kardeş birlikte kalmaya başlar. Ahmet, Memet'i Masume ile tanıştırır.

Memet'e, Masume'yi sevdiğinden, onunla evleneceğinden bahseder. Fakat ailesinin farklı düşünceleri vardır. Okulu bitirip Adana'ya dönünce onu zengin bir kızla evlendirme hayali kurmaktadır.

“Oğlum doktor çıksın, kolları dirseklerine kadar altın bilezik dolu bir kız alacağım oğluma diyor. Ondan sonra da gelsin hayaller...’

‘Ne gibi yani?’

‘Doktor çıkıp Adana’ya geleceksin. Abidinpaşa Caddesi’ndeki apartmanlardan birinin bir katına yerleşeceksin. Babamı, anamı, kardeşlerimi yanına alacaksın. Babam hele, iyi bir lacivert takım yaptıracak, şehrin en büyük kahvesinde bacak bacak üstüne atıp düşmanlarına karşı nargile tokurdatacak...’(Kemal, 2011: 60-61).

Ahmet, ailesinin umut kaynağı olmuştur. Bütün aile onun okulu bitirip dönmesini bekler. Ahmet, dönünce aile rahata erecektir. Zengin biri ile evlenme hayali onun da aklına yatar.

‘‘Babası doğru düşünüyordu. Doktor çıktıktan sonra, kolların dirseklerine kadar altın bilezik dolu bir zengin kızı bulursa, mahallesinin fakir fukarasına şifa dağıtmak şöyle dursun, zengin karısını koluna takar İstanbul’daki hastanelerden birinde ihtisasını yapardı.’’ (Kemal, 2011: 61-62).

Geçen zaman içinde Ahmet de değişmeye başlamıştır. Üstü başı dağınık biriyken artık daha tertipli ve düzenli biri olmaya başlar. Bu değişimi okuldaki arkadaşları da fark eder. Soranlara ‘‘ beni sevgilim bu hale getirdi’’ diye söyler.

Masume ile Ahmet evlenme hayalleri kurmaktadır. Masume daha mütevazı bir yaşam tercih ederken Ahmet ise para kazanma hırsı ile daha fazla çalışmak, bir şekilde zengin olma hayalleri kurmaktadır.

Masume el işleri yaparak para kazanmaktadır. Bir gün Ahmet paraya ihtiyacı olduğunu söyler, bunun üzerine Masume elindeki parayı verir. Ahmet, bundan sonra her paraya sıkıştığında Masume’den para almaya başlar.

Ahmet, arkadaşı Kenan’la gittiği bir partide Asuman’la tanışır. Asuman’ın babası Hasan Ağa 1950’li yıllarda Demokrat Parti döneminde pamuk yedi buçuk, sekiz lira olunca zengin olmuş ve İstanbul’dan arsa, köşk almıştır. Üniversite okuyan Asuman bu durumdan sonra okulu bırakır; ama okul ortamını hiç bırakmaz, her yeni gelen sene ona yeni bir ortam oluşturmaktadır.

Asuman’ın gözü partide Ahmet’e takılır. Onun utangaçlığı Asuman’ı etkiler. Asuman onu terasa çıkarır. Sohbet etmeye başlarlar. Asuman içki ikram eder. İçkinin etkisi ile Ahmet kendini kaybeder. Ahmet, Asuman’a fakirliğinden bahseder. Bir gün zenginliğe kavuşacağını söyler.

“Ahmet’in gözleri alev alev parladı:

‘Kazanacağım. Göreceksiniz, hayatta başarılı olacağım. Benim de başkaları gibi her şeyim olacak!’(Kemal, 2011: 97).

Asuman, isterse bütün bu zenginliğin onun olabileceğinden bahseder. O gece birlikte olurlar. Sabah uyandığında Asuman evlenmeleri gerektiğini, artık onun karısı olduğunu söyler. Masume, evde Ahmet’in gelmesini bekler. Ahmet eve gelip sessizce toplanıp çıkacaktır. Aklında o ışıltılı ev ve onu bekleyen yeni bir hayat vardır. Kardeşi Memet, Ahmet’i görür ve nereye gittiğini sorar. Ahmet, Asumanlara gideceğini söyleyince Memet bu duruma tepki gösterir.

‘Memet yataktan fırladı, ağasının karşısına bir kartal gibi dikildi:

‘Masume ne olacak?’

Beriki kızdı:

‘Ona sen karışma!’

‘Bu yaptığına alçaklık derler!’

‘Karşında ağabeyin olduğunu unutma. Sonra sen biliyorsun, yarı buçuk tahsilinle ailemizin yüz karası!’

‘Tahsili yarım kalmakla insan yüz karası olmaz. Asıl yüz karası hem tahsilli olmak hem de tükürdüğü tükürüğü yalayıp en sıkıntılı günlerinde elini tutmuş, çeyiz parasını esirgememiş sana vermiş masum bir genç kıızı yüzüstü bırakıp gitmektir. Yüz karası sensin!’(Kemal, 2011: 100).

Ailesi ve toplum tarafından nitelikli bir insan olarak değerlendirilen, kardeşine karşı her zaman el üstünde tutulan Ahmet, kardeşini tahsilini yapmadığı için “yüz karası” olarak değerlendirir. Memet, Ahmet’e eğitimin her şey olmadığını söyler ve verilen sözün her şeyin üstünde olduğunu belirtir.

Zenginliği her şeyin üstünde gören Ahmet, yıllarca parasızlığın ve fakirliğin altında ezilmiş ve artık bulduğu ilk fırsatı değerlendirme yoluna gitmek istemektedir. Ne kadar ailesini de düşünse ilk olarak kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmektedir. Babasının ve

abisinin “yüz karası” olarak gördüğü Memet ise toplum tarafından çok da önemsenmeyen değerleri daha üstün tutmaktadır. Eser, eğitim amacıyla İstanbul’a gelen gencin paraya, zenginliğe karşı duyduğu açlık neticesinde yaşamış olduğu değişimi de göstermektedir.

5. BÖLÜM

5.GÖÇ EDEN KİŞİLER

5.1.Kadınlar

Yazarın romanlarında memleketlerinden göç eden pek çok insanı görmekteyiz. Bu insanların bir bölümünü kadınlar oluşturmaktadır. Kadınlardan bir kısmı Çukurova'ya kimileri İstanbul'a bazıları da Anadolu'nun başka diyarlarına göç etmiştir.

Göç noktası olarak Çukurova topraklarını seçen kadınları ırgatlık yaparken, fabrikada çalışırken görmek mümkündür. Yazarın Çukurova topraklarında ırgatlığı konu edindiği eserlerinde kadınlardan ziyade erkekler ön plandadır. Bununla birlikte *Eskici ve Oğulları* romanında Ali'nin Çukurova topraklarında tanıştığı Zeynep, Eskici'nin kızı Zeliha ve Eskici'nin karısı da eserde göç eden kadın karakterlerdendir.

Yazarın yine Çukurova bölgesine yer vermiş olduğu başka bir romanı da *Vukuat Var* isimli eserdir. Gençliğinde çok zengin olan fakat paraları har vurup harman savuran ve sonra da elcilik yapan Cemşir'in karısı Meryem de Bosna göçmenidir.

Orhan Kemal, eserlerinde göç eden kadın işçilere de yer vermiştir. Bu işçilerden biri ailesi ile birlikte Çukurova'nın yolunu tutan Cemile'dir. Yazarın, eşinin hayatından esinlenerek kaleme aldığı eserde olaylar işçi mahallesinde geçer.

Çukurova'ya mevsimlik olarak gelen kadınların dışında göç sonrası tamamen burada kalan ve Çukurova fabrikalarında çalışan kadınlar da vardır.

Fabrikaya verilen işçi kızlardan biri de Cemile'dir. “Ama işçiler arasındaki meselelerin dışındadır. Zaten fabrikanın iplikhane bölümünde çalışan hiçbir kadın işçi, cereyan eden işçi problemleri içinde yer almazlar. Onların kimisi yaşlı ana babası, kimisi kardeşleri kimisi de biriyle evlenmek için çalışır. Ustaların hakaretlerine maruz kalırlar, içlerinden bazıları kendilerine yanaşan ustalara “pas” verirler. Ama Cemile, kişilikli bir kızdır. Katipten başkasına yüz vermez.”(Narlı, 2002: 151).

Fabrikada çalışan kadınlar arasında Boşnak, Arnavut, Giritli göçmenler vardır.

“Boşnak kızının yanında ağanın gene durduğunu gören iplikâhanede İtalyan hemen unutuldu. Sağda, solda fısıltılar başladı.

Üç makine aşağıda çalışan Arabuşağı Karakız, aynı makinede çalıştıkları Arnavut Meryem’le Giritli Hatice’ye:

-Papaz, diye fısıldadı, kıza nasıl da bakıyor!”(Kemal, 1958: 18).

Çukurova bölgesinin yanında İstanbul’a göç eden kadınlar da bulunmaktadır. İstanbul’a gerçekleştirilen göçler genellikle ekonomik sebeple gerçekleştiği gibi farklı sebeplerden de kaynaklanmaktadır.

İstanbul’a gerçekleştirilen göçlerin sebeplerinden biri artist olma arzusudur. Özellikle “dönem romanı” diyebileceğimiz bazı eserlerde “Yeşilçam hastalığı” Orhan Kemal’in işlemiş olduğu konular arasındadır. Kendi pembe dünyalarında hülyalara dalan ve ayakları yerden kesilen genç kızlar bulunmuş olduğu Anadolu kasabalarından kendilerine “yardım” eden kişiler aracılığı ile İstanbul’un yolunu tutarlar. Onların kafasında magazin dergilerinde gördükleri ışıltılı bir İstanbul portresi vardır. Kısa zaman içinde keşfedilip birbirinden güzel filmler çekecekler ve sonunda “artist” olacaklardır.

Toplumcu gerçekçi bir yazar olan Orhan Kemal’in dünyasında romantizme yer yoktur. Yazar her şeyi bütün gerçekliği ile kaleme almıştır. Genç kızların memleketlerinden çıkarken kurdukları “mai” hayaller İstanbul’un gazino ve pavyonlarındaki “siyah” gerçeklerle sona erer.

Yeşilçam hayalleri doğrultusunda göç eden iki genç kız *Yalancı Dünya*’nın Neriman’ı ile *Kötü Yol’un* Nuran’ıdır.

“Bu iki romanda da vakaya dramatik hamleyi kazandıran hemen hemen aynı mekânlarda yaşayan (Anadolu kasabası) aynı sosyo-ekonomik çevrede yetişen (yoksul geleneksel aile çevresi), hedefleri aynı olan (artist olmak) iki genç kızdır.”(Narlı, 2002, s. 436).

Bulunmuş oldukları Anadolu kasabasında mutlu olmayan bu iki kız hayallerini gerçekleştirmek için kendilerini ünlü yapacak kişilere teslim ederler.

“İçinde oldukları sosyo ekonomik durumdan kurtulmak isterler. Hayallerini Ayhan İşık’ların, Belgin Dorukların, Neriman Koksalların dünyası süsler. Bu sinema dergileri ve sinema filmleri vasıtasıyla olur. Yaşını doldurup İstanbul’a kaçmak, bir saplantı halindedir. İkisinin de karşısına fırlıdak gençler çıkar. İkisi de kulaklarını bu gençlere verirler ve onlarla İstanbul’a giderler.”(Narlı, 2002: 437).

Yazarın, *Yalancı Dünya* isimli eseri, hayalleri peşinde koşan bir genç kızın ünlü olmak maksadıyla İstanbul’a gelmesini konu edinmiştir. Özellikle gençler arasında yaygın olan, bir döneme damgasını vuran artist olma arzusu ve bu durumun gençleri sürüklemiş olduğu “kötü yol” eserde anlatılır.

Yalancı Dünya’da tanıdığımız Neriman güvendiği reji asistanı Bülent Nejat ile İstanbul’a gelmiştir. Bülent Nejat’ın asker kaçağı olması ve sonrasında yakalanmasıyla Neriman, bara düşen bir hayat kadını olur. Kendisini artist yapacağını söyleyenler ile birlikte olur. Küçük cinsel figüranlıklar dışında amacına ulaşamaz.

Aynı hayaller ile İstanbul’a göç eden Nuran da abisinin arkadaşı şoför Reşat ile gelmiştir. Reşat kısa bir süre sonra Nuran’dan “kurtulur.” Ardından Nuran, Beyoğlu sokaklarında pek çok kişi ile düşüp kalkan bir bar kadını olur.

Yazarın bir başka eseri *Sokakların Çocuğu*’nda göç eden kişi Cevriye’nin haminesidir. Gençliğinde Edirne’den İstanbul’a göç eden bu kadın yaşlandıktan sonra torunu Cevriye üzerinden para kazanmaktadır. Çingene olan bu kadın torunu küçük Cevriye’yi süslenmeye zorlar. Cevriye’nin oynamasından ve erkeklerin kucağına oturmasından para kazanır.

Yazarın, *Suçlu* ve *Sokakların Çocuğu* romanlarının devamı olarak düşündüğü *Sokaklardan Bir Kız* eserinde Nuran’ın, Anadolu kasabasından İstanbul’a gerçekleştirdiği göç görülmektedir.

“Sokaklardan Bir Kız’da Nuran, çocukluğunda annesinin ihanetini, babasının kişiliksizliğini, masumluğunu, çevresinin aşağılayıcı bakışını yaşar.”(Narlı, 2002: 390).

Leyla, gezgin bir tiyatrodansözlük yaparken, Cemal ile evlenir. Leyla, kocasından nefret eden ve çocuğuna hiç ilgi göstermeyen bir kadındır. Pısrık bir adam olan ve karısına karşı bir duruş sergileyemeyen Cemal, karısının her türlü hakaretine sessiz kalır. Olay

başladığında Nuran, yedi sekizli yaşlardadır. Leyla, kocasını aldatmaktadır. Mahalledeki çocuklar babasına “boynuzlu” demektedir. Nuran, bunun anlamını İhsan Abi’inden öğrenir.

Cemal’in, Leyla’yı bir jön ile basıp jönü öldürmesinden sonra Cemal cezaevine girer ve Leyla da İstanbul’a gider. Nuran’ı da amcası İstanbul’a götürür. İstanbul’da amcasının evinde çeşitli eziyetler ve hakaretler gören Nuran büyüdükçe cinsel sarkıntılıklar yaşar. Ama asla annesi gibi olmayacaktır.

Konsomatris Leyla, kızı büyüyüp güzelleşince onu yanına alır. Artık yaşlanmaya başlamıştır. Nuran’ı zengin birinin metresi yapıp kendisi rahat bir hayat sürecektir. Olaylar Leyla’nın beklediği gibi olmaz. Nuran içinde yaşattığı İhsan Abi’si gibi olan Cevdet’e aşık olur. Cevdet’te de Nuran, Cevriye’nin yerini alır. Birbirlerini seven iki genç evlenirler. Cevdet’in evde olmadığı bir anda eve gelen Cevdet’in kötü arkadaşı Fikret, Nuran’a tecavüz etmek ister ama Nuran onu öldürür. Annesi ve bar sahibi oyunları ortaya çıkmasını diye Nuran aleyhine şahitlik ederler. Fakat gerçekler Cevriye sayesinde ortaya çıkar. Cevriye’den tüm gerçekleri öğrenen Cevdet, karısının kendine ihanet etmediğini öğrenir ve cezaevine gider.

Sokaklardan Bir Kız romanına bakıldığında yaşanan göç aile içi yaşanan probleme dayalıdır. “Sokaklardan Bir Kız’da Cemal’in hapse düşmesine ve ölmesine, Nuran’ın yıllar yılı acı çekmesine sebep olan Leyla’nın gayri meşru sapkın ilişkileridir.”(Narlı, 2002: 395). Nuran, yaşanan bu olayların ardından İstanbul’a gitmek zorunda kalır.

Yazar, *Suçlu* ve *Sokakların Çocuğu* eserlerinde olduğu gibi *Sokaklardan Bir Kız* eserinde de cinsel sataşmaları konu almıştır. Nuran, amcası ile birlikte yaşadığı mahallede buradaki esnafın cinsel sarkıntılıklarına uğrar. Bu durum daha sonra annesinin de isteği üzerine pavyon sahibi patron ile devam eder.

Suçlu ve *Sokakların Çocuğu* eserlerinde Cevriye’nin haminnesinin torununa karşı sergilemiş olduğu tavrın bir benzerini *Sokaklardan Bir Kız* eserinde Leyla gerçekleştirir. Cevriye’nin haminnesi, Cevriye’yi kendi çıkarı doğrultusunda kullanır ve Cevriye’yi “kara bıyıklı”ya satar. Bu durumun benzerini Leyla yapmak ister. Yaşlanan ve kızını geleceğinin sigortası olarak gören Leyla, Nuran’ı pavyon sahibi patronun metresi yapmak ister. Ama Cevriye’nin başına gelen Nuran’ın başına gelmez. Leyla, amacına ulaşamaz.

Kötü Yol ve *Yalancı Dünya* romanlarında gördüğümüz Nuran ve Neriman tarafından gerçekleşen göçler kendi istekleri doğrultusunda yapılır. Ünlü olmak arzusu ile memleketlerinden İstanbul'a uzanan bu iki genç kız hayallerinin peşinden giderler.

Suçlu, *Sokakların Çocuğu* ve *Sokaklardan Bir Kız* romanlarında gördüğümüz Cevriye ve yine *Sokaklardan Bir Kız* eserindeki Nuran tarafından gerçekleştirilen göçler kendi istekleri doğrultusunda değil aile içi sorunlar neticesinde olur. Cevriye'nin, Tekirdağ'a; Nuran'ın da İstanbul'a gerçekleştirdiği göçlerde bu sorunlar görülmektedir.

Yazar, genç kızların hayallerini, çeşitli sebepler doğrultusunda gerçekleştirdikleri göçleri ve göç sonrasında yaşamış oldukları sorunları gerçekçi bir biçimde ortaya koymuştur.

İstanbul'a göçün anlatıldığı bir başka eser yazarın *Gurbet Kuşları* eseridir. Memed'in karısı Ayşe de eserde bahsedilen "gurbet kuşları"ndan biridir. Çocuk yaşlarda Anadolu'nun virane bir köyünden dayısı ile birlikte gelen Ayşe, Müteahhid Hüseyin Bey'in köşkünde hizmetçilik yapmaktadır.

Bunun dışında gelin-kaynana çatışmasından kaynaklanan göçü de görmek mümkündür. *El Kızı* romanında Haldun'un annesi Nazan, gençlik yıllarında İstanbul'da yaşar ve teyzesi ile kalmaktadır. Kocasını Mazhar da o yıllarda hukuk öğrencisidir. Birbirlerini seven iki genç "şeytana uyarlar" ve Mazhar, Nazan'ı memleketine getirir. Mazhar'ın annesi Hacer Hanım oynadığı oyunlar sonucunda Nazan'ın İstanbul'a teyzesinin yanına gitmesini sağlar.

Aynı eserde gördüğümüz Hacer Hanım da çocukluk döneminde Balkanlardan İstanbul'a göç etmiştir. Daha sonra yaşamış olduğu evliliğin ardından Anadolu'da bir yere yerleşir.

Sokaklardan Bir Kız eserinde de yine İstanbul'u tercih eden başka bir kadın Nimet'tir. Kocasını tarafından aldatılan Nimet de soluğu "yedi tepeli şehir"de almıştır. İstanbul'a geldikten sonra burada başkalarının eline düşmektense pavyonda çalışmayı "uygun bulmuştur."

İstanbul ve Çukurova'nın dışında Anadolu kasabalarına da kadınlar tarafından göç gerçekleştirilmiştir. Bu göçler Anadolu'da yavaş yavaş yeşermeye başlayan gazinolara olmaktadır.

İstanbul'un eğlence ortamlarından biri olan gazinolar artık Anadolu kasabalarında da bulunmaktadır. *El Kızı* eserinde gördüğümüz Nesrin ve Jale yaşamış oldukları mutsuz evlikler sonucunda Anadolu'ya göç ederler ve burada gazinoda çalışırlar.

Anadolu'ya gerçekleştirilen göç sonrası gazinoda konsomatrislik yapan başka biri de *Uçurum* romanında gördüğümüz Safiye'dir. Safiye, sevgilisi Cemal ile kavga eder. Yolda giderken bir araba neredeyse ona çarpacak olur. Adam, Safiye'yi arabasına alır. Safiye, adam ile iyi anlaşır ve onunla Anadolu'nun yolunu tutar. Pavyon sahibi bu adam, İstanbul'a pavyonu için konsomatris bulmaya gelmiş ve tesadüfen Safiye'yi bulmuştur.

Anadolu'ya gerçekleştirilen başka bir göç olayı da *Müfettişler Müfettişi* romanında ses sanatçısı olma hevesi ile yolan çıkan Sema'dır. Turne ile yola çıkan Sema, trende tanıştığı otelcinin sözlerine kanar ve onunla birlikte kalmayı kabul eder. Ama Sema'nın bilmediği bir şey vardır. Otelci evlidir. Bu durumda yapacak bir şeyi kalmayan Sema, otelcinin nikahlı karısı ile yaşamayı kabul eder. Daha sonra ise şehre "teftiş" için gelen "Müfettiş" Kudret ile tanışan Sema yapmış oldukları plan doğrultusunda önce kendine başka bir ev tutturur sonra ise İstanbul'un yolunu tutar.

Gerçekleşen bu göçlerin dışında haminnesi tarafından İstanbul'dan Tekirdağ'a göç etmek zorunda bırakılan bir çingene kızı vardır. Yazar bu kıza *Suçlu ve Sokakların Çocuğu* romanlarında değinmiştir. Aynı kızı büyümüş olarak *Sokaklardan Bir Kız* romanının sonunda da görürüz.

Yazarın "insanların bozduğu dünyayı gene insanların düzene koyacağına inanan bir yazarın romanı" diye açıkladığı bir eserdir *Suçlu* (Otyam, 1999: 103).

Suçlu romanında yazar yoksul insanların yaşamış olduğu bir kenar mahalleyi konu edinmiştir. Cevdet'in annesinin ölümüne babasının dayakları sebep olmuştur. Babası İhsan Efendi daha sonra evdeki hizmetçi Şehnaz ile evlenir. Genç bir kadın olan Şehnaz, İhsan Efendi'ye ve Cevdet'e evi dar eder. Şehnaz, İhsan efendiyi Şoför Adem ile aldatmaktadır. Mahalledeki çocuklar Cevdet'in babası için "boynuzlu" derler. Bu durumda ona tek destek olan kişi bir çingene kızı olan Cevriye'dir.

Cevriye, haminnesi ile birlikte kalmaktadır. Haminnesinin zoruyla süslenmek zorunda kalan Cevriye yine haminnesinin zorlaması ile küçük yaşta erkeklerin kucağına

oturmaktadır. Cevdet tarafından uyarılan Cevriye bir daha bu davranışı sergilemez. Cevriye'nin Cevdet'e karşı büyük bir sevgisi vardır. O, "Cevdet abisi"dir.

Yazar, bu eserde Cevriye üzerinden küçük kızların cinsel pazar içine sürüklendiklerini de göstermektedir. Torununu "geçim kaynağı" olarak gören haminnesi Cevriye'nin, Cevdet'in sözünü tutarak kahvelerde oynamaması, süslenmemesi üzerine onu İstanbul'dan uzaklaştırmak ister. Cevriye, haminnesi tarafından Tekirdağ'a gönderilir. Cevriye, Cevdet abisinden daha fazla ayrı kalamaz ve haminnesinin şartlarını kabul eder gibi görünüp tekrar geri döner.

Suçlu romanının devamı olan *Sokakların Çocuğu* eserinde de gördüğümüz Cevriye, Cevdet'in işlemiş olduğu suçların ardından Anadolu kasabasında bir cezaevine gönderilmesinden sonra İstanbul'da kalır. *Sokakların Çocuğu* eserinde akıbeti ile ilgili tam bir bilgi edinemediğimiz Cevriye'yi *Sokaklardan Bir Kız* eserinde Cevdet ile birlikte tekrar görürüz. Cevriye'nin ağızından geçmişi hakkındabilgi ediniriz.

"Cevdet kollarımı açtı:

«- Cevriye!»

«- Helbeet, » dedi kadın. «Açma kollarını, belkim bulaşır fakirlikim!»

Eliyle Cevdet'i göğsünden itti:

«- Hem de pislikim!»

Bir kıyıya, çıplak ayaklan üstünde çöktü :

«-Gel şöyle yanıma, var sona iki çift lâfım!»

Cevdet gitti, yanına değil, tam karşısına çömeldi. Fakat şaşırıyordu: O cıvıl cıvıl kız şu kadar yıl sonra böylesine tanınmayacak kadar nasıl çirkinleşip, değişirdi?

Cevriye anlamıştı. Cevdet'in ne düşündüğünü:

«-Yorma kafanı, düşünme. Bir gün olacayız hepimiz toprak. Kalmayacak yeryüzünde gölgelerimiz. Çıksın gözü yokluğun, mihnetin hem de. Bilirsin var idi bir kara bıyıklı?»

Cevdet başını salladı:

«- Evet?»

«- Sattı idi haminnem senden sonra beni ona. Attım kendimi yerlere, çamurlara hem de. Lâkin etmedi fayda. Kaçardılar beni Tekirdağı'na. Geçti seneler. Oldum bu biçim. Öldü şimdi kara bıyıklı. Bakarım ben ihtiyar karısına, hem de çocuklarına!»”(Kemal, 1999: 335).

Haminnesi tarafından her zaman bir para kaynağı olarak görülen Cevriye, Cevdet abisinin de İstanbul'dan ayrılması sonucunda yalnız kalmış ve satılmıştır. Yazarın pek çok eserinde gördüğümüz cinsel istismar ve kadınların cinsel obje olarak görülmesi durumu bu eserde tekrar vurgulanmıştır. Eserlerinde pek çok toplumsal bozukluğa değinen ve onları gün yüzüne çıkaran yazar, kadınların yaşamış olduğu bu tip kötü durumlara da değinmeden geçmemiştir.

Bu satırlardan hareketle Çukurova topraklarına gerçekleştirilen göçlerde, genellikle kadınların pamuk tarlalarında ırgatlık veya fabrikada işçilik yapmak için geldiğini söyleyebiliriz. İstanbul'a gerçekleştirilen göçlerde ekonomik sebeplerin yanında artist olma arzusu, ailevi içinde yaşanan çatışmalardan kaynaklanan durumların ön planda olduğunu görebilmekteyiz.

Bunların dışında Anadolu kasabasını “tercih eden” kadınlar da yaşadıkları olumsuzlukların bulunduğu şehirden uzaklaşarak kurtulmaya çalışırken ya kendilerini pavyonda bulurlar ya da hiç tahmin etmedikleri hayatı yaşamak zorunda kalırlar.

5.2.Erkekler

Orhan Kemal'in romanlarında göçlerin büyük bir bölümü erkekler tarafından gerçekleştirilmiştir. Gerçekleşen bu göçler kimi zaman siyasi sebeplerden, kimi zaman ekonomik sebeplerden, kimi zaman hayalleri gerçekleştirmek amacıyla, kimi zaman da ailevi durumlardan dolayı yapılır. İlk eserlerinde görülen göçler, iyi bildiği Adana ve Çukurova topraklarına gerçekleşmiştir. 1950'li yılların başında, İstanbul'a göç etmesiyle birlikte daha iyi gözlemlemiş olduğu İstanbul da yazarın pek çok eserinin mekanını oluşturmuştur.

Yazarın ilk eseri diyebileceğimiz ve otobiyografik bir eser olan *Baba Evi* eserinde siyasi sebeple gerçekleşen göçü görmekteyiz.

Baba Evi eserinde “küçük adam”ın çocukluk yılları görülmektedir. “Küçük adam”ın babası siyasi mücadeleye girer, ardından hakkında yakalama kararı çıkar ve Beyrut’a kaçmak zorunda kalır. Daha sonra da “küçük adam” ve ailesi de Beyrut’a göç eder. Beyrut’taki yaşama asla alışamayan “küçük adam” memleket özleminin ardından Adana’ya geri döner.

Siyasi sebeple yaşanan başka bir göç olayı da *Murtaza* eserinde görülmektedir. Tanık olduğu olayları, tanıdığı insanları kaleme alan ve çok iyi bir gözlem yeteneği olan sanatçının *Murtaza* eseri de bu tanıklığın bir eseridir.

“A be bu addam, beni nereden tanır?.. Bilir mi benim gibi bir adam yaşar Adana’da, hem de bu sıcakta?..”

‘Ayıp ettin, seni bilmiyen var mı?.., Murtaza adı, Ankara’da, İstanbul’da söylenir.. Gazeteler seni yazar.. Senin gibi bir adam, sen ki bugüne bugün Akbank müdüründen sonra gelen en önemli adamsın, seni tanımayan var mı?..’

Murtaza kızgın gözlerini bize çevirip :

‘Ne söylersin a be çocuk?.. Bu addam, benden başka adam bulamamış mı yazacak?.. Neden yazar beni kitaplara?.. Ya okurlarsa amirlerim bu kitabı?.. Sevmem bu yolda laubalilik!’(Uğurlu, 1973: 209).

Yunanistan’ın Alasonya kasabasından olan Murtaza, Balkanlardan Türkiye topraklarına göçen muhacirlerden biridir. Murtaza, diğer muhacirler gibi hile yoluyla mal mülk kapma peşine düşmemiştir. Onun damarlarında Kolağası Hasan Bey’in kanı vardır. Kendisine verilen toprağı işleyen Murtaza, geçim sıkıntısı yaşayınca şehre göç etmiştir. Hemşerisi olan bir komiserin yardımıyla mahalle bekçisi olan Murtaza, görevine sıkı sıkıya bağlıdır. Almış olduğu “sıkı terbiye ve kurs” sayesinde mahalleyi düzene sokacaktır. Mahallelinin şikayetleri üzerine Murtaza, bekçilikten alınarak fabrikaya verilir. Fabrikada gece kontrolü yapmaya başlar. “Vazifesinin aslanı“ olan Murtaza, burada kimseye göz açtırmaz. Görev her şeyin üstünde gören Murtaza, “vazife sırasında görmeyecek gözün dünyayı, demeyeceksin evladım ciğerparam” diyerek görevine olan bağlılığını ifade eder. Kendi kızının iş saatinde uyuduğunu öğrenir. Bunun üzerine kızı Firdevs’i saçlarından tutarak yere çarpar ve kızının ölümüne sebep olur. Murtaza’nın küçük oğlu da hayallerini yıkar. Kolağası Hasan Bey gibi olmasını beklediği oğlu bakkaldan ekmek çalmıştır. Hakim

bırakmak istese de Murtaza razı olmaz ve “edesiniz mahkum, atasınız hapsilere” diyerek mahkeme salonunu terk eder.

Mübadele sonrası gerçekleştirilen göçte rahat bir yaşama kavuşulduğu söylenemez. Aslında bu rahat yaşama kavuşmayı Murtaza, istemez. Pek çok muhacirin yaptığı gibi bir tavır takınmayan Murtaza, dürüst davranarak doğruları söyler. Onun en büyük isteği bir gün Kolağası Hasan Bey gibi memleket için canını vermektir. “Vazifenin aslanı” olan Murtaza’nın düşünceleri ve hareketleri olağan dışıdır.

“O anlayışsızlığı, vazifeyi kutsayışı ile bir temsili kişi; ülkeyi disipline sokmak isteği, insanları haylazlıktan, uyuşukluktan kurtarmak düşüncesiyle, Donkişot gibi özel bir kişidir. Nitekim Murtaza mizahi yönüyle olduğu kadar, saçmalığa varan idealizmi ile de Donkişot’a benzer. Orhan Kemal, okuyucusunu bu bağlantıyı kurması için şahısların Murtaza’ya bakışını kullanır. Murtaza’nın fabrikadaki bütün aksaklıklara müdahâle emesi üzerine, Umum Müdür “bu adam Donkişot desenize” deyince. Fen Müdürü “her memleketin kendine göre Donkişotları var” diye cevap verir . Gerçekten de Murtaza, bütün bir ülkeye kurs verip disipline sokmak düşüncesiyle Donkişot’a benzer”(Narlı, 2002: 544).

Murtaza, bu saplantılı düşünceleri yüzünden kızının ölümüne sebep olurken, oğlunun da yapmış olduğu ekmek hırsızlığı sonrası cezasını çekmesini ister.

Murtaza; kendi doğrularının adamı olan, ailesi dahil herkesle çatışan, amirlerden aldığı “sıkı terbiye ve kursu” hem mahallede hem de fabrikada uygulamak için mücadele eden, her zaman övüldüğü Kol Ağası Hasan Bey’in izinden gitmeye çalışan, yer yer de komik durumlara düşen bir roman kişisidir. Bütün insanların “kurs” almasını isteyen, olmazları oldurmaya çalışan Murtaza, Orhan Kemal’in Don Kişot’udur.

Siyasi sebeplerin dışında ekonomik sebepler de erkekler tarafından gerçekleştirilen göçlerden biridir. Yazarın ilk eserlerinde sıklıkla gördüğümüz Çukurova toprakları ekmek arayışı için gelen pek çok ırgatın “tercihidir.” Özellikle bu topraklar köylüler tarafından göç akınına uğrar. Köylüler, Orhan Kemal’in eserlerinde sıkça görmeye alıştığımız insanlardır. Yazar eserlerinde tanıyıp bildiği kişilere yer vermektedir. Kendisi bu insanları çok iyi tanımakta ve bu insanlarla içi içe yaşamaktadır. ”Hangi tür olursa olsun, eserlerinde genellikle köylüyü, işçiyi anlatan Orhan Kemal, sadece yaşadıklarını, tanıklık ettiklerini, tanıdıklarını anlatmak derindedir.”(Mumcu, 2014: 16). Yazarın eserlerinde göç eden köylüler, şehre gelip “ekmek kavgası” veren, yoksulluk ile mücadele eden, gittiği yerde

şehirli ile çatışan ve şehirde var olma mücadelesi içine giren insanlardır. Orhan Kemal'in Çukurova gerçeklerini anlattığı eseri *Bereketli Topraklar Üzerinde* romanında Sivas'ın Ç. köyünden kalkıp Çukurova'nın yolunu tutan üç köylünün hikayesi anlatılır.

İflahsızın Yusuf, Köse Hasan ve Pehlivan Ali Çukurova topraklarının yolunu tutarlar. Amaç Çukurova'da fabrikası olan hemşerilerini bulmak ve orada çalışıp para kazanmaktır.

Üç arkadaştan sadece İflahsızın Yusuf köy dışına çıkmıştır. Yusuf, roman içinde yer yer bu durumu arkadaşlarına karşı kullanır. Kendisini onlardan önde görür. Yusuf, kurnaz ve kendi çıkarlarını önde tutan biridir.

Eserin ilk sayfalarından itibaren Yusuf "emmi"sinden bahseder. "Emmi"sinin verdiği akılla şehri ve şehirliyi çözmeye çalışır. Şehre gidince "delinmedik kabağa girecek" ve şehirde tutunacaktır.

"-Emmim derdi ki, siz siz olun şehirliye engin yerinizi vermeyin derdi. İnsan dediğin delinmedik kabağa girmeli. Şehirliye hımbıl görünmeyelim Ali!"(Kemal, 2000: 37).

Köyden çıkarken şehirliye kanmayalım, diyen birlik ve beraberlikten bahseden Yusuf, şehre gelince zamanla bu düşünceden vazgeçer. Hasan, hastalanıp çalışamaz hâle gelir. Bu durumdan sonra birkaç gün ekmeğini paylaşırsa da daha sonra kuru ekmeği dahi vermek istemez.

"Hepimizinki de bir ekmek derdi meselâ. Sen çalışacaksın, ben çalışacağım, o yatacak, olmaz."(Kemal, 2000: 85-86).

İlerleyen günlerde Pehlivan Ali ile de yolları ayrılan Yusuf, duvarcı ustası olur. Köye dönme vakti geldiğinde köyden çıkarken hayalini kurduğu yılan gibi tıslayan "gaz ocağını" alır.

Romanın ilk sayfalarında şehirli için "cin" diyen ve her daim şehirliden çekinen Yusuf, "sakala göre tarak vurma" ve çıkarıcılığı ile şehirde yolunu bulur. Romanın son bölümünde Yusuf'un şehirli için düşüncesinin değiştiğini görebiliriz. Köyden çıkarken "cin" olan şehirli köye dönerken onun için "enayi" sıfatını taşımaktadır.

“Diyeceğim, bu şehirli kısmı pek enayi oluyor sözüm meclisten dışarı. Koltuğuna koltuğuna ver, essah beller, şişer ha şişer. Emmim derdi ki, şişsinler bırak derdi, enayiler şiştiler mi işiniz düze çıkar derdi.”(Kemal, 2000: 382).

Köye dönerken geride bıraktığı arkadaşları aklına gelse de onları hatırlama hissinden çabuk kurtulur. “Gaz ocağı” ve Hasan’ın kendine verdiği kızının saç tokası ile köyüne geri döner.

Ekmek parası için göç eden bir diğer kişi Pehlivan Ali’dir. Sözlü olan Ali; uzun boylu, iri yapılı olması ve iyi güreş tutmasından dolayı “Pehlivan” diye anılır. Köyden hiç çıkmayan Ali’de gurbete çıkma korkusu vardır. Yusuf gibi çıkarıcı olan biri değildir. Aynı zamanda Yusuf gibi kurnaz olmayan Ali aksine saf bir yapıya sahiptir.

İri yapısından dolayı fabrikada kırma makinesinde çalışır. İrgatbaşına “avanta” vermek istemezler. Yusuf’la birlikte ırgatbaşını şikayet edeceklerdir. Ama işler planlandığı gibi gitmez ve işten kovulurlar. Laz taşeron onlara inşaat işi ayarlar. Ali, kireç söndürme işinde çalışacaktır. Güçlü bir yapıya sahip olmasına rağmen kendisine karşı sarf edilen kötü sözlere her zaman sessiz kalmıştır.

“Birden amele çavuşu, Fatma’nın Pehlivan Ali’yle konuştuğunu uzaktan görmüş, sine sine gelmiş, tepelerine dikilivermişti.

Pehlivan Ali’ye çıkıştı:

-İşine baksana sen lan, ibne!

Pehlivan Ali fena halde bozuldu. Kireç karmaya çabuk çabuk koyulduysa da ibne demişti çavuş. İbne kendisiydi, eşşoğlueşşek!

Usullacık başını kaldırıp baktı. Çavuş, kadının yanına teklifsizce sokulmuştu bile.” (Kemal, 2000: 123-124).

“Parasızlık ve çaresizlik yüzünden boynu bükük olan Ali hep susar; içine atar. Ara sıra fiziki gücüne dayanarak ‘keşke şöyle bir çevireydim’, ‘gönül diyor ki şunual yere ser’, ‘sana tokat attığında ona şöyle bir karakucak girmek vardı ya, neyse’ gibi benzeri sözler sarf etse de roman boyunca böyle bir davranışta bulunmaz.”(Özerinç, 2010: 29).

Saf bir yapıya sahip olan Ali'nin cinselliğe karşı bir zaafı vardır. Köyde sözlüsü bulunmasına karşılık Ömer Zorlu'nun “karısı” Fatma'yı görünce sözlüsünü unutur. Her geçen gün Fatma'ya kendini kaptıran Ali, arkadaşı Yusuf'un söylediklerini dinlemez ve onu kaçıır. Ali, Fatma'dan sonra Aptal Kızı ve genelevde çalışan ırgatbaşının kızı Selvi ile de bir birliktelik kurar.

Ç. köyünden başlayan bu sürüklenme bir patoz makinesinin dişlileri arasında son bulur. Koca bir canavarı andıran patoz makinesi Ali'nin ayağını kapar. Ağa onu “araba pislenmesin” diye araca almaz ve Ali, kan kaybından hayatını kaybeder.

Çukurova'nın yolunu tutan üç arkadaşın sonuncusu Köse Hasan'dır. Evli olan Köse Hasan, para kazanıp köye dönerken kızına saç tokası ve tarak alacaktır.

Hasan da diğer arkadaşları gibi “hemşehri”sinin fabrikasında işe başlar. Sulu koza işinde çalışan ve iliklerine kadar ıslanan Hasan belli bir süre sonra hastalanır ve işe gidemez hâle gelir. Hastalığın her geçen gün ilerlemesinin ardından sessizce ölümü bekler. Arkadaşlarının onu bırakıp gitmesine asla sitem etmeyen Hasan, onlardan helâllik ister. Bu davranışı ile olgun bir tavır sergilemiştir. Hasan, şehir ortamında yozlaşmadan ölür ve sömürüye karşı kaybeden ilk kişi olur.

Bereketli Topraklar Üzerinde romanında, Çukurova'ya göç eden erkek işçileri de görmek mümkündür. Şarkışlalı Yunus bu kişilerden biridir. Tarımda makineleşme başlamış ve büyük çiftliklere de traktör gibi araçlar alınmıştır. Böyle bir ortamda Çukurova'ya göç eden sadece köylüler değildir, sanayi işleri için göç eden işçiler de vardır. Üç arkadaşın trende tanıştığı Yunus, almış olduğu “sıkı kurs” neticesinde eğitimi üçüncü olarak tamamlamıştır ve çalışmak için Çukurova'nın yolunu tutmaktadır.

“-Çukurova'ya gidiyorum. Kurs'ta on beş kişiydik. İçimizde şehir uşakları da vardı. Lâkin imtihanda ben üçüncü geldim. Ben şimdi bütün traktörlerin dilinden anlarım. Motorlarını sökerim, pistonlarını rektifiye ederim!”(Kemal, 2000: 24).

Yukarıdaki satırlara baktığımızda sanayileşme sonucunda gerçekleştirilen göçün dışında dikkat edilecek başka bir husus da köylü-şehirli çatışmasının Yunus üzerinden de vurgulanmasıdır. Makinelerden çok iyi anladığını ve iyi bir kurs aldığını söyleyen Yunus, eğitim sırasında “şehirlilere” karşı üstünlük kurduğunu burada vurgulamıştır. Şehirliyi “cin” olarak gören bu üç arkadaşına ne kadar bilgili olduğunu göstermek açısından önemlidir. Bu

durum köylü ile şehirli arasındaki bu çatışmaların her alanda ve her yerde olduğunun bir göstergesidir.

Çukurova'ya ekmek parası için gelen başka bir işçi de Kılıç Usta'dır. Duvar ustası olan Kılıç Usta, yılın büyük bir bölümünü gurbette geçirir. Yurdun dört bir yanına giden Kılıç Usta nerede iş bulursa orada çalışmaktadır.

“Kırk beşlik Kılıç usta, sağlam yapılı, kırpık bıyıklı, Tonya'lı biri, beş çocuk babasıydı. Her yıl elinde tahta bavulu, bavulunun içinde malası, su terazisi, şakülü gurbete düşer, yurdun neresinde iş bulursa gider aylarlarca o işten öteki işe dolaşır, sonra koynunda çocuklarının rızkı, köyüne döner pek pek bir, bir buçuk ay, sonra yine düşerdi gurbete.

Sertti. Öyle her önüne gelenle şakalaşmazdı ama, gözü açık delikanlılara da sanatı öğretmekte kiskanç değildi. Ona harç taşıyan nice delikanlıya zenaatı belletmiş, ellerine mala vermişti.”(Kemal, 2000: 143).

Gözü açık delikanlılardan biri olan Yusuf, her geçen gün Kılıç Usta'dan işi öğrenir. Belli bir müddet sonra o da bir duvar ustası olur.

Taşeronla arası açılan Kılıç Usta işten ayrılır. Yerine Yusuf geçer. Kılıç Usta romandaki olumlu tiptir. Boyun eğmeyen, uçkura haram çözmeyen, ekmeğinin peşinde olan ve hümanizmi vurgulayan bir işçidir.

Onurlu duruşuyla eğilip büzülmeyen Kılıç Usta, iş verenler tarafından istenilmeyen özelliktedir. O, her ne şartta olursa olsun dik durmayı başarır ve giderken Yusuf'a birkaç öğütte bulunur.

“Ben gidiyorum, dedi. Koyarlar yerime belki de seni. Olma kula kul;öpme el ayak, kirlenmesin ağzın. Ya ver canım insan için, ya da etme kalabalık dünyamıza!”(Kemal, 2000: 166).

Bu öğütlerin Yusuf'u etkilediğini söylemek pek mümkün değildir. Kılıç Usta'nın harcını taşıyan, yemeğini pişiren, bulaşığını yıkayan, “iş aptesane ibriğine” kadar vardırıan Yusuf, romanın sonunda Kılıç Usta için “vızırtı” diyebilecek kadar çıkarıcı ve ikiyüzlü biridir.

Çukurova topraklarını tercih eden bir başkası da *Kanlı Topraklar*'ın Topal Nuri'sidir. Çocuk yaşlarda kimsesiz kalmış ve Çukurova'nın yolunu tutmuş bir çocuktur. Hayatın tokadını küçük yaşlarda yiyen bu çocuk büyüyünce bu ezilmişliğin hesabını sorma arzusu içerisinde büyüyen biridir. Çevresinde görmüş olduğu ağalar gibi büyük toprakların sahibi olmak ister. Bununla birlikte herkesin “saygı ve hürmet” gösterdiği biri olacaktır. Bu yolda önüne çıkacak kimseye acımayacaktır.

Topal Nuri, Nedim Ağa'nın fabrikasında çırçır katibidir. Kendisi gibi fabrikada çalışan kantarcı katibi Mustafa vardır. Nuri'nin “gözü” hep yükseklerde. Kendi çıkarı için Tevfik ile anlaşıp çaldığı çığitleri satmakta, Nedim ağanın kirli işlerini ört bas etmektedir. Yine aynı fabrikada çalışan ve kendi çıkarı için kullandığı Kantarcı Mustafa'yı oyuna getirip hapse girmesini sağlar. Mustafa'nın hırs dolu karısını Nedim Ağa'ya ayarlar.

Nuri, karısını boşar ve onu köye gönderir. Nedim Ağa'nın çarpık bacaklı kızı ile evlenir. Haydar'ın dükkanında otururken büyük arazilerin sahibi Hakkı Bey ile tanışır. Bu arazileri ucuz yolla satacaktır. Ama bu araziler yıllardır köylü tarafından ekilip biçilmektedir. Ağa ne kadar bu işe yanaşmasa da Nuri bu toprakların sahibi olmak ister. Toprakları “fuzûlen işgal eden” köylü toprakların satılacağını duyunca tepki gösterir ve araya Halk Fırkası ile bağlantısı olan Sinan Efendi'yi katar. Din istismarcısı Kabak Hafız ile birlikte olan Nuri, değişik tekliflerle Sinan Efendi'yi kandırır. Şerif Ağa'nın yeğeni Yaşar'ın tehditleri de Nuri'yi korkutmaz. Nuri düzenlemiş olduğu tezgah sayesinde Sinan ile Yaşar'ı birbirine kırdırır. ”Bereketli topraklar” , “kanlı topraklar” haline gelir.

“Kanlı Topraklar”ın baş şahsı Topal Nuri'dir. Vaka, işçilikten kâtipliğe, kâtiplikten, şeytanca zekâsı ve çevirdiği dolaplar sayesinde Nedim Ağa'nın damadı olmaya yükselen Topal Nuri'nin etrafında cereyan eder. ‘Romanın bütün ağırlık noktası, Topal Nuri'nin zenginlik ve ağalığa ulaşmak için yaptığı sürekli kavganın basamak basamak tasvirine dayanıyor.’(Alangu, 1965'ten akt. Narlı, 2002: 273).

Nuri, küçüklükten gelme ezikliğini büyük bir toprak ağası olarak örtmeye çalışır. Geleneksel yapının bir göstergesi olarak söyleyebileceğimiz toprak ağası olma arzusu onda fazlasıyla vardır.

“*Eskici Dükkânı*”nın baş şahsı Topal Eskici'dir. Menderes iktidarından sonraki dönemin sosyo-ekonomik kesitlerini gösteren dönüşümlerin tamamı -tarımda 1930'lardan sonraki büyük makinalaşma; gümrüklerin açılması ve yabancı malların iç üretimi

yavaşlatması; bunun üzerine küçük zanaat sahiplerinin çözülüp yıkılması toplumdaki mal hırsının artması- Topal Eskici'yle ilişkilendirilmiş olarak gösterilir.”(Narlı, 2002: 277).

Topal Eskici de Çukurova topraklarını tercih edenlerdendir. Resul Ağa'nın torunu olarak doğar ve üstüne titrenerek büyür. Birinci Dünya Savaşı yıllarında askere alınan Eskici Trablusgrap'ta bacağıнын birini kaybeder. Memlekete döndüğünden beri pek çok şey değişmiştir. Kendisinin aksine savaştan kaçanlar yolunu bulmuş ve zengin olmuştur. Eskici ise dükkânında geçim derdi ile uğraşır. Bir ara demircilik yapmak için köye göçse de sonra tekrar eskicilik için şehre geri döner.

Her geçen gün işler Eskici için kötü gider. İşler kötü gittikçe onun sinirliliği ve küfürbazlığı artar. Büyük oğlu Mehmet ile sürekli çatışan Eskici, küçük oğlu Ali'yi sevmektedir. Mehmet çalıştığı fabrikadan çıkarılmıştır. Babasının yanında çalışır ama Eskici oğlunu yanında istemez onun acilen kendine iş bulmasını ister. Mehmet, kuruluşu kültü toplamakta bulur. Babasının hakaretlerine daha fazla dayanamayan abisine göre daha asi olan Ali de Mehmet ile gitmeye karar verir. Bunları öğrenen Eskici, hem yalnız kalmaktan korktuğu içi hem de kazanılan para ile “ısmarıççı dükkânı” açma hevesi ile oğlanlar ile birlikte gitmek ister. Bütün aile ekmeği bol olan bu topraklara gelirler. Yolda bir de onlara şoför muâvini Ünal katılır. Zeliha'yı seven Ünal, Eskici'nin gözüne girmeye çalışır. Bir gün Eskici'nin küfrü sonrası ortalık karışır ve Eskici, Mehmet'e yumruk atar bunun üzerine karısı, kızı ve Ünal eve geri dönerler. Eskici kısa süre sonra pişmanlık yaşar. Belli bir süre sonra oğlanlar da perişan halde geri dönerler. Eskici onlar için dükkânını satar.

Yukarıdaki satırlarda görüldüğü gibi memleketlerinden kalkıp gelen köylülerin ilk tercihi Çukurova olmaktadır. Köylüler tarafından “bereketli toprak” olarak görülen Çukurova pek çok ırgata “ekmek kapısı” olur. Çetin şartlar altında çalışan ve sömürülen ırgat için bu topraklar bazen “ekmek kapısı” olmaktan çıkarak ırgatların mezarı haline de gelir.

Pek çok ırgatın alın teri damlattığı bu “bereketli topraklar” yeri geldiğinde bölüşülemez olur. Canları pahasına savundukları bu topraklara kimi zaman “alın teri” yerine “kan” damlamıştır.

Erkeklerin başka bir göç merkezi de İstanbul olmuştur. Pek çok “yorganlı” tarafından tercih edilen bu şehir “ekmek kavgası”nın verildiği yer haline gelir. İstanbul'da

dışlanma, hor görülme, aşağılanma gibi sorunların dışında sömürüye karşı da dik durmaya çalışacaklar ekmeğinin peşinden gitmek için mücadele edeceklerdir.

Orhan Kemal, pek çok eserinde işçilere yer vermiştir. İşçilerin yaşam mücadelesini, ekmek için savaşlarını konu edinmiştir. Çünkü yazar da ekmek peşinde koşan bir “işçi”dir. İşçilerin yanında bulunmuş, onlarla sohbet etmiş, işçi kahvelerinde zaman geçirmiş biridir. Yani yazar hayatının her alanında onlarla birlikte olmuştur.

“Hemen hemen bütün hikâyelerinde işçileri anlatır. Onların ekmek peşindeki mücadelelerini sahneler. Gerçek hayatında da işçi ve yoksullar dışında pek çevresi olmaz. Amelelikten hamallıktan kâtipliğe kadar her işte çalışır. Adana’da oturduğu kahveler (Nadir’in kahvesi- Giritli’nin kahvesi) işçilerin kahveleridir. En yakın dostları işçiler ve makine ustalarıdır. İstanbul’a geldiğinde aylarca iş arar. Bursa Cezaevi’nden arkadaşı olan biriyle pazarlarda sebze meyve satar.”(Narlı, 2002: 146).

Yazarın çocuk yaşlardan itibaren işçi sınıfının olduğu bir ortamda büyümesi onun düşüncelerini de etkilemiştir. Okumasını çok isteyen babası ile gerçekleşen diyalog, bulunmuş olduğu bu ortamın yazarda nasıl bir etki bıraktığını görmek açısından önemlidir.

“İçinden, ben dersimi okuyup bey olmak istemiyorum, ben kunduracı olacağım ya da amele!.. Söyle sen ne olmak istiyorsun?..

Düşündüğünü söyle, korkma..

Uzatmıyalım babama amele olacağımı söylemiş bulundum..”(Uğurlu, 1973: 8).

“Orhan Kemal’in kendi hayatına ve kendi çevresine benzeyen roman dünyasına girmesi böylece başlamış olur. Ama henüz, içinde yaşadığı çevre ile ilgili ideolojik bilgileri ve donanımları yoktur. Bu arada Nazım Hikmet’in şiirlerini falan da okur ama disipline edilmiş bir ‘toplumculuk’ anlayışı yoktur. Asıl ‘bilinçlenme’ Bursa Cezaevi’nde Nazım Hikmet’le tanışmasıyla başlar. Bu süreç, yazarı, bilinçli olarak toplumsal gerçekliği anlamaya, ona tanık olup yansıtmaya götürür. Artık o, sosyal yapı içerisinde hep aynı tabakayı (yoksulları) hep aynı problemleri (ekmek, düzenbazlık, yozlaşma, cinsellik) görür ve yansıtır.”(Narlı, 2002: 302).

Yazarın eserlerinde yer alan bu insanlar Orhan Kemal'in daima çevresinde bulunan kişilerdir. Yazarın, eserlerinde yer vermiş olduğu bu insanlara karşı duyduğu büyük sevgi, işçileri onun en temel tiplerinden biri olmasını sağlamıştır.

“...amacım çok iyi bildiğim insanları mümkün olduğu kadar işlemek.. Bunu yaparken şunu düşünüyorum, peki niçin yazıyorum?.. Ben işçileri seviyor muyum?.. Acıyor muyum onlara?.. Yoksa bunların bilgisizliğine kızıyor muyum?.. Şöyle bir kendimi yokladığım zaman, diyorum ki, ben onları seviyorum...”(Uğurlu, 1973: 409).

İşçilerin ve yoksulların dışında farklı yaşamları pek bilmeyen yazar eserlerinde onların kavgasını, mücadelesini konu edinmiştir. Anlatmış olduğu bu mücadele ve hayatta kalma savaşı yüzünden suçlanan yazar, “en iyi bildiğim konuları alırım” diyerek kendini savunmuştur.

“Bir zaman «Arka Sokak» hikâye kitabım mahkemeye verilmişti.. Hakim, savcıya uyararak: «Konularımı neden hep fakir fukaradan, işçilerden aldığımı, Türkiye’de varlıklı insanların, iyi yaşayanların olup olmadığını sormuştu.» İlk bakışta evet, çok doğru bir soru.. Neden hep bu insanları, bu insanların yoksulluğunu ele alıyorum?.. O zaman Hakime: «Ben gerçekçi bir yazarım.. En iyi bildiğim konuları alırım.. Varlıklı yurttaşların yaşayışlarını bilmiyorum, nasıl yaşadıklarından da haberim yok..» demiş ve beraat etmiştim..”(Uğurlu, 1973: 442).

İşçilerin yaşamlarını çok iyi bilen ve kendisi de bir işçi olan yazar, eserlerinde İstanbul’a göç eden işçilere yer vermiştir. Yazarın, İstanbul’a göç eden işçileri anlattığı eseri *Gurbet Kuşları*’dır. İflahsızın Yusuf’un oğlu olan Memed, babasının yerine gurbete çıkar. Fakat gurbete gidilen yer Çukurova değil İstanbul’dur. Gafur Ağa’sının mektupta yazdığı iş vaadiyle yola çıkan Memed, Gafur Ağa’nın “dınaksızlık” etmesiyle açıkta kalır. Hamal Veli’nin sahip çıkması sayesinde kalacak bir yer bulur. Kastamonulu Recep okuma yazma öğretir. Recep’in babası sayesinde duvarcı ustası olur. Memed, bu kadar işi başarırken, asla babası gibi davranmaz. Çıkarıcı bir yapıya sahip olan, eğilip bükülen Yusuf’un aksine daima dik durmayı başarır. Babası Yusuf, Kabzımal Hüseyin’e karşı “senin kapının itiyim” derken; Memed asla öyle davranmaz. Hatta kendi doğruları uğruna kaldığı evden ayrılmayı bile göze alır. Güçlü bir karaktere sahip olan Memed, her zaman helâl lokmanın peşindedir. Karısı Ayşe ile hayallerini gerçekleştirmek için Zeytinburnu taraflarına yerleşirler. Burada

“Yeşiller”e para verirler ve bunun “rüşvet” olduğunu kimse tarafından seilmeyen, dışlanan öğretmen sayesinde öğrenirler.

Eserde, köylünün dışlanmasına, dönemin siyasi çıkarlarına, gecekondulaşmaya ve köylü sınıfından işçi sınıfına geçen insanlara yer verilir. Memed, yazar tarafından çizilen olumlu bir tiptir. Orhan Kemal, aslında bu olumlu tipin kendisi olduğunu söylemektedir.

“«Yorganlılar» da İflahsızın Yusuf’un oğlu Mehmet romanın olumlu kişisidir... Olumlu kişi vardır.. Ve her romanda olumlu kişi bulunur.. Bu doğrudan doğruya romancının kendisidir.. Yani dünya görüşüdür.. Aynı zamanda, dünya görüşü içinde kendi yurdunun geleceğidir.. Olumlu kişi, romancının kendisi, yurdu ve dünyası hakkındaki görüşüdür.. Yurdunun ve genellikle insanlık üzerindeki düşüncesidir.. Bu, benim soyum.. İnsan soyu.. Yüz yıl önce, bin yıl sonra gelmiş olabilir.. Ben, insana inanıyorum.. Onun gücüne, onun emeğine saygı duyuyorum.. Romancı olarak benim olumlu kişim bu.. Ben, olumlu bir kişi, buna inanan bir tip yaratırsam bu, benden ayrı birisi değildir.. Yani «Yorganlılar» a olumlu kişi olarak giren, romanı götüren Yusuf’un oğlu Mehmet «benim» dir...”(Uğurlu, 1973: 66-67).

Orhan Kemal’in romanlarında gördüğümüz bir başka duvar ustası da Kastamonulu Murat Usta’dır. *Gurbet Kuşları* romanında gördüğümüz Murat Usta, romanın olumlu tiplerindedir. Oğlu ile birlikte Kastamonu’dan İstanbul’a göç etmiştir.

Bereketli Topraklar Üzerinde romanında gördüğümüz Kılıç Usta ve *Gurbet Kuşları* romanında tanıdığımız Murat Usta, kıskanç olmayan ve insanların iyiliği için çalışan işçilerdir. Murat Usta, Memed’e duvarcılık mesleğini öğretir.

“Kendisi de yıllarca önce İstanbul’a gelip o devrin eline çabuk ustalarından duvarcılığı bellediği sıra bu Memed yaşında var yoktu. Onun elinden başkaları nasıl tuttularsa, o da şimdi bu açık göz, kabiliyetli çocuğun elinden tutacaktı. Böyleydi bu dünya: ‘Yap bir iyilik, denize at. Balık bilmezse Halik bilirdi!’”(Kemal, 2007a: 198).

Yazar, romanlarında olumlu tip olarak “usta”lara yer vermiştir. İşçi sınıfını temsil eden bu ustalar aynı zamanda bir “sınıf bilincinin” oluşmasını da sağlamıştır. Eğilip bükülmeyen, her zaman dik duran ve ekmeklerinin peşinde koşan bu ustalar “etek öpmeye ağız kirlenmez” düşüncesine karşı çıkan insanlardır.

Yukarıdaki satırlarda görüldüğü gibi yazar yaşamının büyük bir çoğunluğunu beraber geçirdiği kadın ve erkek işçileri eserlerine yansıtmıştır. Ekmek kavgası peşine düşen işçiler onun değişmez tiplerindendir.

İstanbul'a erkekler tarafından gerçekleştirilen işçi göçlerinin yanında başka sebeplerle gerçekleştirilen göçler de vardır. Bu göçler arasında ünlü olmak için gerçekleştirilen göçler bulunur.

Yalancı Dünya romanında Neriman ön planda olsa da yine aynı hayaller için İstanbul'u tercih eden bir erkek de vardır. İstanbul'da film yapımcısı Recep Civa'nın yanında çalışan Coni de bir zamanlar Anadolu'dan kalkıp jön olma amacıyla İstanbul'a gelir. Fakat burada onun gibi pek çok kişi vardır.

İstanbul'a ünlü olma maksadıyla gelen başka biri de *Yüz Karası* isimli eserde gördüğümüz Memet'tir. Günümüzde hâlâ büyük bir kesimi arkasından sürükleyen futbol aşkının geçtiğimiz yıllarda da etkili olduğunu eserde görmek mümkündür. Adana'da yaşayan Memet, futbolcu olma arzusu her geçen gün artan bir gençtir. Kendisi bir gün arkadaşı ile birlikte İstanbul'un yolunu tutar. Adana'da kalıp babasının sözleri altında ezilmektense İstanbul'a gidip hayallerinin peşinden koşmayı tercih etmiştir.

Ünlü olmanın dışında eğitim maksadıyla da göç almıştır İstanbul. *Yüz Karası* isimli eserde İstanbul'a gerçekleşen başka bir göçü de görmek mümkündür. Memet'in abisi Ahmet, İstanbul'a eğitim maksadıyla göç etmiştir. İstanbul'da Vefa Senti'nde yaşamaktadır. Üstü başı eski püskü olan Ahmet; virane, yıkık dökük bir evde kalmaktadır. Okulu bitirip, iş sahibi olunca bu fakirliğin biteceğini düşünür.

Yüz Karası ve *El Kızı* eserlerinde doktor olma arzusu ile göç eden iki genç vardır. Yine ünlü olmak için gençler ya sinemayı seçerler ya da yeşil sahalara tercih ederler. Futbola çocukluktan beri ilgi duyan yazarın, *Yüz Karası* romanında İstanbul'a bu amaç için giden Memet'e yer verir.

İstanbul'a eğitim maksadıyla göç eden bir başka roman kişisi gelin-kaynana çatışmasının daha çok da kaynana eziyetinin görüldüğü *El Kızı* romanındaki Haldun'dur. Mazhar ile Nazan'ın Haldun adında çocuğu vardır. Nazan, kayınvalidesinin oyunlarından dolayı İstanbul'a gönderilmiş ve Haldun, Hacer Hanım'ın yanında kalmıştır. Avukat olan Mazhar ise gazinoda tanıştığı Neriman ile yaşar. Mazhar, bir gün tarla ile ilgili keşfe

gittiğinde öldürülür. Haldun'u yanında götüren Neriman daha sonra başka birisi ile evlenecek olunca Haldun'u, Mazhar'ın arkadaşı olan Avukat Nihat ile Hikmet Hanıma bırakır. Çocukları olmayan bu çift Haldun'u sahiplenirler. Daha sonra Nermin adında bir kızları olur. Haldun büyümektedir. Liseyi bitirdikten sonra doktor olma arzusu ile İstanbul'a gider.

İstanbul'a gerçekleştirilen göçlere bakıldığında eğitim ve ünlü olma arzusu gibi nedenler de vardır. Orhan Kemal de gençlik yıllarında gerek eğitim gerekse futbolcu olma arzusu ile İstanbul'a gitmiş fakat aradığını bulamayınca tekrar Adana'nın yolunu tutmuştur.

Çukurova ve İstanbul'un dışında Anadolu'ya da göçler gerçekleşir. Anadolu'ya gerçekleştirilen göçlerde mekan tam olarak belli değildir. Yazarın, *Kötü Yol* eserinde Anadolu'nun herhangi bir kasabasına gerçekleştirilen bir göç vardır. İhsan'ın çalıştığı firma yol yapım işi alır. Bu iş Orta Anadolu'dan Doğu'ya uzanan bir yol yapım işidir. İhsan, hayalini kurduğu evi yapabilmek için bu işi kabul eder. Annesinin karşı çıkmasına rağmen bu işi kabul eder. Ekonomik sebeplerle gerçekleşen bu göç İhsan'ın ailesi için "kötü" sonuçlar doğuracaktır. Yazarın, Demokrat Parti yıllarında İstanbul'da çok sık gördüğümüz yol yıkım ve yapım çalışmaları bu eserde Anadolu kasabasında gerçekleşmektedir.

Yukarıdaki satırlarda görüldüğü gibi erkekler tarafından yapılan göçlerde Çukurova ve İstanbul bölgesi daha çok talep görmüştür. Çukurova'ya gerçekleştirilen göçlerde siyasi ve ekonomik sebepler görülmektedir. İstanbul'a gerçekleştirilen göçlerde ekonomik sebepler, eğitim ve ünlü olma gayesi görülmektedir.

"Orhan Kemal, işçileri, memurları, cezaevinde yaşayanları, emeklileri, çocukları, genç erkek ve kızları çöpçüleri, kadınları ve diğer yaşayan kahramanları yaratarak, yani küçük insanları yazarak Türkiye'nin gelişme sürecini yapıtlarında yansıtan ölümsüz bir insan olarak tarihe damga vurmuş nadir insanlardan birisidir"(Kemal, 2002: 89).

Yaşamı boyunca toplum ile içi içe olan yazar, bu durumu çok iyi kullanmış ve eserlerinde gözlemlerinden, yaşadığı olaylardan hareketle küçük insanların mutluluğunu, mutsuzluğunu, hayalleri için verdikleri mücadeleyi, ekmek kavgalarını gerçekçi ve başarılı bir biçimde vermeyi başarmıştır. Bu başarıya ulaşmasında kendisinin de eserlerinde bahsettiği "küçük adamlardan" biri olmasının da etkisi olduğunu söylemek gerekir.

6. BÖLÜM

6.GÖÇLERİN SONUÇLARI

Eserlerinde, “küçük insanların” ekmek için mücadelesini ve bu insanların bütün olumsuzluklara karşı direnişini anlatan bir yazardır Orhan Kemal. Kendi çevresinde tanıdığı kişileri, şahit olduğu olayları ve girişmiş olduğu “ekmek kavgası”nı eserlerine yansıtır.

Yazarın çocukluk dönemlerinden itibaren giriştiği “ekmek” arayışı eserlerine sirayet etmiştir. Çocukluk dönemlerinden itibaren gerek yurt içinde gerek yurt dışında ekmeğin peşinden koşmuş, pek çok olumsuzluk yaşamıştır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen asla sönmeyen umut ışığı yazarın her zaman mücadele etmesini sağlamıştır.

Yazar, hayatı boyunca ekmeği için kavga etmiş ve ekmek için göç etmiştir. Yazarın çocukluk yıllarından başlayan göç serüveni, eserlerine de yansımıştır. Yazar, eserlerinde bir parça ekmek için memleketinden yola çıkan ve Çukurova'nın sarı sığağında ekmek kavgasıyla birlikte hem ağa sömürüsü hem de yaşam karşısında hayatta kalmaya çalışan köylüyü; taşı toprağı altın diye bildikleri, hakkında çok hikaye dinledikleri İstanbul'a göç eden işçiyi; ünlü olma gayesi ile ayakları yerden kesilen ve ünlü olmaktan başka gözü hiçbir şey görmeyen gençleri konu edinmiştir.

Göç konusu Orhan Kemal'in pek çok eserinin temelini oluşturmaktadır. Romanlarında birbirinden farklı insanlar birbirinden farklı sebepler doğrultusunda göç etmişlerdir. Gerçekleşen göçlerin temel sebepleri göz önüne alındığında ekonomik sebepler doğrultusunda gerçekleştirilen göçlerin bir hayli çok olduğu görülmektedir. Bunun dışında siyasi olaylar, gerçekleştirilmek istenilen hayaller de göçü tetikleyen sebepler arasındadır.

Ekmek peşinde koşan “küçük adam”ların hayat mücadelesini, bir yerden başka bir yere savruluşlarını bütün gerçekliği ile anlatmıştır.

6.1.Siyasi Sebeplerle Gerçekleştirilen Göçlerin Sonuçları

Orhan Kemal, daha çocukluk yıllarında babası vasıtasıyla siyaset ile tanışmıştır. Babasının girişmiş olduğu siyasi mücadele ailenin yaşayacağı sıkıntı, yokluk ve arka arkaya gelecek göç dalgasının başlangıcı olur. Yazarın çocukluk yıllarını içeren *Baba Evi* romanında siyasi sebepler neticesinde yaşanan göçü görmekteyiz. “Bu küçük romanında, savaş sonrasında (1919-1925) eski düzenden kalma ailelerin savrulup dağılışını, babası ile

kendisinin gurbete düşmelerini, fakir insanlar arasında yuvarlanışlarını, Türkiye'nin geçirdiği evrimlerin hayatı etkileyicini yansıtmaya çalışıyordu.”(Alangu, 1974: 1395). Yazarın babası Abdülkadir Kemali Bey, siyasi çekişmelerin ardından Beyrut'a kaçmak zorunda kalır. Belli bir müddet sonra aile de babanın yanına göç eder. Fakat yaşanan bu göç aileye mutluluk getirmez. Burada sefalet dolu günler aileyi beklemektedir. Lübnan kanunları gereğince babası burada avukatlık yapamaz. Açtıkları lokantada istediklerini bulamayan aile gittikçe dibe doğru sürüklenmektedir. Burada her geçen gün sıkılan ve kendini yalnız hisseden Orhan Kemal, memleket hasreti ile yanar ve Adana'ya geri dönmek ister. Israrları neticesinde ailesini geride bırakarak Adana'ya geri dönmeyi başarır. Memlekete döndükten sonra onun için “avare yıllar” başlar.

Yazarın *Cemile* eserinde Boşnakların Sırp lar ile yaşamış olduğu çatışmanın ardından Çukurova topraklarına göç eden iki aileyi görmekteyiz. Yazarın eşi Nuriye Hanım'ın hayatından esinlenerek yazdığı bu eserde, İhtiyar Muy ile arkadaşı Malik, Sırp çeteleri ile yaşanan çatışmaların ardından Bosna'dan ayrılarak önce İstanbul'un sonra da Çukurova'nın yolunu tutarlar.

“İstanbul limanına bir kaç parça mücevherle ayak basan kalabalık iki ailenin elindeki avucımdakiler şaşılacak bir hızla eriyiverince, Malik'le Muy hayatlarında ilk defa geçim derdi diye bir şey olduğunu öğrendiler.”(Kemal, 1958: 91).

O döneme kadar açlık sefalet nedir bilmeyen bu iki aile ellerindeki paranın her geçen gün erimesinin ardından çalışmak zorunda kalır. Çukurova'nın bereketli topraklarında çalışmak için mücadele eden erkekler alışık olmadıkları bu coğrafyaya uyum sağlayamazlar. Erkeklerin ardından çalışma sırası kadınlara gelir. Çukurova toprakları onlardan bir kuru ekmek karşılığında bütün ömürlerini alır.

“Romanda ‘göç’ ve ‘fabrika’ Balkan insanlarını ölüme sürükleyerek olumsuz işlev taşır. Göç, gidilen topraklardaki yabancılık ve gariplikten, fabrika da emeği ve bedeni tüketmesinden dolayı romanda olumsuz özellikleriyle yer alır. Balkan göçmenlerinin göç ve fabrika kısıncısındaki kötü yazgısı şu sözlerle özetlenmektedir: ”(Akdağ, 2014: 229).

“Fabrikaları ve pamuk tarlalarıyla ünlü bu güney Anadolu şehrine göçüldü. Ne yapılsa boş. Beceriksiz derebey torunları elleri böğürlerinde kaldılar. O zaman talihlerini denemek sırası kadınlara geldi. O kadınlar ki, dalları yerlere degen koyu gölgeli meyve bahçelerinde gülüp türkü söylemek, süslenip salına salına dalaşmaktan başkasına alışmamış,

rahatlıktan semirmiş kadınlardı. Fabrikada hızla kuruyup çirkinleşmeğe başladılar. Gün geldi, ellerinde mendil, küt küt öksürerek, iki iyilikten birini dilediler.

Daha sonraları kadınlar toprağa verildi çocuklar fabrikalara... ”(Kemal, 1958: 92).

Bu çocuklardan biri Cemile diğeri de kardeşi Sadri’dir. Memleketlerinden iç çatışma sonrası kalkıp gelen bu aile, açlık ve sefalet yüzünden fabrikanın çetin şartlarında çalışmak zorunda kalırlar fakat geçen zaman onlardan çok şey götürür.

İhtiyar Muy, çocuklarının fabrikada çalışmasına razı değildir, onları fabrikanın dışlilerine kaptırmak istemez. Kendi yaşamış olduğu bu durumun çocuklarının da başına gelmesinden korkar.

“-...Gül gibi karımı yuttu bu fabrika benim! benimse... Nah!

Kolunu çemirledi Hâlâ bir makine dişlisinin izleri belli olan damarlı, büzük büzük kolunu gösterdi:

-...Makinenin dişleri arasından çektim! Ondan sonra da tövbe ettim fabrikaya! Amma çocuklarımı çalıştırıyorum... Yokluk, ne yapım.?”(Kemal, 1958: 76).

Göçün aileye rahat bir yaşam getirdiği söylenemez. Bosna’da yaşanan çatışma yüzünden kalkıp gelen aile, Çukurova topraklarında beklediği rahatı bulamaz. Bosna topraklarında yaşarken, rahat bir yaşam süren bu aileye kucak açan Çukurova onlara rahat bir yaşam imkanını sunmaz. Önce kendileri sonra kadınları en son da çocukları fabrikanın canavarı andıran dişlileri arasında ekmek derdine düşmüştür. Bu dişliler her an bir başka insanın hayatına son verebilir.

Yazarın *Devlet Kuşu* eserinde mübadele sonrası Balkanlardan İstanbul’un kenar mahallesine gelen bir aile vardır. Ailede baba kapıcılıktan ayrılmış, işi olmayan bir adamdır. İki kız trikada çalışmakta; küçük kardeşleri Erol, okula gitmektedir. Mustafa, işsiz “avare” bir gençtir. Anneleri ise evlatlarının zengin kısmet bulmasını bekleyen bir kadındır.

Aile, İstanbul’a geldiğinde baba Boyacı Bayram ile karısının bütün altınlarını çarçur eder ve sıkıntıya düşerler. Yoksulların oturduğu bu semte eski bir kaymakam olan Zülfikar Bey apartman yaptırır. Zülfikar Bey’in “çirkin” kızı Hülya, Mustafa’ya aşık olur. Ailesi ve arkadaşları yoksulluktan kurtuluşu Mustafa’nın Hülya ile evlenmesinde bulurlar. Mustafa

ise Aynur'a aşıktır. Zorlamalar karşısında daha fazla dayanamayan Mustafa, Hülya ile evlenmeyi kabul eder. Evliliği benimseyemeyen Mustafa bir de Zülfikar Bey'in baskıları ile karşılaşınca evi terk eder. Hülya merdivenlerden düşer, çocuğunu kaybeder. Hülya, yaşamış olduğu kötü olaylar ardından hastaneye kaldırılır ve sürekli Mustafa'yı sayıklar. Bunun üzerine Zülfikar Bey, Mustafa'yı bulur ve ona Hülya'nın ziyaret etmesi karşılığında para teklif eder. Mustafa'nın arkadaşı Sülo "insanlığımızı para ile satmayız" diyerek parayı iade eder. Üç arkadaş ve Zülfikar Bey taksi ile hastanenin yolunu tutarlar.

Eserde, yaşanan göçün ardından ellerindeki parayı çarçur eden ve iyice yoksul duruma düşen aileden bahsedilir. Vakanın ilerleyişinde göçün direkt etkisinden bahsedilemez. Aile, oğulları Mustafa'yı yoksulluktan kurtuluş olarak görür ve Zülfikar Bey onlar için "devlet kuşu"dur. Ailesi için kendi hürriyetinden vazgeçen Mustafa, asla para karşısında insanlığını satmaz. Bu durum yazarın "aydınlık gerçekçi" tavrını göstermektedir.

Yazarın *Devlet Kuşu* eseri de yine kendi tanıklıklarından, gözlemlerinden hareketle oluşturmuş olduğu bir romanıdır.

"(...Devletkuşu', 'İspinozlar' Muzaffer Buyrukçu'nun hayatıydı. Roman onun hayatından alınan parçalardı. Çingene, Taşkasaplı, Sülo, Buyrukçu'nun eski arkadaşlarıydı. Ayten, Nurten kız kardeşleri. Erol, küçük kardeşi. Baba, Buyrukçu'nun Balkanlar'dan göçmen olarak gelen, önce Niğde'ye, sonra İstanbul'a yerleşen 'Gece Postası', 'Son Telgraf' gazetelerinde bekçilik yapan Ahmet Ağaydı. Orhan Kemal, Buyrukçu'yla birlikte olmanın havasında yazmıştı bu romanı.. Çok iyi bilirdi onun ailesini, kardeşlerini, babasını.."(Otyam, 1999: 214).

Yazar, yaşamı boyunca karşılaşmış olduğu insanları, yaşadığı olayları ve bu doğrultuda yapmış olduğu gözlemleri iyi bir şekilde değerlendirip roman haline getirmekte oldukça başarılıdır.

Yazarın gelin-kaynana çatışmasına yer vermiş olduğu *El Kızı* romanında da siyasi sebeplere dayalı bir göç görülmektedir. *El Kızı* romanındaki Mazhar'ın annesi Hacer Hanım çocukluğunda Rus saldırısı sonrası Karaorman'dan kardeşi ile birlikte Edirne'ye kaçar. Burada kardeşi İzmir'e gönderilirken kendisi de aza mülazımının kötürüm kızına bakmak için İstanbul'a gönderilir. Burada hep itip kakılır. İleride zengin olacağı günlerin hayalini kurar. Yıllar gelip geçer. Hacer on beş yaşına gelmiştir. Bir gün aza mülazımının eve içkili geldiği akşam birlikte olurlar. Evli olan aza mülazımı bu durumdan kurtulmak için Hacer'i

kendi yanında çalışan Mübaşir İsmail ile evlendirir. Hacer, İsmail ile evlenmesine rağmen aza mülazımı ile de birlikteliğine devam eder. Hacer ne kocasını sever ne de aza mülazımını. Onun gönlü bir sokak ötede oturan bir subaydadır. Genç Subay da, Hacer'i beğenir. Subay'ın tayini çıkar. Subayla birlikte Rumeli taraflarına gider. Subay'ın şehit olmasıyla birlikte tekrar karnındaki çocuğu ile İstanbul'a geri döner. Geldiğinde aza mülazımı ile İsmail Anadolu'da bir kasabaya gitmiştir. Gittikleri yeri bulur. İsmail ile aza mülazımı Hacer'in geldiğini görünce çok sevinir. Hacer'in Subay'dan olan çocuğu doğar. Adı Mazhar olur. Mazhar bir buçuk yaşlarına geldiğinde aza mülazımı Arabistan'da bir yere gönderilir. İsmail ise Güney illerinden birine gönderilir burada veremden ölür.

Eserin ilk bölümlerinde Hacer Hanım vasıtasıyla öğrendiğimiz bu göç olayı romanın ana temasını oluşturmamakla birlikte Hacer Hanımda çocukluktan kalma ezilme duygusu her daim hissedilir. Çocukluk dönemlerinden beri gerçekleştirdiği göç onun hayatında önemli değişikliklerin yaşanmasını sağlamıştır. Savaş sırasında gerçekleştirilen göç ile aza mülazımının evine gerçekleştirilen göç kendi rızası dışında olurken daha sonra gerçekleştirdiği göçlerde kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmiştir. Çocukluk yıllarından beri güzel bir yuva hayali kuran Hacer, oğlunu “vekil vükela” kızları ile evlendirecektir.

Hacer Hanım bu arzusunu gerçekleştiremez ve oğlu “hizmetçi kılıklı” Nazan ile evlenir. Gelinine karşı takınmış olduğu tavırlar Nazan'ın başına kötü şeylerin gelmesine neden olacaktır. Romanın ilerleyen bölümlerinde elindeki tüm varlığını kaybeden Hacer'in hizmetçiliğe başladığını ve hizmetçiliğini yaptığı aile ile İstanbul'a göç ettiğini öğreniriz.

Yazar, kendisinde “aydınlık gerçekçiliğin” fitilini ateşleyen *Bir Filiz Vardı* eserinde aşık olduğu Ülkü'nün hikayesine yer vermiştir. Yazar bu aşktan bir roman yazar ve bir de erkek evlâdı olur.

Bir Filiz Vardı romanında da Balkan savaşları sırasında göç eden bir aileye yer verilir. Eserin gelişmesinde göç etkin bir rol oynamaz. Yazar, romanında kenar mahallerin birinde oturan Filiz'in iş hayatında yaşamış olduğu sorunları anlatır. Eserde, kadınların cinsel obje olarak görülmesine, dik duran, alın teriyle ekmek parası kazanmak için uğraşan ve “bileği bükülünce teslim olmayan” bir işçi kıza yer verilir.

“Filiz, Menderes iktidarı zamanında arabacılık yapan, sonraları işleri bozulan Balkan göçmeni bir baba ile, kocasının kazandıklarıyla geçinemedikleri için bir çorap atölyesinde

çalışan bir annenin üç kızından büyüğüdür.”(Narlı, 2002: 446). Babası Filiz’den iş bulup çalışmasını ister. Filiz, 400 lira aylıkla kitap deposunda iş bulur. Fakat iş yeri sahibi Maşa, sürekli olarak Filiz’e sarkıntılık eder. Filiz, Maşa’nın kendisine sunduğu her teklifi reddeder. O alın teri ile parasını kazanma derindedir. Filiz, kitapçıdan ayrılarak daha düşük bir maaş ile bir sendikaya sekreter olur. Maşa, Filiz’in peşine bırakmaz. Filiz ile evlenmesinin karşılığında Filiz’in babasına kahvehane açacağı sözünü verir. Babasının baskılarına dayanamayan Filiz, tentürdiyot içerek intihara girişir. Haberi gazeteden öğrenen dokumacı hastaneye koşar. Filiz, dokumacıyı kendini sevdiğini anlamıştır.

Eserde, yazar Filiz üzerinden “aydınlık gerçekçilik”i vermeye çalışır. Filiz diğer kızlar gibi para karşılığında kendini teslim etmeyen bir kızdır. Filiz gerek mahallede gerek iş hayatında yaşamış olduğu bütün cinsel sarkıntılıklara rağmen kendini savunan ve asla paranın esiri olmayan bir kızdır.

Eserde, göç olayına romanın ilk bölümlerinde değinilmiştir. Göç olayı romanın ana temasında etken bir durum oluşturmamaktadır. Ailenin işleri, Balkanlardan gerçekleştirdiği göç sonrası değil, 27 Mayıs 1960 sonrası yaşanan darbenin ardından gelen karanlık günler sonrasında bozulur.

Mübadele sonrası yaşanan başka bir göç olayı da *Murtaza* eserinde görülmektedir. Tanık olduğu olayları, tanıdığı insanları kaleme alan ve çok iyi bir gözlem yeteneği olan sanatçının *Murtaza* eseri de bu tanıklığın bir eseridir. Murtaza ile annesi göç sonucunda, sonrasında rahata eremezler. Ayrıca Murtaza, çocuklarından yana hayal kırıklığı yaşar.

Yazarın eserlerinde siyasi sebepler sonrasında gerçekleştirilen göçler değerlendirildiğinde bu göçlerin mutluluk getirdiği söylenemez. Yine bu başlık altında aldığımız göçlerde *Murtaza*, *Bir Filiz Vardı*, *Devlet Kuşu*, *El Kızı* gibi eserlerde göç eden kişiler Balkanlardan gelen muhacirlerdir. Savaş ortamından uzaklaşıp Türkiye’ye sığınan muhacirlerin göç sonrası refah bir şekilde yaşadığı söylenemez.

Çatışma sonrası gerçekleştirilen göç olayı da *Cemile* romanında görülmektedir. Bosna’da Sırplarla yaşanan çatışmaların ardından kalkıp gelen iki aile paraları tükenince çalışmak zorunda kalırlar. Fabrikanın dişlilerine kolunu kaptıran İhiyar MUY, evlatları için korkmaktadır. İçinde her zaman geri dönme arzusunu taşıyan MUY bu arzusunu gerçekleştiremeyecektir.

“Küçük Adamın Notları” serisinin ilk kitabı olan *Baba Evi* romanında da gerçekleştirilen göç diğer romanların aksine Türkiye’den yurt dışına olmuştur. Babasının parti çalışmaları ve siyasi çekişmelerinin ardından Türkiye’de daha fazla barınamayan aile Beyrut topraklarına göçer ve onları orada yoksulluk ve açlık aileye zor zamanlar yaşatmıştır. *Avare Yıllar* romanında da Raşit’in ailesinin Kudüs’e geçtiğini öğreniriz. Ama sefalet ailenin peşini orada da bırakmamıştır.

Bu başlık altında alınan *Devlet Kuşu*, *Bir Filiz Vardı*, *El Kızı* gibi eserlerde göç olayların ilerleyişinde direkt bir etki yapmamıştır. Ama *Murtaza*, *Cemile*, *Baba Evi* romanlarında ise gerçekleştirilen göçün etkisini roman içinde hissetmek mümkündür.

Sonuç olarak eserlere bakıldığında gerçekleştirilen göç sonrası rahat bir yaşamın ve mutluluğun geldiği söylenemez. Gerçekleştirilen göçler sonrasında memleket hasreti bitmez ve yeni geldikleri topraklarda garip, yabancı bir hâlde kalırlar.

“İki seneden beri bir türlü alışamadığım bu yerler, bu gurbet ellerinden usanmıştım. Vatanım burnumda tütüyordu. Vatanım, bilhassa memleketim, mektebim ve arkadaşlarım” (Kemal, 1981: 65).

Adana’nın sıcak ve bereketli topraklarına özlem duyan Orhan Kemal, memleketine dönmeyi başarır.

“Trenden iner inmez, memleketimin Haziran güneşiyle ısınmış toprağını öptüm” (Kemal, 1981: 80).

Cemile romanında tanıdığımız İhtiyar Malik’in düşünceleri ve sözleri de memleket hasretinin her daim sürdüğünü kanıtlamaktadır. Göç sonrası hükûmetin kendisine verdiği, Karagöl’de bulunan on beş dönümlük tarlayı Çukurova’dan kurtulmanın tek yolu olarak görür. Yaşlı adam çocukları Sadri ve Cemile’yi de köye götürmenin planlarını yapar.

“...köyümüze gidince, ooh! Dünyaya kapımı kapayacağım.. Çocuklarım itin köpeğin şerrinden kurtulacaklar... O zaman Cemka istediğin kadar uyu! Hiç karışmam. İstersen öğlene kadar... Amma inekleri sağmayı unutmak yok ha.!”(Kemal, 1958: 60).

İhtiyar Malik, Cemile’nin fabrikanın dişlilerinden kurtulup ev işlerine bakmasını; Sadri’nin de kendisiyle birlikte toprak ile uğraşmasını hayal eder. Ancak hayallerine kavuşamaz.

6.2.Ekonomik Sebeplerle Gerçekleştirilen Göçlerin Sonuçları

Yaşamı boyunca “ekmek” peşinde koşan sanatçı, eserlerinde de özellikle ekmek için savaştan “küçük insanları” anlatmıştır. Ekmek için memleketlerini terk eden köylüler, işçiler onun vazgeçilmez tipleridir. Eserlerinde yakından tanıdığı insanlara yer veren sanatçı, Çukurova bölgesini konu edindiği romanlarında köylüleri; İstanbul’u konu edindiği romanlarında ise ekmek için mücadele eden işçileri işlemiştir.

“Tarımda makineleşme veya modernleşmenin sonuçlarından biri göçtür. Burada makineleşme tek neden olmasa da, göç olgusunu tetiklediği bir gerçektir. Kırdan yoğun bir insan nüfusunun biriktiği, yokluğun ve yoksulluğun bu nüfus arasındaki yoğunluğu, göçten önce de güçlü bir olgudur.”(Gültekin, 2007: 199). Memleketlerinde iş imkanı kalmayan ve her geçen gün yoksullaşan insanlar ekmeği başka diyarlarda aramak zorunda kalırlar. Yazarın ilk eserlerinde ekmeğin arandığı şehir, bereketli toprakların bulunduğu Çukurova’dır. Toprağın bereketli olması ile bilinen bu şehir pek çok köylüye kucak açmıştır(!).

Yazar, pek çok eserinde çok iyi bildiği Çukurova coğrafyasını işlemiştir. Çocukluğunun ve gençliğinin geçtiği bu topraklarda köylüleri ve ırgatları tanıyan yazar, onların hayat mücadelesini ve ekmek kavgasını konu edinmiştir.

“Gerçeği kulaktan duymak, belli bir mesafeden görmek, masa başında tasarlamakla, onu yaşamış olmaktan gelen açık fark, onun hikâyelerine bir canlılık vermekte, öncül kuşağın diğer hikâyecilerinden de ayırmaktadır.”(Alangu, 1974: 1390). Çukurova’nın edebiyata girmemiş, iyi bilinmeyen hayatını, tarım ve fabrika işçilerini, büyük şehrin kenar mahallelerine sığınmış, ellerinin emekleri ile geçinen küçük adamları da tanıttı.”(Alangu, 1974: 1390-1391).

Yazar’ın, *Bereketli Topraklar Üzerinde, Eskici ve Oğulları, Kanlı Topraklar, Vukuat Var, Dünya Evi* eserlerinde ekmek için Çukurova topraklarına göç eden ırgatları görmek mümkündür.

Memleketlerinde yeterli iş imkanı bulunmayan köylülerin göç etmekten başka çareleri kalmaz. Toprağın bereketli olması ile ünlü olan bu topraklar pek çok ırgatın ekmek kapısı olur. Pek çok ırgatın her yıl geldiği bu toprakların sıcağı ve sineği de

meşhurdur. Para kazanmaktan başka çaresi bulunmayan köylüler her şeye rağmen Çukurova topraklarının yolunu tutar.

Yazarın Çukurova gerçeklerini anlattığı en önemli eserlerinden biri olan *Bereketli Topraklar Üzerinde* romanında da para kazanmak için Çukurova'nın yolunu tutan üç köylü vardır.

Eser, ekmek parası için yola çıkan üç arkadaşın verdiği mücadeleyi, Çukurova topraklarında sömürülüşünü ve ırgatların yaşamış olduğu çaresizliği ortaya koyar. Birlikte yola çıkan bu üç arkadaştan ilk kaybeden Köse Hasan olmuştur. Sulu koza işinde çalışan Hasan, zor çalışma şartlarına daha fazla dayanamayarak sıtmaya yakalanır ve pek çok ırgatın yaşamış olduğu hazin sonu yaşar. Diğer iki arkadaştan Pehlivan Ali'yi de hazin bir son beklemektedir.

“Hidayetinoğlu fırladı, şaşkınlıkla patozdan atladı, kaçmaya başladı. İşı anlayan usta koşarak gelmişti. Gördü kireç kesildi o anda. Irgatbaşıyla hemen patoza tırmandılar. Pehlivan Ali'nin terli bir külçeye dönmüş bedeni patozun ağzına kapanmıştı. Güçlü iki ırgat Pehlivan Ali'yi kaldırmak istediler. Ağırdu, baygındı. Yardıma iki kişi daha katıldı. Zorla patozun ağzından aldılar. Sıcak havaya önce taze bir kan kokusu yayıldı. Ali'nin sol bacağı ta kasığından yoktu artık. Birtakım et, sinir, kemik, kanlı paçavralar sarkıyor, kesik bacadan oluk gibi kan fıskırıyordu.” (Kemal, 2000: 370).

Canavarı andıran patoz makinesinin dişlileri Pehlivan Ali'nin bacağına alır götürür. Üç arkadaştan bir diğeri de Çukurova topraklarında savrulup gitmiştir. Eserde amacına ulaşarak geriye dönebilen tek kişi İflahsızın Yusuf olmuştur. “Emmi”sinin sözleri ile hareket eden, delinmedik kabağa giren, el öpmekle ağız kirlenmez düşüncesine sahip olan Yusuf, gemisini yürütmüş ve “gaz ocağı”nı da alarak memlekete geri dönmeyi başarmıştır. Gerçekleştirilen göç sonrasında iki can Çukurova'nın kana doymayan topraklarında telef olup gitmişlerdir.

Eser, “Acemi işçiler, Bozkır'dan gelen şaşkın gurbetçilerin ejderhalar gibi soluyan şirret makineler karşısında, saf ve şaşkın bocalayışlarını anlatırken, iki çağın geri kalmış bir çağın insanları ile ileri bir çağın tekniğinin karşılaşmasındaki hazin ve acıklı çaresizliği ortaya koyuyor.”(Alangu, 1974: 1398).

Bereketli Topraklar Üzerinde, üç arkadaşın sözü edilen makineler, teknik karşısındaki acıklı hâllerinin yanı sıra, onların sömürülüşünün, ezilmesinin, çaresizliğinin ve savrulmasının romanıdır. Tıpkı kendilerinden önce bereketli toprakları tercih eden pek çok insanın yaşadığı gibi.

Eskici ve Oğulları eserinde bereketli toprakları tercih edip bu topraklarda savrulan bir ailenin dramına yer verilir. Bütün hayallerinin gerçekleşmesi kütlü toplama işine bağlı olan bu aile de Çukurova topraklarından beklediğini alamaz. Bu topraklardan kazanılan para ile ısmarıçılık yapılacak ve “güm güm gümleyen konak”a kavuşulacaktır.

Eskici ve ailesinin kurduğu bu hayaller birden kendini Çukurova topraklarının gerçeklerine bırakır. Çukurova'nın sıcağına ve sineğine Topal Eskici daha fazla dayanamaz hâle gelir. Büyük oğluna attığı yumruk sonrası karısı, Ünal ve kızı ile Çukurova topraklarını terk eder.

Bu topraklarda daha fazla barınamayacağını anlayan ve perişan hâle gelen evlatlar da geriye dönerler. Eskici, Ali'yi perişan halde görür:

“Küçük oğlu Ali, bir deri bir kemik, sarhoş gibi yalpalayarak paldır küldür geliyordu. Geldi geldi, babasının dükkânının önüne yığılıverdi.

Topal, eliyle çarpıp devirdiği kahvesine falan aldırış etmeden koştu, oğlunu yerden kaldırmaya çalışırken dehşete kapılmıştı.

‘Yavrum, Ali’ m...’

Ali soluk soluğaydı.

‘Bırak beni baba. Eve koş. Ağamgilnen çocuklarda hayır yok!’

Başı göğsüne düştü” (Kemal, 2005: 365).

Dükkanını satan ve evlatlarının tedavisi için harcayan Eskici'nin hiç bir şeyi kalmamıştır. Eserin sonunda Zeynep ile Ünal'ın fabrikada çalışmaya başlayacağını öğreniriz.

Eserde küçük esnafın değişen şartlara uyum sağlayamaması sonucunda yavaş yavaş erimesi ve çıkışı Çukurova topraklarında araması anlatılır. Eskici ve ailesi “eski günlere”

dönme için utanılacak kadar kötü bir iş olan ırgatlık yapmaya razı olurlar. “Topal Eskici oğulları, karısı, neticede Çukurova’nın sıtmalı dizanterili, sivrisinekli topraklarına giderler. Fakat onlar pamuk toplayan binlerce ameleden farklıdır. Geldikleri sosyal taban köylerden şehirlere akın eden yığınla köylü amelenin, tarlada veya başka yerlerde işçiliğin içine doğan yoksulların tabanı değildir. Bu yüzden başarılı olamazlar. Önce Topal Eskici, karısı, kızı ve yeni damat adayı bırakıp kaçar, ardından oğulları ve torunları yarı ölü vaziyette şehre dönerler. Bu dönüş, kendi sınıfında kalmak için direnen ailenin yenilmesi anlamına gelir.”(Narlı, 2002: 307).

Uğurlu’nun da “Fabrikalaşmanın hızı karşısında, yerlerini koruyamayan küçük zanaat sahiplerinin, çözülüşü ve yıkılışı..”(Uğurlu, 1973: 149) şeklinde değerlendirdiği roman, söz konusu çözülüşü başarıyla yansıtır.

Eserde, Çukurova’nın bereketli topraklarına çeşitli beklentilerle gelen ailenin yok olan hayallerine yer verilir. Mahsulü bol, toprağı bereketli olan bu yere gerçekleştirilen göç, aileye istediğı başarıyı getirmemiştir. Çukurova topraklarına gerçekleştirilen pek çok göçün sonucunda olduğu gibi bu göçte de istenilen mutluluk elde edilememiştir. Fakat bu topraklara gerçekleştirilen göç ve sonrasında yaşanan çeşitli olumsuzluklar sürekli çatışma hâlinde olan ailenin kenetlenmesine vesile olmuştur.

Yazmış olduğu eserlerde gözlemlerinin büyük bir payı olan Orhan Kemal, *Eskici ve Oğulları* eserine kaynaklık eden Eskici’yi son gördüğünde nasıl bir hâlde olduğunu şöyle anlatır.

“...Topal Eskici’yi son olarak, İstanbul’a gelmeden önce, yanında ispirto şişesi, ellerini havaya kaldırmış, kendi kendiyile konuşurken görmüştüm Sinekli Parkta..”(Uğurlu, 1973: 153).

Yazarın Çukurova serisinin bir diğeri romanı *Kanlı Topraklar*’dır. “1934 yıllarının Çukurova’sında, bereketli topraklar ve fabrikalar çevresinde, altta ezilen işçi ve ırgatlar kalabalığının üstünde yuvarlanan, birbirleriyle dalaşarak palazlanan tilki soy kurnaz iş adamlarının amansız, çetin, kanun ve töreden yoksun savaşlarını anlatan”(Alangu, 1974: 1403) roman Topal Nuri üzerine kuruludur.

Çukurova’nın bereketli topraklarına çocuk yaşlarda gelen Topal Nuri, küçük yaşlarda kimsesiz kalmış ve gurbetin yolunu tutmuştur. Çocuk yaşlardan beri hor görülen

Topal Nuri, gelecekte büyük bir toprak ağası olma hayali kurar. Nedim Ağa'nın fabrikasında çalışan, işçilikten katipliğe yükselen Nuri, önce patronu Nedim Ağa'nın damadı olur daha sonra ise köylüler tarafından yıllarca ekilip biçilen ve pek çok ırgatın yıllarını verdiği "füzûlen işgal" altında olan topraklara "gözünü" diker. Topal Nuri, tapusu Paşazâde Hakkı Bey'e ait olan bu toprakları satın almak ister. Fakat Hakkı Bey'e ait olan bu toprakları işleyen köylü toprakları vermek istemez. Yıllardır dedelerinin işlediği, yeri geldiğinde kanla sulanan bu toprakları vermek istemeyen köylü bir direniş içine girer. Topal Nuri,'nin gözü bu bereketli topraklar uğrunda hiçbir şeyi görmez ve topraklara sahip olmaya çalışırken köylüyü de birbirine düşürür. Bu olay sonucunda bereketli olan bu topraklar "kanlı topraklar" haline dönüşür.

Eserlerini gözlemlerinden ve yaşadıklarından hareketle kaleme alan yazarın ailesine ait olan topraklar da köylü tarafından füzûlen işgal edilmiştir. Yazar, bu toprakları köylülere bırakır.

"Ben tam deyimiyle bir küçük burjuvayım.. Ama küçük burjuva olmam benim birtakım küçük çıkarlarımı ön plana almamı gerektirmez.. Bundan dolayı da kendimi namuslu sayıyorum.. Dürüst bir insan olduğumu söyleyebilirim.. Babamın topraklarımla uğraşmıyorum.. Onların gelirleriyle ilgilenmiyorum... O toprakları şimdi köylüler işgal etmişler. Onlar çalışıp, onlar kazanıyorlar.. Ben burada kendi romanlarımla, kendi hikâyelerimle geçiniyorum..."(Altınkaynak, 2000: 25-26).

Çukurova bölgesini konu edinen eserde olaylar ekmek kavgasından ziyade sınıf atlama gayesi içinde olan Topal Nuri etrafında gelişir. İşçilikten katipliğe yükselen oradan da ağalığa yükselmek isteyen Topal Nuri'nin amacı bereketli toprakların sahibi olmaktır. Geleneksel bir anlayış içinde olan Topal Nuri, toprak bolluğunu zenginlik olarak değerlendirir.

Eser de bu toprakların "sahibi" olan köylü ile Topal Nuri'nin çatışmasının ve "bereketli toprakların", paylaşılabilmesi sonucu "kanlı topraklara" dönmesinin hikyesidir. Roman, "gemisini yürüten" Topal Nuri'nin "it dişi domuz derisi" sözleriyle son bulur. Kana doymayan bu toprakların yine kanla sulanmasına sebep olan Topal Nuri, Çukurova'ya gerçekleştirilen göç sonucunda hayallerine ulaşma yolunda olan ender kişilerdendir.

Yazarın *Vukuat Var* isimli eserinde Çukurova'ya çeşitli yerlerden gelen ve Adana'nın işçi mahallesini oluşturan insanlara yer verilir. Farklı yerlerden gelen bu insanlar "Adanalı" olarak adlandırılmıştır.

"«Vukuat Var» konusunu Adana'nın işçi mahallelerinin yaşayışından alıyor. Balkanlardan çeşitli tarihlerde gelip kat kat yığılmış göçmenler, Alasonyalılar, Yanyalılar, Boşnaklar, Giritliler, Mehmet Ali Paşa ordusu kalıntısı Arap uşakları, Doğu Anadolu'lular... Bunların birleşiminden Orhan Kemal'in Adanalıları çıkıyor ortaya, Orhan Kemal, bu çevredeki etnik grupları, ayrı zümreleri, bunların birlikte yaşamalarından oluşup beliren bölgenin ortak niteliklerini birleştiren «yeni insanı» ortaya koymaya çalışıyor." (Alangu, 1974: 1400).

Sadece yurt içinden değil yurt dışından da pek çok işçi, ırgat Çukurova'yı tercih eder. Irgatlar, Çukurova'nın yakıcı sıcağının altında insanı her geçen gün yavaş yavaş ölüme hazırlayan bu topraklarda bir lokma ekmek derdine düşerler. Irgatlar, bereketli toprağın yolunu tutarken işçiler de fabrikalarda ekmek kavgası verirler. Fabrikanın bunaltan, nefes aldirmayan havası içerisinde yaşam mücadelesi verirler ve ömürlerini yavaş yavaş burada tüketirler.

Baba Evi serisinin son kitabı olan *Dünya Evi* eserinde de Çukurova'ya mevsimlik iş için gidecek ırgatlardan bahsedilir. Genç adam ile Cemile'nin komşusu olan Battal ve karısı Seyran, kütlü toplamaya geçen sene gittiklerini bu yıl da gideceklerini söylerler.

Eserin devamında bu göçün akıbeti ile ilgili bir bilgi yoktur. Bundan dolayı göç hazırlığı içinde olan karı kocanın Çukurova topraklarına gidip gitmediklerini ve gittilerse de bu topraklarda nasıl bir yaşam sürdüklerini bilemiyoruz.

Çukurova'nın dışında ekonomik sebepler doğrultusunda İstanbul topraklarına da göçler gerçekleşmiştir. Memleketlerinde yeterli iş imkanı bulamayan, toprağı olmayan insanlar geçim derdine düşerler. Geçim derdi dolayısıyla gurbete gitmek şarttır. Orhan Kemal'in de 1951 yılında yapmış olduğu gibi pek çok insan taşı toprağı altın olan İstanbul'un yolunu tutar.

"Göcecektim. Göçmek zorundaydım. Göçmüştüm." (Otyam, 1999: 275).

Yazar, İstanbul'da yaşadığı dönemde İstanbul'a akın akın gelen "yorganlıları" gözlemlemiş ve bu insanları eserine konu edinmiştir. Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu

1950-1960 yılları içerisinde İstanbul'da yapılan pek çok yıkım yapım çalışmaları dolayısıyla İstanbul'a pek çok "gurbet kuşu" gelmektedir.

Buldukları işlerle karınlarını doyuran gurbet kuşları zamanla şehirli olmaya ya da en azından öyle görünmeye özenmeye başlarlar.

"Karınlar doyup, iyi kötü şehir biçimi pantol, ceket uydurulup, saçlar tarandıktan sonra sıra geliyordu akla. Aklından sılasını çıkarmayansa para salıyordu gerçekten de." (Kemal, 2007a: 247).

Yazar, "gurbet kuşları"nda görülen bu değişimi anlatmayı sürdürür:

"İstanbul'a ilk zamanlar gözleriyle değil, kulakları, burunları ya da ne bileyim belki de enseleriyle baksa bile, İstanbul'un suyunu içe, havasını koklaya, ekmeğini yiye geliyor, gözleriyle bakmayı, saç taramayı, okuma yazmayı öğreniyor, İstanbullulara benzemeye çalışıyorlardı.

Benziyorlar mıydı?

İstanbul'a ilk gelen 'Gurbet kuşları' benzemeseler bile, bir göbek sonrakiler, hele okula da gidiyorlarsa, annelerine babalarına değil, İstanbullulara benziyorlardı. (Kemal, 2007a: 248)

"Ulaşım imkânlarının da artmasıyla, kırsaldan kente doğru önceleri yavaş yavaş olan, daha sonraları hızlanan bir hareketlenme, yani göç olgusu kendisini göstermeye başlamıştır. İşte kırsalın çocukları bu hareketlenmeden nasibini alarak küçüklü büyüklü kentin yolunu tutunmuşlardır. Artık kırsalın çocukları kentin çocukları olmuş ya da olma mücadelesi vermiştir."(Güreşçi, 2014: 106).

Yukarıdaki satırlarda da görüldüğü gibi köyden gelen insanlar zamanla "kentlileşme" içerisine girmiş ve "şehirli" olmuştur.

Eserde İflahsızın Memed'in İstanbul'a gerçekleştirdiği göçe değinilmiştir. İstanbul'da duvar ustası olmayı başaran Memed, Ayşe ile evlenmiş ve Zeytinburnu taraflarına taşınmıştır. Memed duvarcılık yaparken Ayşe de fabrikada çalışmaktadır. Geceleri de gecekonduları için uğraşırlar. Fakat binbir zahmetle gece gündüz uğraşıp, dışinden tırnaklarından artırıp yaptıkları gecekonduları yıkılmıştır.

“Birden nasıl olduğu anlaşılmayan bir gürültü. Yerden biter, gökten iner gibi Yeşiller. Elllerinde kazmalarla yıkma ekibi. Çocuk çığlıkları, kadın yaygaraları arasında yıkma ekibinin yeni yükselmekte olan yapılara dalıp toz duman içinde her şeyi yerlere seriş.

Yıkıyorlardı. İnsan emeğine, diştten tırnaktan artırılmış, göz nuruyla yoğurulmuş insan emeğine acımadan yıkıyorlardı. Ortalık çığlık çığlığaydı, ortalık duman duman.

Yukarıda kabarıp duran bulutlar.

Aşağıda hıçkırık.

Memed de mahvolmuşçasına çöküvermişti evinin yıkıntıları önüne. Ayşe yanı başında. Bir ara gözüne Gafur ilişt: El fenerleriyle ciplerin çapraz ışıkları arasında gülümseyerek bakan, memnun yüzü.”(Kemal, 2007a: 372).

Romanın en son cümlesinde yazarın hiç kaybetmediği “aydınlık gerçekçilik” tarafını görürüz. Diğer bir tabirle bu durum “Orhan Kemal bakışı”dır.

“ Omuzundan tutup çekti:

‘Kalk lan kalk. Gene yaparık, yenisini yaparık!’”(Kemal, 2007a: 372).

Her zaman aydınlık bir dünya görüşü olan yazarın eserlerinde asla karamsar bir bakış bulunmaz. O, her zaman karanlıkların aydınlığa çıkacağına inanmıştır. Ayşe’nin söylemiş olduğu söz de bunun en açık göstergelerinden biridir.

“Yazar bu romanda bir yandan Anadolu’dan İstanbul’a yönelen iç göçün insanlarda meydana getirdiği değişimi yansıtırken; diğer taraftan şahısların içinde oldukları ilişkiler ağındaki çatışmalardan yola çıkarak, dönemi, politik taraftarlığın doruğa çıktığı, menfaat ve çıkar kavgasında işin başbakana kadar uzandığı, bir çok milletvekilinin cinsel zaaflar içinde yaşadığı, ekonominin bir talana döndüğu bir dönem olarak yansıtır.”(Narlı, 2002: 413-414).

Gerçekleştirilen göçün Memed’e tam anlamıyla mutluluk getirdiği söylenemez. İstanbul’a gelmesi, okuma yazma öğrenmesi, iyi bir duvarcı ustası olması, yuva kurması göç sonrasında yaşanan olumlu gelişmeler olurken; Memed’in göçüne bağlı olarak gerçekleşen, ailesinin göçü onun için olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Babası ile arası açılmış, kız kardeşi Gafur’un eline düşmüştür. Hayallerini kurdukları evleri de yıkılmıştır.

Ekonomik sebepler neticesinde gerçekleştirilen göçler değerlendirildiğinde iki mekan ön plana çıkar: Çukurova ve İstanbul. Çukurova toprakları mevsimlik işçilerin uğrak mekanı olmuştur. Memleketlerinde aradıklarını bulamayan insanların, Güneydoğunun sıcağı ve bereketli toprakları ile meşhur Çukurova topraklarına gelmekten başka çareleri kalmaz. Gerek karnını doyurmak gerek para biriktirmek için gelen insanlar, Çukurova topraklarında büyük bir sömürüye uğrar. Yaşadıkları pek çok olumsuz duruma karşı direnmeye çalışan ve ekmek için giriştikleri mücadeleden asla vazgeçmeyen insanlar, gerçekleştirdikleri göç sonrasında istedikleri mutluluğa kavuştuğu söylenemez.

Bereketli Topraklar Üzerinde romanında gördüğümüz Hasan ve Ali; *Eskici ve Oğulları* eserinde tanıdığımız Eskici'nin ailesi bereketli topraklara gidip istediğini alamayan kişilerdir. Bunun yanında bu topraklarda “zafer” elde eden ve çok istediği “gaz ocağı”nı alan İflahsızın Yusuf'un göç sonrasında başarı elde ettiğini söyleyebiliriz. Yine aynı toprakların “kanlı” hâle gelmesine neden olan ve adım adım hayallerine kavuşmaya doğru ilerleyen Topal Nuri, bu yolda istediğini tam olarak elde ettiğini bilemesek de önündeki engelleri kaldırıp hedefleri doğrultusunda ilerlemektedir.

İstanbul'a gerçekleştirilen göçün temelinde de yine ekmek arayışı yatmaktadır. Çukurova topraklarında makineleşme sonrasında ırgat ihtiyacı azalmıştır ve dönem içerisindeki siyasi oluşum İstanbul'da yıkım-yapım çalışmalarına girişmiştir. Bu durumlar göçün yönünü İstanbul'a çevirir. Böylece İstanbul pek çok işçi için umut kapısı hâline gelir.

Yazarın gözlemleri sonucunda “yorganlıları” anlattığı *Gurbet Kuşları* eserinde İflahsızın Memed'in ve onunla birlikte pek çok insanın göçüne yer verilmiştir. Romanda insanların sömürülüşü, parti üzerinden yürütülen çıkar ilişkileri ve küçük insanların var olma mücadelesi anlatılır. Bununla birlikte Orhan Kemal, *Gurbet Kuşları* romanında Memed'in onurlu tavrına, dik duruşuna ve köylülükten çıkıp işçi sınıfına geçişine yer verir

6.3.Hayallere Ulaşmak İçin Gerçekleştirilen Göçlerin Sonuçları

Eserlerinde daha çok köylülere ve işçilere yer veren sanatçı bazı eserlerinde bu durumun dışına çıkmıştır. Yazarın geleneğinin dışında diyebileceğimiz bu eserlerde İstanbul'un ışılıtlı dünyasında savrulup giden genç kızlar veya meşin yuvarlağın etkisi altında kalan ve yıldız bir futbolcu olma hayalleri kuran gençler konu edilmiştir.

Yazarın “Yeşilçam” konusunu ele aldığı eserleri, “dönem romanı” diyebileceğimiz “senaryo tarzında” yazılmış, sosyal olayların konu edildiği eserlerdir.

6.3.1. Artist Olmak İçin Gerçekleştirilen Göçlerin Sonuçları

Yazarın *Yalancı Dünya* ve *Kötü Yol* eserlerinde “artist olma” arzusu ile Anadolu kasabasından İstanbul’un yolunu tutan genç kızların Beyoğlu sokaklarına kadar uzanan hikâyelerine yer verilir.

Yazarın *Yalancı Dünya* isimli eserinde Neriman, gerçekleştirdiği göç sonrası arzuladığı hedeflere ulaşamaz. Ünlü olma amacı ile geldiği İstanbul’da “seni ünlü yapacağım” diyen pek çok kişinin peşinden sürüklenmiştir. Beklediğini bulamayan Neriman bu sektörden ayrılır. Tam o sırada hastalanır ve ona hastanede el uzatan kişi sendikalı sinema işçisi olan Rıza Can’dır. Neriman, Rıza Can’la evlenir ve kendisini İstanbul’a aramaya gelen annesini bulur.

Esere bakıldığında Neriman, göç sonrası gerçekleşmesini beklediği “artist olma” hayallerinin çok uzağında kalmıştır. İstanbul’a gelince Beyoğlu sokaklarına düşen ve oradan oraya savrulmuş Neriman’ı, Rıza Can düşmüş olduğu “bataklıktan” kurtarmıştır. Romanda İstanbul’un ışıltılı gecelerinin karanlık yüzünü gösteren yazar, Neriman’ın daha fazla savrulmasına izin vermemiş ve “iyimser bakışı” ile onu düşmüş olduğu bataklıktan kurtarmıştır.

Yazarın *Kötü Yol* eserinde de İstanbul’a artist olma arzusu ile gelen başka bir genç kızıdan bahsedilir. Nuran da Neriman’da olduğu gibi artist olma sevdası ile İstanbul’un yolunu tutmuştur. Nuran, bu amaçlar doğrultusunda İstanbul’a gelen pek çok kızın başına gelen talihsiz olayları yaşamıştır. Abisinin “arkadaşı” olan Reşat ‘ın sözlerine kanan Nuran, Reşat ile İstanbul’a gelir. Ama her geçen gün kurmuş olduğu hayallerinden uzaklaşan Nuran, en son bir pavyon’a düşer. İstanbul’a kendisini aramaya gelen abisinin tesadüfen kendisini bulmasıyla Nuran da düşmüş olduğu bataklıktan kurtulur.

Kötü Yol eserinde de *Yalancı Dünya* eserinde olduğu gibi İstanbul’a ünlü olma arzusu ile gerçekleştirilen göçte istenilen mutluluk elde edilemez. Her iki kız da belli bir süre sonra acı gerçek ile karşılaşır.

Yazar, *Yalancı Dünya* gibi *Kötü Yol* eserini de “mutlu son” ile bitirir. Mehmet Narlı, eserin sonunun mutlu sonla bitirilmesini popüler melodram olarak yorumlar.

“Tam bir popüler melodram; tam bir subjektif romantizm.”(Narlı, 2002: 463).

Mehmet Narlı, bu durumu melodram olarak değerlendirirse de burada melodramdan ziyade yazarın “olumlu bakışı” vardır. “Orhan Kemal bakışı” diyebileceğimiz bu bakış her zaman bir umudun olduğunun göstergesidir.

İstanbul’a artist olma arzusu ile gelenler genç kızlardan ibaret değildir. *Yalancı Dünya* eserinde gördüğümüz Coni de “jön” olma arzusu ile İstanbul’a göç edenlerdendir. Ama Coni, kısa süre sonra bu hayalin gerçekleşmeyeceğini anlar. Kendisi gibi her gün yüzlerce insan İstanbul’a bu hayallerle gelmiştir.

“Sonra da gençlik işte, film artisti olabilirim belki diye atladım geldim İstanbul’a. Bir geldim ki, ohooo... Sokaklar benim gibi jön dolu!” (Kemal, 2007d: 165).

İstanbul’a “jön” olma hayali ile gelen Coni, Recep Civa’nın yanında çalışmaya başlar ve odacı olur. Coni de bu istekler doğrultusunda göç eden pek çok genç gibi amacını gerçekleştiremez.

Yazarın “Yeşilçam” konusunu işlemiş olduğu diğer bir eseri de “*Kenarın Dilberi*” romanıdır. Orhan Kemal’in oğlu Işık Ögütçü’nün büyük uğraşları sonucu gün yüzüne çıkan eserde, diğer iki romanda olduğu gibi “Yeşilçam” konusu işlenmiştir. Olayların gidişatı bakımından *Kötü Yol* eseri ile benzerlik gösteren eser, ilerleyen bölümlerde başka bir boyut kazanır. Orhan Kemal, aynı konuyu iki farklı şekilde işlemiş ve finallerini de farklı şekilde yapmıştır.

Kötü Yol romanında ünlü olmak isteyen Neriman, şoför Reşat’ın sözlerine inanır ve Reşat ile birlikte İstanbul’un yolunu tutar ve İstanbul’da başına birbirinden kötü olaylar gelir. *Kenarın Dilberi* romanında da artist olmak isteyen Sevim vardır. Onun amacı “Yeşilçam Sokağı”na gitmektir. *Kötü Yol* eserinde Neriman’ın artist olma arzusundan faydalanmak isteyen şoför Reşat olduğu gibi *Kenarın Dilberi* romanında da Sevim’in artist olma arzusunu kullanmak isteyen ve onu İstanbul’a götürebileceğini söyleyen şoför Ahmet vardır. Kurmuş olduğu oyunlar ile Sevim ile sevgilisi Şevket’in arasını açsa da eserin sonuna doğru bütün planları alt üst olur ve Şevket ile Sevim evlenme kararı alırlar.

Kenarın Dilberi romanında İstanbul’a göç gerçekleşmez ama Sevim’in Yeşilçam Sokağı ile ilgili bir isteği vardır:

“Kızlar düğün istiyorlardı. Oğlanlar da aynı şeyi istiyorlardı ama Şevket tereddüt içindeydi. Bir ara Sevime döndü:

‘Düğün mü istersin, yoksa... ‘

Sevim sertçe baktı:

‘Yoksa?’

‘Yeşilçam Sokağını mı?’

Tekrar kahkahalar yükseldi.

Sevim hemen cevap vermedi.

Yanına gelen Şevkete:

‘Düğün isterim ama,’ dedi.

‘E... ‘

‘Bir gün Yeşilçam Sokağından geçmek şartıyla!’”(Kemal, 2015b: 198).

Kenarın Dilberi romanında Sevim’in İstanbul’a göçü gerçekleşmez. *Yalancı Dünya* eserinde Nejat; *Kötü Yol* romanında ise Reşat, genç kızların İstanbul’a gitmesine ön ayak olmuşlardır. *Kenarın Dilberi* eserinde de bu rolü üstlenmek isteyen Ahmet, isteğini gerçekleştiremez. Yazar, *Kenarın Dilberi* eserinde Sevim’in; Neriman ve Nuran’ın edindiği kötü tecrübeyi edinmesine izin vermez.

Ele aldığı her konuyu başarılı bir şekilde işlemlenmesini bilen Orhan Kemal, o zamana kadar yaptığı işlerden farklı bir şey yaparak aynı konuyu iki farklı biçimde işlemiştir.

Yazarın “dönem romanı” diye adlandırabileceğimiz bu eserlerinde diğer romanlarından farklı olarak işçiler ve köylülerin yerini ünlü olmak isteyen genç kızlar ve erkekler almıştır.

Eserlerinde gençleri bu yola iten sebepleri ve göç sonrası edindikleri acı tecrübeleri anlatan yazar; bunun dışında İstanbul’un ışıltılı zannedilen ama aslında bir bataklık olan ve her geçen gün bir genci içine çeken sinema sektörünü de anlatır.

Ünlü olma arzusu ile göç gerçekleştiren bir başka kişi de Sema'dır. Diğerlerinin aksine Sema göçü Anadolu'ya gerçekleştirir. Sema'nın arzusu Yeşilçam'dan ziyade ses sanatçısı olmaktır. Bu amaç doğrultusunda yola çıkan Sema, önce otelcinin, daha sonra Kudret Yanardağ'ın oyununa gelmiştir. Göç etmiş olduğu Anadolu'dan tekrar İstanbul'a dönmüştür. İstanbul'a gelince Kudret'in verdiği adreste bütün gerçekleri öğrenen Sema, belli bir müddet Ebe Hanım'ın yanında kalır ve daha sonra oradan ayrılır.

Sema'nın akıbeti ile ilgili gelişmeyi serinin ikinci romanı olan *Üç Kağıtçı* romanında öğreniriz. Ebe Hanım'ın yanından ayrıldıktan sonra kendisine pavyonda iş bulan Sema, pavyonda Gonca takma adı ile konsomatrislik yapar.

Yukarıdaki göç olayında da istenilen amaca ulaşamamıştır. Ses sanatçısı olmak isteyen Sema, bu yolda pek çok kişinin yaşamış olduğu kaderi yaşamıştır. Kendisi gerek cahilliği ve bilinçsizliği gerekse yaşamış olduğu olaylar sonucunda, bu amaç doğrultusunda hareket eden kadınların ortak talihi(!) diyebileceğimiz “kötü yola” düşme durumunu yaşamıştır.

6.3.2.Futbolcu Olmak İçin Gerçekleştirilen Göçlerin Sonuçları

Geçmiş çok eskiye dayanan ve günümüzde hâlâ popülerliğini koruyan futbol, yazarın değinmiş olduğu bir başka konudur. Kendi çocukluğunda ve gençliğinde sadece futbola değil spora büyük bir ilgi duyan Orhan Kemal, bazı eserlerinde de futbolcu olmak için memleketinden ayrılıp İstanbul'a göç eden gençleri anlatmıştır.

Futbolcu olmak için İstanbul'a giden gençlerden birisi de yazarın kendisidir. Gençlik yıllarına yer vermiş olduğu *Avare Yıllar* eserinde Orhan Kemal ve arkadaşı Gazi, İstanbul'a futbolcu olma arzusu ile giderler. İstanbul'a gerçekleştirilen bu göç onlar için büyük bir hayal kırıklığı olur. İstanbul'da büyük bir sefalet çeken iki genç Adana'ya dönmek zorunda kalır.

“Sonra, İstanbul kazan, biz kepçe... Galata kahvelerinde garsonluk, kömür ameleliği, simitçilik ve ikişer buçuk lirasına maçlar yapan mahalle takımlarında boğaz tokluğuna futbolculuk.

-İstanbul şehrinin yoktur menendi!

Ve bir sabah, köprüsü, tramvayları, kirli denizi, Galata'sı, Beyoğlu'su ve kalabalık caddeleriyle güzel kadınlarını İstanbullulara bırakıp, yarı aç, bindik vapura .

Elveda İstanbul şehri!"(Kemal, 1990: 45).

Gençlik hevesi ile gerçekleştirilen bu göç olayı diğer pek çok göç olayında olduğu gibi hüsrarla sonuçlanmıştır. Büyük futbolcu olma arzuları hiç başlamadan bitmiştir. Hayaller yerini gerçeğe bırakır ve iki arkadaş "baba evi"ne dönerler.

Yazarın *Yüz Karası* isimli romanında da futbolcu olmak amacı ile İstanbul'a giden başka bir gence yer verilir. 30 Haziran 1960 tarihli *İstanbul Son Saat* gazetesinde eser ile ilgili Orhan Kemal ile röportaj yapılmıştır. Ama eser kitap olarak hiç basılmaz ve unutulur. Işık Ögütçü'nün gazeteye verilen röportaja dikkat etmesi ve daha sonra gösterdiği çaba eseri gün yüzüne çıkarmıştır.

Yüz Karası eserinde Dondurmacı İlyas'ın oğlu olan Memet, tıp okuyan abisinin gölgesinde kalmamak için futbolcu olma arzusu ile İstanbul'un yolunu tutar. Burada hem gazete dağıtım işi yapıp hem de futbol oynayan Memet'in göç sonrası futbolcu olma hayalinin nasıl sonuçlandığı ile ilgili bir bilgi edinemeyiz.

Hayale ulaşmak için gerçekleştirilen göçlere bakıldığında bu göçlerin taşı toprağı altın olan İstanbul şehrine yapıldığını görmekteyiz. İstanbul'a göç eden gençlerin istedikleri hayata kavuşmaları onların "ünlü" olmasına bağlıdır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen göçler ya artist olmak için ya da futbolcu olmak için gerçekleşmiştir.

Ünlü olmak için gerçekleştirilen göçlerde genç kızları ön plana çıkaran sanatçı, köylerinden kasabalarında toz pembe hayallerle gelen genç kızların gerçeklerle yüzleşmesini anlatmıştır. Artist olma için gerçekleştirilen bu göçlerde istenilen başarı ve mutluluk elde edilemez.

Yine gençlerin hayatlarını kurtaracağını düşündüğü başka bir yol da futbolcu olmaktır. Ama bu göç olayında da yazar da bir başarı elde edemezken; Memet'in de bu doğrultuda gerçekleştirdiği göçün sonucu ile ilgili kesin bir bilgi yoktur.

Yukarıda görüldüğü gibi hayallere ulaşmak için gerçekleştirilen göçlerin sonuçlarında gençler kurdukları hayalleri gerçeğe dönüştüremezler.

6.3.3.Eğitim İçin Gerçekleştirilen Göçlerin Sonuçları

Eserlerinin temelinde işçiler ve köylülerin yaşam mücadelesini ve ekmek kavgasını anlatan Orhan Kemal'de eğitim konusu daha geri planda kalmıştır. Ailesinin okumasını çok istemesine rağmen genç yaşlarda eğitim hayatını sonlandıran Orhan Kemal, kendi deyimiyle “okula bir tekme” atmıştır. Çünkü ailecek yaşamış oldukları buhrân genç Raşit'i bir seçim yapmak zorunda bırakmıştır. Orhan Kemal de eserlerinde bahsettiği gibi ekmek peşinde koşan küçük adamlardan olmayı tercih eder.

Eğitim için gerçekleştirilen göçler diğer göçlere göre az olsa da yazar, *Yüz Karası* eserinde eğitim için gerçekleştirilen göçe yer vermiştir. Adana'dan İstanbul'a tıp eğitimi için gelen Dondurmacı İlyas'ın iki oğlundan büyüğü olan Ahmet, doktor olmak için mücadele etmektedir. İstanbul'un Vefa semtinde sefalet içinde eğitimini tamamlamak için mücadele veren Ahmet, gelecek güzel günlerin umudu ile yaşamaktadır. Ahmet, Masume adlı yoksul bir kızla yaşadığı gönül ilişkisine rağmen, lüks bir hayat hayaliyle Asuman adlı zengin bir kızla evlenir.

“Ertesi günkü gazeteler, Ahırkapı yakınlarında bulunan genç bir kızın cesedinden bahsettikleri zaman küçük kardeş hüngür hüngür ağlıyor, büyükse yeni sevgilisinin köşkündeki mükellef kahvaltı masasında ekmeğine tereyağı sürüyordu.”(Kemal, 2011: 101)

Eser bu satırlarla son bulur. Ahmet, ihtirasları, arzuları yüzünden verdiği sözü tutmayan ve bir kızın canına kıymasına sebep olan “şımarık birgenç”tir.

Yazar, romanla ilgili vermiş olduğu röportajda şöyle söyler:

“Yüz Karası, fakir bir ailenin iki çocuğuna zaman zaman ailesi tarafından verilmiş bir vasıftır. Haylaz işsiz güçsüz bir delikanlı, ailesi tarafından bu türlü nitelendirilmiştir. Buna karşılık yüksek tahsilini ikmal etmiş, ailesi tarafından tutulan, üstüne titrenen ağabey, uzun yıllardan sonra asıl yüz karası vasfını alacak işler yapmıştır. Roman fakir bir ailenin ümitlerini, ıstıraplarını; hayal kırıklıklarını belirten hümanist bir eserdir.”(Öğütçü, 2012: 194-195).

Roman, eğitimine devam etmediği, işi olmadığı için ailesi tarafından “yüz karası” olarak değerlendirilen Memet’in ve buna karşılık ailesi tarafından her zaman el üstünde tutulan abisi Ahmet’in insanlık adına vermiş olduğu sınavı da anlatmaktadır. Romanda asıl “yüz karası” olan kişinin “eğitim” gören Ahmet olduğu görülmektedir.

Romanda göç sonrası Ahmet’in hedeflemiş olduğu doktorluk mesleğine kavuşup kavuşamadığı ile ilgili net bir bilgi olmasa da Ahmet, kendisi için daha önemli bir hedef hâline gelen zenginliğe kavuşmuş; para hırsı sonrası insanlığını kaybeden “şımarık bir genç” olmuştur.

6.4. Aile İçindeki Sorunlardan Kaynaklanan Göçlerin Sonuçları

Romanlarının çoğunda doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik sebepleri, bu sebepler doğrultusunda gerçekleşen göçleri işleyen Orhan Kemal, aile içinde yaşanan çatışmalara ve bu durumun getirdiği göçlere de yer vermiştir. Çatışma sonrası gerçekleşen bu göçler kimi zaman Anadolu’dan İstanbul’a kimi zaman da İstanbul’dan Anadolu’ya doğru olmuştur.

Yazarın, *Sokaklardan Bir Kız* romanında kocası tarafından aldatıldıktan sonra İstanbul’un yolunu tutan ve burada pavyonda çalışan Nimet’e yer verilir. Yaşamış olduğu aldatılma olayı Nimet’i buhrana sokmuş o da İstanbul’un yolunu tutmuştur.

Suçlu ve *Sokakların Çocuğu* romanında gördüğümüz ve sorunlu bir çocukluk geçiren Cevdet artık büyümüş ve denizcilik yapmaktadır. Kara kuru genç bir adam olan Cevdet, Nimet ile evlenmek ister. Fakat Nimet, Cevdet’i istemez. Kendisi Cevdet’e göre yaşlı olduğu için ileride Cevdet tarafından aldatılacağını düşünür ve Cevdet denizlere açıldığında başka biri ile evlenir. Cevdet denizden döndüğünde Nuran’dan haberi alır ve Nimet’in yanına gider. Nimet ile konuşup oradan ayrılır. Bu konuşmayı gören Nimet’in kocası Cezmi, Nimet ile tartışmaya başlar ve yaşanan tartışma sonrası Nimet’i öldürür.

“«Sana sadık kalmasını istiyorsun öyle mi? Kalmıyacağım! »

«- Nimet, haysiyetimle oynuyorsun!»

«-Oynıyacağım. Bundan sonra yoğurtçuyla, bakkalla, şoförle, kapıcıyla...»

Adamın sabrı tükenmişti. Bir tokat!

Birden gözleri dönen sarhoş kadın koştu, çoktandır Nimet'in yanında duran Cezmi'nin küçük tabancasını çekmeceден alıp geldi:

«- Defol, diyorum buradan!»

«- Benii? Benim tabancamla?»

«-Seni evet senin tabancla!»

Çevik bir davranışla kadının bileğini yakaladı. Küçük bir itişip kakışma. Tabanca patladı ve kadın göğsünden vurularak yere yuvarlandı.”(Kemal, 1999: 222).

Nimet, yaşamış olduğu mutsuz evliliğin ardından soluğu İstanbul'da almış, her geçen gün yavaş yavaş bataklığa sürüklenmiş ve sevmediği kocasının silahından çıkan kurşunla hayatını kaybetmiştir.

Yine *Sokaklardan Bir Kız* romanında Anadolu'dan İstanbul'a gerçekleşen başka bir göç konsomatris Leyla'nın kızı Nuran tarafından yapılır. Nuran, çocukluğunda annesinin ihaneti görür ve ihanet sonrası babası katil olur. Babasının hapse girmesiyle amcası tarafından İstanbul'a götürülen Nuran, amcasının evinde sümsüklenerek, ezilerek büyür. Yıllar sonra annesinin kendisini bulması ile rahata ereceğini düşünen Nuran bu sefer de annesi tarafından bir baskı altına alınır. Artık yaşlanmakta olan Leyla, Nuran'ı pavyon sahibi ile evlenmeye zorlar. Mutlu bir aile hayali içerisinde büyüyen Nuran bu duruma karşı çıkar. Nuran, içinde daima yaşattığı İhsan abisi gibi birini arar.

Yazar, *Suçlu ve Sokakların Çocuğu* romanlarında gördüğümüz Cevdet ile Nuran'ı karşılaştırır. Denizci olan Cevdet, Nuran'da Cevriye'yi; Nuran da Cevdet'te İhsan'ı görür. Mutlu bir yuva kurmuşlardır. Cevdet'in denizde olduğu bir gün yakışıklı arkadaşı Fikret'in eve gelip Nuran'a sahip olmaya çalışması ve Nuran'ın onu öldürmesi sonucu hapse atılması ile yuvaları bozulur. Leyla ve pavyon sahibi Vedat tarafından verilen ifadeler sonrası Nuran'ı suçlayan Cevdet, gerçekleri daha sonra *Suçlu ve Sokakların Çocuğu* romanından tanıdığımız çingene Cevriye'den öğrenir. Cevdet, hapishaneye gidip Nuran'dan af diler.

Burada göçün sonucunu iki farklı şekilde değerlendirmek gerekiyor. Nuran'ın, Anadolu'dan İstanbul'a gerçekleştirdiği göç sonrası önce amcasının evinde pek çok eziyete maruz kalması, büyümeye başladıkça cinsel sarkıntılıklar yaşaması, annesinin kendi çıkarı

için onu kullanmak istemesi ve en son namusu için katil olarak cezaevine düşmesi bu göçün Nuran'a getirmiş olduğu olumsuzluklar olarak görülebilir.

Diğer bir açıdan baktığımızda ise kendisi yıllarca hayalini kurduğu mutlu yuvaya, göç sonrası İstanbul'da tanışmış olduğu Cevdet kavuşmuştur. Özetle göç olayının Nuran'a getirdiği olumlu ve olumsuz durumlar vardır. Yaşamış olduğu olumsuzluklar ne kadar fazla olsa da eser mutlu bir son ile bitmiştir.

Aile içinde yaşanan sorunlar sonrasında gerçekleşen göçü *Gavurun Kızı* romanında Evdoksiya'da görmekteyiz. Annesi, kocasını aldatınca dedesi tarafından öldürülür ve küçük Evdoksiya, anneannesi ile İstanbul'a gelir.

Romanda Evdoksiya'nın büyüme serüveni anlatılmaz. Eser başladığında Kâmran ile Evdoksiya'nın birbirlerini çok sevdiğini görürüz. Fakat bu aşkın önünde bir engel vardır: Evdoksiya'nın dedesi Komyanos. Evlenmek ve mutlu bir yuva kurmak isteyen bu iki genç din ve ırk tutuculuğu yapan Komyanos'un engeline takılırlar ve yapılan mücadele sonrasında bunu başarırlar. Onları öldürmek isteyen Komyanos ise hapse girer.

Yazar, eserinde genel olarak işlemiş olduğu işçi - patron, ağa - köylü çatışmalarından farklı bir konuya değinmiştir. Romanda, sevginin gücünü vurgulayan ve her türlü din, ırk ve benzeri farklılıkların sevgi ile aşılabileceğini gösteren yazar, bu eserinde de aydınlık bakışını sürdürmüştür.

Yazarın gelin-kaynana çatışmasına yer vermiş olduğu *El Kızı* romanında Nazan'ın gerçekleştirdiği göç sonrası "kötü yola" düşmesi ve daha sonra hazin sona sürüklenişi anlatılır.

"El Kızı'ndaki asıl tema gelin-kaynana çatışmasından çıkan sonuçtur. Yazar, Hüseyin Rahmi'den beri Türk popüler romanında önemli bir yeri olan bu geleneksel çatışmanın aile ve fert planında nasıl kötü sonuçlara ulaşabileceğini göstermeyi hedeflemiştir."(Narlı, 2002: 432).

Nazan'a gerçekleştirdiği hiçbir göç mutluluk getirmez. Genç yaşta evlenip, İstanbul'dan ayrılarak Mazhar'ın memleketine gelir. Burada Hacer Hanım kendisine rahat vermez ve yapmış olduğu oyunlarla onu tekrar İstanbul'a göçmek zorunda bırakır. Nazan'ın İstanbul'a gerçekleştirdiği göç onun yavaş yavaş "kötü yol"a doğru yürüyüşüdür. Bu göç sonucunda tecavüze uğramış ve hapishaneye düşüp uyuşturucu bataklığına sürüklenmiştir.

Hapishaneden çıkınca oğlunu görmek için gerçekleştirdiği göç ise ona ölümü getirmiş ve bu ölüm Nazan'ın ahirete “göçmesine” neden olmuştur.

Eserin ilk sayfalarında ailesini kaybetmiş ve teyzesi ile kalan genç bir kız olarak tanıdığımız Nazan, ölüme uzanan hayatı boyunca peşini bir türlü bırakmayan sorunlarla mücadele etmiştir ve nereye giderse gitsin bu sorunlar onu hep tâkip etmiştir. Nazan, ölümüne kadar asla rahat bir nefes almamıştır.

Yine *El Kızı* eserinde gerçekleştirdikleri göç sonrası “kötü yol” a düşen ya da bunu “tercih eden” Jale ve Nesrin'i de görmek mümkündür.

Nesrin, mutsuz bir evlilik geçirmiş kocası tarafından terk edilmiştir. İstanbul'da pavyonda çalışır. Sami adında serseri bir sevgilisi vardır. Sevgilisi ile yaşamış olduğu tartışmanın ardından Anadolu'da bir şehre göç eder. İstanbul'da olduğu gibi Anadolu'da pavyonda çalışmaya devam eder. Hasta olan Nesrin sürekli öksürmektedir. Kontratının bitmesinin ardından İstanbul'a geri döner. Veremi iyice ilerleyen Nesrin, sanatoryuma yatırılır ama iyileşemez ve hayatını kaybeder.

Nesrin gibi başından mutsuz bir evlilik geçen başka bir kadın da Neriman veya pavyonda çalışırken kullanmış olduğu isimle bilinen Jale'dir. Kocasını ile ayrılmasından sonra babasının evine giden orada da beklediğini bulamayan Jale, İstanbul'dan ayrılıp Anadolu'ya gelir ve pavyonda çalışmayı “tercih eder.” Mutsuz bir evliliği olan Mazhar'ın pavyona gelmesi ile Mazhar'la tanışır ve birbirlerinden hoşlanırlar. Mazhar'ın eşinden ayrılması ve eşi Nazan'ın İstanbul'a gitmesinin ardından birlikte yaşamaya başlayan çift bir müddet sonra evlenirler.

Jale, pavyondan ayrılmış ve güzel bir yuva kurmuştur. Fakat eşi Mazhar Bey'in almış olduğu bir dava sonucu öldürülmesi sonrasında üvey evladı Haldun'u da alıp İstanbul'a abisinin yanına göç eder. İstanbul'da tanışmış olduğu bir adam ile gönül bağı kuran Jale, Haldun'u ölen eşinin arkadaşı olan ve çocukları bulunmayan Nihat ile Hikmet Hanım'a bırakır. Mühendis olan adam ile evlenir ve İzmir taraflarına göç eder.

Yine Işık Öğütçü'nün uğraşları sonucunda ortaya çıkan bir başka eser *Uçurum* romanıdır. Işık Öğütçü, sonu açık kalan eseri bir paragraf ile tamamlar.

Yazarın *Uçurum* isimli eserinde de “kötü yol” a düşen başka bir kadını görmekteyiz. Evliyken kocasını aldattığından dolayı boşanmak zorunda kalan, boşanırken hiçbir şey

alamayan ve hapis yatan Safiye de Anadolu'da zamanla çoğalmaya başlayan pavyonlardan birine düşer.

Safiye, kötücül planları nedeniyle sevdiği adamın hapse girmesine, masum bir genç kızın felakete sürüklenmesine neden olur.

6.5. Toprağa Dayalı Çatışmalardan Kaynaklanan Göçlerin Sonuçları

Orhan Kemal'in romanlarında göç sadece İstanbul ve Çukurova ile kalmayıp Anadolu'da bulunan başka şehirlere, kasaba ve köylere de gerçekleşmiştir. Bu tür bir göç olayının gerçekleşmesine sebep olan olay asla bölüşülemeyen, özellikle ağaların gözünün bir türlü doymadığı toprak meselesidir.

Toprağa dayalı çatışmalardan kaynaklanan göç olayı yazarın ölümünden iki ay önce tamamladığı *Vukuat Var*, *Hanımın Çiftliği* serisinin son kitabı olan *Kaçak* romanında işlenmiştir. Aslında yazar bu seriye *Bir Başka İnsan* romanını da eklemek ister ama ömrü yetmez.

Romanda Habip tarafından mecburiyetten gerçekleştirilen göç vardır. “Sahipsiz topraklar” yüzünden Muzaffer Bey ile çatışması ve Muzaffer Bey'i öldürmesinin ardından bir de çiftliğin yakılmasında öncü olan Habip, jandarmalardan kaçarak kendisini Gavur Dağları'nın eteklerinde kurulan bir kasabaya atar. Habip; çamaşır yıkayarak, temizlik yaparak geçimini sağlayan ve oğlu Hüseyin ile yedi yıldır kocasının dönmesini bekleyen Hacer'in evine sığınır.

Hacer ile Habip arasında bir sevgi bağı oluşur. Babasının dönmesini bekleyen Hüseyin, evlerine gelen Habip'i babası zanneder. Hacer ile Habip bu duruma itiraz etmezler. “Kaçak”ın kasabaya saklandığı haberleri etrafta dolaşır. Bütün evler aranmaktadır. Hacer, kendisine sürekli sarkıntılık eden Topal Duran'ı bıçaklar ve bunun üzerine jandarma Hacer'i götürür. Hacer'in de evi aranır ama Habip saklandığı için yakalanmaz. Hacer'i nefsi-i müdafaadan bırakırlar. Hacer ile Habip buralardan kaçma planı yapar. Jandarmalar eve tekrar baskın verir ve Habip, daha önce hazırlamış olduğu yerden kaçır.

Gavur Dağları'na gerçekleştirdiği göç sonrasında Habip, dağılan yuvasının yerine yenisini kurma yoluna girmiştir. Kendi karısı yerine Hacer'i; yeni doğan çocuğu yerine Hüseyin'i koymuştur. Yine bu göç sonrasında Habip'in fikirlerinde de değişiklik olduğu

görülmektedir. Muzaffer Bey'i öldüren, çiftliğin yakılmasında öncü olan Habip, yakıp yıkarak bir yere varılamayacağı fikrini benimsemiş ve eski düşüncelerinden vazgeçmiştir.

“Ben Muzaffer’i niye öldürdüm? Bana göre hava hoştu. Ben onu zulüm gören köylüm için köylümün çıkan için öldürdüm. Çiftliğin yakılmasına da onun için önayak oldum.’

‘Ne güzel konuşuyorsun...’

‘Ama şimdi anlıyorum ki, yakmak yıkmak, adam öldürmekle olmayacak. Bu işler başka, bambaşka işler. Anlıyorum.’(Kemal, 2013: 175).

Romanın sonunda Habip’in akıbetinin ne olduğu belli değildir. Geçen zaman içinde düşünceleri değişen Habip’in yapmış olduğu göçün mutluluk veya mutsuzluk getirdiğini net olarak söylemek mümkün değildir.

6.6.Diğer Göçlerin Sonuçları

Bu başlık altında sonucu değerlendireceğimiz ilk roman kişisi *Suçlu* romanıyla tanıdığımız daha sonra *Sokakların Çocuğu* eserinde gördüğümüz ve akıbetini ise *Sokaklardan Bir Kız* romanında öğrendiğimiz çingene kızı Cevriye’dir.

“«- Neden girdin içeri?»»

Cevriye ve bir kahkaha attı:

«-Abe mekânım benim orası. Şindiye kadar belkim girip çıktım yüz sefer!»

«- İyi ama neden?»»

«-Oooo... babacımcılık, arak, kalk gidelim, kapkaç...»”(Kemal, 1999: 336)

Haminnesi tarafından daima para kaynağı olarak görülen Cevriye, zorunlu olarak gerçekleşen göçün getirdiği bir hayatı yaşamak zorunda kalır. Tekirdağ’a kendisinden yaşça büyük bir adama satılan Cevriye, ilerleyen yıllarda ne kadar usulsüz iş varsa bulaşmıştır. Yazar, genç kızları ele almış olduğu romanlarında gördüğümüz gibi kızların birer cinsel obje olarak görülmesi konusuna değinmiş ve bunu küçük bir çingene kızı üzerinden vermiştir.

Yazarın Sokakların Çocuğu romanında göçüne yer verdiği Cevriye'nin haminnesi ile ilgili net bir sonuç göremeyiz.

Başka bir göç olayı Kabak Hafız ve Gülizar'da görülmektedir. *Vukuat Var, Hanımın Çiftliği* romanlarında gördüğümüz Kabak Hafız ve Gülizar evlenerek bir Anadolu kasabasına göç etmeye karar verirler. Yazar, Kabak Hafız ve Gülizar'ı *Yalancı Dünya* romanlarında tekrar karşımıza çıkarır. Ancak romanın sonunda akıbetleri ile ilgili bir bilgi bulunmaz.

Yukarıda bahsettiğimiz göçlerde yazar, gerçekleşen göçlerin sebeplerine değinmiş ve bu göçler sonrasında göçü gerçekleştiren kişilerin yaşamlarında meydana gelen değişiklikleri anlatmıştır. Bunların dışında gerçekleşen bazı göçler de vardır ki bu göçlerde bir sebep veya bir sonuç görmek mümkün değildir.

Yazarın bu yönde ortaya koymuş olduğu göçlerde fabrikada çalışan ama gerçekleştirdikleri göçlerin sebeplerine ya da sonuçlarına değinilmeyen Boşnak, Giritli, Arnavut kadınlar vardır.

Kadınların dışında fabrikada kapıcılık yapan, kahveci çırağı olan ya da köfteci dükkanı çalıştıran, ırgatbaşılık yapan; Arnavut, Boşnak, Alasonyalı erkeklere yer verilmiştir. Erkeklerin gerçekleştirdikleri bu göçlerin de sebepleri ve sonuçları bulunmamaktadır. Yazar bu göçlere tek kelime ile değinmiştir.

7. TARTIŞMA VE SONUÇ

İnsanların çeşitli sebeplerle yaşadıkları yerleri terk etmesi anlamına gelen göç, insanlık tarihinin ayrılmaz bir parçasıdır. Göç, yüzyıllar öncesine dayanan bir geçmişe sahiptir. Bireylerin tekil olarak gerçekleştirdiği göçler olduğu gibi, kitlesel göçler de tarihin hemen her döneminde görülmüştür. Ayrıca, göçler bir ülkeden başka bir ülkeye olabileceği gibi aynı ülke içinde farklı coğrafi bölgelere yönelik de olabilmektedir. Gerçekleşen göçlerle köyler, kasabalar, şehirler hatta ülkeler ekonomik, sosyal, kültürel bakımdan pek çok değişikliğe uğramış ayrıca yerleşim yerlerinin demografik yapısı da değişmiştir.

Geçmiş göçlerle dolu olan toplumlardan biri de Türklerdir. Türkler, gerçekleştirdiği göçler ile hem kendi toplumlarını hem de başka toplumları etkilemiştir. Kavimler Göçü bu etkileşimin olmasını sağlayan en önemli göç olaylarından biridir. Bu olayın ardından pek çok göç olayı da yaşanmıştır. Özellikle Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşanan mübadele göçleri toplumu derinden etkileyen göçlerden olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde de göç açısından durgun ya da hareketli dönemler yaşanmıştır. 1927-1950 yılları arası göç açısından durgun bir dönemdir. Sanayileşmenin ve fabrikalaşmanın yeterli düzeyde olmadığı bu yıllarda insanlar geçimlerini topraktan karşılamışlardır. Tarıma dayalı olan bu ekonomik yapıda insan gücüne dayalı üretimin olduğu söylenebilir. Makineleşmenin yetersizliğinin yol açtığı bu durum, göç açısından da çeşitli sonuçlar doğurur. Bu sonuçlar arasında en önemli olanı, mevsimlik göçün belli bölgelerde yoğun olarak görülmesidir.

İnsanların çalışma ve ekmek parası kazanma gayesi ile kısa süreli yer değiştirmesi şeklinde tanımlanabilecek mevsimlik göçler, 1950 sonrasında yerini kalıcı göçlere bırakmaya başlar. Sanayileşme oranının artması, tarım bölgelerinde makineleşmenin hızlanması gibi durumlar mevsimlik göçlerin zamanla azalmasını sağlamış ve böylece göçler tarım bölgelerinden ziyade sanayileşmenin olduğu büyük şehirlere doğru yönelmiştir.

1950'li yıllarda görülmeye başlayan iç göçlerde de başlangıçta “kalıcı olmama” niyeti söz konusudur. Karın doyurmak, para kazanmak, memlekete para göndermek gibi amaçlarla büyük şehirlere yönelenler genellikle, maddi problemleri aştıktan sonra memleketlerine geri dönme niyetindedirler. Ancak, zamanla bu durum değişir. Göç edenler, kentte tutunmaya çalışır ve gurbet diye niteledikleri büyük şehirler zamanla adeta

memleketleri hâline gelir. Sonraki süreçlerde de görülmeye devam eden göçler ülkemizin demografik ve sosyolojik yapısında önemli değişimlere yol açar.

Gerçekleştirilen ilk göçlerde ekonomik sebepler ön planda olmuştur. Daha sonraki dönemlerde ise farklı sebeplerle gerçekleştirilen göçleri görmek mümkündür. Bu sebepler arasında futbolcu olma isteği, artist olma arzusu, toprağa dayalı çatışmalar ve aile içi sorunlar dikkati çeker.

Sosyal hayatın değişmezlerinden olan göç, edebiyatın da ilgisini çekmiştir. Pek çok yazar, göç olgusunu eserlerine konu edinmiştir. Göç, özellikle toplumcu gerçekçi yazarlar tarafından çok işlenen konulardan biri olmuştur. Gerçekçilik akımının bireyi büyük ölçüde içinde bulunduğu sosyal ortam üzerinden okuma yaklaşımı yer yer bireyden çok toplum üzerine odaklanmayı beraberinde getirir. Bakışlarını topluma yönelten gerçekçi yazar, toplumsal yapının dinamiklerini esere taşıma arzusu gösterir. Bu yaklaşım zaman içinde gelişen “toplumcu” duyarlılıkla da birleşince, toplumcu gerçekçi yazar, söz konusu dinamikleri ele almayı hem edebi yaklaşımı hem de hayat görüşü açısından gerekli görür. Bu perspektif açısından, Türk edebiyatının toplumcu gerçekçi yazarlarının eğildiği konulardan biri de göç olarak belirir.

Toplumcu gerçekçi yazarlardan olan Orhan Kemal de eserlerinde göç konusuna geniş yer vermiştir. Yazarın göç konusuna bunca yer vermesinde kişisel yaşantısının önemli payı olduğu düşüncesindeyiz. “Gördüğünü, bildiğini yazma” arzusunda olduğunu sıkça dile getirmiş olan Orhan Kemal, kişisel yaşantısını şekillendiren unsurlardan olan göçü de “görmüş, bilmiş” bir kişi olarak “içerden” bir bakışla ele alır. Söz konusu bakış, yazarın ele aldığı pek çok konu gibi, göç meselesine de gerçekçi bir yaklaşım sergilemesini sağlamıştır.

Yazar, çocukluğundan itibaren farklı nedenlerden dolayı pek çok göç gerçekleştirmiştir. Bu göçlerden kimi babası dolayısıyla siyasi sebeplere dayalı iken kimi ekonomik sebeplere kimi de hayallerinin peşinden gitmek arzusuna dayalıdır. Ayrıca, bu göçler arasında dış göç de bulunmakla birlikte, yazarın ağırlıklı olarak iç göç gerçekleştirdiği belirtilmelidir. Kendi yaşamında bu denli çok göç gerçekleştiren Orhan Kemal’in romanlarında da farklı sebeplere dayalı iç ve dış göçleri görmek mümkündür.

Yazarın eserlerinde yer alan göçlere bakıldığında ekonomik sebeplere dayalı göçlerin diğer göçlere göre daha fazla gerçekleştiği görülmektedir. Yaşamı boyunca ekmek peşinde koşan yazar; eserlerinde ekmek için mücadele eden “küçük insan”ların savaşını,

onların yaşamış olduğu her türlü zorluğu, çektikleri eziyeti ve sömürüye karşı dik duruşunu anlatmıştır. Romanlarda tanıdığımız insanlar ekmek kapısı olarak özellikle Çukurova ve İstanbul bölgesini “tercih etmişlerdir”. Çukurova topraklarına gerçekleşen göçlerden bazıları mevsimlik göçlerdir. Yazar, *Bereketli Topraklar Üzerinde, Eskici ve Oğulları* romanlarında mevsimlik göçlere, Çukurova topraklarındaki çetin şartlara ve ırgatların sömürülmesine yer vermiştir.

Bununla birlikte “ekmek kavgası”nın yaşandığı bir başka yer İstanbul olmuştur. 1950’li yıllarda sanayileşmenin artması İstanbul’a pek çok göçün gerçekleşmesine neden olmuştur. Yazarın *Gurbet Kuşları* romanında tanıdığımız İflahsızın Memed, Hamal Veli binlerce “yorganlı”nın yaptığı gibi İstanbul’daki iş imkanlarından faydalanmak için göç ederler.

Sanayileşme ile birlikte Demokrat Parti’nin izlemiş olduğu yol yıkım - yapım çalışmaları, inşaat sektörünün ivme kazanması gibi faktörler de İstanbul’u cazip bir göç merkezi hâline getirir. *Gurbet Kuşları* romanında gördüğümüz Murat Usta ve oğlu Recep inşaat işleri için İstanbul’a göç eden kişilerdendir.

Ekonomik sebeple gerçekleştirilen göçlerin dışında, eğitim veya hayallere kavuşmak için gerçekleştirilen göçler de vardır. Yazar, hayallere kavuşmak için gerçekleştirilen göçlerde İstanbul’a artist olma arzusu ile gelen genç kızları veya futbolcu olmak için gelen erkekleri konu edinmiştir. *Kötü Yol* romanında Nuran, *Yalancı Dünya* romanında Neriman, artist olmak için İstanbul’a göç eder. *Yüz Karası* romanında tanıdığımız Memet de futbolcu olmak için İstanbul’a göç gerçekleştirir. Bu amaçlar doğrultusunda İstanbul’un yolunu tutan gençler, İstanbul’un görünmeyen ve bilinmeyen yüzü ile karşılaşır. Cahillikleri ve bilinçsizlikleri onlara çok pahalıya mâl olur. Kimi pavyonlarda çalışmak zorunda kalır kimi futbol yeteneğinden ve hayallerinden uzağa düşer. Bu göçler, ilk etapta para kazanmak için yapılmıyor gibi görünmektedir. Ancak göçü gerçekleştiren kişilerin çok para kazanıp rahat bir yaşam sürme planları olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı bu göçlerin arka planında da yine ekonomik sebeplerin yattığını söyleyebiliriz.

Göçlerden bir diğeri de aile içindeki sorunlardan dolayı gerçekleşir. Yazarın, *El Kızı, Uçurum, Sokaklardan Bir Kız ve Gâvurun Kızı* romanlarında rast geldiğimiz bu göç olayında özellikle kadınların etkin bir rol oynadığını görmek mümkündür. Bu romanlara baktığımızda; *El Kızı* romanında gelin-kaynana arasında yaşanan çatışmalar, *Sokaklardan*

Bir Kız ve *Gâvurun Kızı* romanlarında ailelerin parçalanması sonrasında yaşanan yer değiştirme olayları, *Uçurum* romanında sevgili ile yaşanan tartışma sonrası bulunduğu şehri terk etme gibi göçler görülmektedir.

Yazar; *Bereketli Topraklar Üzerinde*, *Eskici ve Oğulları*, *Kanlı Topraklar*, *Vukuat Var*, *Hanımın Çiftliği* gibi Çukurova'yı konu edindiği romanlarında mevsimlik göçlere ve toprak mücadelelerine geniş bir yer verir. Bu romanlarda, toprak geleneksel zenginliğin bir simgesi olarak karşımıza çıkar. Toprak, yıllarca ağaların gücüne güç, zenginliğine zenginlik katmıştır. Toprağı mülkiyetinde tutan ağalar ucuz iş gücü olarak gördükleri mevsimlik işçileri ve köylüleri ezmekten kaçınmamışlardır. Ezilen köylü ise sesini çıkar(a)madan çalışmak zorunda kalmışsa da bu sisteme başkaldıran kişiler bulunmuştur. Bu başkaldırı ise bazı çatışmalar ortaya çıkarmıştır.

Yazarın *Vukuat Var*, *Hanımın Çiftliği*, ve *Kaçak* üçlemesinde toprağa dayalı çatışmaları ve bu sebeple gerçekleşen göçü görmek mümkündür. Yazar bu üçlemede; dönemin siyasi dünyasına ve buradaki çatışmalara, Demokrat Parti'nin gelişimine, iktidar oluşuna, Muzaffer Bey'in bitmek tükenmek bilmeyen toprak açlığına yer verir. Bununla birlikte romanlarda toprak yüzünden yaşanan çatışmalara, bereketli toprakların kanlı toprak hâline gelmesine, Muzaffer Bey'in, adaletsizliğe daha fazla dayanamayan Habip tarafından öldürülmesine ve Habip'in başka diyarlara kaçmasına yer verilir.

Orhan Kemal'in eserlerinde siyasi sebeplerle gerçekleşen göçler de vardır. Küçük yaşlarda babası Abdülkadir Kemali Bey vasıtasıyla siyasetin içinde büyüyen hatta babasının girişmiş olduğu siyasi mücadelenin dolaylı göç etmek zorunda kalan Orhan Kemal, yıllarca "o adamın oğlu" olarak nitelendirilmiş ve iş hayatında bu durumun çok sıkıntılarını çekmiştir. Girmiş olduğu pek çok işten çıkarılmış ve ailecek zor zamanlar geçirmişlerdir. Yazar, kişisel yaşam öyküsüne dayalı bu göçe *Baba Evi* ve *Avare Yıllar* romanlarında yer verir.

Siyasi sebeple gerçekleşen göçlerin bir başka çeşidini mübadele yüzünden veya iç karışıklıktan kaçmak için gerçekleştirilen göçler oluşturmaktadır. Bu göçlerin bir kısmı romanın geneline hakim olmasa da ana hatların gelişmesinde bir başlangıç noktası olarak işlev görür. *Murtaza* romanında Murtaza ve ailesi, *Devlet Kuşu* romanında Mustafa'nın ailesi, *El Kızı* romanında Hacer Hanım, *Bir Filiz Vardı* romanında Filiz'in babası mübadeleden dolayı göç gerçekleştirirler. *Cemile* romanında ise Bosna'da yaşanan iç karışıklık ardından gerçekleştirilen göçe yer verilir.

Romanlarda gerçekleşen iç göçlerde ağırlıklı olarak iki yer ön plana çıkar: Bunlardan birincisi yazarın doğup büyümiş olduğu Adana topraklarıdır. Orhan Kemal, çok iyi bildiği bu topraklara çalışmak için gelen mevsimlik işçilerin ekmek peşindeki mücadelesini, ırgatların nasıl sömürüldüğünü, zor şartlar altında çalışmalarını ve kanlarının bereketli toprakları nasıl suladığını gerçekçi bir biçimde ortaya koymuştur.

Yazarın yer vermiş olduğu ikinci göç merkezi de taşı toprağı altın olan İstanbul'dur. İstanbul'u mekan olarak seçtiği eserlerinde yazar, İstanbul'un kenar mahallelerini, "küçük insanların" yoksulluğunu, memleketlerinden kalkıp gelen köylüleri, artist olmak isteyen gençleri, kendini pavyonlarda bulan kadınları ve dönemin sosyal olaylarını ele almıştır.

Yazar, her iki büyük şehir için de, romanlarında yansıttığı olumsuzlukların uzağında, daha olumlu yaşam deneyimleri içeren hikâyeler bulunabileceği izlenimi oluşturma gereği duymaz. Ayrıca, Türk edebiyatında İstanbul söz konusu olduğunda daha sık karşılaşılan "şehrin coğrafi güzelliklerini, tarihi değerini, kültür dünyamız için taşıdığı kıymeti öne çıkarma" tavrının da uzağındadır. Ancak, bu tavrın karşıt kutbu olarak değerlendirilebilecek "İstanbul'u tümüyle kötüleme, hatta lanetleme" tavrında da değildir. Orhan Kemal, toplumcu gerçekçi anlayış doğrultusunda, kişisel ve toplumsal ölçekte bir kirlenme görmekte ve bu kirlenmenin tarihsel süreç, ekonomik sıkıntılar gibi pek çok faktörün etkisiyle oluştuğunun altını çizmektedir.

Romanlarda bu iki yerin dışında yazarın direkt adını verdiği veya Anadolu'da bir yer diyerek belirttiği mekanlara da göçler görülür ama bu göçler azınlıktadır. Yazarın *El Kızı*, *Müfettişler Müfettişi*, *Kötü Yol*, *Uçurum* gibi romanlarda yazar Anadolu'da yeni yeni yeşermeye başlayan pavyonlara düşen kadınları veya ekmek parası için çalışmaya giden insanları işlemiştir.

Bir parça ekmek için Çukurova topraklarına gelen ırgatlardan pek çoğu bereketli topraklar üzerinde hayatlarını kaybetmiş ve kanları da asla doymak bilmeyen Çukurova topraklarına karışmıştır. Çukurova fabrikaları da bereketli topraklardan pek farklı değildir. Fabrikada çalışan kadınlar ve erkekler her geçen gün zor şartlar altında ezilmiştir. Canavarı andıran kocaman makineler her geçen gün işçiyi daha da yıpratarak ölüme doğru sürüklemiş veya dişlilerinin arasına alarak onların vücutlarını un ufak hâle getirmiştir.

İstanbul'a gerçekleştirilen göçlerde de sonuçlar pek farklı olmaz. Memleketlerinden birbirinden farklı hayaller ile gelen insanların çoğunun hikâyesi istediği gibi

sonuçlanmamıştır. Özellikle “dönem romanı” diyebileceğimiz *Kötü Yol* ve *Yalancı Dünya* gibi eserlerde genç kızlar ailelerinden ayrılarak çeşit çeşit hayallerle İstanbul’un yolunu tutmuş ama bu göçler de büyük bir hüsrana ile sonuçlanmıştır.

Yukarıdaki satırlarda görüldüğü gibi gerçekleştirilen göçlerin çoğunda arzulanan hayallere ulaşamamıştır. Çeşitli hayalleri gerçekleştirmek için yola çıkan pek çok insan hayatın çetin şartları içinde oradan oraya savrulmuştur. Ancak, “aydınlık gerçekçi” bir dünya görüşü olan yazar, *Gurbet Kuşları* romanında umutsuzluğa izin vermez. *Gurbet Kuşları* romanında tanıdığımız İflahsızın Memed, yaşadığı pek çok kayba rağmen göç sonrasında kısmen de olsa mutluluğu yakalamıştır.

Yazarın romanlarında erkekler kadınlara göre daha fazla göç gerçekleştirir. Erkekler tarafından gerçekleştirilen göçlerin önemli bir kısmını Çukurova ve İstanbul göçleri oluşturmaktadır. Gerçekleştirilen göçlerde Güneydoğu’nun sıcağı, bereketli toprakları ile ünlü şehri Adana’nın Çukurova toprakları insanlara zor anlar yaşatmıştır. İrgatların tarlalarda; işçilerin fabrikalarda çalıştığı Çukurova şehri pek çok ırgata ve işçiye mezar olmuştur veya göç eden kişilere hazin sonlar yaşatır. Yaşanan bu durumları yazarın *Bereketli Topraklar Üzerinde*, *Eskici ve Oğulları*, *Kanlı Topraklar* romanlarında görmek mümkündür.

Kadınlar tarafından gerçekleştirilen göçlerin büyük bir çoğunluğunu İstanbul göçleri oluşturmaktadır. Bu göçler arasında özellikle “Yeşilçam” hayranlığının işlendiği *Kötü Yol* ve *Yalancı Dünya* romanları kadınların gerçekleştirmiş olduğu göç ve onların göç sonrası edindikleri acı tecrübelerine yer verir.

Orhan Kemal, göç olgusuna çok boyutlu bir yaklaşım sergileme çabası olarak yorumlanabilecek bir tutumla, göç edilen büyük şehirlerdeki insanların bu meseleye bakışını da yansıtmak istemiştir. *Gurbet Kuşu* romanında İstanbul’a göç edenlerin şehrin yerli ahalisi tarafından ne kadar olumsuz biçimde algılandığını gözler önüne serer. Bunlardan bazıları göç edenlere “yorganlılar” adını takarken türlü sözlerle onları aşağılamaktan, memleketlerine dönmelerini istemekten de geri kalmazlar.

Çeşitli sebeplerden dolayı diyar diyar gezen Orhan Kemal, eserlerinde de “küçük insanları”nı çeşitli sebeplerden dolayı memleketlerinden kilometrelerce uzaklara götürmüş ve onların var olma mücadelesini anlatmıştır.

Toplumcu gerçekçi Türk romanının üretken kalemlerinden olan Orhan Kemal, toplumsal yapının pek çok dinamiğini ele alır. Bu bağlamda, göç olgusu da onun romanlarında önemli yer tutar. Yazar, göç olgusunu genellikle yol açtığı olumsuz sonuçlar ekseninde ele alırken, temelde ekonomik zorluklardan kaynaklandığının da altını çizer.

Türk toplumunun mevcut sosyolojik ve demografik yapısını şekillendiren temel unsurlardan olan göç olgusunun edebiyata yansımaları, söz konusu olgunun bütüncül bir anlayışla ele alınması için önemli bir gerekliliktir. Özellikle de “gerçekten yola çıkma” kararlılığını türlü biçimlerde dile getirmiş bir yazar olan Orhan Kemal’in bu meseleyi kavrayış ve işleyişi bu açıdan daha da önem kazanmaktadır. Çalışmamızın hem Orhan Kemal’in romancılığının ve Türk romanındaki yerinin anlaşılmasına hem de göç olgusunun çok boyutlu olarak değerlendirilmesine katkıda bulunmasını diliyoruz.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Y. (2019). *Göç Sosyolojisi*. Nobel Yayıncılık.
- Ağanoğlu, H. (2001). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talihi Göç*. Kum Saati Yayınları.
- Akdağ, E. (2014). *Bereketli Toprakların Yazarı Orhan Kemal*. HECE .
- Akıncı, B., Nergiz, A., ve Gedik, E. (2015). *Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul*. *Göç Araştırmaları Dergisi*.
- Akşit, B. (1998). *İç Göçlerin Nesnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine Gözlemler: Köy Tarafından Bir Bakış*. *Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları* .
- Alangu, T. (1974). *100 Ünlü Türk Eseri 2*. Milliyet Yayınları.
- Altinkaynak, H. (2000). *Orhan Kemal'in Hikâyeciliği*. Adam.
- Başel, H. (2007). Türkiye'de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*.
- Bezirci, A. (1984). *Orhan Kemal*. Tekin Yayınevi.
- Bingül, İ. (2014). *Orhan Kemal Edebiyatında İşçi-Oluş ve Ücretli Hayat*. Gram Yayınları.
- Bostan, H. (2017). *Türkiye'de İç Göçlerin Toplumsal Yapıda Neden Olduğu Değişimler, Meydana Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. *Coğrafya Dergisi* .
- Budak, Ö. (2010). *Mübadele Meselesi ve Lozanda Çözümü*.
- Buyrukçu, M. (2015). *Arkadaş Anılarında Orhan Kemal* .Ve Yayınevi.
- Çakmak, B. Y. (2011). *Kırsaldan Kente Göç Sürecinde Mekansal Değişim*. Çizgi Kitabevi.
- Çelik, N. (1974). *Türkiye Defteri* .
- Defteri, T. (1974). *Eskici ve Oğulları*. *Türkiye Defteri* .
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015 Cilt 5 Sayı 9). *Göç ve İnsan*. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi* .
- Enginün, İ. (2003). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erdal, İ. (2006). *İbrahim Erdal'ın Mübadele Ulaşma Sürecinde Türkiye ve Yunanistan (1923-1930)*. IQ Yayınları.
- Gültekin, M. N. (2007). *Orhan Kemal'in Romanlarında Modernleşme Birey ve Gündelik Hayat*. Ürün Yayınları.
- Güreşçi, E. (2014). *Kırsal Göç, Tarım ve Toplum Üzerine Köşede Kalan Yazılar*. Semerci Yayınları.

- Kale, Ö. (2012). *Gurbet Kuşları, Eskici ve Oğulları, Vukuat Var Romanlarında Göç Olgusu*.
- Kemal, O. (1957). *Suçlu*. Remzi Kitabevi.
- Kemal, O. (1958). *Cemile*. Varlık Yayınları.
- Kemal, O. (1966). *Evlerden Biri*. May Yayınları.
- Kemal, O. (1974). *Kanlı Topraklar*. Remzi Kitapevi.
- Kemal, O. (1980). *Sokakların Çocuğu*. Tekin Yayınevi.
- Kemal, O. (1981). *Baba Evi*. Ankara: Tekin Yayınevi.
- Kemal, O. (1982). *Murtaza*. Cem Yayınevi.
- Kemal, O. (1985). *Kötü Yol*. Tekin Yayınevi.
- Kemal, O. (1990). *Avare Yıllar*. Tekin Yayınevi.
- Kemal, O. (1999). *Sokaklardan Bir Kız*. Tekin Yayınevi.
- Kemal, O. (2000). *Bereketli Topraklar Üzerinde*. Tekin Yayınevi.
- Kemal, O. (2001a). *Arkadaş Ishıkları*. Tekin Yayınevi.
- Kemal, O. (2001b). *Devlet Kuşu*. Tekin Yayınevi.
- Kemal, O. (2002). *Yazmak Doludizgin*. Tekin Yayınevi.
- Kemal, O. (2005). *Eskici ve Oğulları*. Epsilon.
- Kemal, O. (2006). *Bir Filiz Vardı*. Epsilon.
- Kemal, O. (2007a). *Gurbet Kuşları*. Everest.
- Kemal, O. (2007b). *Müfettişler Müfettişi*. Everest Yayınları.
- Kemal, O. (2007c). *Önemli Not!* Everest Yayınları.
- Kemal, O. (2007d). *Yalancı Dünya*. Everest Yayınları.
- Kemal, O. (2008). *Hanımın Çifliği*. Everest Yayınları.
- Kemal, O. (2011). *Yüz Karası*. Everest Yayınları.
- Kemal, O. (2013). *Kaçak*. Everest Yayınları.
- Kemal, O. (2014). *Uçurum*. Everest Yayınları.
- Kemal, O. (2015a). *El Kızı*. Everest.
- Kemal, O. (2015b). *Kenarın Dilberi*. Everest Yayınları.

- Kemal, O. (2015c). *Nazım Hikmet'le 3,5 Yıl*. Everest Yayınları.
- Kemal, O. (5.Basım). *Vukuat Var*. Tekin Yayınevi.
- Kırgız, Ş. (2014). EDEBİYATTA YANKILANAN BİR SEDA: GÖÇ. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* .
- Koçak, T., ve Terzi, E. (2012). *Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri*. Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.
- Kudret, C. (2004). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 3*. Dünya Yayıncılık.
- Moran, B. (2005). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*. İletişim Yayınları.
- Mumcu, Y. (2014). *Senin Hamurunda Roman Var*. Minval Yayınları.
- Naci, F. (2015). *Yüz Yılın 100 Türk Romanı*. Türkiye İş Bankası .
- Narlı, M. (2002). *Orhan Kemal'in Romanları Üzerine Bir İnceleme*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Otyam, F. (1999). *Arkadaşım Orhan Kemal ve Mektupları*. Aksoy Yayıncılık.
- Öğütçü, I. (2012). *Zamana Karşı Orhan Kemal*. Everest Yayınları.
- Özdemir, H. (2012). *Türkiye'de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme*. Akademik Bakış Dergisi.
- Özerinç, E. (2010, Şubat). *Orhan Kemal'in Fabrika ve Toprak İşçilerini Konu Alan Bereketli Topraklar Üzerinde, Vukuat Var ve Hanımın Çiftliği Romanlarında Yapı, Tema ve Anlatım*. Yüksek Lisan Tezi . Kuzey Kıbrıs.
- Pınar, M. (2016). *Cumhuriyet Döneminde Unutulmuş Bir Siyasi Hareket Ahali Cumhuriyet Fırkası*. Tarih Okulu Dergisi .
- Sağlam, A. (2006). *Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi.
- Sevinç, G., Kantar Davran, M., ve Sevinç, M. R. (2018). *Türkiye'de Kırdan Kente Göç ve Göçün Aile Üzerindeki Etkileri*. İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi .
- Şen, M. (2014). *Türkiye'de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi*. Çalışma ve Toplum .
- Tilbe, A., ve Sirkeci, İ. (2015). *Editörens Göç ve Göçmen Yazını Üzerine*. Göç Dergisi .
- Uğurlu, N. (1973). *Orhan Kemal'in İkbâl Kahvesi*. Cem Yayınevi.
- Yalçın, A. (2011). *Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı*. Akçağ.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ömer Çokdan

Doğum Yeri ve Tarihi : Denizli/ 02.10.1991

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Erzincan Üniversitesi

İş Deneyimi : Birey Eğitim Kurumları

İletişim

E-posta adresi : omercokdan_1991@hotmail.com

Tarih : 15.11.2019